

*20-річчю підготовки фахівців з туризму
у Львівському державному університеті
фізичної культури імені Івана Боберського*

АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ТУРИЗМ

Матеріали

II Міжнародного науково-практичного семінару

(21 вересня 2023 року, м. Львів)

Львів

ЛДУФК імені Івана Боберського

2023

УДК 338.48-028.82(08)

A56

*Рекомендувала до опублікування вчена рада
Львівського державного університету фізичної культури
імені Івана Боберського
(протокол №3 від 10 жовтня 2023 р.)*

A56 **Альтернативний туризм** : матеріали II Між-
нар. наук.-практ. семінару (21 вересня 2023 року,
м. Львів). – Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського,
2023. – 332 с.

Збірник містить матеріали доповідей учасників семінару, що присвячені широкому колу проблем пошуку альтернативних шляхів розвитку туризму в Україні, її регіонах і на глобальному рівні.

Видання може бути корисним для науковців, викладачів, фахівців-практиків туризму, представників органів влади й місцевого самоврядування, громадських організацій, здобувачів освіти всіх рівнів.

УДК 338.48-028.82(08)

Автори несуть повну відповідальність за зміст своїх матеріалів.

© Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського, 2023

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова організаційного комітету

Володимир Худоба – кандидат географічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри туризму
ЛДУФК ім. Івана Боберського, м. Львів, Україна

Члени організаційного комітету

Володимир Холявка – кандидат економічних наук, доцент,
в.о. декана факультету туризму
ЛДУФК ім. Івана Боберського, м. Львів, Україна

Тарас Лозинський – т.в.о. начальника управління туризму
та курортів Львівська обласна військова адміністрація,
м. Львів, Україна

Андрій Кухтій – кандидат наук з фізичного виховання
та спорту, доцент, зав. кафедри спортивного туризму
ЛДУФК ім. Івана Боберського, м. Львів, Україна

Марта Мальська – доктор економічних наук, професор,
зав. кафедри туризму ЛНУ ім. Івана Франка,
м. Львів, Україна

Леонід Ільїн – доктор географічних наук, професор,
зав. кафедри туризму та готельного господарства
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

Наталія Габчак – кандидат географічних наук, доцент,
декан факультету туризму та міжнародних комунікацій
Ужгородський національний університет, м. Ужгород,
Україна

Оксана Крупа – кандидат економічних наук, доцент,
зав. кафедри туризму
Львівський національний університет природокористування,
м. Дубляни, Україна

Марія Паска – доктор ветеринарних наук, професор,
зав. кафедри готельно- ресторанного бізнесу
ЛДУФК ім. Івана Боберського, м. Львів, Україна

Наталія Павленчик – доктор економічних наук, професор,
зав. кафедри економіки та менеджменту
ЛДУФК ім. Івана Боберського, м. Львів, Україна

Тетяна Божук – доктор географічних наук,
професор кафедри туризму
ЛДУФК ім. Івана Боберського, м. Львів, Україна

Павло Кучер – кандидат географічних наук,
старший викладач кафедри туризму
ЛДУФК ім. Івана Боберського, м. Львів, Україна

Діана Цесьців – кандидат географічних наук,
викладач кафедри туризму
ЛДУФК ім. Івана Боберського, м. Львів, Україна

Соломія Мороз – доктор філософії з туризму,
викладач кафедри туризму
ЛДУФК ім. Івана Боберського, м. Львів, Україна

Ольга Четирбук
викладач кафедри туризму
ЛДУФК ім. Івана Боберського, м. Львів, Україна

Валентина Лабарткава
викладач кафедри туризму
ЛДУФК ім. Івана Боберського, м. Львів, Україна

Координатор конференції

Оксана Никга – доктор філософії з туризму,
викладач кафедри туризму
ЛДУФК ім. Івана Боберського, м. Львів, Україна

ЗМІСТ

Худоба Володимир, Голод Андрій, Кухтій Андрій ДВА ДЕСЯТИЛІТТЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ У ЛЬВІВСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО.....	16
Божук Тетяна ПАРТНЕРСТВО ЯК ЗАПОРУКА НОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ КАФЕДРИ ТУРИЗМУ.....	23
Chekhovska Liubov, Zdanova Olga, Hrybovska Iryna PARK «ZNESINIA» AS A RECREATIONAL FACILITY.....	28
Havryliv Oksana UKRAINISCHES WIEN: ALTERNATIVES POTENTIAL DESKULTURTOURISMUS.....	32
Holod Andrii, Alves Fábio Lopes BRAZIL AS A PROMISING TOURIST DESTINATION.....	36
Leta Vasyl, Chyniak Vitalia THE IMPACT OF THE CURRENT CRISIS ON THE DEVELOPMENT OF ALTERNATIVE TOURISM IN UKRAINE.....	39
Skalski Dariusz W., Tsyhanovska Nataliia TURYSTYKA I REKREACJA A TURYSTYKA I HOTELARSTWO.....	43

Stella Fabiane Morello, Holod Andrii THE WIN-WIN RELATIONSHIP IN REGIONAL DEVELOPMENT: FORMING A TOURISM CLUSTER WITH FOZ DO IGUAÇU.....	49
Альтгайм Любов ЗНАЧЕННЯ ПАЛОМНИЦЬКИХ ЕКСКУРСІЙ ДЛЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	53
Безкоровайна Лариса ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ «ДИВЕРСИФІКАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ ЧЕРЕЗ ЗБАЛАНСОВАНІСТЬ ТА КРЕАТИВНІСТЬ: ПОШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ» В ЗАПОРІЗЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ.....	57
Безкоровайна Лариса, Івахненко Євген ОСОБЛИВОСТІ ПРОЄКТУВАННЯ В ТУРИЗМІ ТА ГОСТИННОСТІ.....	61
Безкоровайна Лариса, Літвінова-Головань Ольга ПРОГРАМНИЙ ТУРИЗМ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБЛЕННЯ АНІМАЦІЙНИХ ПРОГРАМ.....	65
Безручко Любомир, Білоус Софія ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	70
Боратинський Олег, Паска Марія, Німець Андрій ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕТНОГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ ТА БРЕНДИНГ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ.....	74

Боруцька Юлія ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ФОРМ ТУРИЗМУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ.....	78
Ващишин Марія ПРАВОВІ АСПЕКТИ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ТУРИЗМУ.....	82
Ващишин Ярослав ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ЧОРНОБИЛЬСЬКОГО РАДІАЦІЙНО-ЕКОЛОГІЧНОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА.....	86
Виноградський Богдан ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ТУРИЗМУ НА ЗАХОДІ УКРАЇНИ.....	89
Глова Марія, Баландюх Анастасія ОСВІТНІЙ ТУРИЗМ У ПРИРОДНОМУ СЕРЕДОВИЩІ НА ПРИКЛАДІ ВЕДМЕЖОГО ПРИТУЛКУ ДОМАЖИР.....	93
Графська Орислава, Перегіняк Тарас ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНА СФЕРА В УМОВАХ СЕРВІСИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ. ВИКЛИКИ ТА МЕГАТРЕНДИ.....	96
Горак Орест, Холявка Володимир ЕКОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ ЯК АСПЕКТ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ.....	101

Гринів Василь, Кучер Павло ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	104
Гринів Марта, Худоба Володимир ПОДІЄВИЙ ТУРИЗМ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ РЕГІОНУ	107
Гуль Іван, Мороз Володимир МИСЛИВСЬКИЙ ТУРИЗМ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ.....	110
Гуцуляк Василь КОРПОРАТИВНИЙ ТУРИЗМ: КЛЮЧ ДО ЗМІЦНЕННЯ КОМАНДИ ТА РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ.....	114
Гуцуляк Вікторія РОЛЬ МЕНЕДЖМЕНТУ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	119
Дудаш Олександр АНАЛІЗ СТАНУ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ...	123
Жук Юрій, Лемега Надія ЕВОЛЮЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ: ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	126
Журило Максим, Кухтій Андрій АЛЬТЕРНАТИВНІ РІЗНОВИДИ ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ.....	131

Іванова Лілія, Вовчанська Ольга, Шамов Антон СОЛІДАРНИЙ ТУРИЗМ ЯК НОВИЙ МАРКЕТИНГОВИЙ КОНЦЕПТ У СФЕРІ ТУРИЗМУ.....	135
Іваночко Вікторія, Грибовська Наталія, Шевців Уляна ВПЛИВ ОЗДОРОВЧО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ЖІНОК ЗРІЛОГО ВІКУ.....	140
Ільїн Леонід, Ільїна Ольга ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ КОМПЛЕКСНОГО ОЦІНЮВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРИРОДНИХ І ШТУЧНИХ ВОДОЙМ.....	143
Ільїна Ольга, Ільчук Наталія АЛЬТЕРНАТИВНІ МОДУЛЬНІ БУДІВЛІ В СУЧАСНОМУ МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ ТА ГОТЕЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ.....	147
Канський Володимир, Канська Вікторія ВІРТУАЛЬНІ ДИНАМІЧНІ 3-D МОДЕЛІ В ТУРИЗМІ.....	150
Кратник Іван, Куцериб Тетяна ВИКОРИСТАННЯ РУХЛИВИХ ТА СПОРТИВНИХ ІГОР У ТУРИСТИЧНИХ ПОХОДАХ.....	154
Качала Софія, Славопас Марта УПРОВАДЖЕННЯ ДОСВІДУ ГІРСЬКИХ КУРОРТІВ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ НА КУРОРТАХ УКРАЇНИ.....	158

Кізіма Роман, Хом'якова Марія ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ В МІЖНАРОДНІЙ КРУЇЗНІЙ КОМПАНІЇ ЯК ПРИКЛАД ДЛЯ РОЗВИТКУ КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	162
Кобрин Андрій, Гузар Уляна СВІТОВА ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У ЗАКЛАДАХ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ.....	167
Колотуха Олександр, Савченко Владислав АКТИВНІ ФОРМИ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ТУРИЗМУ	170
Коркуна Іван, Боднар Роман ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ЯК ЧИННИК СТАБІЛІЗАЦІЇ ЇЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ В ПЕРІОД ВІЙНИ.....	174
Коркуна Іван, Мацюк Степан Ф'ЮЧЕРСНІ КОНТРАКТИ, ЇХ ВИДИ, ТОРГІВЛЯ НИМИ ТА ЗАСТОСУВАННЯ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ.....	178
Котик Любова РОЛЬ ТУРИЗМУ В РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	183
Крупа Оксана АЛЬТЕРНАТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АКТИВНОГО ТУРИЗМУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	187

Кулик Оксана ВПЛИВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ.....	191
Кучер Павло, Тимошенко Лідія ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	195
Кушнірук Галина ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ЗАСОБІВ РОЗМІЩЕННЯ.....	198
Лабарткава Валентина СПЛАВИ НА САПАХ ЯК РІЗНОВИД ВОДНОГО ТУРИЗМУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	202
Лабарткава Костянтин, Кухтій Андрій ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ.....	206
Лабарткава Костянтин, Тимошенко Лідія ОРГАНІЗАЦІЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТУРИСТИЧНО-СПОРТИВНІЙ АНІМАЦІЇ.....	209
Люта Дарина, Ніколасва Тетяна МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЧАСТИНА СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ.....	213
Максимов Олександр АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО Й СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ НИМИ.....	217

Мальська Марта, Зінько Юрій ПЕРСПЕКТИВНІ ГЕОТУРИСТИЧНІ ШЛЯХИ І ГЕОТУРИ ЗАХОДУ УКРАЇНИ.....	221
Манько Андрій РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	228
Матвійчук Людмила, Йонік Андрій ОСОБЛИВОСТІ РЕСТОРАННОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ТУРИСТІВ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	231
Мельник Максим ПРИГОДНИЦЬКИЙ ТУРИЗМ ЯК СПОСІБ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	234
Мерцало Мирослава ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ – ЗНАЧЕННЯ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	236
Мороз Соломія ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧИЙ ТУРИЗМ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ГОСПОДАРСТВА...	240
Никига Оксана ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГАСТРОНОМІЧНИХ ТУРІВ (НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	244
Павленчик Анатолій, Павленчик Наталія МЕНЕДЖМЕНТ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ....	248

Паска Марія, Пясецька Єлизавета КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ КАВОВОГО ТУРИЗМУ У ЛЬВОВІ.....	252
Паска Марія, Радзімовська Ольга ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ РЕСТОРАННОГО ТУРИЗМУ ІЗ СИРНОЮ КОНЦЕПЦІЄЮ.....	255
Петришин Дмитро, Павленчик Наталія ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ НА ТУРИЗМ І МЕНЕДЖМЕНТ ПОДОРОЖЕЙ.....	258
Пивовар Анна, Лужна Мар'яна РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ ВІДНОВЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	262
Подпіснєв Денис ЗОРБІНГ ЯК НАПРЯМ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ.....	266
Романів Павло СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ АКТИВНОГО ТУРИЗМУ...	270
Романчук Ольга, Коваль Ростислав ФРАНЦУЗЬКИЙ ГАСТРОНОМІЧНИЙ КРИТИК MAURICE EDMOND SAILLAND / CURNONSKY(1872–1956).....	274
Сиванич Андрій ОСНОВНІ ПРІОРИТЕТИ НА ШЛЯХУ ДО ПОРЯТУНКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ.....	278
Сидорук Анна, Суркіс Вікторія ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ.....	282

Скабара Наталія, Скабара Роман АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	285
Сова Андрій ІВАН БОБЕРСЬКИЙ ТА МАНДРІВНИЦТВО В ГАЛИЧИНІ (НА ПРИКЛАДІ АКАДЕМІЧНОЇ ГІМНАЗІЇ У ЛЬВОВІ).....	288
Стефанишин Зоряна ІНТЕРАКТИВНА ТУРИСТИЧНА КАРТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ.....	293
Теліш Павло ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ТУРИЗМУ НА ТЕРИТОРІЇ С. ЛАТІРКИ НИЖНЬОВОРІТСЬКОЇ ГРОМАДИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	297
Ткаченко Юрій ТУРИСТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ЛОЦКЕТУМ.....	302
Філь Марія РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	306
Холявка Володимир, Лешко Христина ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ.....	309
Худо Володимир ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО РИНКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	312

Худоба Оксана ПРИРОДНИЙ ТУРИЗМ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ЕКОБЕЗПЕЧНОГО РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ.....	316
Цесьців Діана ТУРИЗМ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	319
Четирбук Ольга, Голод Андрій ПРИКОРДОННИЙ ТУРИЗМ У СТРУКТУРІ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ.....	322
Шишка Михайло РЕКРЕАЦІЙНО-КРАСЗНАВЧИЙ ТУРИЗМ У НПП «ПІВНІЧНЕ ПОДІЛЛЯ» – ДІЄВИЙ МЕТОД ВІДНОВЛЕННЯ ФІЗИЧНИХ, ДУХОВНИХ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ СИЛ.....	325
Штойко Павло ПАЛОМНИЦЬКИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТАХ.....	328

УДК 338.48:378

Володимир ХУДОБА

в.о. завідувача кафедри туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Андрій ГОЛОД

професор кафедри туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Андрій КУХТІЙ

завідувач кафедри спортивного туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ДВА ДЕСЯТИЛІТТЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ ЛДУФК ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО

Організаційна робота. Підготовку фахівців туристичного спрямування у Львівському державному університеті фізичної культури було започатковано у вересні 2003 р. на факультеті фізичної реабілітації і оздоровчої фізичної культури на кафедрі рекреації, оздоровчої фізичної культури і туризму під керівництвом завідувача кафедри професора Жданової Ольги Миколаївни.

Кафедра туризму була створена 1 червня 2004 року й розпочала своє функціонування у такому складі: кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент Андрій Кухтій – завідувач кафедри; кандидат географічних наук, доцент Роман Скабара, старший викладач Лідія Тимошенко, викладачі – Тарас Білошицький, Олег Кахновець, Лілія Бедрій-

Ферцак, Богдан Уманців, старший лаборант Світлана Похмурська. У 2005 році до кафедри приєднався викладач Андрій Голод (з 2018 р. – доктор економічних наук, від 2021 р. – професор). Із 2006 р. на кафедрі почала працювати викладачка Юлія Феленчак (з 2021 р. – доктор економічних наук), з 2008 року – викладач Костянтин Лабарткава, а з 2009 року – Тетяна Тупичак.

У 2007 році відбувся перший випуск бакалаврів зі спеціальності «Туризм», а вже 2009 року було отримано ліцензію на провадження освітньої діяльності за освітнім ступенем «магістр» з цієї спеціальності. Цього самого року на кафедрі туризму почав працювати доктор географічних наук, професор Іван Волошин, який очолював кафедру від 2010 до 2020 р.

З 2011 року до колективу кафедри долучаються викладачі Ольга Омельченко (Собечко) (з 2013 р. – кандидат географічних наук) та Тарас Блистів.

З 2012 року розпочинає свою роботу на посаді викладача Валентина Лабарткава – випускниця магістратури ЛДУФК зі спеціальності «Туризм».

У 2013 році на кафедру прийшла працювати кандидат економічних наук, доцент Ольга Беднарська. У 2014 році на вакантні посади викладачів кафедри беруть двох кандидатів географічних наук – Юлію Чикайло й Володимира Худобу (з 2019 р. – доцент кафедри туризму) та магістра з туризму Левка Микитку.

З урахуванням постійного збільшення набору студентів, яких цікавили активні види туризму, у вересні 2015 року було створено кафедру спортивного туризму, науково-педагогічний персонал якої був сформований, власне, з частини працівників кафедри туризму. Очолив новостворену кафедру кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент Андрій Кухтій. Викладачами кафедри спортивного туризму стали кандидат географічних наук, доцент Роман Скабара, кандидат економічних наук, доцент Юлія Феленчак, старший

викладач Лідія Тимошенко, викладач Левко Микитка. На посаду старшого лаборанта кафедри було прийнято Олену Курах.

У 2015 році також було створено факультет туризму. Деканом факультету обрано доцента Володимира Холявку. У структурі факультету туризму станом на 2023 рік працює п'ять кафедр: туризму; спортивного туризму; економіки та менеджменту; готельно-ресторанного бізнесу; гуманітарних дисциплін.

У 2015 році на кафедрі туризму приходять доктор географічних наук П.І. Штойко. Згодом у 2018 році – ще один кандидат географічних наук – В.І. Грех, а наступного 2019 року – кандидат біологічних наук М.В. Мерцало. З жовтня 2020 року завідувачем кафедри стає доктор економічних наук, професор Андрій Голод.

Від 2022 року на посаді професора кафедри туризму починає працювати доктор географічних наук, професор Тетяна Божук.

В останні роки викладацький колектив кафедри поступово поповнювали випускники аспірантури, які успішно захистили свої дисертації та стали викладачами кафедри, – Павло Кучер, Діана Цесьців, Оксана Никига, Софія Мороз, або ж продовжують навчання в аспірантурі з туризму – Ольга Четирбук, Оксана Кулик.

На кафедрі в різний час працювали викладачі за сумісництвом, серед яких – доцент Лілія Іванова, викладачі Ярослав Сало, Світлана Похмурська, Олеся Бондарева (Буковська), Вікторія Димид, Катерина Ненько, Олена Курах.

На час двадцятилітнього ювілею штатна чисельність науково-педагогічного й допоміжного персоналу кафедри становить 12 осіб: завідувач кафедри професор А.П. Голод, професор Т.І. Божук, в.о. завідувача кафедри (з 01.03.2023 р.) доцент В.В. Худоба, доцент І.М. Оленич, старший викладач П.В. Кучер, викладачки Д.С. Цесьців, О.В. Никига, С.Р. Мо-

роз, В.К. Лабарткава, О.Р. Четирбук, О.М. Кулик, старший лаборант – О.В. Леус.

Кафедра туризму ЛДУФК із 2014 року забезпечувала підготовку аспірантів зі спеціальності 11.00.11 – конструктивна географія та раціональне використання природних ресурсів, а починаючи з 2016 року однією з перших в Україні розпочала підготовку докторів філософії зі спеціальності 242 «Туризм». Свої дисертаційні роботи станом на вересень 2023 року виконують аспіранти та здобувачі кафедри – З. Стефанишин, М. Мельник, В. Лабарткава, О. Худоба, В. Гринів, Я. Ващишин, О. Четирбук, О. Кулик. Випускники аспірантури – П.В. Кучер та Д.С. Цесьців 2021 року захистили свої дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук, аспіранти О.В. Никига та С.Р. Мороз у 2022 році захистили дисертації для здобуття ступеня доктора філософії з туризму.

Навчальна робота. Кафедра туризму відповідає за підготовку здобувачів за такими освітніми програмами:

- «Туризм і рекреація» першого (бакалаврського) рівня;
- «Туризм і рекреація» другого (магістерського) рівня;
- «Туризм і рекреація» третього (освітньо-наукового)

рівня.

Особливістю навчальних планів підготовки фахівців спеціальності «Туризм і рекреація» є те, що окрім великої частки професійно орієнтованих, а також гуманітарних, економічних, природничих дисциплін, у них передбачено поглиблене вивчення іноземних мов (англійської, німецької, французької, польської). Вагомим компонентом освітніх програм спеціальності «Туризм» на різних освітніх рівнях є практики (виробнича, переддипломна, педагогічна), під час яких здобувачі вищої освіти мають змогу закріпити отримані знання й набути навичок роботи за спеціальністю.

Зараз кафедра туризму забезпечує підготовку 109 бакалаврів, 31 магістра, 23 докторів філософії зі спеціальності 242

«Туризм» і «Туризм і рекреація». За останні 10 років кафедра підготувала 553 бакалаври, 49 спеціалістів та 142 магістри за цією спеціальністю. Викладачі кафедри розробили й читають близько 40 навчальних дисциплін для студентів спеціальностей 242 «Туризм і рекреація», 241 «Готельно-ресторанна справа», 073 «Менеджмент».

Наукова робота. Тематика наукових досліджень, що проводять на кафедрі туризму, досить широка: концептуальні засади туризмології та сервісології, модернізація та інноваційний розвиток регіональних туристичних систем України, оптимізація виростання туристичних ресурсів, безпека й екологічні проблеми розвитку туризму, особливості організації та ресурсної бази сільського, етнічного, екологічного, гастрономічного та інших видів туризму. Результати своїх досліджень викладачі кафедри публікують у монографіях (за час існування кафедри їх видано понад 10), фахових виданнях, зокрема проіндексованих у Scopus та Web of Science, презентують на наукових конференціях, захищають у вигляді дисертацій на здобуття наукових ступенів. Зокрема, працюючи на кафедрі, свої дисертації захистили Андрій Голод (2007 р. – канд. геогр. наук, 2017 р. – д-р екон. наук), Юлія Феленчак (2009 р. – канд. екон. наук, 2021 р. – д-р екон. наук), Ольга Омельченко (2013 р. – канд. геогр. наук), Ірина Оленич (2020 р. – канд. геогр. наук), Павло Кучер (2021 р. – канд. геогр. наук), Діана Цесьців (2021 р. – канд. геогр. наук), Оксана Никига (2022 р. – д-р філос. з туризму).

Із 2016 року кафедра туризму організовує щорічні науково-практичні конференції та семінари, в яких беруть участь науковці з різних регіонів України й із закордону.

Студентська наукова робота. На кафедрі діє студентський науковий гурток, завдяки якому студенти спеціальності «Туризм» під керівництвом викладачів ЛДУФК неодноразово посідали призові місця на всеукраїнських конкурсах наукових робіт й предметних олімпіадах. Зокрема, у 2012

році 2 місце на Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності «Туризм» посіла Ольга Мідки, а Олександра Лагодюк у 2013 році здобула диплом 3-го ступеня у другому турі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт зі спеціальності «Туризм». У 2015 році команда студентів факультету туризму стала переможницею конкурсу проєктів Всеукраїнського молодіжного економічного форуму (м. Київ, МОН України). У 2016 році студентка Зоряна Руминська була нагороджена дипломом II ступеня за перемогу у другому турі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт зі спеціальності «Туризм», а у 2018 році – дипломом I ступеня цього самого конкурсу. У 2017 році студентка спеціальності туризм Ольга Мисяк посіла 2-ге місце на II етапі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт зі спеціальності 242 «Туризм», а у 2021 році 3-тє місце на цьому ж конкурсі посіла Марія Базюк.

Спортивно-виховна робота. Студенти факультету туризму постійно беруть активну участь у громадському й соціально-культурному житті університету та Львівщини.

Невід’ємною частиною підготовки туристів є здійснення різноманітних одноденних і категорійних походів, що приваблює абітурієнтів вступати саме до нашого, навчального закладу.

Особливу увагу кафедри туризму й спортивного туризму надають участі студентів у різноманітних обласних і всеукраїнських змаганнях зі спортивно-туристичного багатоборства, адже саме спортивний напрям, туризму і вирізняє наш університет з-поміж інших навчальних закладів, що готують студентів спеціальності «Туризм».

Співпраця зі стейкхолдерами. Освітня й наукова діяльність зі спеціальності «Туризм і рекреація» відбувається в тісній співпраці зі стейкхолдерами-роботодавцями, серед яких органи державної влади й місцевого самоврядування (Львівська обласна державна адміністрація, Львівська міська

рада, Бібрська міська рада та інші), туристичні організації (КЗ ЛОР «ЛОЦКЕТУМ»), підприємства (ТзОВ «Відвідай», ТзОВ «ЕЛБІ ГРУП», ТОВ «Юкрейн Травел Лаб», ПП «Гелікон», ПП «Клуб Мандрівників Carpe Diem»), заклади освіти й культури (Полтавський університет економіки і торгівлі, Харківський державний університет харчування і торгівлі, Харківська державна академія культури), природоохоронні території (НПП «Яворівський», НПП «Північне Поділля», РЛП «Знесіння») та ін. Напрями співпраці зі стейкхолдерами окреслено в понад 20 підписаних угодах, які передбачають залучення партнерів до проведення аудиторних занять, практик, позанавчальних заходів, проведення спільних досліджень, організацію культурних і волонтерських заходів тощо.

Випускники спеціальності «Туризм», які успішно працюють менеджерами з туризму, організаторами самодіяльного, дитячо-юнацького туризму, інструкторами зі спортивного туризму, працівниками закладів готельного та ресторанного господарства, також продовжують підтримувати зв'язки з університетом і кафедрами, охоче співпрацюють щодо організації практик та навчальних занять.

Ключові слова: туризм, ЛДУФК, історія, наукова й навчальна робота, спортивно-виховна робота, викладачі, випускники, стейкхолдери.

Список використаних джерел

1. Львівський державний університет фізичної культури (1946–2016) : попул. енцикл. / авт. кол.: Музика Ф. та ін.; упоряд. О. Борис; за заг. ред. Є. Приступи. – Львів: ЛДУФК, 2016. – 486 с.
2. Архівні фонди ЛДУФК ім. Івана Боберського.

Тетяна БОЖУК
професор кафедри туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ПАРТНЕРСТВО ЯК ЗАПОРУКА НОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ КАФЕДРИ ТУРИЗМУ

Для спеціальності 242 «Туризм і рекреація», яка зараз є фактично майже в кожному ЗВО, крім теоретичної підготовки, дуже важливо скерувати майбутніх фахівців на практичний досвід, який, окрім компетентностей, запропонованих в освітньо-професійній програмі, може відбуватися самостійно (за індивідуальною траєкторією розвитку). Саме для цього дуже важливо визначити перелік підприємств, організацій чи установ, і подбати про укладання угод про співпрацю.

Кафедра туризму ЛДУФК ім. Івана Боберського за 20 років існування тут туризму, безумовно, має добрі партнерські взаємини із закладами вищої освіти, туристичними підприємствами, природоохоронними установами, державними службами й органами місцевого самоврядування тощо. Велика подяка Вам за співпрацю!

Нижче у тексті пропонуємо до аналізу аспекти нашої співпраці за останні роки.

Насамперед називаємо туристичні підприємства, оскільки вони є потенційними працедавцями для майбутніх випускників. Наприклад, разом з *туроператором «Відвідай»* було проведено навчальну практику «Вступ до фаху» (грудень 2022 р.); *екскурсійне бюро «Галтур»* (у межах дисципліни «Географія туризму» студенти ознайомилися з діяльністю підприємства й побували на екскурсії запропонованим маршрутом).

Партнерство кафедри з органами місцевої влади й самоврядування: *Бібрська міська рада*: участь у події «Локальні страви галицької кухні» у сімейній ресторації «Узвар», Бібрка (12 грудня 2022 р.); у Красзнавчій експедиції «Дерев'яні храми Бібреччини» (10 лютого 2023 р.), за результатами якої було підготовлено публікацію і виголошено доповідь «Сакральні дерев'яні перлини Бібреччини» на Міжнародній науково-практичній конференції «Сакральне та туризм» (28 квітня 2023 р.); відвідання замку у Свіржі, музею Уляни Кравченко в Бібрці, фермерського господарства «Галицька сорока» (Життя в малині), сімейної ресторації «Узвар»; зустріч із керівництвом відділу культури, туризму, молоді і спорту; апробація настільної інтелектуально-едукативної гри (25 квітня 2023 р.); участь в екофітнес-заході з плогінгу «До гори Востра» на Бібреччині (9 травня 2023 р.); участь у конференції «Культурна спадщина Бібреччини» (26 травня 2023 р.).

Стрілківська сільська рада: проведення фестивалю активного туризму для школярів (17 листопада 2022 р.); практичного заняття зі спортивного туризму для учнів 7–11 класів (27 лютого 2023 р.); інтелектуально-едукативної настільної гри з учнями на День відкритих дверей у ЛДУФК ім. Івана Боберського (27 квітня 2023р.).

Управління туризму Львівської міської ради: участь у зустрічі із працівниками музеїв в Управлінні туризму міста Львова (23 березня 2023 р.); співорганізація Науково-практичного семінару з нагоди Міжнародного дня музеїв (24 травня 2023 р.).

Управління туризму та курортів ЛОДА: участь у презентації 3D-турів історико-архітектурними пам'ятками Львівщини» (2 грудня 2022 р., м. Жовква); у заході в ЛОДА «День гідів 2023: тепла зустріч колег» (23 лютого 2023р.); у двох тренінгах «Використання віртуальних 3D-моделей історико-культурних пам'яток Львівщини для розроблення екскурсійних маршрутів», зокрема музей-заповідник «Жовків-

ський замок» (Жовква), музей-садибу Маркіяна Шашкевича (Підлисся), музей-церкву Святого Юра (Дрогобич), 3–6 лютого 2023 р. – сертифікат (18 год) та «Використання віртуальних 3D-моделей історико-культурних пам'яток Львівщини для розроблення екскурсійних маршрутів», зокрема музей-церкву Святого Юра в Дрогобичі, храм Святого Йосипа в Підгірцях, церкву Стрітіння Господнього в Черепині, церкву Святої Параскеви в Буську, дзвіницю колишнього домініканського монастиря в Підкамені, 24–27 березня 2023 р. – сертифікат (18 год); відвідання студентами спеціальності «Туризм» лекції «Використання туристичного потенціалу як механізму розвитку громад» Тараса Лозинського у рамках травневих Днів Відкритого Уряду (31 травня 2023р.).

Співпраця із учнівською молоддю.

Комунальний заклад Львівської обласної ради «Львівський обласний центр краєзнавства, екскурсій і туризму учнівської молоді» (співорганізатор у семінарі-практикумі педагогів ЗЗСО та ЗПО Львівщини «Підготовка учнівських команд до участі в XI обласному зльоті юних туристів-краєзнавців, активістів руху учнівської молоді «Моя земля – земля моїх батьків» (17–19 березня 2023 р., сертифікат – 12 год); участь у складі суддівської команди в XI обласному зльоті юних туристів-краєзнавців, активістів руху учнівської молоді Львівщини «Моя земля – земля моїх батьків» (11–14 травня 2023 р.); сходження з вихованцями гуртків Самбірської філії КЗ ЛОР «ЛЮЦКЕТУМ» на гору Діл (907 м) і відвідання Вежі пам'яті (27 травня 2023 р.); участь у підготовці команди юних туристів-краєзнавців із Хирівської ТГ (переможця Львівщини) для участі у XIV Всеукраїнському зльоті активістів учнівської молоді «Моя земля – земля моїх батьків»: відвідання Львівської рятувальної служби, Львівського історичного музею та історико-культурного заповідника «Давній Пліснеськ» (10–11 липня 2023 р.).

Лицей «Галицький» Львівської міської ради (екскурсію центром Львова проведуть аспіранти спеціальності «Туризм» (24 квітня 2023 р.); екскурсії проводять студенти спеціальності «Туризм» в рамках проєкту «Променад Гостинності» (25 квітня 2023 р.).

Партнерство з установами, що належать до природо-заповідного фонду:

Яворівський НПП участь у майстер-класі «Посадити рослину» (17 лютого 2023 р.); у круглому столі з нагоди Міжнародного дня екскурсорова (21 лютого 2023 р.); у лекції «Яворівська забавка – як елемент нематеріальної культурної спадщини України» (7 березня 2023 р.); ознайомлення із рідкісними екземплярами музейних кімнат, відпочинковим осередком «Верещиця»: відвідання сучасного екоцентру, збудованого в рамках міжнародного проєкту «РовеЛове Розточчя – разом попри кордони», дегустація яворівського пирога, занесеного до нематеріальної спадщини ЮНЕСКО (13 липня 2023 р.).

НПП «Північне Поділля» – плюс участь у туристичних заходах, організованих Червоноградським клубом спортивного туризму «За обрій» «До витоків трьох річок – географічного витoku Західного Бугу, В'ятина та Лугу» (5 березня 2023 р.), «До витоків річок Ікви та Стира» (21 березня 2023 р.); відвідання екомаршруту «Триніг» у НПП «Північне Поділля» (21 квітня 2023 р.); рецензування рукопису путівника «Мандрівки Брідщиною та її околицями», який підготував Михайло Шишка, обсягом 250 ст. (травень 2023 р.); апробація маршруту Гавареччиною (липень, 2023 р.).

Регіональний ландшафтний парк «Знесіння»: проведення екскурсії для учнів Лицею територією Парку студентами спеціальності «Туризм» (28 квітня 2023 р.).

Цінною для нас є співпраця із *Державним природознавчим музеєм НАН України у Львові:* екскурсія до Музею (28 грудня 2022 р.); проведення заняття для аспірантів «Зустріч у

Природознавчому музеї» (4 квітня 2023 р.) та *Ведмежим притулком «Домажир»*: участь у онлайн-зустрічі із представниками Ведмежого притулку «Домажир» – реабілітаційного центру для ведмедів (23 лютого 2023 р.); у благодійній акції студентів і викладачів на території «Домажиру» (21 березня 2023 р.).

Співпраця із ЗВО: заклад *Укоопспілки «Полтавський університет економіки та торгівлі»*: відвідання онлайн лекції Павла Шуканова «Реалізація стратегії сталого розвитку у сфері туризму» (2 березня 2023 р.); стажування науково-педагогічних працівників кафедр двох закладів вищої освіти (весна 2023 р.); систематична участь науково-педагогічних працівників кафедр у обговоренні освітніх програм, у наукових форумах.

Львівська національна галерея мистецтв імені Б.Г. Возницького (у її структурі перебуває 21 музейний комплекс): участь у науково-практичному семінарі з нагоди Міжнародного дня музеїв (24 травня 2023 р.); у лекції Ярослави Лозинської «Від Любомирських з любов'ю» (16 липня 2023 р.).

УДК 712.253:796.035

Liubov CHEKHOVSKA

Head of the Department of Fitness and Recreation
*Ivan Bobersky Lviv State University of Physical Culture,
Lviv, Ukraine*

Olga ZDANOVA

Professor of the Department of Fitness and Recreation
*Ivan Bobersky Lviv State University of Physical Culture,
Lviv, Ukraine*

Iryna HRYBOVSKA

Professor of the Department of Fitness and Recreation
*Ivan Bobersky Lviv State University of Physical Culture,
Lviv, Ukraine*

PARK «ZNESINIA» AS A RECREATIONAL FACILITY

Recently, the problem of preserving natural landscapes in areas of mass tourism and people's recreation has become urgent. Recreational activities of parks can, while preserving nature and remaining profitable, fulfill their important social role [1, 2, 3].

The regional landscape park «Znesinnnya» has an area of 312.1 hectares, but to regulate the influence of the urban environment and form a single natural and architectural ensemble of the park and adjacent territories, a protective zone with an area of 473.61 hectares has been allocated. The total area of the park, including the protected area, is 785.71 hectares. Park «Znesinnnya» is located near the Lviv downtown.

Aim – involving the population in systematic physical activity, meeting the needs for the formation of a healthy lifestyle, physical, mental and spiritual development of the population in the territory of the regional landscape park «Znesinnnya».

Tasks:

- improvement and support of the functionality of the

green zone in Lviv are aimed at improving ecological, recreational-tourist and eco-educational functions;

- arrangement, effective operation, reconstruction of sports grounds in the park, their effective use;
- equipped in the alleys of the «health trails» park, bicycle tracks, ski and toboggan tracks, roller skating tracks, jumping pits, etc.;
- opening of a sports equipment rental point.
- provision of health programs: improvement of mental and physical health of people: general development and specialized programs;
- development of sports and tourist activities.

The main problems: Unsatisfactory maintenance and use of sports grounds, health trails; Absence of an employee in the field of physical culture and sports in the park staff for carrying out the work on existing sports grounds, simulators; Lack of infrastructure intended for active recreation and physical development of citizens in the park zone, which can fit European safety and quality standards.

The main advantages of the project: outdoor recreation; creating a climate of social peace and conditions for people to communicate; creation of conditions for effective tourism, recreation and other types; recreational activities in natural conditions; preservation of valuable natural and historical and cultural complexes and objects; promotion of ecological educational work; do not require special (significant) initial capital investments (highlighting and identification of interesting objects and routes); contributes to satisfaction of social needs; popularization of various forms of recovery; conducting thematic, general educational excursions.

Description of work: Improvement of health paths, mini-grounds with simulators, development of physical exercise complexes; Preparation and laying of the equestrian route; Arrangement of modern zones for active recreation: monorail sleds, cable

crossings, climbing walls, extreme cycling tracks, combined eco-educational and sports-entertainment complexes; creation of a network of local treatment facilities and sorting points, collection and removal of solid household waste; Preparation of the track for sports orientation; Training and competitions: running, cycling, rope crossings, setting up tents, kayak maneuvers; Preparation of the ground for paintball; Preparation of the ground for paintball; Adaptation of the facilities and territory of the park to the requirements of people with special needs, the elderly and those vacationing with babies (fig.1).

Fig.1. Options for the development of Park «Znesinia»

This was a project application for the implementation of joint projects with the University of Sustainable Development of the city of Eberswalde (Germany) within the DAAD or ERASMUS+ programs.

References

1. Бавровська Н.М., Бутенко Є.В. Використання рекреаційних територій в контексті ефективного управління землями: наукова монографія / Н. М. Бавровська, Є. В. Бутенко. – Київ: МВЦ «Медінформ», 2015. – 338 с.

2. Безсмертнюк Т.П. Упровадження закордонного досвіду рекреаційного використання природоохоронних територій в Україні / Безсмертнюк Т.П., Мельнічук М.М. // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Вип.13. – С.84-91.

УДК 338.48(477)

Oksana HAVRYLIV
Dozentin am Zentrum für LehrerInnenbildung
Universität Wien, Austria

**UKRAINISCHES WIEN:
ALTERNATIVES POTENTIAL DES
KULTURTOURISMUS**

Auf die Zusammenhänge zwischen dem Massentourismus und dem Alternativtourismus wurde oft hingewiesen [2, 3, 4]. Der Kultur- und Bildungstourismus stellt die am meisten verbreitete Art des Tourismus dar. Das Hauptziel des kulturellen Massentourismus besteht darin, die Kultur eines fremden Landes durch Besichtigen von Kulturdenkmälern, Museumsbesuche oder Besuche von kulturellen Veranstaltungen kennenzulernen. Ich lege dagegen das Augenmerk auf die kulturellen Aspekte, die Bezug zum Herkunftsland der TouristInnen – in unserem Fall aus der Ukraine – haben und zeige welches Potential in dieser Hinsicht die österreichische Hauptstadt hat.

Bezüge zur ukrainischen Kultur können in erster Linie in andere touristische Routen, darunter auch die, die auf Massentourismus ausgerichtet sind, integriert werden. Betrachten wir das an konkreten Beispielen und fangen wir mit der Visitenkarte von Wien – dem Stephansdom – an, in dem sich das Gnadenbild der Muttergottes von Pötsch befindet, das 1697 von einer griechisch-katholischen Kirche in der ungarischen Stadt *Máriapócs nach Wien gebracht wurde*.

Bei der Führung durch die Ringstraße mit ihren Repräsentativgebäuden – der Votivkirche, dem Hauptgebäude der Universität, dem Rathaus und dem Burgtheater, dem Parlament und der Hofburg, dem Kunsthistorischen und dem Naturhistorischen Museum, der Oper – können Auszüge aus den Briefen von ukrainischer Schriftstellerin Lesja Ukrajinka, die Anfang 1891 krankheitsbedingt zwei Monate in Wien verbrachte,

vorgelesen werden. Die Schriftstellerin wohnte unweit in der Florianigasse 7 (worauf eine Gedenktafel an der Fassade hinweist) und war beeindruckt von architektonischer Pracht der Ringstraße, die sie in einem Brief an ihren Bruder beschrieb:

Недалеко від нас починається Бург (цісарські будови і парк), там же Бургтеатер, недалеко Rathaus (ратуша) – Парламент – все чудові будинки в різних стилях, сила на них орнаментики і скульптури, так що яюсь аж чудно дивиться. І коли ті люди успіли стільки всього понаставляти! Так немов би ті статуї були як-ісь ляльки порцелянові і їх нічого не стоїть цілими десятками накупити. Що не дїм, то зараз каріатиди, атланти, маски, генії і бог зна що! Та вже такого розкішного міста, як Відень, може, і в світі нема. [5, с. 75]

Hier auch Eindrücke von denselben Gebäuden in poetischer Form, die vom modernen ukrainischen Schriftsteller – Tymofiy Havryliv – stammen:

*Де Ратуша, неначе торт
І до розширення аорт
Призводить колесо, як сонях
Правдиві цісарі на конях
І пам'ятників, як грибів /.../ [1, с. 32]*

Bei der Votivkirche können die TouristInnen aus Lviv zum Nachdenken angeregt werden, an welche Kirche in ihrer Heimatstadt diese sie erinnert. Denn die Lviver Kirche der Heiligen Olha und Jelysaveta wurde genau nach dem Vorbild der Wiener Votivkirche gebaut.

Bei dem Hauptgebäude der Universität könnten die TouristInnen darüber informiert werden, dass an dieser Universität einst der ukrainische Schriftsteller Ivan Franko studierte, worüber eine Gedenktafel am Institut für Germanistik informiert. Unweit der Universität, in der Herrengasse, befindet sich auch das kultige Kaffeehaus „Central“, das nicht nur Ivan Franko,

sondern auch andere Persönlichkeiten der Kultur (Les´ Kurbas, Oleksander Oles´) und Politik (Mychajlo Hruschevs´kyj), sowie der Wissenschaft (Ivan Puljuj, Ivan Horbatschevs´kyj) zu seinen Stammgästen zählte. Ihr Leben und Schaffen in Wien könnte im Rahmen der Führung thematisiert werden.

Wenn die TouristInnen mit Wiener Kaffeehauskultur, die seit 2011 zum immateriellen kulturellen Erbe von UNESCO gehört, bekannt gemacht werden, kommt man nicht um unseren Landsmann, den Offizier und Übersetzer Jurij Kultschyz´kyj umhin, der für WienerInnen 1683, nach der zweiten türkischen Belagerung, den Kaffee entdeckte. Seine Skulptur, die sich an einem Haus an der Ecke Favoritenstraße – Kolschitzkygasse befindet, kann im Rahmen der Führung durch das Schloss Belvedere besichtigt werden.

Es können auch selbständige touristische Routen mit Bezug zur ukrainischen Thematik konzipiert werden. Als ein Beispiel stelle ich hier mein Konzept für die Führung „Kosakenwien“ vor: diese beginnt bei der besagten Skulptur von Jurij Kultschyz´kyj und geht weiter per Reisebus in den Türkenschanzpark, einen der schönsten Parks von Wien, in dem sich ein Kosakendenkmal befindet. Die Kosaken als Teil der gemeinsamen österreichisch-deutsch-polnisch-litauischen Armee haben den ausschlaggebenden Beitrag zum Ende der zweiten Türkenbelagerung von Wien und dem Beginn des Zerfalls vom Osmanischen Reiche geleistet. Vom Türkenschanzpark ist es nicht weit zum Kahlenberg und Leopoldberg – dem Epizentrum der Kämpfe um Wien am 12.09.1683. Von beiden Bergen, zu deren Füßen die Donau fließt, eröffnet sich eine atemberaubende Aussicht auf die Stadt. Der Weg vom Kahlenberg zum Leopoldberg, auf dem ebenfalls ein Kosakendenkmal sowie eine Gedenktafel an der Fassade der Leopoldkirche sich befinden, kann zu Fuß durch den Waldwanderweg erfolgen. Auf dieser Strecke befindet sich auch ein Waldseilpark, der im Rahmen dieser Tour ebenfalls besucht werden könnte. Auf diese Weise

wäre der Bezug zum Erlebnistourismus hergestellt. Als Abschluss dieser Tour schlage ich gemütliche Wanderung vom unten gelegenen Berg Cobenzl durch die Weinberge in den Stadtteil Grinzing, der durch seine Weinkneipen (Heuriger) weltbekannt ist. Wenn der Kneipenbesuch nicht am späten Abend stattfindet, könnten die Kinder der Reisenden währenddessen den am Cobenzl gelegenen Erlebnisbauerhof besuchen.

Diese Tour wäre nicht nur für ukrainische, sondern auch für TouristInnen aus anderen Ländern interessant, vor allem aus Polen, denn die Schlacht um Wien fand unter der Anführung von Jan Sobieski statt, dessen Denkmal am Kahlenberg steht. Am Beispiel der Tour „Kosakenwien“ sehen wir die Verbindung verschiedener Touristenarten: Bildungstourismus – Erlebnistourismus – kulinarischer Tourismus – Familientourismus.

Sekundärliteratur

1. Гаврилів Т. Червоний млин. В : Закони географії. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997. 84 с.
2. Голод А. Альтернативний туризм як явище і концепція. Альтернативний туризм : матеріали науково-практичного семінару (30 вересня 2022 року, ЛДУФК ім. І. Боберського). Львів, 2022. С. 32-34.
3. Spreitzhofer G. Tourismus Dritte Welt – Brennpunkt Südostasien : Alternativtourismus als Motor für Massentourismus und soziokulturellen Wandel. F. a. M. u. a. : Lang, 1995. 232 S.
4. Steinecke A. (2007): Kulturtourismus. Marktstrukturen, Fallstudien, Perspektiven, München : Oldenbourg, 2007. 410 S.
5. Українка Л. Зібрання творів у 12 т. Т. 10. Київ : Наукова думка, 1978. 542 с.

УДК 338.48(81)

Andrii HOLOD

Dr. of Econ. Sciences, Professor
Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture
Lviv, Ukraine

Fábio LOPES ALVES

Dr. (Social Sciences), Professor
Western Paraná State University
Foz do Iguaçu, Brazil

BRAZIL AS A PROMISING TOURIST DESTINATION

Brazil is one of the countries most visited by tourists in Latin America, second only to Mexico and Argentina regarding international tourist arrivals. In 2019, Brazil was visited by more than 6 million foreign tourists, which made it possible to obtain a profit of about 6 billion US dollars [1]. At the same time, compared to many countries with much smaller size and tourist potential, these indicators are still insignificant. The analysis of Brazil's tourist resources indicates its underestimation by foreign tourists and specific problems that require detailed study and justification of ways to solve them.

Among the advantages of Brazil as a tourist destination, it should be noted:

1. Good geographical location in the center of South America, with a long coastline.
2. Significant internal natural and geographical diversity, rich and unique flora and fauna.
3. The combination of cultures and traditions of different peoples formed the modern Brazilian identity, which is open to the world and tourists.
4. Availability of unique resources and developed destinations for various types of tourism.

At the same time, there are also specific problems for which considerable efforts are being made. Despite having a reasonably high standard of living on average, Brazil is still a country with significant social inequality. The related unfavorable socio-economic phenomena are also reflected in the country's international tourism image. For example, according to the results of the study of the tourism image of Brazil in the US market, it is noted that it is fragmented and unformed despite its generally positive character [2].

One of the unfavorable factors for the development of international tourism in Brazil is the significant distance from the leading countries of global tourist flows, particularly European ones, which leads to relatively high transport costs for organizing trips.

Researchers also note the need to establish destination management systems because this line of activity can allow effective use and preservation of the country's unique tourist resources, benefiting the local population [3].

Another important direction in developing Brazilian destinations can be the formation of tourism clusters and the development based on them of various, particularly alternative, types of tourism.

Therefore, Brazil, with its rich and unique tourism resources, has every reason to become a leading tourist destination at the global level. For this, it is necessary to implement a targeted marketing policy regarding the formation of the tourist image of the country and the development of its brand as an attractive tourist destination. Awareness of the benefits of tourism at the local level will make it possible to more actively involve local communities in the organization of tourist activities and ensure the sustainable use of tourist resources.

References

1. Dados e fatos. Ministério do Turismo. URL: <http://www.dadosefatos.turismo.gov.br/>

2. Fabiana Gondim Mariutti, Janaina de Moura Engracia Giraldi, Edson Crescitelli. The Image of Brazil as a Tourism Destination: An Exploratory Study of the American Market. *International Journal of Business Administration*. 2013. Vol. 4(1). P. 13-22.

3. Vieira D.P., Hoffmann V.E., Alberton A. Public investment, competitiveness and development: a study into Brazilian tourism destinations. *Revista De Administraçao Pùblica*. 2018. 52(5). P. 899–917. DOI: <https://doi.org/10.1590/0034-7612174959>

УДК 338.48(477)

Vasyl LETA

Assoc. Prof. of the Department of Geography
and Social Sciences
*Mukachevo State University,
Mukachevo, Ukraine*

Vitalia CHYNIAK

PhD student of the Department of Economics
and Entrepreneurship
*Uzhhorod National University,
Uzhhorod, Ukraine*

THE IMPACT OF THE CURRENT CRISIS ON THE DEVELOPMENT OF ALTERNATIVE TOURISM IN UKRAINE

Before the global pandemic crisis that began in late 2019, tourism was considered one of the largest and most profitable sectors of the world economy. International tourism and well-established tourist flows have a major impact on such key sectors of the economy as transport and communications, trade, agriculture, consumer goods, and construction [1].

However, the economy experienced crisis phenomena at absolutely all levels: from global to local (local), and thus they were reflected in various aspects of the hospitality sector, in particular those related to labor resources and human capital. A significant decline in the tourism industry was predictable. The recession was especially pronounced in regions where tourism is one of the main priority areas of activity, such as in the Transcarpathian region [2].

In Ukraine, in contrast to global trends, the crisis in the tourism industry has become even more critical due to Russia's full-scale military invasion on February 24, 2022. The result is a difficult economic, security and image situation for the country's

hospitality sector, however, even in such conditions, there are options and prospects for improving the further functioning of this industry, both in crisis and normal modes of operation.

It is worth noting that there are several types of crises according to the relevant criteria for their classification: by the scale of the crisis (general and local), by the problem (micro- and macro-), by the cause (natural, social and environmental), by the structure of relations in the socio-economic system (economic, social, organizational, psychological, technological and other crises) [3]. And accordingly, different types of crises have different effects on hospitality companies and have effects at different levels of functioning (Table 1).

Table 1

**Typification of crises by the structure of relations
in the socio-economic system**

The crisis' economic consequences (general):	The crisis' economic consequences in hospitality industries:
financial collapse	decrease of revenues and profits
mass bankruptcies of industrial, banking, trading firms, falling wages	bankruptcy of unstable hotel enterprises
reduction of investment activity	decrease in investment
The crisis' social consequences (general):	The crisis' social consequences in hospitality industries:
limited opportunities of consumption	reduced purchasing power
imbalances, production, exchange and consumption	lack of demand
The crisis' political consequences (general):	The crisis' political consequences in hospitality industries:
unfavorable image of the region, closing borders, crime growth	blocking of foreign tourist flows

Table 1

The crisis' psychological consequences (general):	The crisis' psychological consequences in hospitality industries:
a feeling of insecurity, fear for the future	dissatisfaction with work
fear of default firms	distrust of the banking system and, as a consequence, the impossibility of stable payments for services
The crisis' technological consequences (general):	The crisis' technological consequences in hospitality industries:
rejection of new technological solutions	inability to adapt to the use of new technologies
technological incompatibility of products, lack of "innovators"	slow technological adjustment

Compiled by the authors on the basis of [3]

Therefore, it is the combination of such diverse crisis phenomena, which are currently causing great losses to the hospitality industry in Ukraine in general and individual regions in particular, that can become the driving force for the introduction of new standards of tourism management [4]. They can contribute to the development of alternative tourism, which during a full-scale war will focus on the dominant domestic tourist flows. Given the current realities of Ukraine, it is alternative tourism that can ensure the most important aspect of hospitality services - safety - because it is not mass-oriented, but rather focused on working with small groups of guests/visitors. In addition, newly developed routes and targeted destinations that are far from the main tourist destinations will contribute to the safety factor.

References

1. Official website of the World Tourism Organization [Electronic resource] – Access mode: <http://www.unwto.org> – Title from the title screen.
2. Slava S.S., Chyniak V.V. Functioning of hotel enterprises in the Transcarpathian region in a pandemic [Text] / S.S. Slava, V.V. Chyniak // Scientific Bulletin of Odesa National University. Series "Economics" / Editor-in-chief of the Series "Economics" O.V. Gorniak - Odesa, 2021. - Volume 26. Issue 2 (87) 2021 pp. 46-53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/2-87-7>
3. Kukhta P. Crises, their causes and consequences. Efficient economy, №10, 2012. Retrieved November 1, 2021, from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1439>
4. Vitalia Chyniak, Andriy Chyniak. The socio-economic aspect of the COVID-19 pandemic in the context of the human capital crisis (on the example of hotel enterprises in the Transcarpathian region). III Scientific and Practical Conference of Students, Postgraduates and Young Scientists "Geographical Aspects of the Spatial Organization of Territory, Society and Balanced Nature Management" – Uzhhorod, May 24-26, 2023. C. 62-69

УДК 338.48:379.8

Dariusz W. SKALSKI

doktor nauk pedagogicznych,
kandydat nauk o kulturze fizycznej,
inżynier bezpieczeństwa narodowego,
profesor Zakładu Pływania i Ratownictwa
Wodnego, *Akademia Wychowania Fizycznego
i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego,
Gdańsk, Polska*

Nataliia TSYHANOVSKA

kierownik Katedry Kultury Fizycznej i
Zdrowia, *Charkowska Państwowa Akademia
Kultury, Charków, Ukraina*

TURYSTYKA I REKREACJA A TURYSTYKA I HOTELARSTWO

Racjonalizm działalności w sferze czasu wolnego człowieka winien być oparty na wyraźnie sprecyzowanych celach oraz stosowaniu skutecznych metod ich osiągnięcia. Istotne sposoby realizacji wolnoczasowych potrzeb rekreacyjnych i turystycznych obejmuje metodyka rekreacji i turystyki, będąca naukowym systemem. Bardzo ważnym ogniwem w działalności rekreacyjnej jest organizator i jednocześnie realizator zajęć. Od poziomu jego wiedzy metodycznej oraz umiejętnie przyjętych sposobów realizacji zadań dydaktycznych zależy efektywność i atrakcyjność ich prowadzenia. Niezbędne jest więc posiadanie przez organizatora dokładnej znajomości dydaktycznych form, metod i środków stosowanych w procesie działalności rekreacyjnej. Słowo „rekreacja” wywodzi się od łacińskiego czasownika *recreo*, składającego się z prefiksu *re*, oznaczającego powrót do pierwotnego stanu oraz rdzenia *creo* – czynności tworzenia [1]. Inaczej, łacińska etymologia tego terminu oznacza w rozumieniu dosłownym – stworzenie na nowo,

przywrócenie do życia, wzmocnienie. Przyjmując, że pojęcie „rekreacja” ma charakter raczej abstrakcyjny, to pojęcie „aktywność rekreacyjna” oznacza rzeczywiste zjawisko społeczne o specyficznych cechach. W potocznym rozumieniu rekreację rozważa się w kategorii czynności, działania, czy też aktywności. Jednakże, zgodnie z najczęściej obecnie wykorzystywaną definicją [2] rekreację rozumie się jako „[...] różnego rodzaju zajęcia, podejmowane w czasie wolnym, dobrowolnie, dla przyjemności, autoekspresji, formacji własnej osobowości, odnowy i pomnażania sił psychofizycznych”. Jak wynika z definicji, rekreację należy rozważać mając na względzie pojęcie czasu wolnego (czasu, który pozostaje po wykonaniu tzw. czynności koniecznych, związanych z pracą zawodową, życiem rodzinnym i społecznym). Oba pojęcia występują bowiem zawsze razem. Jest to jeden z koniecznych warunków, aby zajęcia uważane za rekreacyjne. Spectrum zaś tych zajęć jest tak szerokie, jaka jest mnogość ludzkich potrzeb i zainteresowań, co prowadzi do kanonu, jakim jest autorska (Skalski, Tsyhanovska, 2023) definicja terminu *kultury fizycznej* wraz z jej składowymi komponentami, jakimi są: wychowanie fizyczne, sport, *turystyka i rekreacja*, rehabilitacja ruchowa i szeroko pojęta edukacja zdrowotna [3].

Cel badań. Wypracowanie współczesnej tendencji w systemie polskiego i ukraińskiego systemu kształcenia w zakresie turystyki i rekreacji lub turystyki i hotelarstwa.

Metody badań. Analiza wybranych programów kształcenia na poziomie studiów pierwszego stopnia (licencjackich) z szczególnym uwzględnieniem programu nowo tworzonego kierunku kształcenia *Turystyka i Rekreacja* w Pomorskiej Szkole Wyższej w Starogardzie Gdańskim (autorstwa: Skalski, Tsyhanovska, 2023) począwszy od roku akademickiego 2024/2025 [4].

Wyniki badań. Turystyka i rekreacja to dziedziny

związane z podróżowaniem, wypoczynkiem i aktywnym spędzaniem czasu. Turystyka obejmuje podróże w celach zwiedzania, poznawania nowych miejsc i kultur, podczas gdy rekreacja to aktywności mające na celu relaks, wypoczynek i odprężenie się [5]. Przykłady wyników badań, które są istotne w procesie kształcenia studentów na pierwszym poziomie (licencjackim) w zakresie:

- *turystyki kulturowej*: podróżowanie w celu poznawania zabytków, muzeów, miejsc historycznych i kultury danego regionu;

- *turystyki przyrodniczej*: zwiedzanie parków narodowych, rezerwatów przyrody i innych miejsc, aby cieszyć się pięknem natury i obserwować dziką faunę i florę;

- *turystyki gastronomicznej*: degustowanie regionalnych, lokalnych potraw i napojów, poznawanie tradycyjnych kuchni danego regionu;

- *turystyki sportowa*: udział w aktywnościach sportowych lub ekstremalnych, takich jak wspinaczka, nurkowanie, wędrówki górskie, narciarstwo czy surfing [3];

- *rekreacji nad wodą*: wypoczynek nad morzem, jeziorem lub rzeką, w tym pływanie rekreacyjne czy użytkowe, żeglarstwo, kajakerstwo czy plażowanie;

- *rekreacji kulturalnej*: wizyty w teatrach, kinach, koncertach, czy czytanie książek i słuchanie muzyki w celu relaksu czy doznań duchowych.

Turystyka i rekreacja mają duże znaczenie dla gospodarki wielu regionów, przyczyniając się do rozwoju turystycznego, tworzenia miejsc pracy i promocji miejscowości na całym świecie [5], tym samym treści wymienione powyżej powinny być skorelowane z przedmiotami nauczania.

Hotelarstwo to branża związana z zarządzaniem, marketingiem i obsługą hoteli, moteli, ośrodków wypoczynkowych i innych obiektów zakwaterowania. Jest to kluczowy sektor w branży turystycznej, który oferuje klientom

miejsca do noclegu, wyżywienia, rozrywki i innych usług związanych z aktywnym pobytem poza domem [6]. Przykłady wyników badań związanych z hotelarstwem, które powinny być ujęte w procesie kształcenia studentów:

- *obsługa gości*: pracownicy hotelu, tacy jak recepcjoniści, kelnerzy, pokojówki i inni, zapewniają profesjonalną obsługę klientów, dbając o ich wygodę i zadowolenie;

- *zarządzanie rezerwacjami*: hotele muszą efektywnie zarządzać rezerwacjami pokoi i sal konferencyjnych, aby zapewnić dostępność dla gości i optymalne wykorzystanie zasobów;

- *standardy jakości*: hotele starają się utrzymywać wysokie standardy jakości, oferując komfortowe pokoje, czystość, zapewniające bezpieczeństwo i inne udogodnienia;

- *Gastronomia*: Wiele hoteli posiada restauracje i bary, które serwują posiłki oraz napoje dla gości oraz organizują przyjęcia i bankiety;

- *infrastruktura rekreacyjna*: hotele z szerszą ofertą pobytu oferują różnorodne udogodnienia, takie jak pływalnie, spa, siłownie, centra konferencyjne i rozrywkę, aby zaspokoić różnorodne potrzeby gości;

- *marketing i promocja*: branża hotelarska wymaga bardzo przemyślanych działań marketingowych, aby przyciągać klientów i zwiększać zyski, a także budować nieustannie markę hotelu;

- *zrównoważony rozwój*: w ostatnim okresie (latach) coraz więcej hoteli skupia się na praktykach zrównoważonego rozwoju, podejmując działania mające na celu minimalizowanie wpływu z swojej działalności na środowisko naturalne.

Wnioski

- W większości nowo tworzonego kierunku kształcenia: *Turystyka i rekreacja* – hotelarstwo jest traktowane jako kluczowa specjalizacja do wyboru przez studentów.

- W większości nowo tworzonego kierunku kształcenia: *Turystyka i hotelarstwo* – rekreacja jest traktowana jako kluczowa specjalizacja do wyboru przez studentów z przykładowego zestawu: bezpieczeństwo w turystyce i rekreacji, pilot wycieczek, rekreacja ruchowa, Spa&Wellness czy zarządzanie w biznesie turystycznym.

- Częścią wspólną dla obu kierunków kształcenia są standardowe grupy zajęć, w których są różniące się tematycznie przedmioty realizowane w całym cyklu kształcenia. Do standardowych grup zaliczyć można: ogólne nauki przyrodnicze, nauki społeczne i humanistyczne, umiejętności, tożsamości, kształcenia specjalistów i specjalizacje do wyboru (kształcenie instruktorów).

- Turystyka i rekreacja mają duże znaczenie dla gospodarki wielu regionów (wskazują na to dane statystyczne), przyczyniając się do rozwoju turystycznego, tworzenia miejsc pracy i promocji miejscowości turystycznych na całym świecie [7].

- Hotelarstwo to dynamiczna dziedzina, branża, która ewoluowała wraz z oczekiwaniami i potrzebami klientów (gości). Różne rodzaje hoteli, od luksusowych po tradycyjne, spełniają różne cele, oczekiwania i preferencje podróżnych, odwiedzających gości [8].

Źródła i odniesienia

1. Kopaliński W. (1989). Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych. *Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna*. Warszawa, 248.

2. Wolańska T. (1997), *Leksykon. Sport dla wszystkich – rekreacja ruchowa*. Warszawa: *Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego*, Warszawa, 59.

3. Czarniecki D. / Чарнецькі Д., Tsyhanovska N. / Цигановська Н., Skalski D. W. / Скальські Д. В. (2023). Psychologiczne rozumienie ryzyka w sportach ekstremalnych. Wybrane zagadnienia. Monografia {Психологічне розуміння ризику

в екстремальних видах спорту. Вибрані питання. Монографія, *Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Poznaniu przy udziale: Charkowskiej Państwowej Akademii Kultury w Charkowie (Вища Школа Безпеки у Познані за участю: Харківської державної академії культури у Харкові, Poznań – Charków (Познань – Харків), 61–62.*

4. Skalski D. W., Tsyhanovska N. (2023). Projekt autorski programu studiów pierwszego stopnia (licencjackich) na kierunku Turystyka i Rekreacja wraz z liczbą punktów ECTS przypisanych do zajęć w cyklu kształcenia 2024–2027. *Pomorska Szkoła Wyższa w Starogardzie Gdańskim (województwo pomorskie, Polska).*

5. Oździński J. (2001). Wybrane zagadnienia metodyki rekreacji ruchowej. [w:] I. Kielbasiewicz-Drozdowska, W. Siwiński (red.); *Teoria i metodyka rekreacji – zagadnienia podstawowe. Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Poznań, 43.*

6. Toczec-Werner S. (2007). *Podstawy rekreacji i turystyki. Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego w Wrocławiu, Wrocław, 82.*

7. Winiarski R. W. (1989). Wstęp do teorii rekreacji ze szczególnym uwzględnieniem rekreacji fizycznej. *Wydawnictwo Skrytowe nr 100. Akademia Wychowania Fizycznego im. B. Czecha w Krakowie, Kraków, 121.*

8. Kielbasiewicz-Drozdowska I., Siwiński W. (red.) (2001). *Teoria i metodyka rekreacji – zagadnienia podstawowe. Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Poznań, 76.*

УДК 338.48

Fabiane MORELLO STELLA

Master's student

Western Paraná State University

Foz do Iguaçu, Brazil

Andrii HOLOD

Dr. of Econ. Sciences, Professor

Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture,

Lviv, Ukraine

**THE WIN-WIN RELATIONSHIP
IN REGIONAL DEVELOPMENT:
FORMING A TOURISM CLUSTER
WITH FOZ DO IGUAÇU**

Tourist activity has increasingly stood out as an activity with great potential for expansion nationally and internationally. To achieve this, developing and implementing actions to boost the sector must begin locally, in cities and small regions.

In this sense, it is essential to use interdisciplinarity to meet the challenge of incorporating an analytical vision regarding the possibilities of exponential gains from rural tourism enterprises and regional territorial development when partnerships are celebrated between some cities in the West of Paraná. Demonstrate to the protagonists of regional tourism that working together will bring benefits to both sides, considering that the tendency is for tourists to stay in the region for more days, in addition to reaching a larger audience with a great diversity of destinations.

In this area, there are several ways for tourists to purchase tours, among which tourism houses, also known as tourism agencies or even tour guides, are currently being used in Foz do Iguaçu. They carry out an important job, connecting places destined for tourism with potential customers visiting the city. It is undeniable that the presence of the 8th wonder of the world in the city

of Foz do Iguazu brings with it an ease in naturally attracting tourists to the place, which simplifies the sales work from the point of view of tourist interest.

In this perspective, therefore, the win-win relationship in regional tourism development is inserted with the partnership between Foz do Iguazu and cities in western Paran . On the one hand, there is a city with the presence of one of the world's wonders, with the «natural» search for destiny. On the other, the smaller towns around Foz bring natural beauty with the capacity to serve a select public who seek less crowded places with the charms that only the «interior» can offer.

Regarding tourism in smaller cities, in particular, Santa Terezinha de Itaipu, Sro Miguel do Iguazu, Medianeira, and Matel ndia, there are several tourist attractions, both rural and urban, capable of attracting tourists to discover cultures, enjoying typical foods, experiencing adventures and even resting in the farmhouse. Routines and experiences that are generally not part of a tourist's daily life but are capable of bringing back affective memories, good feelings, and new experiences experiences.

Thus, even though there are several tourist attractions in all these cities, what happens is that there is no connection between the tourism development actors as a whole, on a regional basis, capable of connecting the smaller cities with the «famous neighbor». Whether due to individualities or lack of access, even the difficulty of dialogue prevents regional tourism from developing, which means that everyone can benefit, including the «famous neighbor», who keeps tourists on average between 3 and 4 days overnight stay, which could be increased with partnerships with other destinations.

The idea of a possible tourism cluster between Foz do Iguazu and the Municipalities of Santa Terezinha de Itaipu, Sro Miguel do Iguazu, Medianeira, and Matel ndia appears as a research proposal for our Master's Degree dissertation, combined with the regional need for organization and planning of the sector

for sustainable regional development. Therefore, the proposal is based on the possibility of integration for the development of these locations so that there can be a chain of interrelations allowing the impacts of tourist activity to stand out, both in the environmental and economic spheres.

This theme grows based on the observation of the tourist potential of the cities involved, which access a small portion of visitors from the large flow of tourists in the city of Foz do Iguazu but do not have integrated actions capable of transforming the region into a developed hub in tourism, similar to what occurs in other regions of the country. These tourists mainly seek attractions related to nature. The region is rich in beautiful places that can be developed and fully utilized, being able to guarantee the cities involved, economic growth, and social, without its «roots» being lost, prioritizing rural experiences, tradition, comfort, and «rich» stories, which around a fire or a wood stove, can offer.

Given the research, it is possible to see great chances of acting regionally to strengthen tourism in its different forms of action. It is essential to mention that the contents discussed here deserve even more depth as there is a vast field to be researched within the proposed theme.

In any case, we can see how necessary it is to promote and adopt acts that take into account interdisciplinarity in research, and in this way, see that, given the various types of tourism existing in the region, they are interconnected, making it necessary deepening interdisciplinary practice, prioritizing breaking with traditional patterns, considering and favoring the common points of the different segments present in the region, such as rural tourism, religious tourism, shopping tourism, experience tourism, and many others that have one thing in common: tourism.

References

1. Cury M. et al. Territories and tourism on the western border of Paran : a look at Barrac  and Foz do Iguazu. URL: <https://www.anptur.org.br/anais/anais/files/5/185.pdf>
2. Paiva C., Rocha A., Da Silva C. Report on the productive economic diagnosis of Matel ndia-PR. Single edition. August 2020. URL: <https://mvl-aces.nyc3.digitaloceanspaces.com/upload/downloads/2494.pdf>
3. Rosa S., Anjos F. Competitiveness of nature-based tourist destinations: study in national parks in Brazil. URL: <https://www.revistas.usp.br/rta/article/view/191544/188323>

УДК 338.48-6:2:355.01(477)

Любов АЛЬТГАЙМ

доцент кафедри географії та методики її навчання
*Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна*

ЗНАЧЕННЯ ПАЛОМНИЦЬКИХ ЕКСКУРСІЙ ДЛЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Паломництво припускає певне ставлення людини до дійсності. А дійсність у нашій країні після повномасштабного вторгнення агресора 24 лютого 2022 року є важкою, жахливою, сповненою горем і трагедіями, яким, здається, не видно кінця. І вже майже не залишилося домівки, якої б не зачепила ця страшна війна. Майже в кожного з нас хтось із рідних, близьких чи знайомих людей перебуває на фронті, захищаючи наше із вами тут, порівняно, безпечно й мирне життя, віддаючи своє здоров'я й життя, хто свої молоді роки, а хто зрілу мудрість, щоб вистояла наша ненька Україна перед цією чорною навалою. Усе це для нас дуже складно фізично, а особливо психологічно, коли щодня навколо нас тривожні новини із фронту, трагічні звістки про важкі поранення й загибель наших захисників, жахливі й нелюдські злочини окупантів на визволених і ще тимчасово окупованих територіях, постійні повітряні тривоги і їх наслідки, тривала відсутність зв'язку із рідними й близькими, які перебувають на «нулю», і невідомість очікувань, – це породжує депресивні стани і фізичні недомагання. І нам сьогодні, як ніколи, потрібна молитва й захист, тому ми з перших днів війни разом з активною допомогою ЗСУ всім чим потрібно також стали доєднуватися до спільних молитов за наших захисників у церквах і капличках, у різних групах і спільнотах онлайн.

Секретний інгредієнт наших молитов — це щирість. А ще дуже важливе натхнення — це тематичний, емоційний, творчий поштовх, схожий на те відчуття, коли горить найяскравіше світло в душі. Непохитна віра й молитва стали для нас тими «челенджами», якими ми ділилися, підтримували один одного із перших днів і продовжуємо це до сьогодні. Уже, здавалось, звикнули до цієї важкої реальності, наростили грубшу шкіру, і, можливо, нам деколи вдавалося наодинці боротися із важкими психологічним станом, однак необхідність зустріти однодумців, щоб зміцнити свою віру й відчути одне серцебиття виникала дедалі в більшої кількості людей. Реалізувати ці потреби можна відвідавши святі місця, щоб вимолити швидко завершення війни, змовити молитву про захист наших захисників і про Перемогу.

Так, відновила цього року такі паломницькі екскурсії із м. Тернополя і ближніх до нього поселень області туристична агенція «СонцеВид-Тур», засновницею якої є Дрозд Наталія Юріївна. На моє запитання, що мотивувало її на такі поїздки, Наталія Юріївна відповіла, що «мотивація – це Україна, це Перемога, це наші діти на фронті». І коли в першу поїздку під час Великого посту цього року у Страдч вона планувала зібрати лише знайомих 15–20 осіб, а відгукнулося і виявило бажання 200 прочан, була вражена і зрозуміла, що люди потребують духовної підтримки і їм це зараз потрібно дуже, як ніколи раніше. І за пів року туристична агенція переросла у «Паломницький центр СонцеВид-Тур».

Найбільшою популярністю користуються одноденні паломницькі екскурсії Україною на весь суботній день – це зручно для прочан як із міст, так із сільської місцевості, і за вартістю вони є доступними, що сьогодні також важливо. А ще популярними є і закордонні паломницькі екскурсії у Грецію на гору Афон та в Меджугор'є – це у кого зараз є такі можливості за коштами й часом.

Атмосфера в таких екскурсіях є неймовірно позитивною, яка супроводжується спілкуванням, піснями на релігійну тематику, завжди такі поїздки супроводжує священник, який проводить із прочанами розмови на різні духовні теми, учасники мають можливість ставити йому запитання й отримати роз'яснення. Має велике значення обмін різною інформацією, обіймами, усмішками, щоб люди не зневірилися, не впадали в депресивні стани, щоб не пробуджували в собі агресію. Такі поїздки навчають людей любити один одного, любити Бога, світ навколо себе, життя.

Склад паломницьких груп загалом постійно змінюється. Однак майже в кожному турі є стала кількість постійних учасників, яка залежить від загального розміру групи загалом. Якщо формується велика група понад 200 осіб, то постійних паломників може бути до 30 осіб, коли менші групи, тоді 10–15 осіб і менше. Решта – це нові учасники, які приходять за рекомендаціями тих, що вже їздили під час минулих екскурсій. Найважливіша реклама в соціальних мережах не має особливого значення, на неї реагують одиничні споживачі таких туристичних послуг, все-таки більше приєднується нових прочан за рекомендацією і враженнями – це до 90%.

Віковий склад різний. Основу становлять середній і старший вік, є і молодь, а також є на таких екскурсіях і батьки із дітками, їх мало. Оскільки дітям важко, вони швидко втомлюються і ще не зовсім усвідомлюють важливість таких поїздок, то їх у таких турах дуже малий відсоток. У відсотковому співвідношенні молодь становить приблизно 30%, а решта 70% – середній і старший вік.

Прочани здебільшого – це глибоко релігійні люди з дуже сформованою системою цінностей. Беручи участь у таких поїздках вони вважають, що це для них є молитовний фронт, бо вони також воюють проти агресора молитвою. Є багато свідчень військових, що саме молитва врятувала життя і не одноразово. У Наталії Юрїївни також є такі твердження

ня і від свого сина, який зараз на фронті, якого навесні цього року важко поранено під Бахмутом, і він дивом залишився живим, а його побратими майже всі загинули. Тож прочани переконані, що спільна молитва, поїздки на святі місця – це такі пожертви свого часу, своєї духовної праці, які надають величезну підтримку і захист нашим захисникам. Тепер є дуже актуальними перефразовані слова, що молитва врятує Україну й світ. Особливо спільна молитва є великою силою. Хочу завершити словами Наталії Юрїївни: «Я б хотіла всіх об'єднати молитвою, всіх обійняти молитвою, всіх пригорнути молитвою, щоб єдиним словом ми зверталися до неба про найшвидшу перемогу і процвітання нашої країни! Щоб всі наші діти були вимолені нашими устами і нашими молитвами і всі повернулися додому живими і здоровими!».

Ключові слова: паломницькі екскурсії, прочани, паломницькі групи, молитва, святі місця.

Лариса БЕЗКОРОВАЙНА
професор кафедри туризму
та готельно-ресторанної справи
*Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна*

**ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ
«ДИВЕРСИФІКАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ
ЧЕРЕЗ ЗБАЛАНСОВАНІСТЬ ТА КРЕАТИВНІСТЬ:
ПОШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ
В УКРАЇНІ» В ЗАПОРІЗЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ
УНІВЕРСИТЕТІ**

Актуальність проєкту «Диверсифікація сільського туризму через збалансованість та креативність: поширення європейського досвіду в Україні», що триває в Запорізькому національному університеті, пов'язана зі складним процесом інтеграції українського суспільства в європейський туристичний терен, однією із стратегічних цілей якого є сталий розвиток сільського туризму, заснований на забезпеченні гармонійного балансу між екологічними, економічними, соціокультурними планами, відповідно до глобальних 17 цілей сталого розвитку до 2030 (2015). Призначення сільського туризму як галузі національної економіки затверджено нормативними документами (Стратегія розвитку туризму та курортів до 2026 р. (2017). Розвиток сільського туризму актуальний, оскільки 2020 рік Національна туристична організація України обрала роком розвитку туризму в регіонах і сільських просторах.

Серед завдань проєкту такі: розробка та впровадження курсів на основі аналізу потреб; проведення тренінгів для підприємців та інших стейкхолдерів задля поширення європейського досвіду щодо найкращих практик у галузі організації та диверсифікації сільського туризму на підґрунтях

стійкості й креативності; розроблення функціональної кластерної (мережевої) моделі креативного розвитку сільського туризму в Україні на основі європейського досвіду, заснованої на домінантах встановлення гармонійного балансу між екологічними, економічними, соціокультурними аспектами та з урахуванням найкращих практик диверсифікації сільського туризму держав Європейського Союзу.

Відповідно до зазначених завдань проєктна група зробила навчальну дисципліну, метою котрої є надати майбутнім фахівцям знання про диверсифікацію сільського туризму України на засадах збалансованості та креативності за напрямом формування бізнес-моделей відповідно до європейських цінностей, положення встановлення гармонійного балансу між екологічними, економічними, соціокультурними планами. Завдання курсу: продемонструвати здобувачам основи побудови стратегії диверсифікації в сільському туризмі, європейськими тенденціями імплементації стратегій диверсифікації у сільському туризмі та окреслити напрями інтеграції українського сільського туризму в європейський туристичний простір; визначити основні теоретичні аспекти та європейський досвід креативних технологій туризму для сталого й цифрового розвитку; сприяти розвиткові креативного мислення здобувачів; проаналізувати європейські практики креативного сільського туризму (агротуризм, гастрономічний, екологічний, культурний, крафтовий, івент-туризм) на основі кластерного й мережевого підходів; удосконалити навички критичного мислення, еколого-економічного аналізу, усної й письмової презентації, роботи в проєктних групах.

Отже, упровадження проєкту «Диверсифікація сільського туризму через збалансованість та креативність: поширення європейського досвіду в Україні» у Запорізькому національному університеті триває. Серед результатів цього процесу слід зазначити отримання здобувачами знань концептуальних засад сталого туризму в сільській місцевості та

основних його бізнес-моделей; специфіки європейської практики імплементації стратегій диверсифікації у сільському туризмі; змісту та передумов формування мережевої моделі туризму, біорозмаїття та сталого розвитку підприємств у Європі, а також умінь аналізувати туристичну діяльність європейських й українських суб'єктів сільського й креативного туризму та оцінювати показники ефективності їх діяльності; оцінювати конкурентоспроможність туристичних дестинацій та розробляти креативні й збалансовані туристичні продукти у сфері сільського туризму; формувати стратегії диверсифікації суб'єктів господарювання в галузі сільського туризму через креативність і збалансованість з урахуванням європейського досвіду.

Публікацію розроблено в межах проєкту «Диверсифікація сільського туризму через збалансованість та креативність: поширення європейського досвіду в Україні» / «Diversification of rural tourism through sustainability and creativity: disseminating European experience in Ukraine» (DIRUT) 620720-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE за підтримки Програми Erasmus+: Jean Monnet Європейського Союзу, що реалізують в Запорізькому національному університеті (2020–2023).

Список використаних джерел

1. Безкоровайна Л., Венгерська Н., Осаул А. Європейські тенденції імплементації стратегій диверсифікації у сільському туризмі як навчальний модуль. *Формування сучасних концепцій управління туризмом та готельно-рестор. бізнесом в умовах парадигми сталого розвитку: м. н.-п.к.* (9-10 груд. 2021). Запоріжжя: ЗНУ. С. 137-140.
2. Безкоровайна Л., Венгерська Н., Череп А., Воронкова В. Особливості впровадження проєкту «Диверсифікація сільського туризму через збалансованість та креативність: поширення європейського досвіду в Україні» в Запорізькому

національному університеті. В кн.: *Формування сучасних концепцій управління туризмом та готельно-ресторанним бізнесом в умовах парадигми сталого розвитку: мон. / за заг. ред. Л.В. Безкоровайної. Запоріжжя: ЗНУ, 2022. С. 262-278.*

3. Безкоровайна Л., Череп А., Воронкова В., Череп О., Венгерська Н. Стратегія диверсифікації послуг в сільському туризмі на засадах європейської практики сталого розвитку та креативності туризму. *Формування сучасних концепцій управління туризмом та готельно-рестор. бізнесом в умовах парадигми сталого розвитку: м. н.-п.к. (9-10 груд. 2021). Запоріжжя: ЗНУ. С. 134-136.*

УДК 338.48.13:392.72

Лариса БЕЗКОРОВАЙНА

професор кафедри туризму
та готельно-ресторанної справи,
*Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна*

Євген ІВАХНЕНКО

магістрант ф-ту фізичного виховання,
здоров'я і туризму,
*Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЄКТУВАННЯ В ТУРИЗМІ ТА ГОСТИННОСТІ

На сьогодні сфера гостинності як складник індустрії туризму є однією з найбільш динамічних ланок світової економіки. Розвиток сучасної готельної індустрії зумовлений багатьма чинниками, що мають внутрішні риси, які стосуються специфіки галузі, та зовнішні, що виникають у результаті загальних змін у діяльності світової та національної економік. За оцінками ЮНВТО: внесок туризму до світового валового внутрішнього продукту з урахуванням непрямого ефекту становить 10%; загальна кількість робочих місць, що безпосередньо або опосередковано стосуються сфери туризму, дорівнює 11%. Відповідно до стратегії глобального розвитку, восьма ціль пов'язана зі сферою туризму, й декларує до 2030 р.: забезпечення здійснення стратегій підтримки сталого туризму, який сприяє створенню робочих місць, розвитку місцевої культури, виробництву місцевої продукції; сприяння економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості для всіх; підтримці зростання валового внутрішнього продукту (не менше ніж 7 % на рік) у найменш розвинутих країнах; підвищення продуктивності економіки через

диверсифікацію, модернізацію, інновації. Тож питання диверсифікації послуг, упровадження інновацій, управління проектами мають першорядну важливість для фахівців туристичної індустрії задля забезпечення економічного, соціального, культурного розвитку держави.

Роль туризму в загальному стані й тенденціях світової економіки, підвищенні рівня зайнятості, диверсифікації та інновацій у національній економіці, збереженні й розвитку культурного потенціалу й екологічно безпечного навколишнього природного середовища, поліпшенні фізичного стану та відновленні захисних сил організму подорожувальників завдяки рекреаційним заходам, гармонізації відносин між країнами і народами, реалізації зовнішньої політики держави визнано на державному рівні, що підтверджено нормативними документами (Стратегія розвитку туризму та курортів до 2026 р., 2017, Концепція популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, 2018). Основоположні шляхи й вимоги до розвитку туристичної та готельної індустрії відображено в нормативно-законодавчих документах різних рівнів: Закони України «Про туризм» (2015), «Про курорти» (2000); Осацька декларація тисячоліття (2001); Резолюція 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН (2015).

З огляду на нормативне й наукове підґрунтя, питання управління проектами є вкрай актуальним, зокрема, у таких його площинах, як ціноутворення туристичного проєкту, з'ясування маркетингових стратегій для просування туристичного продукту, відповідність якості туристичних послуг. Управління проектами передбачає розроблення технології складання туристичного продукту. Туристичний продукт як товар характеризується споживаною вартістю, тобто корисністю або здатністю задовольняти певні рекреаційні потреби людей. Корисність туристичного продукту визначається його цінністю для клієнта. Туроператор має прагнути створити

продукт, цінний для великої кількості людей, тобто за можливості він повинен мати масового споживача. Завдяки цьому можна використовувати й індустріальні технології для проектування й виробництва туристичного продукту. Туристичний продукт – попередньо розроблений комплекс туристичних послуг, який поєднує не менше ніж дві такі послуги, що реалізують або пропонують для реалізації за визначеною ціною, до складу якого входять послуги перевезення, послуги розміщення та інші туристичні послуги, не пов'язані з перевезенням і розміщенням (послуги з організації відвідувань об'єктів культури, відпочинку й розваг, реалізації сувенірної продукції) (Закон України «Про туризм»).

Запорука результативності проекту ґрунтується на командній роботі, котра здатна забезпечити гнучкість, стимулювати творчість і створити атмосферу співпраці й підтримки в команді, що, безумовно, позитивно впливатиме на результат проекту. Команда проекту – це управлінська побудова, до складу якої входять фахівці, які є менеджерами за напрямками діяльності, що очолює керівник проекту, який відповідає за реалізацію його загалом. Вирізняють види проектів, які можуть бути адаптовані до умов гостинності: інвестиційний пов'язаний із необхідністю фінансових інвестицій у створення й розвиток туристської інфраструктури; інноваційний стосується розроблення нових туристських продуктів, новітніх напрямів; міжнародний – проект, у розробленні й виконанні якого беруть участь іноземні партнери. Галузь гостинності як важливий складник індустрії туризму має розвиватися відповідно до світових стратегій глобального розвитку. Як підтверджують положення нормативних документів і численні наукові праці фахівців, диверсифікація туризму й гостинності, упровадження новацій є важливим й актуальним питанням. У цьому сенсі дослідження питання **управління** проектами в галузі гостинності, вивчення проблем розроблення цінкових і маркетингових стратегій, забез-

печення якості рекреаційних послуг є нагальною потребою туристичної співдружності.

Список використаних джерел

1. Безкоровайна Л. Корпоративне управління в туризмі та гостинності: проєктна та інноваційна діяльність, концепція розвитку інфраструктури туризму. *Науково-практичний журнал «Подільський економічний вісник»*. Розділ II. Управління та адміністрування. Вінниця, №2(18), 2021. С. 31-34.

2. Безкоровайна Л.В. Управління проєктами гостинності. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*. Т. 11. №22 (2021). [https://doi.org/10.33296/2707-0654-11\(22\)-02](https://doi.org/10.33296/2707-0654-11(22)-02)

3. Безкоровайна, Л. (2021). Управління проєктами у сфері гостинності: питання ціноутворення, маркетингових стратегій, якості туристичних послуг. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*, 10(20). <http://surl.li/bwzxi>

УДК 004.4”275”:338.48

Лариса БЕЗКОРОВАЙНА

професор кафедри туризму
та готельно-ресторанної справи
*Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна*

Ольга ЛІТВІНОВА-ГОЛОВАНЬ

викладач ВСП
*ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж
Запорізького національного університету»,
м. Запоріжжя, Україна*

ПРОГРАМНИЙ ТУРИЗМ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБЛЕННЯ АНІМАЦІЙНИХ ПРОГРАМ

Туризм сьогодні є невід’ємним компонентом економічного потенціалу у світі та сприяє позитивним змінам у соціально-економічному житті. Туристична сфера є важливим сегментом розвитку національної культури й економіки, однією з найдинамічніших її сфер. Імідж України як туристичної держави залежить від якості туристичної інфраструктури, насамперед від забезпеченості туристів засобами розміщення, санаторно-курортними й оздоровчими закладами, відповідністю якості наданих послуг вимогам міжнародних стандартів. Для розвитку туризму в Україні насамперед необхідна державна підтримка галузі й конкурентне середовище, які забезпечать якість наданих послуг і сприятимуть соціально-економічному розвитку території.

Фахівець із туризму є розробником туристичних маршрутів, формує комплекс послуг для туристів і просуває його в регіоні, а також забезпечує функціонування турів, створює рекламно-інформаційну базу, розраховує ціни на тури й передає їх туристичним агентам для подальшої реалізації туристам; взаємодіє з партнерами за кордоном; майбутній фахі-

вещь туризму – це професія майбутнього, перед якою стоїть багато завдань, у результаті яких вона має удосконалитися.

Різні аспекти анімаційної діяльності досліджували вчені: А. Альошина, О. Бичук, Р. Іваніцький – спортивна анімація в місцях активного відпочинку; Т. Божук – інноваційні підходи до організації анімації в рекреаційно-туристичній діяльності; А. Віндюк, А. Захаріна, Є. Захаріна – організація спортивної анімації; Л. Волик – освітньо-виховний феномен анімаційної діяльності майбутніх педагогів; С. Килимистий – класифікація видів анімаційної діяльності в туризмі; Т. Лесіна – соціально-педагогічні умови стимулювання майбутніх соціальних педагогів до анімаційної діяльності; Л. Польова – особливості практичної підготовки фахівців з туризму; А. Сидорук – підготовка майбутніх учителів фізичної культури до анімаційної діяльності в загальноосвітній школі.

Теоретичний аналіз тлумачення поняття дозволя підтверджує таке його формулювання, як можливість людини займатися у вільний час різноманітною діяльністю на свій вибір; час відпочинку; вільний від роботи час; час, не зайнятий роботою або іншою справою; окремі моменти вільного часу, проміжок між роботою; розвага, особисті заняття у вільний від роботи час; проведення часу, метою якого є відновлення організму. Щодо видів дозвільної діяльності, зважаючи на її різноманітність, то її класифікують за п'ятьма групами: відпочинок, розваги, свято, самоосвіта, творчість. Дозвільна діяльність здійснюється як вдома, так і в спеціальних установах: музеях, клубах, закладах мистецтва, фізкультури і спорту, туристсько-екскурсійних організаціях, що сприяють розвитку творчості, допомагають людям розважатися й відпочивати. Поняття дозвілля найбільш часто вживають у таких трьох значеннях, як синонім вільного часу (його частини); синонім неробочої (вільної) діяльності з різними модифікаціями; синонім стану або психологічного пережи-

вання людини на цей момент. Організація відпочинку й розваг повинна мати розвивальну спрямованість і бути спрямованою на підвищення культурного рівня особистості. Отже, на формування загальної культури й здорового способу життя людини впливають не лише благополучні умови життя, фізичне виховання, активна рухова діяльність і гідна спортивна підготовка, а й різноманітні заходи культурно-дозвілдової діяльності.

Дозвілля є можливістю людини займатися у вільний від роботи час заняттями, що сприяють її відпочинку, розвагам, розвитку творчості. Тож, завдання фахівця з туризму, який професійно займається організацією дозвілля людей, полягають у спрямуванні зусиль на забезпечення відновлення життєвих сил, відпочинку, оздоровлення, розвитку й підвищення культурного рівня особистості. Анімація як вид сервісу – це діяльність професійної команди з розробки та здійснення спеціальних програм проведення вільного часу. Структура анімаційної діяльності містить: рекреацію, релаксацію, адаптацію, комунікацію, корекцію, реконструкцію, регенерацію. Тож для організації та проведення заходів спортивно-розважальної анімації майбутній фахівець з туризму має володіти знаннями, уміннями й навичками щодо розроблення й реалізації анімаційних програм (конкурсів, командних ігор, танців, ранкової зарядки тощо) із застосуванням різних засобів (спортивних, рухливих, командних, групових, індивідуальних (парних) ігор, активізації, фітнесу (аеробіки, йоги, пілатесу, стретчингу та ін.), урахуваючи категорію клієнтів, місце проведення, специфіку підприємства (івент-агенцію, готель, санаторій, дитячий центр тощо), а також такими методами як метод гри, ритмічного руху, змагання, фізичної релаксації та рекреації, ілюстрації, театралізації.

Головною особливістю заходів спортивно-розважальної анімації є те, що виконавцями сценарію (програми) стають самі туристи й відпочивальники і саме це визначає такі

основного принципі організації анімаційної діяльності: співтворчості – оснований на сумісній роботі фахівців анімаційної служби й туристів під час реалізації театралізованих постановок, розважальних конкурсів, ігор і змагань; індивідуального підходу – адаптації заходів і програм під можливості кожного її учасника, створення комфортних умов для участі кожного туриста й відпочивальника; затребуваності – оснований на визначенні, відборі та вдосконаленні заходів і програм, більш затребуваних серед певного контингенту туристів та відпочивальників. Єдність анімації та спорту полягає в тому, що спорт сприяє стимуляції життєвих сил, залучає людей до активної діяльності й водночас виконує спортивно-оздоровчу функцію. Усе це робить анімаційні програми цікавими й корисними для зміцнення здоров'я різних груп населення. Проблема впровадження спортивної анімації в місцях масового відпочинку населення зумовлена суперечностями між значними потенційними можливостями оздоровчо-рекреаційної рухової активності розважального характеру й недостатньою реалізацією цих можливостей у місцях масового відпочинку населення; практичною необхідністю впровадження програм спортивної анімації в місцях активного відпочинку й відсутністю науково обґрунтованих технологій проектування й реалізації таких програм.

Список використаних джерел

1. Безкоровайна Л., Літвінова-Головань О., Бабій В. Організація рекреаційних послуг та проектування програм із фізичного виховання в умовах парадигми сталого розвитку інфраструктури туризму. *Міжн. н-п. к. «Сучасний менеджмент економічних систем в координатах парадигми сталого розвитку»* (20 вер. 2021). Одеса: Держ. ун-т «Одеська політехніка». С. 186-187.

2. Безкоровайна Л., Літвінова-Головань О. Особливості анімаційної спрямованості змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з туризму. *Особливості розвитку ринку туристичних послуг України під впливом COVID-19 та карантинних обмежень*: монограф. Кривий Ріг, 2021. С. 120-129.

3. Літвінова-Головань О. П. Формування готовності майбутніх фахівців із туризму до організації та проведення заходів спортивно-розважальної анімації: дис. ... к-та пед. наук: 13.00.04 / ЗНУ. Запоріжжя, 2020. 306 с.

Любомир БЕЗРУЧКО,
доцент кафедри туризму
*Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

Софія БІЛОУС
доцент кафедри туризму
*Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Розвиток туризму зазнає значних трансформацій унаслідок соціальних чинників. Війна в Україні з перших днів стала бар'єром для ефективного розвитку економіки, але найбільшого негативного впливу зазнала сфера послуг, що відобразилося у припиненні туристичних потоків в Україну. Проте затягування війни спонукало до відновлення туристичної діяльності, основою якої стали закордонні поїздки, а також сприяння іноземним журналістам і волонтерам, що відвідують нашу країну.

Серед перспективних напрямів туризму в Україні можна виокремити лікувально-оздоровчий, що спричинено збільшенням кількості людей, які мають післявоєнні травми, а також ускладнення внаслідок COVID-19.

Основною для ефективного розвитку лікувально-оздоровчого туризму є санаторно-курортний комплекс України, який теж зазнав суттєвих негативних змін: знищення ресурсів й інфраструктури санаторно-курортного господарства України; захоплення курортів і зміна їх цільового призначення; відтік персоналу внаслідок міграції або мобілізації; пере-

орієнтація на інші послуги (реабілітація після поранень); мінування територій та акваторій; зміна ланцюгів постачання й пристосування до функціонування в умовах війни (повітряні тривоги, комендантська година).

За період війни було анексовано 32 джерела мінеральних вод, 6 місць залягання сульфідних грязей, 3 родовища лікувальної глини, 1 родовище сопкових грязей (Булганацьке – єдине в Україні). За підрахунками вартість лікувальних грязей анексованого Криму становить майже 11 млрд дол. [3].

Значного впливу зазнали і відомі курорти України, зокрема анексованими є Бердянськ, Кирилівка (Запорізька обл.), Гопри, Скадовськ (Херсонська обл.) та усі курорти Криму. Зазнали обстрілів і суттєвих руйнувань унаслідок воєнних дій Конча-Заспа, Пуща-Водиця, Ворзель (Київська обл.), Очаків (Миколаївська обл.), Затока, Сергіївка (Одеська обл.), Миргород (Полтавська обл.), Курортне (Харківська обл.), а також припинили свою діяльність Слов'янськ та Святогірськ.

На захоплених територіях спостерігається активне нецільове використання курортної інфраструктури, що призводить до її руйнування: розташування військової техніки й військових; заселення вивезеним з інших територій населенням; переоснащення закладів під інші потреби (склади, госпіталі); побудова фортифікаційних об'єктів у межах курорту.

Непоправний вплив на лікувально-оздоровчий туризм має і знищення навколишнього природного середовища, адже природні ресурси є основою для організації медичних процедур. За орієнтовними підрахунками сьогодні збитки докільню вже оцінюють 38 млрд дол. Зокрема, постраждало близько 3 млн га лісів, обстріляно й знищено понад 500 водних об'єктів; існує загроза знищення близько 800 природоохоронних територій (10 НПП, 8 природних і 2 біосферні заповідники); забруднено ґрунти та води продуктами від вибухівки, нафтопродуктами [1]. Значною проблемою є мінування території. Загалом 40 % території України є замінова-

ною, акваторія Чорного й Азовського морів через мінування й бойові дії не придатна для купально-пляжного відпочинку. За підрахунками фахівців розмінування займе мінімум 10 років та коштуватиме приблизно 500 млрд дол. [2].

Проте на територіях, де не ведуться активні воєнні дії, санаторно-курортні комплекси долучаються до реабілітації військових і постраждалих, що дає змогу їм урізноманітнити свої медичні програми й пристосуватися до викликів сучасності. Відзначимо також активне відновлення відомчих санаторно-курортних підприємств, що підпорядковуються оборонним відомствам. Сьогодні практично на усіх курортах пропонують реабілітаційні програми для постраждалих унаслідок воєнних дій. Дедалі більшої уваги приділяють психологічній реабілітації військових, тривалий час такі програми функціонують у санаторії «Березівські мінеральні води» на Харківщині, санаторії «Орізонт» на Одещині, «Острич» на Чернігівщині та Феофанія у Києві.

Унаслідок війни лікувально-оздоровчий туризм зазнав суттєвих трансформацій, що зумовлює такі перспективи його розвитку: активізація лікувально-оздоровчого туризму на заході й частково в центрі України та призупинення розвитку на сході, півдні, півночі; поява нових лікувальних і реабілітаційних програм (постковідних, поствоєнних); розвиток в Україні потужного кластеру медичного туризму й поствоєнної реабілітації (за рахунок формування персоналу із великим досвідом, за прикладом Ізраїлю); збільшення фінансування й реконструкція санаторно-курортних закладів (заклади, підпорядковані МОУ, вже проводять реконструкції); розширення переліку приватних реабілітаційних та оздоровчих закладів (зокрема, завдяки розширенню додаткових послуг у курортних готелях); активізація програм психологічної реабілітації людей, які зазнали впливу війни.

Отже, лікувально-оздоровчий туризм зазнав суттєвих негативних змін через війну в Україні, проте зростання кіль-

кості споживачів медично-реабілітаційних послуг спонукає до активізації діяльності санаторно-курортних комплексів.

Список використаних джерел

1. Екоцид: 10 наслідків війни росії проти України для довкілля : сайт URL: <https://rubryka.com/article/naslidky-viiny-dlia-dovkillia/>

2. Україна – найбільш замінована країна світу: скільки української території забруднено мінами : сайт URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/03/02/infografika/bezpeka/ukrayi-na-najbilsh-zaminovana-krayina-svitu-skilky-ukrayinskoj-terytoriyi-zabrudneno-minamy>

3. Український науково-дослідний інститут медичної реабілітації та курортології Міністерства охорони здоров'я України : сайт URL: <https://kurort.gov.ua>

УДК 338.48-6:7/8

Олег БОРАТИНСЬКИЙ

викладач кафедри готельно-ресторанного бізнесу
*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Марія ПАСКА

завідувач кафедри готельно-ресторанного бізнесу
*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Андрій НІМЕЦЬ

аспірант спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа»
*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕТНОГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ Й БРЕНДИНГ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Гастрономія та напої стали однією з головних причин туристичних поїздок у ХХІ столітті. Відвідуючи нові туристичні напрямки або повертаючись у вже знайомі місця, турист прагне не тільки ознайомитися з туристичними пам'ятками, а й глибше зануритися в культуру країни через знайомство з національною кухнею, куштуючи оригінальні та перевірені часом рецепти, вивчаючи секрети приготування фірмових страв й унікальні традиції їх споживання.

Зростає частка іноземних відвідувачів, котрі готові звернути увагу на місцеву кухню під час своїх подорожей, що дає потужний поштовх місцевим виробникам у загальному розвитку й розвитку національної гастрономічної мережі. Таким чином, поєднуючи унікальність оригінальних страв з

їх невід’ємним регіональним корінням, туристичні дестинації вміло позиціонують власний унікальний гастро-бренд на світовому ринку гастрономічного туризму.

Мета – аналіз сучасного стану розвитку етногастрономічного туризму й брендинг нематеріальної культурної спадщини в контексті особливостей автентичної кухні й етнічних закладів.

Самобутні традиції, неповторна кухня, кулінарна спадщина етнографічних груп українського народу становлять потужну базу для розвитку етногастрономічних напрямків в індустрії гостинності України [1].

Поєднання відпочинку з ознайомленням з життям, історією та культурою іншого народу – завдання, з яким туризм може впоратися. Проте культурним надбанням будь-якого народу є не лише матеріальні цінності, як-от твори художників, архітекторів, музикантів, письменників, праці вчених тощо, а й нематеріальні цінності, зокрема національна (етнічна, автентична) кухня.

Етнічна кухня може бути невід’ємною частиною подорожі, оскільки їжа служить і розвагою, і культурним заходом. Тож дослідження етнічної кухні як чинника розвитку культурного туризму є актуальним. Коли ми говоримо про етнічну (автентичну) кухню, ми маємо на увазі систему колективних уявлень про харчові звички нації, яка містить страви, які вважають репрезентативними для цієї культури, тобто властивими певній території [2].

Значну зацікавленість серед подорожувальників викликає ознайомлення з особливостями характеру українців передгір’я Карпат, зокрема бойків. Бойки – найчисленніша етнічна група українського населення Карпат зі своєрідним побутом і культурою. Але про бойків знаємо дуже мало, адже переважна більшість присвячених їм статей виходила в малодоступних, навіть для дослідників, виданнях. Слід відзначити, що побут і культура бойків зумовлені історичною

долею та природним середовищем й сягають своїм корінням ще в дохристиянські часи, які згодом гармонізувалися з християнськими звичаями.

Бойки – одні з етнічних груп українського населення Карпат, котрі найповніше зберегли старовинні звичаї та обряди, глибокий пласт народної мудрості, що прослідковується в шануванні й дотриманні церковних свят або ж обрядів – наприклад, весілля. Звичай та традиції бойківські надзвичайно різноманітні, всіх їх важко перерахувати змістовно й про кожен обряд не розкажеш, попри проведені або ж проводжувані історико-культурологічні дослідження. Але відзначаємо, що святкування церковних свят або ж певних обрядів-звичаїв, не проходило без пригощень-гостин.

Незважаючи на суворі умови проживання й малородючі ґрунти, маючи обмежений набір продуктів, бойки, переважно хлібороби й тваринники, що обертались у зачарованому колі матері-природи, готували багато смачних і поживних страв. Майже всі продукти бойки виробляли самостійно або виготовляли на місці. З основних складників бойківських страв виокремлюють: картоплю, вівсяне борошно, капусту, гриби, біб, ягоди, м'ясо, молоко, бринза.

Охочі спробувати просту, здорову й смачну карпатську кухню з екологічно чистих продуктів у славному місті Львові, можуть відвідати ресторан «Бойківська гостина» [3]. Це проєкт громадської організації «Товариство "Бойківщина"» у місті Львові. Метою Товариства є відродження, збереження, розвиток і популяризація традиційно-побутової культури етнографічної групи українців – бойків.

Серед особливостей ресторану «Бойківська гостина» відзначимо український стиль, дерев'яні меблі, глиняний посуд, предмети побуту бойків (скрині й знаряддя праці), національний одяг в архітектурі й інтер'єрі [4]. Окрім того, є бойківська крамничка, послуги доставки, замовлення з собою. Отже, ресторан «Бойківська гостина» є чудовим місцем

для святкування іменин, уродин, хрестин і поправин, зустрічей із друзями.

Висновок ж проаналізовано сучасний стан розвитку етногастрономічного туризму та брендинг нематеріальної культурної спадщини в контексті особливостей автентичної кухні й етнічних закладів.

Ключові слова: етногастрономічний туризм, брендинг, ресторан, «Бойківська гостина».

Список використаних джерел

1. Петрик Н.А., Олексійчук Т.В. Етнічний туризм: зміст, особливості та форми. Наукові записки Вінницького педуніверситету. Серія «Географія». 2010. Вип. 20. С. 82-88.

2. Гастрономічна культура і національна кухня, як поняття гуманітарних досліджень їжі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/7/36.pdf>

4. Ресторан «Бойківська гостина» [Електронний ресурс]. – URL: <https://boykivska-hostyna.com/>.

5. Боратинський О. Вплив етнічної кухні на особливості гастротуризму / Олег Боратинський, Марія Паска // Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності : зб. тез. II Міжнар. наук.- практ. конф. (7-8 жовт. 2021 р.). – Львів : ЛДУФК імені Івана Боберського, 2021. – С. 13–15.

Юлія БОРУЦЬКА

доцент кафедри туризму
*Львівський національний університет
природокористування,
м. Дубляни, Україна*

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ФОРМ ТУРИЗМУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Одним із важливих видів життєдіяльності людини, який супроводжує її упродовж усіх етапів історичної та суспільної еволюції, є туризм. У сучасних умовах він характеризується стрімким розвитком, посиленням соціальної, економічної, освітньої, культурної, інформаційної, комунікативної функцій. Для вагомої частки населення туристично-рекреаційна індустрія – це не лише ефективний засіб оздоровлення й активного відпочинку, а й організації дозвілля, пізнання світу, налагодження бізнесової діяльності.

Туризм – важлива сфера економіки, котра охоплює підприємства різних галузей, продукції і послуг, взаємодіючи з якими туроператор створює привабливий для споживача туристичний продукт. Індустрія туризму сприяє притоку в країну фінансових ресурсів, забезпечує податкові надходження, збільшує попит на продукти харчування й різноманітні послуги, стимулюючи тим самим розвиток супутніх галузей. Спостереження переконливо показують, що туризм є одним із важливих напрямів спеціалізації регіональної економіки України (до прикладу, в Івано-Франківській, Закарпатській, Львівській областях), а тому здійснює функцію, яка активізує господарський комплекс певної території. Виникають нові види послуг, такі як розміщення, харчування, транспортування, відпочинково-розважальні атракції, що використовують продукти й засоби промислового виробництва як для туристів, так і для місцевої спільноти. Водночас спостеріга-

ється розвиток інвестиційної діяльності, створюються нові робочі місця, збільшуються надходження до місцевих бюджетів.

Щодо соціально-культурного й політичного значення туристичної діяльності, то розвиток туризму вдосконалює систему обслуговування населення, збільшує ресурси для модернізації відповідної інфраструктури, поліпшує якість життя, піднімає престиж країни, її авторитет у світовому співтоваристві і серед пересічних громадян.

На сучасному етапі розвитку соціуму, в умовах глобальних викликів, дедалі очевиднішими стають негативні, подекуди навіть катастрофічні наслідки масових видів туризму. Натомість альтернативний туризм – це суспільний рух, що популяризує ті різновиди туристичних видів діяльності, котрі сприяють збалансованому розвитку та є корисними для усіх зацікавлених сторін процесу, тобто туристів чи рекреантів, місцевого населення, малого й середнього бізнесу. Отож розвиток таких особливих напрямів туристично-рекреаційної індустрії відбувається за мінімальних екологічних, соціальних й економічних витрат [1; 2].

Один із головних акцентів альтернативних різновидів туризму полягає в налагодженні контактів із місцевим населенням регіону. Це проявляється через вивчення природних, історико-культурних і соціально-економічних особливостей відвідуваної дестинації. Варто наголосити, що вагомим чинником є гармонійне задоволення потреб різних категорій населення без завдання шкоди довкіллю, повага до культурних традицій і соціальних особливостей корінної спільноти та їх розуміння. Основними тенденціями, які набувають популярності щодо надання альтернативних туристичних послуг, є подорожі, які пропагують отримання нових навичок, спортивне тренування й здоровий спосіб життя; поєднання рекреації з активною участю в місцевих атракціях, фестивалях, подіях, заходах; активізація зацікавлення зеленими, еко-

логізованими формами туризму, зокрема і в сільській місцевості, харчування органічною продукцією, раціональне поводження з природними ресурсами; зростання економіки завдяки високій якості, оригінальності послуг; пропагування розвитку природоохоронних територій завдяки екопросвітницько-туристичній діяльності (рис. 1).

Рис. 1. Здобувачі вищої освіти спеціальності 242 «Туризм» Львівського національного університету природокористування під час навчальних практик «Краєзнавча» й «Експерсійна» (водоспад Шиніт – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення, Закарпатська область, Україна)

Отже, поціновувачі альтернативних видів туризму, втомившись від насиченого життя в урбанізованих умовах промислово-міських агломерацій, надають перевагу спокій-

ним умовам у приватних помешканнях, абсолютній свободі щодо самоорганізації відпочинку, отриманню нових вражень від пізнання місцевих природних умов, особливостей культури, звичаїв, кухні, властивих саме цій туристичній дестинації чи регіону.

Список використаних джерел

1. Боруцька Ю. З. Практикум із методики створення еколого-туристичних стежок і маршрутів (з елементами сільського зеленого туризму) : навч.-метод. посіб. Екологічний коледж Львівського національного аграрного університету. Львів, 2020. 166 с.
2. Про туризм : Закон України. Редакція від 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 08.09.2023).

Марія ВАЩИШИН

професор кафедри соціального права
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна

ПРАВОВІ АСПЕКТИ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ТУРИЗМУ

Основним джерелом правового регулювання відносин у сфері туризму є спеціальний закон України «Про туризм» № 1282-IV від 18.11.2003. Туризмом вважають тимчасовий виїзд особи з місця проживання з оздоровчою, пізнавальною, професійно-діловою чи іншою метою без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає [2].

Водночас закон України «Про туризм» визначає організаційні форми туризму (міжнародний і внутрішній туризм), а також називає основні види туризму, до яких відносить: дитячий, молодіжний, сімейний, для осіб похилого віку, для осіб з інвалідністю, культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, спортивний, релігійний, екологічний (зелений), сільський, підводний, гірський, пригодницький, мисливський, автомобільний, самодіяльний тощо, котрі різняться за категоріями осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування), їх метою, об'єктами, що використовують або відвідують. Особливості здійснення окремих видів туризму повинні відповідати закону [2]. Як можна зауважити, серед цих видів не згадується альтернативний туризм.

У Постанові Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему «Розвиток туристичної індустрії як інструмент економічного розвитку та інвестиційної привабливості України» також немає згадки про альтернативний туризм, водночас було передбачено розробити й затвердити в установленому порядку План заходів із розвитку *пріоритетних* (курсив наш) видів туризму (історико-ку-

льтурного, ділового, конгресного, медичного, спортивного, винного, гастрономічного тощо) [3]. Однак відповідного Плану заходів так і досі не було розроблено, хоча найбільше обговорюють законодавчі зміни у сфері розвитку сільського (зеленого) та медичного туризму.

Попри це, термін «альтернативний туризм» набуває дедалі більшого поширення, більшість дослідників наголошує на локальних аспектах, унікальності й нетиповості альтернативного туризму. У цьому контексті варто згадати рекомендацію парламентських слухань місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування – в установленому порядку розробити та затвердити місцеві програми розвитку туризму та курортів, забезпечити їх належне фінансування, зокрема забезпечити спрямування коштів місцевих бюджетів, отриманих від сплати туристичного збору, на розбудову туристичної інфраструктури й просування регіонального туристичного продукту [3], що може слугувати альтернативою масового туризму.

Науковець А.П. Голод вдало узагальнив підходи до трактування альтернативного туризму як концепції, що передбачає багатоваріантність форм, видів і напрямів туризму, їх інформаційну, соціальну та фізичну доступність широкому колу споживачів туристичних послуг; розвиток нових видів туризму, диверсифікацію туристичних послуг і способів використання туристичних ресурсів, інноваційний розвиток дестинацій; формування туристичних субкультур на основі спільних цінностей та інтересів, віртуалізацію туризму [1, с. 34].

Певні правові передумови розвитку альтернативного туризму в Україні визначені серед основних стратегічних цілей розвитку сфери туризму та курортів з урахуванням сучасного стану й тенденцій розвитку України на період до 2026 року, зокрема, «створення конкурентоспроможного національного туристичного продукту на засадах системної ма-

ркетингової діяльності, спрямованої на чітке позиціонування різних видів туристичних продуктів, адаптованих до вимог і очікувань споживачів» [5], однак вони мають бути переглянуті в умовах воєнного стану та в повоєнний період.

Позаяк парадигма альтернативного розвитку стала джерелом концепції сталого розвитку, яка і досі зберігає актуальність із погляду вибору оптимальних шляхів соціально-економічного розвитку й гарантування екологічної безпеки [1, с.32], то найяскравішим проявом нормативного втілення цієї концепції на регіональному міждержавному рівні стала Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат (Карпатська конвенція, яку ініціювала Україна й підписала Республіка Польща, Словаччина, Угорщина, Чехія, а також Румунія, Сербія та Чорногорія в Києві 2003 року). Сторони Конвенції вживають заходів для сприяння сталому туризму в Карпатах, який приносить користь для місцевого населення й базується на неповторній природі, ландшафтах й культурній спадщині Карпат, та посилюють для цього співпрацю [4].

Протокол про сталий туризм до Рамкової конвенції про охорону й сталий розвиток Карпат (Про приєднання до Протоколу див. Закон № 1905-VIII від 22.02.2017) був розроблений з усвідомленням збільшеної важливості туризму для соціального й економічного розвитку на місцевому, національному й регіональному рівнях. Розвиток сталого туризму в Карпатах може становити сприятливу можливість для економічного розвитку менш розвинених територій, а також диверсифікації місцевої економіки та надавати значний потенціал для реалізації вигод у межах збереження біологічного різноманіття й ефективного використання його компонентів [4] та є основою розвитку альтернативних видів туризму в Карпатському регіоні, які ґрунтуються на цінностях збереження довкілля та підтримки місцевих громад.

Список використаних джерел

1. Голод А. Альтернативний туризм як явище і концепція. Альтернативний туризм : матеріали наук.-практ. семінару (30 вересня 2022 року, м. Львів, ЛДУФК ім. І. Боберського). Львів, 2022. 200 с., С. 32–34.

2. Про туризм : Закон України № 1282-IV від 18.11.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: "Розвиток туристичної індустрії як інструмент економічного розвитку та інвестиційної привабливості України: Постанова Верховної Ради України. *Рекомендації* від 13.07.2016 № 1460-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/146019?Find=1&text=%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD#Text>

4. Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат: міжнародний документ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_164#Text

5. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. № 168-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682017%D1%80?find=1&text=%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD#w1_1

УДК 338.485:614.73

Ярослав ВАЩИШИ
аспірант кафедри туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ЧОРНОБИЛЬСЬКОГО РАДІАЦІЙНО-ЕКОЛОГІЧНОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА

Туристичні ресурси території Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника мають вагомий потенціал привабливості завдяки унікальному поєднанню техногенних й екологічних дестинацій. Відтак туризм на території найбільшого в Україні Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника може бути віднесений до альтернативних видів, оскільки поєднує в собі ознаки екологічного й техногенного туризму, є новим, недостатньо врегульованим і малодослідженим.

Площа Чорнобильського заповідника займає 226 964, 7 га, охоплює території Іванківського й Поліського районів Київської області в межах зони відчуження й зони безумовного (обов'язкового) відселення, що становить дві третини всієї Чорнобильської зони, яка виявилася найменш ураженою радіацією [1].

Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник створено 26 квітня 2016 р. Указом президента України через 30 років після аварії на Чорнобильській атомній електростанції. Датою фактичного початку роботи цієї науково-дослідної природоохоронної державної установи є 30 березня 2017 року, коли було здійснено державну реєстрацію юридичної особи «Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник». Його ядром став колишній Чорнобильський спеціальний заказник і північні лісові масиви. Через Поліський екологічний коридор

національної еко-логічної мережі забезпечується зв'язок із Древянським і По-ліським природними заповідниками, регіональним ландшафт-ним парком «Міжрічинський», а також із Поліським державним радіаційно-екологічним заповідником Республіки Білорусь у складі Всеєвропейської екологічної мережі [2].

Мета заснування цього об'єкта природно-заповідного фонду – збереження флори й фауни Полісся, реабілітації забруднених радіонуклідами територій, стабілізації гідрологічного режиму, проведення наукових досліджень у галузі природи та екології. Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник став базисом для надзвичайно важливого, фактично унікального природного експерименту не тільки в Україні, але й в цілому світі [2]. На відміну від України, у сусідній Білорусі, територія якої межує з Чорнобильською зоною відчуження і також зазнала радіаційного забруднення внаслідок аварії на ЧАЕС, Поліський державний радіаційно-екологічний заповідник Республіки Білорусь створили вже за два роки після аварії – у 1988 році.

За кілька років після Чорнобильської катастрофи дослідники зауважили поступове відтворення тваринного й рослинного світу, попри апокаліптичні прогнози про знищення або ж мутацію всього живого на цій території. Однак природа сама подолала жахливі наслідки антропогенного забруднення радіоактивними нуклідами й почала набувати ознак заповідності, адже там поселилися й отримали комфортні умови для розмноження сотні видів типових і рідкісних видів тварин, занесених до Червоної книги України. Це стало можливим внаслідок повної евакуації населення в межах зони відчуження й зони безумовного (обов'язкового) відселення та припинення там господарської діяльності.

Водночас майже недоторканими і законсервованими з часу Чорнобильської аварії у 1986 році збереглися об'єкти, які до початку пандемії COVID-19 становили туристичний

інтерес не тільки для українців, але й для туристів з усього світу. До таких об'єктів можна віднести місто Прип'ять зі знаменитим парком атракціонів; місто Чорнобиль; Рудий Ліс, котрий взяв на себе найбільшу частину викидів радіоактивного пилу після вибуху реактора ЧАЕС у 1986 році; новий безпечний конфайнмент над четвертим енергоблоком ЧАЕС; градирня – спеціальна бетонна конструкція у вигляді вежі, призначена для охолодження величезної кількості гарячої води за допомогою спрямованого потоку повітря; база відпочинку «Смарагдове»; збудована, але так і не введена в експлуатацію надсекретна Загоризонтна радолокаційна станція «Дуга» або об'єкт Чорнобиль-2, призначений для системи раннього виявлення запусків міжконтинентальних ракет; виставка техніки, яка брала участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС [2] тощо.

На початку повномасштабного вторгнення РФ з території Республіки Білорусь в Україну в межах Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника процвітав «воєнний» туризм армії агресора, котра проявила повний нігілізм, унаслідок чого російські військові, які копали окопи й палили дерева в Рудому Лісі, отримали величезні дози радіаційного опромінення. Після завершення війни ця територія знову зможе стати місцем туристичного відвідування, однак із дотриманням усіх радіаційних обмежень і винятково в межах маркованих стежок.

Список використаних джерел

1. Найбільший заповідник України святкує п'ятиріччя: цікаві факти. URL: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/najbilshij-zapovidnik-ukraini-svyatkuie-p-yatirichchya-cikavi-fakti/> (дата звернення 09.09.2023)
2. Чорнобильська зона відчуження. Туристична карта. ТОВ «Українська Картографічна Група», 2021.

Богдан ВІНОГРАДСЬКИЙ
завідувач кафедри кафедра стрільби
та технічних видів спорту
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ТУРИЗМУ НА ЗАХОДІ УКРАЇНИ

Українські негативні чинники впливу на туристичну галузь світу та України, зокрема пандемія й повномасштабна війна, спонукали до пошуку нових шляхів розвитку туристичної галузі. Зокрема, надавачі й користувачі туристичних послуг дедалі більше звертають увагу на альтернативні види туризму. На наш погляд, альтернативний туризм – це підхід до подорожей, що відрізняється від традиційного масового туризму тим, що акцентує на досягненню унікальних, нестандартних, менш відомих аспектів природи, культури, історії та суспільства в межах визначеної території. Він прагне забезпечити глибоке занурення туристів у місцеве середовище, сприяючи взаємодії з місцевими жителями, збереженню природних ресурсів і культурної спадщини, а також сприяє розвитку сталого туризму.

Мета – охарактеризувати можливості й перспективи розвитку альтернативного туризму в західних регіонах України.

Результати роботи. Порівняльний аналіз встановив, що альтернативний туризм у межах заходу України відмінний від класичного туризму за метою, підходами, цінностями, способами організації туристичної діяльності.

Ми систематизували найбільш суттєві аспекти, які відрізняють альтернативний туризм на заході України від кла-

сичного на основі завдань, способів взаємодії з місцевими громадами, впливу на природне середовище; автентичності й унікальності явища, а також конкретними практиками використання.

Зокрема, завданнями «класичного» туриста зазвичай є відпочинок, релаксація та розваги. Турист може вибрати популярні туристичні пункти, готелі й розважальні заклади. «Альтернативний» турист більше зацікавлений у глибокому розумінні культурних аспектів, взаємодії з місцевими жителями, екологічної свідомості й підтримці сталого розвитку. Він може обирати менш відомі місця та форми активності.

Аналіз способів взаємодії з місцевими громадами у класичному туризмі засвідчив слабку взаємодію з місцевими жителями, оскільки акцент зазвичай ставиться на послуги готелів, ресторанів і туристичних агенцій. «Альтернативні» туристи на теренах заходу України зазвичай активно взаємодіють з місцевими жителями, намагаючись заглибитися в їхній спосіб життя, традиції та культуру. Це передбачає домашній гостьовий прийом, майстер-класи, участь у традиційних заходах, фестивалях, народних і релігійних світах тощо.

Щодо впливів на природне середовище, то масовий класичний туризм може негативно впливати на довкілля через велику кількість відходів, забруднення, ушкодження й «зношення» туристичних місць. Альтернативний туризм більше спрямований на сталий розвиток і відповідальність перед природою. Пропагується екологічний туризм, дотримання екологічних стандартів і навіть залучення туристів до догляду за довкіллям.

Найбільш важливим є те, що класичний туризм може призвести до стандартизації та комерціалізації туристичних зон, що знижує рівень автентичності й унікальності туристичних об'єктів і місць.

Дискусія та висновки. Вважаємо, що альтернативний туризм на теренах заходу України покликаний змінювати парадигму туристичної діяльності, надаючи перевагу взаємодії з місцевими громадами, збереженню природного середовища та збагаченню культурного досвіду.

Основні відмінності альтернативного туризму на теренах заходу України порівняно зі світовими та європейськими практиками:

1. *Автентичність і незмінність.* В Україні альтернативний, зокрема сільський, туризм нерідко базується на автотонних сільських господарствах, де традиції та спосіб життя залишаються практично незмінними впродовж десятиліть. Це посилює автентичність туристичних подорожей порівняно з іншими розвинутими країнами.

2. *Акцентування на природу й рустикальність.* Український альтернативний туризм, особливо в Карпатах, відзначається значним акцентом на красу природи, рустикальний спосіб життя людей і підтримку екологічного балансу.

3. *Сприяння місцевому розвитку.* В українському сільському туризмі часто можна побачити спроби допомоги місцевим громадам розвиватися через туризм, сприяючи підтримці місцевих виробників сільськогосподарських продуктів і різноманітних ремесел.

4. *Соціальний аспект.* На заході України альтернативний, а передусім сільський, туризм передбачає важливість взаємодії туристів із місцевими жителями, підтримання та обмін культурним досвідом і практиками.

Таким чином, альтернативний (сільський) туризм на терени заходу України пропонує унікальні можливості для туристів побачити й відчути справжнє сільське життя, тісну взаємодію з місцевими жителями й насолоду від незабутніх вражень від спілкування з природою та культурою краю.

Список використаних джерел

1. Збитки туристичної галузі. Державне агентство розвитку туризму. URL: <https://babel.ua/news/57958-derzhagentstvo-turizmu-za-minuliy-rik-turistichna-galuz-zaznala-60-mlrd-grn-zbitkiv> (дата звернення: 27.07.2023).

2. Кифяк В. Ф. Розвиток рекреації і туризму як один із чинників формування інвестиційної привабливості регіону. Економіка та право. 2013. №1. С.128–132.

3. Мельниченко О. А., Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні : монографія. Харків: Видавництво НУЦЗУ, 2017. 153 с.

Марія ГЛОВА

менеджер освітніх груп
*ТОВ «ВЕДМЕЖИЙ ПРИТУЛОК Домажир»,
с. Жорниська, Україна*

Анастасія БАЛАНДЮХ

студентка факультету туризму
*Інституту сталого розвитку і туризму ім. В. Чорновола
Львівський політехнічний університет,
м. Львів, Україна*

ОСВІТНІЙ ТУРИЗМ У ПРИРОДНОМУ СЕРЕДОВИЩІ НА ПРИКЛАДІ ВЕДМЕЖОГО ПРИТУЛКУ ДОМАЖИР

За кордоном основним напрямом дослідження в туризмі є виявлення технологічних особливостей організації освітніх турів та аналіз тенденції розуміння туризму як специфічної форми освіти [1].

У межах освітнього туризму звертають особливу увагу на просвітницько-виховну, екологічну й культурну функції, що допомагають формувати повноцінну гармонійно розвинуту особистість. Співпраця освітніх установ із певними туристичними, природоохоронними об'єктами, реабілітаційними центрами тощо, на базі яких створено екоосвітній простір, поєднує зоозахисну діяльність й екологічну освіту.

Одним із видів пізнавального туризму є ведмежі притулки, які сфокусовані насамперед на добробуті тварин, а також на освіті та пізнанні туристів щодо правильного поводження із дикими видами тварин. Саме тут є унікальна можливість спостерігати за тваринами в натуралістично відтвореному середовищі, вивчати їхню поведінку, екологічні взаємозв'язки та роль в екосистемах.

Ведмежий притулок «Домажир» – один із проєктів міжнародного зоозахисного фонду «FOUR PAWS», що базу-

ється у Відні (Австрія), розташований у Львівській області. Одним із основних напрямів діяльності установи є захист і догляд за ведмедями, які врятовані із тісних кліток мисливських притравлювальних станцій, пересувних звіринців, цирків, готелів і ресторанів. Тут ведмеді проходять процес реабілітації і відновлення, адаптуються до нормального життя, уперше торкаються лапами зеленої трави. Місія організації «FOUR PAWS» – це світ, у якому люди ставляться до тварин із повагою, співпереживанням та розумінням [2]. Тому важливим аспектом діяльності закладу є екологічна освіта та зміна поведінки людей.

Освітня діяльність щодо захисту тварин відіграє провідну роль і має великий вплив на життя тварин. Пізнавальний туризм, що передбачає екскурсії, зосереджений на освіті людей і приверненні уваги до проблем, з якими стикаються ведмеді в дикій природі та в невідповідних умовах утримання.

На базі Ведмежого притулку «Домажир» створено простір для навчання й пізнання природи незалежно від вікової категорії. Наповнення екскурсійного маршруту освітніми інсталяціями, інтерактивними стендами посилює ефект розвитку емоційного інтелекту, під час якого розвивається спостережливість, відбувається аналіз переживань під час почутого й побаченого, а також тренується уважність до емоцій, що виникають.

Розроблення навчальних матеріалів, квестів, квест-уроків, що ґрунтуються на завданнях пошуково-дослідницького формату, допомагає отримувати знання про взаємозв'язки у природі та залежність одного виду від іншого. На практиці у Ведмежому притулку «Домажир» реалізують названі форми освітньої роботи із школярами, а також активно використовують інтерактивні засоби на відкритому просторі «Лісової школи». Для поглиблення й закріплення знань на практиці проводять різнопланові завдання для дітей молодших класів

переважно у ігровій формі.

Освітній простір закладу спрямовано на освіту й навчання не тільки школярів, а й студентів, науковців, волонтерів та інших зацікавлених осіб за допомогою таких активностей: лекцій, семінарів, майстер-класів, воркшопів, тренінгів, конференцій та інших освітніх заходів.

Розвиток зоозахисного освітнього простору допомагає не лише популяризувати зоозахист та екологію, але й сприяє залученню туристів до захисту тварин, також привертає увагу суспільства до важливості збереження біорізноманіття на основі створеної освітньої платформи «Лісової школи» для навчання та взаємодії з природою.

Розширення каналів співпраці із вищими навчальними закладами, освітніми установами, управлінням освіти Львова, громадськими організаціями й каналів ЗМІ сприяє залученню громадськості до активної участі в збереженні тваринного світу та розвитку екологічно свідомого способу життя.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок про те, що освіта й популяризація зоозахисту є не менш важливим, а розвиток і наповнення освітнього простору закладу сприятиме зміні поведінки людей у плані поводження й гуманного ставлення до тварин і навколишнього середовища.

Ключові слова: освітній туризм, Ведмежий притулок «Домажир», зоозахист, добробут тварин, освітній простір «Лісова школа», колаборація.

Список використаних джерел

1. Brent W. Ritchie Managing educational tourism / Brent W. Ritchie, Neil Carr, Christopher P. Cooper. – London: Cromwell Rpress, 2003. – 260p.

2. Ведмежий притулок Домажир. URL: www.bearsanctuary-domazhyr.org.ua.

Орислава ГРАФСЬКА

доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Тарас ПЕРЕГІНЯК

аспірант
*Львівський університет бізнесу та права,
м. Львів, Україна*

ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНА СФЕРА В УМОВАХ СЕРВІСІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ: ВИКЛИКИ Й МЕГАТРЕНДИ

У період інтенсивного розвитку, глобальних трендів і викликів суспільно-економічного розвитку, процеси глобалізації, інтеграції та сервісизації характеризуються високим динамізмом впливу на всі сфери економічної діяльності, а тому без превентивного реагування на зовнішні впливи ефективний розвиток економічної системи країн буде ускладнений.

Зазначимо, що термін «сервісизація» походить від англійського слова *service* – послуга. Сервісизація є багатогранний процес активного інвестування в інфраструктурні галузі, який зумовлений зростанням доходів, розширенням потреби в кредитних ресурсах, прискоренням темпів розвитку й пошуком ресурсозбережних технологій у сфері виробництва й реалізації продукту та послуг [1].

Відзначимо, що особливо це актуально для туристично-рекреаційної сфери, яка має міжнародний характер і взаємопов'язана з глобальними мегатрендами й економічними циклами розвитку суспільства. Висхідна чи спадна економічна динаміка розвитку прямо пропорційно корелює з динамікою

туристичних потоків. Нині світова туристична система формує близько 9,5% ВВП і забезпечує 266 млн робочих місць у економіці. Аналітики UNWTO також прогнозують подальше зростання кількості міжнародних туристичних візитів у світі. Україна виявляє політику відкритості та інтеграції до світового економічного простору. Відбуваються позитивні тенденції нарощення обсягів і змін структури в'їзного туристичного потоку.

Проаналізувавши результати досліджень щодо виявлення головних драйверів розвитку туризму, експерти визначили, що в умовах переходу економічних систем до постіндустріальної (інформаційної) ери, зростає необхідність орієнтування на характерні їй «проривні інновації», якими є продукти й сервіси, що відповідають запитам інформаційної економіки – технологічні стартапи. Поширення технологічних мегатрендів – результат глобалізації. Вони можуть спричинити кардинальні зміни у світовій туристичній системі і, відповідно, туристичній системі України. Водночас вплив технологічних трендів на туризм – це технології блокчейн та її потенційні можливості, пов'язані з процедурами ідентифікації туристів, поліпшення якості обслуговування, появою кардинально інших механізмів організації подорожей, можливостями моніторингу ринку туристичних послуг тощо [2].

На базі високого потенціалу розвитку в Україні ІТ-сфери можна вже сьогодні закладати інноваційні засади надання туристично-рекреаційних послуг. Україна першою у світі запустила електронний державний аукціон на основі технології блокчейн – систему державних електронних торгів із заставним майном (СЕТАМ), після ребрендингу – торгова марка OpenMarket [3].

Нові інформаційні технології широко застосовують у міжнародному туризмі. Згідно з даними UNWTO, понад 33% клієнтів туристичних агентств у віці від 18 до 47 років вважають за краще використовувати інтерактивні системи й

туристичні онлайн-сервіси для добору та оформлення туристичної поїздки. Понад 53% клієнтів вважають за краще використовувати доступні популярні месенджери для уточнення деталей поїздки. Багато компаній розробляють і активно впроваджують свої додатки для смартфонів.

Формування моделі національної цифрової економіки може послужити акселератором розвитку як загалом економіки країни, так і її туристично-рекреаційної сфери. Детермінанти розвитку туризму:

- посилення впливу централізованих (Booking, Airbnb) та децентралізованих платформ (так звані «убивці Airbnb»), що звільняють готелі й споживачів від сплати комісійних зборів);
- поширення мобільних додатків;
- зростання придбань туристичних продуктів і послуг в інтернет-середовищі;
- зростання залежності, бронювань послуг від чисельності відвідувань сайту (конверсія);
- упровадження технологій спільного споживання.

Зазначимо, що цифрові маркетингові комунікації є одночасно і сучасним викликом, і інструментом розвитку комунікації між курортно-рекреаційними підприємствами, з одного боку, і споживачами і стейкхолдерами – з другого. Особливого значення вони набули в умовах інформатизації суспільства, оскільки, за даними Асоціації готельного маркетингу, соціальні мережі охоплюють 77% онлайн-населення і мільйони людей використовують сайти соціальних мереж, такі як «Твіттер», «Інстаграм», «Фейсбук».

Екологізація мислення. Упродовж останніх років Європейська комісія виступила з кількома важливими ініціативами в галузі ефективності використання ресурсів, які втілилися в «Пакет циркулярної економіки» (грудень 2015 р.). Економіка замкненого циклу, або циркулярна економіка (англ. Closed-loop economy, Circular economy), – модель економіч-

ного розвитку, заснована на відновленні й раціональному споживанні ресурсів, альтернатива традиційній, лінійній економіці.

Тиск глобальних мегатрендів формує потребу в численних і різноманітних змінах, а отже, і відповідну стратегічну платформу для виваженої та обґрунтованої економічної політики багатьох країн. Також зазначимо, що досягнення країн у сфері управління природними ресурсами та їх раціонального використання за рівнем екологічної ефективності відображені в результатах глобального дослідження визначних науковців та дослідників, праці яких увійшли в історично-культурний потенціал. Компаративний аналіз взаємозв'язку між індексами екологічної ефективності та економічним добробутом (ВВП на одну особу) країн показав позитивну кореляцію. І, власне, для досягнення завдань щодо забезпечення сталого розвитку необхідний рівень економічного розвитку дає змогу реалізувати інвестиції в інфраструктуру, необхідну для охорони здоров'я людини та екосистем (рис.1).

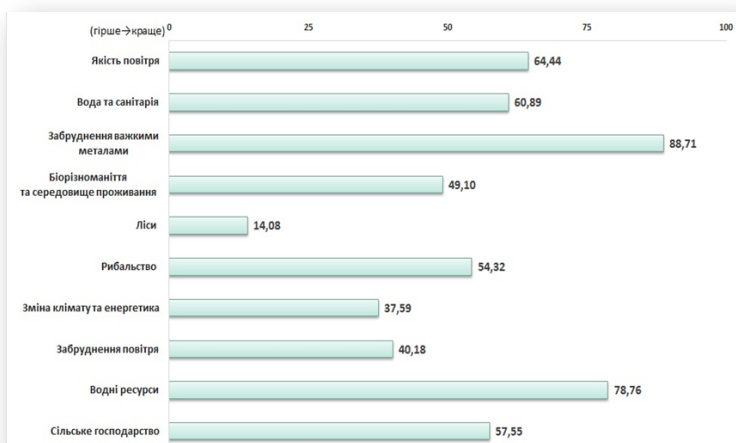

Рис.1. Основні складники індексу екологічної ефективності України у 2018–2022рр. (середньостатистичні дані)*

Ключові слова: сервісизація, мегатренди, туристично-рекреаційна сфера.

Список використаних джерел

1. Мазаракі А.А. Детермінанти розвитку туризму. *Туризм XXI століття: глобальні виклики та цивілізаційні цінності : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Пряшів, 10–11 квіт. 2019 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. – 196 с. – С.76-78.
2. Асоціація готельного маркетингу. URL: <https://hotelmarketingassociation.com/blog/hotel-marketing-trends-2019/>
3. Романчук Л.Д. Цифрові маркетингових комунікацій курортнорекреаційних підприємств. *Туризм XXI століття: глобальні виклики та цивілізаційні цінності : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Пряшів, 10–11 квіт. 2019 р.)

Орест ГОРАК

аспірант кафедри економіки та менеджменту
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Володимир ХОЛЯВКА

доцент кафедри економіки та менеджменту
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ЕКОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ ЯК АСПЕКТ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

У XXI столітті суспільство стрімко розвивається, і питання сталості (включно із зеленим туризмом) змінює політичний та економічний порядок денний у контексті екологічного розвитку. Зростаюча обуреність забрудненням навколишнього середовища та зміною клімату дедалі частіше ставить питання сталості та екологічної відповідальності у центр подорожей [3].

Саме тому мета роботи – проаналізувати важливість екологічної свідомості як аспекту розвитку зеленого туризму. Для досягнення мети дослідження використано методи аналізу й узагальнення літературних джерел, аналізу та синтезу і метод порівняльного аналізу.

З кожним роком дедалі більша кількість жителів міст намагається виїхати за його межі – хто на свої дачні ділянки, а хто просто прогулятися парком чи лісом. Батьки вивозять дітей у сільську місцевість, молодь з наплічниками вирушає на береги річок й озер, у ліси й гори.

Тож зелений туризм стає чудовим варіантом подорожі для екологічно свідомих людей. Туристи активно шукають

місця, послуги й продукти, які не завдають шкоди природі й враховують принципи сталого розвитку, а туристичні компанії вдосконалюють свої практики для задоволення попиту на сталі подорожі й зменшення екологічного відбитку. Збільшується популярність екологічно чистих готелів і житла, де застосовують зелені практики у своєму функціонуванні, такі як сортування сміття, використання сонячних панелей і столового посуду зі скла або біорозкладного пластику.

У системі екологічної культури важливе місце займає і екологічна свідомість, яка становить своєрідне «підґрунтя» екологічної культури. Екологічна свідомість як духовна освіта формується в результаті відображення екологічних стосунків й екологічної діяльності. В ідеалі культурне природокористування повинно слідувати принципам нової екологічної свідомості, найсучаснішим науковим розробкам, природоохоронним юридичним нормам, загальним правилам екологічної поведінки, що відповідають гуманістичній етиці [2].

Україна в питанні сталості також не залишається осторонь і свідченням цього є ратифікація Верховною Радою України у 2015 році (№ 562-VIII) Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище, який є одним з основних міжнародних правових документів стратегічної екологічної оцінки. Також Верховна Рада України 04.10.2016 р. ухвалила Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» [1].

Усі ці чинники свідчать про те, що екологічна свідомість уже не просто мода, а важлива частина сучасних подорожей. Люди щораз більше розуміють, що збереження природи й власна відповідальність за довкілля є необхідними для сталого розвитку й збереження краси нашої планети для майбутніх поколінь.

Результатом цього дослідження є аналіз та виокремлення найбільш вартих уваги аспектів взаємозв'язку екологічної свідомості й розвитку зеленого туризму.

Ключові слова: туризм, сталість, екологічна свідомість, зелений туризм.

Список використаних джерел

1. Пічура В. І., Потравка Л. О., Жмурко Р. С. Значення стратегічної екологічної оцінки у розбудові галузі туризму Причорномор'я України. Четверта Міжнародна науково-практична конференція "Екологічні проблеми навколишнього середовища та раціонального природокористування в контексті сталого розвитку" : збірник матеріалів (21–22 жовтня 2021, м. Херсон, Україна). – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. – 480 с.

2. Радей А. С. Екологічна свідомість і культура: теоретико-методологічний аспект. Вісник НТУУ "КПІ". Філософія. Психологія. Педагогіка : збірник наукових праць. – 2008. – № 3(24). – С. 74–78.

3. Khan, I.U., Khan, S.U. and Khan, S. (2022), "Residents' satisfaction with sustainable tourism: the moderating role of environmental awareness", *Tourism Critiques*, Vol. 3 No. 1, pp. 72-87.

УДК 338.48:355.01(477)

Василь ГРИНІВ

аспірант кафедри туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Павло КУЧЕР

старший викладач кафедри туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Туризм – це своєрідний комплекс галузей, що поєднує між собою заклади харчування, засоби розміщення, екскурсії, транспорт, які важко розвивати в умовах війни.

Мета дослідження полягає в пошуку шляхів розвитку внутрішнього туризму в умовах війни та в поствоєнний період. Використано такі методи дослідження: аналіз, синтез, опис й узагальнення.

В Україні вже понад рік триває російська збройна агресія, наслідками якої є масові людські втрати, інфраструктура країни, сектор економіки, туризм та інші галузі зазнали значних збитків і руйнувань. До повномасштабного вторгнення сфера обслуговування тільки починала набирати обертів після кількох років пандемії COVID-19. Війна спричинила багатомільйонну міграцію населення всередині держави, а також масовий виїзд жінок і дітей за межі країни, що не пов'язаний із туристичною метою. Українські території, які звільнили наші військові, тепер не придатні для відпочинку й потребують відновлення. Підтримуємо думку Н. Середи, проте, що війна спустошила сферу туризму й завдала значних збитків

економіці, енергетичній системі та спричинила інфляцію не тільки нашій державі, але й в усьому світі [3].

Через ракетний терор мирного населення зараз в Україні немає безпечних місць, адже в будь-якому куточку держави ви можете бути в небезпеці, що негативно впливає на туристичну привабливість країни. Туристи не бажають відвідувати Україну через масові регулярні артилерійські обстріли, численні руйнування пам'яток архітектури, історії, культури й відсутність безпеки туристичних подорожей. Внутрішній туризм масово втрачає кошти, які могли б бути залученні до його розвитку.

В умовах війни внутрішній туризм значно трансформувався в західних регіонах, де безпекова ситуація поступово стабілізується. Туристичні компанії починають організовувати пізнавальні, короткотривалі тури. Знову набирають популярності поїздки до музеїв і замків. Велика кількість готелів, санаторіїв, кемпінгів, хостелів, курортів використовують для притулку переселенців, тому наразі вони не можуть функціонувати за їхнім призначенням для розміщення мандрівників [2].

На думку О. Графської, відновлення туристичної індустрії не буде однорідним. Наймовірніше, внутрішні поїздки відновляться швидко згідно з усіма нормами та правилами після завершення правового режиму військового стану, а от міжнародні подорожі відновляться згодом [1]. Також потрібно зазначити, що ми не можемо вписуватися, в якісь рамки, адже це війна, тому якогось грандіозного розвитку очікувати не можемо. Необхідно підтримувати й розвивати ті регіони, де бойові дії безпосередньо не ведуться.

Україна володіє значним потенціалом для розвитку внутрішнього туризму й нічим не поступається іншим країнам. Сьогодні туристична галузь – це великий скарб, якому, на жаль загрожує тотальне знищення. Найголовніше – не втратити актуальність країни посеред інших держав та забез-

печити безпеку туристичних подорожей під час і після війни.

Ключові слова: розвиток, війна, внутрішній туризм.

Список використаних джерел

1. Графська О.І., Сиванич А.В. Шляхи відновлення та оновлення індустрії гостинності м. Тернопіль, 18 листопада 2022 р. С. 35-36.
2. Логвин М.М., Мороз М.В., Логвин Д.М. Туристичний сектор під час воєнного стану: стан, загрози та перспективи. 2023. С. 37-43.
3. Моца А.А., Шевчук С.М., Серета Н.М. Перспективи післявоєнного відновлення сфери туризму в Україні. Економіка та суспільство. 2022 випуск № 41. С.1-6.

УДК 338.483.13:392.72

Марта ГРИНІВ

магістрантка кафедри туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Володимир ХУДОБА

в.о. завідувача кафедри туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ПОДІЄВИЙ ТУРИЗМ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ РЕГІОНУ

Подієвий туризм є однією з перспектив розвитку регіону та країни загалом, адже він охоплює подію та сукупність заходів для її організації: місце й час. Львівщина цілком задовольняє усі потреби подієвого туризму, даючи змогу максимально ефективно використовувати туристичні ресурси, такі як музеї, пам'ятки, історичні місця, об'єкти природно-заповідного фонду тощо, а також тимчасові події музичного, спортивного й культурного життя міста.

Подія – це як інструмент, що може допомогти утримувати й залучати інвесторів, туристів, відвідувачів. На думку П.В. Кучера, розвиток подієвого туризму ґрунтується на формуванні нових подієвих турів, котрі з розряду випадкових перейдуть у регулярні. Цим самим сприятимуть залученню людей, тих самих відвідувачів, котрі інвестують кошти в країну [3]. Альтернативний і подієвий туризм пов'язанні між собою, адже це своєрідна альтернатива пошуку й вибору нових можливостей для відпочинку українців. Альтернатива – це завжди вибір, а от альтернативний туризм – подорож до місця, котре не є популярним туристичним напрямом, але

може стати регулярним відпочинком для туристів. Як зазначає у своїх працях О.І. Графська, альтернативний туризм містить етнографічні, тематичні тури та екотури, а також і інші туристичні заходи, які б допомогли нашому туристу обрати певний вид відпочинку не на один період [1]. Подієвий туризм – це своєрідний шлях до споживача, в якого головною метою виступає інтерес відвідування місць: спортивного, розважального, музичного характеру події. Унікальність подієвих турів полягає в поєднанні між собою рекреації з відпочинком і розвагами одночасно. Також цей вид туризму вражає своєю насиченістю, зокрема програмами, видами, яскравістю й атмосферою події.

Кожен регіон має туристичний потенціал, котрий може сприяти використанню тих чи тих туристичних ресурсів у правильному руслі, це запобігатиме негативним змінам природних комплексів і допоможе не втратити туристичної привабливості території. На сьогодні є багато цифрових рішень, гаджетів, які допомагають у побуті. Є такий гаджет, за допомогою якого турист, може спланувати подорож до маленьких деталей і так керувати своїм відпочинком. Таким інструментом є чат-бот. Чат-бот – це програма для оптимізації завдань і роботи, а от сучасний чат-бот – програма, яка здатна імітувати спілкування, тобто штучний інтелект. Кожен день туристичні компанії користуються таким менеджером для спілкування з потенційними клієнтами, колегами по роботі [2]. В сьогоденнішніх реаліях чат-бот може забронювати номер, купити квитки, замовити їжу, ба навіть спланувати прогулянку за містом та купити ліки. Можна вважати, оскільки чат спротив людям життя, так само він може допомогти з розвитком подієвого туризму. Наприклад, спланувати подію та розмістити її на форумах, а також можливо керувати самою подією, що є не менш важливим, вести календарі подій. Насамперед, щоб розвивати подієвий туризм, необхідно на державному рівні здійснити таке:

- розробити календар подій, який би був актуальний і зміг зацікавити відвідувача;
- забезпечити належне фінансування;
- систематично проводити події;
- розробити для кожної події логістику й створити необхідну інфраструктуру;
- гарантувати безпеку туристові під час проведення події, проте в сьогоднішніх реаліях це гарантувати неможливо.

Це все розвине Львів і загалом Україну як культурний центр Європи. Потрібно дочекатися завершення збройної агресії Росії, можемо робити маленькі кроки до розвитку подієвого туризму, але це не може бути фінальним результатом! У Львові, Рівному, Харкові наявні «Польсько-українські адаптаційні центри», які дають змогу внутрішньо переміщених осіб, людей з обмеженими можливостями, дітей і людей старшого віку залучати до розвитку туризму.

Висновок. Кожен регіон унікальний і здатен зацікавити й втримати туриста. Подієвий туризм є невід’ємним складником економіки й туризму, який зможе задовільнити будь-яку аудиторію. Розвиток подієвого туризму зумовить позитивний рух відвідувачів до туристичних об’єктів, і цим самим відкриє нові простори України для несподіваних подорожей.

Список використаних джерел

1. Графська О., Сиванич А., Альтернативний туризм: пошук і вибір нових можливостей відпочинку 2022 рік: матеріали науково-практичного семінару., 30 вересня 2022 р. Львів, ЛДУФК ім. І. Боберського, 2022. С.42-46.
2. Завидівська О., Гуль І., Особливості використання чат-ботів в туристичній сфері 2022 рік : матеріали науково-практичного семінару., 30 вересня 2022р. Львів, ЛДУФК ім. І. Боберського, 2022. С.61-64.

3. Кучер П.В. Рекреаційно-туристичні ресурси Волинської області: сучасний стан, оцінка, оптимізація: дис... кандидата географічних наук: 11.00.11/ ЛДУФК ім. І. Боберського Львів, 2021. 264с.

УДК 639.1:338.48(477)

Іван ГУЛЬ

доцент кафедри економіки та менеджменту
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Володимир МОРОЗ

доцент кафедри управління та експертизи товарів
*Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

МИСЛИВСЬКИЙ ТУРИЗМ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ

Туристична галузь по праву вважають однією з найбільш динамічних і перспективних економічних діяльностей у світі. У розвинених країнах світу досить великої популярності набуває один із найбільш дорогих й елітних видів туризму – мисливських туризм. Значний потенціал використання ресурсів мисливської фауни з туристичною метою і визначає актуальність наукового дослідження.

Організація мисливських турів у країнах Європейського Союзу є досить поширеним явищем. Мисливський туризм передбачає подорож людей за межі їх постійного місця проживання для полювання і містить внутрішні й міжнародні поїздки [4, с. 5]. Саме міжнародний мисливський туризм забезпечує найбільші грошові надходження від використання ресурсів диких мисливських тварин.

Збільшуваний попит на послуги мисливського туризму в країнах Європейського Союзу й Північної Америки свідчить про високу ефективність цього виду бізнесу. Мисливський туризм є популярним видом відпочинку в таких країнах, як Канада, США, Швеція, Фінляндія, Німеччина, Фран-

ція, Австрія, Угорщина, Чехія та ін. У кінці ХХ – на початку ХХІ століття мисливський туризм почав активно розвиватися на теренах Східної Європи, дедалі частіше його вважали одним із засобів економічного зростання.

Серед основних чинників успішного розвитку мисливського туризму в Україні, як і в будь-якій іншій країні, є наявність достатньої кількості диких мисливських тварин, що забезпечує організоване й ефективне ведення мисливського господарства [2, с. 386]:

Україна займає одне з останніх місць в Європі за обсягом виробництва мисливської продукції проте володіє надзвичайно високим потенціалом для розвитку мисливського туризму, оскільки щільність диких тварин у мисливських угіддях є значно меншою від науково обґрунтованих показників їх оптимальної ємності [1].

Ефективна організація мисливських турів для іноземців на території України передбачає розв'язання достатньо великої кількості проблемних завдань. Особливістю цього напряму туристичної діяльності є те, що мисливський туризм перебуває на стику мисливського, лісового, сільського, водного господарств і туристичної галузі загалом. Саме це створює перешкоди для успішного розвитку мисливського туризму в Україні, оскільки потрапляє у сферу регулювання великої кількості нормативно-правових актів й управлінських структур, що призводить до конфлікту інтересів між мисливцями, державою, користувачами мисливських угідь і приватними землевласниками. Відкритим є також питання щодо визначення поняття «мисливський туризм» та його місця в державній туристичній політиці [3].

Під час розроблення ефективних правових норм у сфері мисливського туризму необхідно ґрунтуватися на міжнародному досвіді та історичних особливостях національного полювання з урахуванням принципів сталого екологічно збалансованого розвитку.

Попри велику популярність і рівень розвитку мисливського туризму в країнах Європейського Союзу, Україна володіє широким арсеналом конкурентних переваг, які можна ефективно використати в умовах сучасних євроінтеграційних змін. Мисливський туризм є пріоритетним напрямом туристичної діяльності в Україні, проте потребує належного фінансового й законодавчого забезпечення. Економічно ефективний розвиток мисливського туризму повинен базуватися на науково обґрунтованих підходах до раціонального відтворення, використання й охорони ресурсів мисливської фауни.

Список використаних джерел

1. Бондаренко В. Мисливські ресурси лісу та можливі напрямки участі громад у прийнятті та реалізації рішень щодо їх раціонального використання / В. Бондаренко // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 2–3 грудня 2010 р., м. Львів. – Львів: Товариство «Зелений Хрест», Ліга-Прес, 2011. – С. 252-261.

2. Екологізація лісокористування в контексті подолання глобальних екологічних загроз / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Синякевича І.М. – Л.: Камула, 2014. – 592 с.

3. Hul I.G. Development of Hunting Tourism in Ukraine: Organizational, Economic and Legal Aspects / I.G. Hul, O.I. Zavydivska, V.P. Moroz, V.O. Mandryk // Proceedings of the 35th International Business Information Management Association Conference (IBIMA), 1-2 April 2020, Seville, Spain, p. 960-971. (Web of Science)

4. Matilainen A. The economic role of hunting tourism – examples from Northern areas [Електронний ресурс] / A. Matilainen, S. Keskinarkaus (eds.) // Report 64. –University of Helsinki, Ruralia Institute. – 2010. – 108 p. – Режим доступу: <http://128.214.67.123/ruralia/julkaisut/pdf/Reports64.pdf>.

Василь ГУЦУЛЯК

аспірант

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна*

КОРПОРАТИВНИЙ ТУРИЗМ: КЛЮЧ ДО ЗМІЦНЕННЯ КОМАНДИ ТА РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

Сучасний бізнес-світ є динамічним і конкурентним середовищем, де компанії постійно шукають інноваційні способи досягнення успіху. Залучення й збереження кваліфікації висококваліфікованих співробітників, підвищення продуктивності роботи й розвиток бізнесу – ось завдання, які стоять перед багатьма підприємствами. У цьому контексті корпоративний туризм стає дедалі актуальнішим, додатковим інструментом для підвищення мотивації, комунікації, співпраці й розвитку професійних навичок.

Корпоративний туризм як специфічний варіант бізнес-туризму є практикою, яка сприяє організації бізнес-подорожей для співробітників компанії для зміцнення командної співпраці, підвищення мотивації, розвитку професійних навичок та розширення бізнес-можливостей. Структуровані корпоративні подорожі стали не просто дозвіллям для співробітників, але й інструментом для досягнення стратегічної мети компаній.

Наукові й практичні дослідження, які провели Дж. Сміт [1], А. Джонсон [2], М. Браун [3], С. Андерсон [4] та багато інших, дають змогу дати обґрунтовану базу для вивчення важливості корпоративного туризму в сучасному бізнес-середовищі та його впливу на організації та їхніх співробітників.

Роль і вплив корпоративного туризму на бізнес-середовище є надважливими для розуміння його потенціалу й ефек-

тивного використання. У дослідженні проаналізовано основні аспекти корпоративного туризму та згруповано їх у табл. 1, яка містить компактний огляд основних аспектів ролі й впливу корпоративного туризму на бізнес-середовище.

Таблиця 1

Роль та вплив аспектів корпоративного туризму на бізнес-середовище

Аспект	Роль і вплив корпоративного туризму на бізнес-середовище
Підвищення мотивації	Винагорода й визнання для співробітників, збереження талановитих кадрів
Формування корпоративної культури	Створення єдиної корпоративної культури й підвищення внутрішнього спілкування.
Розвиток лідерських навичок	Можливість розвитку лідерських навичок і відповідальності
Поліпшення комунікацій та співпраці	Підвищення рівня співпраці й комунікації між співробітниками
Зміцнення бренду компанії	Поліпшення репутації компанії як роботодавця й партнера.
Подолання стресу й підвищення ефективності роботи	Релаксація та відновлення ефективності після відпочинку

Корпоративний туризм має свої переваги й недоліки. Вони можуть варіюватися залежно від конкретних завдань та організаційних підходів, які згруповано й подано в табл. 2.

Відвідування об'єктів видобутку газу в рамках корпоративного туризму є унікальним і пізнавальним досвідом. Воно дає можливість спостерігати за складними процесами видобутку газу, ознайомитися з технологіями й обладнанням цієї промисловості. Такий вид туризму може підвищити обізнаність про енергетичний сектор і його важливість у сучасному

світі. Водночас він є небезпечним, оскільки необхідно дотримуватися всіх правил безпеки й регламентів об'єкта, бо видобуток газу пов'язаний із певними ризиками.

Таблиця 2

Переваги та недоліки корпоративного туризму

Переваги корпоративного туризму	Недоліки корпоративного туризму
Зміцнення командної роботи	Фінансові витрати
Підвищення мотивації співробітників	Часові втрати
Розвиток навичок і лідерства	Негативне сприйняття співробітниками
Поліпшення комунікації	Недосяжність мети
Підвищення репутаційних компаній	Можливість виникнення конфліктів
Зміцнення бренду	Відмінності в інтересах

Окрім навчального аспекту, відвідування об'єктів видобутку газу може сприяти розвитку екологічної свідомості, оскільки є можливості обговорити питання сталого розвитку й впливу промисловості на навколишнє середовище. Проте важливо також зберігати баланс між промисловими потребами й збереженням природи. Усе це робить відвідування таких об'єктів цікавим і важливим елементом корпоративного туризму.

Прикладом використання досвіду корпоративного туризму є НАК «Нафтогаз України». Зокрема, останній практичний туризм застосовувалися для працівників апарату управління на виробничі об'єкти АТ «Укргазвидобування». Основною метою такого заходу для співробітників було:

- підвищення рівня обізнаності офісних працівників Групи Нафтогаз щодо процесів розвідки та видобування газу;
- поліпшення взаємодії між підрозділами Групи Нафтогаз у межах виробничих процесів і роботи над поточним виробничим планом;

- сприяння згуртуванню працівників Групи Нафтогаз довкола єдиних цілей і цінностей.

Проаналізувавши зазначений приклад, можна однозначно стверджувати, що такий вид туризму вплинув позитивно на:

- привабливість компанії як роботодавця. Компанії, які відкриваються для відвідувань своїх об'єктів, демонструють відкритість і бажання спілкуватися зі спільнотою. Це може зробити їх більш привабливими для потенційних працівників, які цінують відкритий і доступний підхід роботодавця;

- підвищення обізнаності працівників, особливо апарату управління. Відвідування об'єктів видобутку газу може сприяти підвищенню обізнаності про виробничі процеси, які впливають на показники видобутку газу, систему організації цих процесів, умов співпраці з іншим стейкхолдерами, місця створення реальної цінності продукту. Це може позитивно вплинути на сприйняття галузі та сприяти підвищенню інтересу до кар'єри в енергетичному секторі;

- розвиток турботи про співробітників. Демонструючи інтерес до працівників і гостей, реальні умови праці, можливість безпосередньої комунікації з робочим персоналом на місцях, компанії можуть показати свою турботу про безпеку й комфорт на робочих об'єктах;

- зміцнення бренду. Відвідування об'єктів видобутку газу може стати частиною корпоративної соціальної відповідальності й сприяти позитивному сприйняттю компанії у зовнішньому середовищі. Це може підвищити брендову репутацію компанії;

- розвиток партнерства. Відвідування об'єктів видобутку газу може бути сприятливим для посилення розвитку й співпраці з іншими філіями підприємств Нафтогазу та зовнішніми спеціалізованими організаціями.

Отже, відвідування об'єктів видобутку газу може мати позитивний вплив на внутрішні й зовнішні відносини компа-

нії, а також сприяти її розвитку та репутації на ринку праці й серед громадськості.

І як видно з практики, корпоративний туризм може стати ключовим інструментом для сучасних підприємств у досягненні своїх стратегічних завдань і підвищенні конкурентоспроможності на ринку.

Список використаних джерел

1. Smith, J. "The impact of corporate travel on employee motivation." *Journal of Business Travel*, 2019. 12(3), 45–57.
2. Johnson, A. "Building stronger teams with corporate meetings." *Harvard Business Review*, 2020. 25(4), 68-80.
3. Brown, M. "Choosing the right corporate travel for team building". *Corporate Leadership Journal*, 2018. 15 (2), 112–125.
4. Anderson, S. "The Benefits of Corporate Adventure Travel for Employee Engagement." *Journal of Organizational Psychology*, 2017. 10 (1), 33-46.

Вікторія ГУЦУЛЯК

доцент кафедри економіки та менеджменту
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

РОЛЬ МЕНЕДЖМЕНТУ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Туризм є однією із ключових галузей глобальної економіки й джерелом доходу для багатьох країн у світі. Він сприяє розвитку інфраструктури, створенню робочих місць і позитивно впливає на соціокультурний обмін між націями. Однак туристична галузь завжди залишається вразливою перед негативними впливами, такими як природні катастрофи, економічна криза та, що важливо відзначити, військові конфлікти й військовий стан.

Військовий стан, який може виникнути внаслідок міжнародних або внутрішніх конфліктів, став серйозною проблемою для туристичної галузі. Загроза безпеці, обмеження руху та руйнування інфраструктури можуть значно підірвати розвиток туризму в задіяних регіонах, однак менеджмент технологій може змінити ключову роль у забезпеченні стійкості туристичної галузі під час військового стану.

Наукове дослідження присвячено вивченню ролі менеджменту технологій у забезпеченні стійкості туристичної галузі в умовах військового конфлікту. Розглянуто, як сучасні технології, такі як інформаційні системи, комунікаційні платформи, геопросторовий аналіз та інші, можуть бути використані для запобігання негативним наслідкам військового стану на туристичну індустрію, а також для відновлення туристичної діяльності в післякризовий період.

Провівши аналіз практичних прикладів та кейсів з різ-

них країн і регіонів, де туризм стикався з військовими конфліктами, було встановлено, які технологічні інновації застосували для забезпечення безпеки та відновлення туристичної галузі. Ефективність цих заходів та їх вплив на стійкість туристичного бізнесу покажуть, як потрібно їх застосовувати.

Значенням цього дослідження є вагомий внеску в розуміння того, як технології можуть допомогти туристичній галузі пережити важкі періоди військових конфліктів і зберегти свою важливу роль у розвитку економіки й соціокультурних відносин.

Інформаційні технології важливі щодо забезпечення стійкості туристичної галузі під час військового стану. Сучасні системи спостереження й аналізу можуть давати оперативну інформацію про стан безпеки в конкретних регіонах. Наприклад, системи геопросторового аналізу повинні слідкувати за рухом військових конфліктів і визначати безпечні коридори для туристів. Приклад успішного використання: під час військового конфлікту в Україні деякі туристичні компанії використовували інтерактивні карти та мобільні додатки для надання актуальної інформації туристам про безпечні маршрути та регіони для подорожей. Це допомогло зберегти інтерес туристів до країни й зменшити ризик їх перебування в небезпечних зонах. Цей приклад ілюструє важливість використання інформаційних технологій для забезпечення стійкості туристичної галузі в умовах військового стану та надання туристам актуальної інформації щодо безпечних маршрутів і регіонів для подорожей.

Використання електронних систем бронювання сприяє забезпеченню стійкості туристичної галузі. Вони можуть допомогти туристам отримувати актуальну інформацію про доступні готелі й транспортні послуги, а також робити бронювання онлайн. Під час військового стану, коли ситуація може швидко змінюватися, ці системи можуть надавати туристам можливість швидко змінювати плани й резервувати

безпечні варіанти [1, с.67]. Приклад успішного використання: під час військового конфлікту в Сирії деякі онлайн-туристичні платформи надавали можливість туристам змінювати бронювання без втрат, якщо ситуація в конкретному регіоні ставала небезпечною.

Соціальні медіа та комунікаційні платформи можуть бути створені для виробництва інформування й спілкування з туристами в умовах військового стану. Офіційні сторінки урядових організацій, туристичних агентств та сайтів можуть надавати актуальну інформацію про стан безпеки, зміни в розкладах транспорту та інші важливі аспекти для туристів [2]. Приклад успішного використання: під час вірусної пандемії COVID-19 багато туристичних організацій та авіакомпаній використовували соціальні медіа для інформування туристів про зміни в рейсах і правилах безпеки, а також надавали підтримку через онлайн-чати та гарячі лінії.

Кількість користувачів соціальними мережами щорічно зростає, а отже зростає і кількість потенційних туристів. Як повідомляє The Global State of Digital 2021 [3] за останній рік кількість користувачів соціальних мереж зросла більш ніж на 13%. На початок 2021 року у світі було близько 500 мільйонів нових користувачів, загальна кількість користувачів збільшилася майже до 4,2 мільярда. Зараз кількість користувачів соціальних мереж становить понад 73% світового населення. Ефективне використання соціальної мережі може значно підвищити туристичну індустрію України і сприяти розвитку її туристичного бренду.

Менеджмент технологій у туристичній галузі під час військового стану змінює критичну роль у забезпеченні стійкості й виживання цієї індустрії. Інформаційні технології, електронні системи бронювання, соціальні медіа та інші інноваційні рішення допомагають туристичним компаніям й організаціям ефективно взаємодіяти з туристами та надавати їм перевагу й зручність у складних умовах.

Список використаних джерел

1. Мельниченко С.В. Інформаційні технології в туризмі: теорія, методологія, практика. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 493 с.
2. І. Степанець, Д. Гринюк, Н. Савицька Соціальні мережі як інструмент ефективної комунікації між стейкхолдерами туристичної індустрії в кризовий період. Економіка та суспільство, 2022. (44). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-36>.
3. Global Digital Reports 2021. URL: <https://kepios.com/reports> (дата звернення: 02.8.2023)

**АНАЛІЗ СТАНУ
ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ
НА СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРЮВАННЯ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

У період надзвичайно нестабільної ситуації, в якій живе наша країна уже понад півтора року, важливим є те, що підприємства, які продовжують працювати задля збереження своєї рентабельності, змушені максимально зосередити свою увагу на фінансовому плануванні.

Зазначимо, що в процесі господарської діяльності підприємств у період форс-мажорних ситуацій (на теперішній час – це війна в Україні) виникає потреба використовувати ефективні методи фінансового планування, які забезпечать стійкий фінансовий стан підприємства, визначать обсяги фінансових ресурсів за мінімальних затрат на виробництво, тобто використовується задача мінімакс та бути конкурентоспроможним на ринку товарів і послуг, а також дає змогу підприємству підтримувати свою ліквідність.

Під час упровадження процесу фінансового планування важливим етапом є вивчення іноземного досвіду фінансового планування діяльності підприємств, що зумовлює його імплементацію до українських умов провадження бізнесу. Особливу увагу варто зосередити на досвіді Німеччини та США, ураховуючи, що ці країни є лідерами в галузі фінансового планування. Німецькі корпорації особливу увагу приділяють питанням ліквідності розвитку суб'єктів господарювання й стратегічного підходу. Для забезпечення балансу між можливостями й вимогами ринку в концернах Німеччи-

ни в рамках стратегічного планування фінансові плани окремих сфер господарської діяльності зводять у загальний план. Нестача коштів (дефіцит), що виникає в деяких видах діяльності, покривається за допомогою планування фінансових операцій, яке вирішує центральний офіс фінансів. Німецький підхід стратегічного фінансового планування характеризується ґрунтовністю і детальністю всіх планово-контрольних процедур. У короткотерміновому періоді критеріями існування суб'єктів господарювання виступають показники результату й ліквідності, а в довготривалому виступає збільшення вартості капіталу суб'єктів господарювання [1].

Також зазначимо, що суб'єкти господарювання Німеччини більшою мірою спрямовують процес стратегічного фінансового планування на внутрішніх користувачів інформації, осіб, які ухвалюють управлінські рішення. Бюджетний процес у них суворо регламентований. Під час господарського циклу корегуванню з урахуванням змін умов підлягають лише довготермінові бюджети. Середньо- і довготермінові бюджети змінюються лише в наступному циклі. Отже, процес фінансового планування не можна вважати гнучким.

Проаналізувавши наведене, можемо стверджувати, що є важливим у запозиченні досвіду нашою державою. Зокрема, це стратегічне планування на прикладі Німеччини для впровадження в практику українських суб'єктів господарювання:

- ґрунтовність і детальність усіх планових процедур;
- високий рівень контролю виконання стратегічних фінансових планів;
- підхід щодо концентрації на результатах діяльності, а не на тривалості процесів;
- стратегічний підхід до планування, що дасть змогу перейти від тактики постійного розв'язання короткотермінових проблем до питань стратегічного розвитку суб'єктів господарювання.

Отже, сьогодні в умовах воєнного стану практично кожне підприємство перебуває в ситуації невизначеності та невпевненості в завтрашньому дні. Економіка країни є мінливою, до економічних ризиків додалися ще політичні. На підприємствах немало роль відіграє те, що відсутня ефективна система управління ресурсами, фінансами, логістикою. Також в управлінні підприємством зазначається фінансове планування, яке відіграє важливу роль. Воно становить ядро механізму фінансової системи, яке може сприяти економічному зростанню та захищеності підприємства від непередбачуваних ситуацій, бути на ринку більш конкурентоспроможним та ефективним. Суб'єкти господарювання в Україні створюються з орієнтуванням на задоволення попиту на певні види продукції та надання послуг. Господарська діяльність здійснюється на засадах комерційного розрахунку, основою якого є самофінансування, самоуправління, дотримання законності, економічної відповідальності та підприємницької ініціативи. Діяльність суб'єктів господарювання здійснюється в режимі конкуренції, тому господарська діяльність потребує обґрунтованого планування.

Ключові слова: фінансове планування, бюджет, ліквідність, економіка, логістика, іноземний досвід.

Список використаних джерел

1. Фінансове планування на підприємствах. URL: https://pidru4niki.com/11510513/finansii/finansove_planuvannya_pidpriyemstvah
2. Планування діяльності підприємства. URL: http://eprints.kname.edu.ua/16253/1/_4.pdf

Юрій ЖУК

асистент кафедри туризму
*Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

Надія ЛЕМЕГА

асистент кафедри туризму
*Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

ЕВОЛЮЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ: ТРЕНДИ Й ПЕРСПЕКТИВИ

Екологічний туризм, також відомий як екотуризм, – це форма подорожей, яка ставить перед собою мету сприяти збереженню природи й відповідальному використанню природних ресурсів, а також зумовлює підвищення усвідомленості й поваги до природного середовища та місцевої культури. Екологічний туризм прагне зберегти природу й зменшити негативний вплив людей на навколишнє середовище, а також розвивати сталість і співпрацю з місцевими спільнотами.

Роль екологічного туризму у сучасному світі полягає в кількох важливих аспектах:

– збереження природи: екотуризм сприяє охороні екосистем, біорізноманіття та збереженню природних резерватів. Він допомагає запобігти руйнуванню найцінніших природних об'єктів і забезпечує довгостроковий захист екологічних систем;

– соціокультурна взаємодія: екологічний туризм сприяє зближенню різних культур і спільній взаємодії між туристами й місцевими жителями. Це зумовлює взаємне розуміння, збагачує культурний обмін;

– розвиток місцевих громад: екотуризм може стати джерелом доходу для місцевих спільнот. Він збільшує попит на місцеві послуги, ремесла та продукти, сприяючи сталому економічному розвитку у віддалених регіонах;

– освіта й усвідомленість: екологічний туризм надає можливість подорожуючим дізнатися більше про природу й вплив людини на неї. Він сприяє підвищенню екологічної усвідомленості й мотивує до збереження навколишнього середовища;

– дослідження й наука: екотуризм може сприяти дослідженню природних явищ, а також відновленню вивчених екосистем. Він надає науковцям можливість збирати дані й досліджувати природу.

Загалом екологічний туризм відіграє важливу роль у збереженні природи й розвитку сталої туристичної індустрії, яка враховує екологічні й соціокультурні аспекти [2].

Сучасні напрямки й види екологічного туризму:

1. Екопоходи й велотуризм. Це види активного відпочинку, які сприяють долученню до природи й відкриттю найкрасивіших ландшафтів.

2. Екоекскурсії. Туристи мають можливість долучитися до організованих екскурсій, де провідники розповідають про екосистеми, флору й фауну.

3. Водний екотуризм. Каякінг, рафтинг й інші види водних розваг, які дають змогу насолоджуватися природними водними об'єктами.

4. Природні парки й заповідники. Відвідання спеціально відведених територій для охорони природи, де можна побачити дику природу.

5. Садиби й ферми. Можливість жити й працювати на фермах або в сільських господарствах, долучаючись до сільськогосподарських робіт і догляду за тваринами.

6. Тематичні екологічні подорожі. Такі тури містять вивчення конкретних аспектів природи, наприклад вивчення

птахів, риб чи наукове спостереження за природними явищами.

Вплив технологій, екологічних стандартів і сучасних медіа на розвиток галузі:

1. Технології та онлайн-бронювання. Інтернет і мобільні додатки спрощують бронювання місць, забезпечують інформацією про екологічно чисті готелі й ресторани, а також надають можливість забронювати екскурсії та транспорт онлайн.

2. Екологічні стандарти й сертифікація. Існують міжнародні стандарти, такі як сертифікати Green Key чи LEED [4, 5], які стимулюють готелі, ресторани й інші підприємства до впровадження екологічних практик і сталих технологій.

3. Медіа й соціальні мережі. Сучасні медіа, включаючи блоги, влоги й інші соціальні медіа, допомагають популяризувати екологічний туризм та розповідати про пригоди в природі. Це привертає нових туристів і підвищує усвідомленість про екологічні проблеми [1].

Прогнози для майбутнього розвитку екологічного туризму:

1. Зростання попиту. З часом зростає попит на екологічний туризм, оскільки люди замислюються над впливом подорожей на природу й культуру.

2. Розширення географії. Екологічний туризм розширює географію і містить нові природні об'єкти й регіони.

3. Сталість та екологічні ініціативи. Галузь активно розвиватиме сталі практики й ініціативи для зменшення власного вуглецевого сліду й сприяння збереженню природи.

4. Зростання освіти й усвідомленості. Продовжуватиме рости інтерес до екологічної освіти серед туристів, які хочуть долучитися до збереження навколишнього середовища.

5. Співпраця з місцевими спільнотами. Екологічний туризм надаватиме перевагу проектам, спрямованим на підтримку й розвиток місцевих спільнот.

За цими тенденціями можна зробити висновок, що екологічний туризм матиме дедалі більше впливу на туристичну індустрію та відіграватиме важливу роль у збереженні природи й сприянні сталому розвитку [3].

Екологічний туризм став не просто популярним видом подорожей, але й важливим інструментом для збереження навколишнього середовища й сталого розвитку. Починавши зі скромних походів й екскурсій до природних заповідників, цей вид туризму тепер об'єднує тисячі подорожувальників, які дбають про нашу планету й природні ресурси.

Технології, екологічні стандарти та сучасні медіа відіграють важливу роль у сприянні розвитку екологічного туризму. Інтернет і мобільні додатки допомагають подорожувальникам знаходити екологічно чисті варіанти для проживання й активного відпочинку. Екологічні стандарти стимулюють підприємства до сталого розвитку й упровадження екологічних практик.

У майбутньому екологічний туризм має всі шанси продовжити свій розвиток. Збільшуваний попит на екологічно чисті форми відпочинку, поширення знань про важливість природи й підвищення усвідомленості споживачів створюють обставини для подальшого росту галузі. Технологічні інновації, сталість і співпраця з місцевими спільнотами також сприятимуть розвиткові екологічного туризму.

Усі ці чинники дають змогу бачити майбутнє екологічного туризму як інструменту збереження навколишнього середовища, сприяння сталому розвитку та підвищення нашої усвідомленості про важливість природи.

Список використаних джерел

1. Sustaining Tourism. URL: <https://sustainableto-urism.net/>
2. The International Ecotourism Society (TIES). URL: <https://www.ecotourism.org/>

3. Global Sustainable Tourism Council (GSTC). URL: <https://www.gstcouncil.org/>
4. LEED rating system. URL: <https://www.usgbc.org/leed>
5. Green Globe. The Global leader in Sustainable Tourism Certification. URL: <https://www.greenglobe.com/>

УДК 338.48(477)

Максим ЖУРИЛО

аспірант спеціальності «Туризм»

*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Андрій КУХТІЙ

завідувач кафедри спортивного туризму

*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

АЛЬТЕРНАТИВНІ РІЗНОВИДИ ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

З цього напрямку дослідження написано чимало наукових праць українських і закордонних науковців. Відповідно до них існують різні підходи до класифікації видів туризму за різними характеристиками. Таким чином, сферу туризму можна розподілити на дві основні категорії: масовий туризм й альтернативний туризм [3].

Масовий туризм – це організоване переміщення великих груп людей до спеціалізованих місць для відпочинку. Подорожі часто передбачають переміщення значної кількості людей до певних місць, які задовольняють їхні конкретні інтереси чи потреби.

Масові поїздки часто вважають найбільш затребуваним видом туризму через їхню економічну ефективність. Відпустка часто містить елемент масового туризму, коли люди відвідують популярні туристичні напрями, такі як історичні пам'ятки й відомі курортні міста.

Рекреаційна діяльність належить до багатьох форм масового туризму. Звичайним заняттям для багатьох людей є

проведення часу на багатолюдних пляжах або відвідування тематичного парку для розваг, подорож круїзом і катання на лижах у горах – усе це популярний вибір для відпочинку багатьох людей. Кожен варіант пропонує унікальні враження й можливості для пригод.

Індустрія туризму має потенціал для отримання величезних фінансових прибутків, особливо через масовий туризм. Проте розвиток масового туризму, який колись приносив фінансові вигоди місцевим підприємствам і урядам, більше не може компенсувати негативний вплив, який завдає шкоди місцевому населенню і навколишньому середовищу.

Тож упродовж останніх років дедалі більшої популярності набуває альтернативний туризм. Альтернативний туризм (від фр. *alternatif* – чергую, змінюю) – туризм на противагу масовому туризму. В основу його концепції покладено шанобливе ставлення до місцевих жителів і збереження навколишнього середовища [1, 2].

Альтернативний туризм можна охарактеризувати як злиття різних форм туризму. Концепція альтернативного туризму обертається навколо надання невеликих туристичних продуктів і послуг для окремих осіб або груп. Цей вид туризму, як правило, передбачає формування щільних груп людей. Подорожі в місця, які не вважають популярними туристичними напрямками. Коли група людей планує поїздку, важливо, щоб були враховані їхні переваги й бажання. Це гарантує, що поїздка буде адаптована до їхніх конкретних інтересів і задовольнить усіх учасників. Визначальним аспектом цього виду туризму є те, що він відбувається поза піком сезону відпусток.

Використовуючи альтернативний туризм для планування подорожей, мандрівники отримують можливість зануритися в різні культури. Звичаї та практика іноземної країни чи населеного пункту зосереджені на їхніх власних унікальних проблемах і можуть відігравати певну роль у досягненні

соціального прогресу.

Є три основні категорії, за якими можна класифікувати альтернативний туризм:

- культурний туризм – це форма подорожі, яка зосереджена на дослідженні та пізнанні унікальних культурних аспектів місця призначення. Це передбачає вивчення мистецтва, історії, архітектури, їжі та традицій певного регіону;

- природний туризм стосується туристичної діяльності, яка зосереджується на дослідженні й відчутті природного середовища й ландшафтів. Це може містити такі види діяльності, як піші прогулянки, спостереження за дикою природою, кемпінг, каякінг і відвідування заповідних територій, зокрема національних парків та лісів;

- пригодницький туризм — це вид подорожі, який обертається навколо захопливих видів діяльності, таких як банджі-джампінг, рафтинг і скелелазіння тощо [4].

Незважаючи на різноманітні перешкоди, які вплинули на всі сектори економіки, галузь туризму залишається головним пріоритетом і невпинно набирає обертів. Останнім часом його просування було загальмовано через глобальну пандемію та війну на території України, що сильно вплинуло на індустрію туризму й призвело до значного зниження активності в усьому світі й в Україні.

Попри те, що туристична галузь формує лише 1,4% ВВП України, цей сектор все ще має значний потенціал у розвитку. Україна володіє різноманітними історичними й культурними пам'ятками, а також місцями для відпочинку. Значну кількість цих пам'яток вважають цінним ресурсом для туризму й розваг, частиною культурної спадщини ЮНЕСКО. Як результаті, предмети й місця, які отримують цю класифікацію, існують із певним рівнем престижу й визнання. Існують величезні перспективи для масштабного розширення індустрії туризму. Одним із потенційних результатів післявоєнної епохи є можливість для туристів ознайомитися з новими ту-

ристичними пропозиціями, які користуються попитом. Цьому може сприяти створення нових туристичних продуктів, що задовольняють інтереси туристів. Індустрія туризму в Україні має потенціал набути значної популярності в найближчі роки, оскільки туристична галузь України містить понад 300 видів туризму, серед яких активний туризм; рекреаційний туризм; культурний туризм; спортивний та екстремальний туризм; автомобільний туризм (автотуризм); велосипедний туризм; кінний туризм; лижний туризм; паломницький туризм; пригодницький туризм; водний туризм; сільський туризм; пасивний туризм; лікувально-оздоровчий туризм; діловий туризм; гастрономічний туризм; круїзний туризм; освітній туризм; альтернативний туризм тощо [3].

Ураховуючи зазначене, ми з упевненістю можемо стверджувати про потенціал і перспективи розвитку альтернативного туризму в Україні. На нашу думку, поняття різноманітних потреб має першочергове значення. Таким чином, для задоволення цих унікальних вимог слід вивчити альтернативні підходи для туристичної галузі. Альтернативний туризм має потенціал, щоб дати новий поштовх для розвитку туристичної галузі України й прокласти шлях для майбутнього зростання.

Список використаних джерел

1. Альтернативний туризм – що це? URL: <https://cutt.ly/j1Hcq9>
2. Альтернативний туризм. URL: https://uk.upwiki.one/wiki/Alternative_tourism
3. Колотуха О.В. Спортивний туризм та активна рекреація: географія, систематизація, практика (словник довідник). URL: <https://geohub.org.ua/node/537>
4. Кулик О. Суть і значення альтернативного туризму для туристичної галузі України. Матеріали науково-практичного семінару. ЛДУФК: 2022. ст. 96.

УДК 338.487:689.1

Лілія ІВАНОВА

доцент кафедри економіки та менеджменту
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Ольга ВОВЧАНСЬКА

доцент кафедри маркетингу
*Львівський торговельно-економічний університет,
м. Львів, Україна*

Антон ШАМОВ

здобувач вищої освіти
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

СОЛІДАРНИЙ ТУРИЗМ ЯК НОВИЙ МАРКЕТИНГОВИЙ КОНЦЕПТ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

Країни Європи займають найбільшу частку на міжнародному туристичному ринку і виступають генераторами туристичного попиту. У той час як UNWTO працює над відновленням міжнародного туризму після пандемії COVID-19, Росія здійснює в Україні повномасштабні воєнні дії, загрожуючи миру, безпеці й надії на відновлення туризму в Європі, який має вирішальне значення в регіоні для забезпечення зайнятості й економічного відновлення.

Хоча нинішня російсько-українська війна не є єдиною міжнародною ареною конфлікту, її глобальна видимість викликала рух за мир серед звичайних людей у всьому світі. Люди виходять на вулиці багатьох міст Європи й Північної Америки та вимагають миру, підштовхують обраних лідерів

невпинно допомагати народу України захистити свою державу. Це спричинило таке економічне явище, як солідарний туризм. Солідарний туризм – це дії, пов’язані з туристичною діяльністю, які здійснюють уряди, туристичні підприємства й туристи для допомоги людям, які страждають під час та після криз, керуючись співчуттям до людей, почуттям єдності та спільним розумінням суспільних стандартів і обов’язків.

Солідарний туризм прийнято вважати однією з форм стійкого розвитку, причому, зауважимо, що в солідарному туризмі в центрі уваги перебуває людина включно з економічним аспектом. Йдеться про справедливий розподіл фінансових вигод від поїздки між усіма місцевими суб’єктами, які забезпечують її реалізацію. Існує реальне поняття рівності всередині кожної зацікавленої сторони подорожі. Солідарний туризм передбачає нічліг або харчування в хостелі чи сімейному ресторані, покупки в місцевого виробника, придбання сувенірів у місцевого ремісника, тобто це означає давати кошти на існування власне населенню того місця, яке вирішили відвідати мандрівники.

У науковому середовищі поняття солідарного туризму трактують як користування туристичними послугами виключно регіональної спрямованості, тобто розміщення в місцевих надавачів послуг, харчування в сімейних ресторанах і користування послугами тільки місцевих підприємств для підтримки виключно регіональної локації, на якій є туристична дестинація. Інакше кажучи, солідарний туризм – це подорож саме для співчуття й підтримки. На розвиток цього концепту туризму впливають цифрові маркетингові інструменти, які дають змогу отримувати актуальну інформацію з нових туристичних «магнітів» військової тематики, які формують емоції співчуття. Уже влітку 2022 р. до таких міст України, як Буча, Ірпінь, Чернігів, Гостомель прибули журналісти, дипломати, внутрішні туристи щоб побачити військове варварство й висловити співчуття місцевому населенню.

Узагальнюючи теоретичні і практичні напрацювання у цьому напрямі, можемо констатувати, що солідарний туризм – це такий формат, коли в результаті туристичних поїздок відбувається усвідомлена підтримка місцевих громад і локальних бізнесів. Наприклад, це може бути замовлення обідів у ресторані в Бучі, працівники якого пережили окупацію, може бути оплата вхідного квитка будь-яких послуг, наприклад екопарку. І ці кошти заклади використовують, щоб відновити і поліпшити свою діяльність.

Сповідуючи концепцію солідарного туризму, мережі розміщення (Airbnb, готельні мережі, окремі готелі) запропонували у 2022 р. безкоштовне житло українським біженцям [1]. Використовуючи наявні туристичні транспортні системи, Німеччина й Австрія запропонували безкоштовний проїзд для біженців через свої мережі державних залізниць; авіакомпанія Wizz Air – сто тисяч безкоштовних квитків на літаки для біженців [3]; оператор високошвидкісної залізниці через тунель під Ла-Маншем Eurostar також дозволив біженцям подорожувати безкоштовно; міжнародна транспортна компанія Romfour безкоштовно здійснювала перевезення між кордоном і автобусними чи залізничними станціями; UBER здійснював безкоштовні поїздки між кордонами України й Польщі [2]. І таких прикладів солідарного туризму безліч.

Індустрія туризму могла б більше запропонувати допомоги людям, які її потребують, але – оскільки вона ще не оговталася від пандемії – не має для цього достатніх фінансових ресурсів. Транспортування біженців коштує грошей (бензин, пілоти, водії тощо). Пропонування житла біженцям коштує грошей (рушники, постільна білизна, опалення, кондиціонер, харчування). У такій ситуації зобов'язання на себе взяли уряди країн, покриваючи ці витрати, таким чином діючи відповідно до своїх національних зобов'язань щодо допомоги біженцям, а також допомагаючи індустрії туризму, яка повільно виходить з кризи пандемії.

Індустрія туризму відіграє важливу роль у відновленні зруйнованих війною країн, продаючи подорожі до них. Україна, наприклад, пропонує повний спектр туристичних вражень, заснованих на великій кількості туристичних ресурсів. Темний (чорний, воєнний) туризм, на жаль, також неминуче виникає після військової кризи. Туроператорам варто вже зараз розробляти ідеї нових туристичних пакетів із розумінням нових почуттів туристів. Важливо не забути того, через що довелося пройти населенню України: чи то боротьба на полі болю, чи то виживання під ракетними обстрілами або підтримка на відстані сотні кілометрів. Саме збереження пам'яті, її вивчення та продовження є вирішальними для майбутнього світу. І тут роль солідарного туризму є однією з визначальних. Туристичний маркетинг, заснований на солідарності, емпатії та готовності підтримати місцеве населення, буде надзвичайно корисним у маркетингових комунікаціях у сфері туризму післявоєнної України.

Кожен громадянин світу може допомогти Україні чи іншим зруйнованим війною країнам у їхніх зусиллях з відновлення, вирішивши поїхати до цих країн, як тільки це стане безпечним. Зруйнована війною країна отримує переваги від можливостей туристичної сфери для зміцнення економіки. Мандрівники отримують вигоду від подорожей за власним вибором – від природного туризму, який сприяє духовному відновленню, до темного туризму, який навчає та підвищує обізнаність, сприяє довгостроковому миролюбному мисленню.

Відновлення туризму після пандемії значною мірою покладалося на внутрішній туризм. Проте, щоб подолати наслідки російсько-української війни, міжнародне туристичне співтовариство має якнайсильніше впливати на політиків та уряди для повернення до відкритих кордонів, сприяти відновленню стабілізації європейського регіону через соціальну й екологічну справедливість. Україна також може здійснювати

практичні заходи, такі як видача «ваучерів на подорожі солідарності», щоб активно заохочувати подорожі, які допоможуть відновлювати зруйновані війною туристичні дестинації. Доведено, що солідарність найкраще проявляється безпосередніми діями. Уряди, індустрія туризму й туристи – через солідарний туризм – можуть істотно допомогти людям у відновленні їхніх зруйнованих війною міст після настання миру.

Ключові слова: туризм, туристична індустрія, солідарний туризм, маркетинг, туристичний маркетинг.

Список використаних джерел

1. Support for refugees fleeing Ukraine. URL: <https://news.airbnb.com/help-ukraine/>
2. Uber will offer free rides between Ukraine-Poland border and two Polish cities. URL: <https://www.cnbc.com/2022/03/02/uber-giving-free-rides-between-ukraine-border-and-two-polish-cities.html>
3. Wizz Air provides 100,000 free seats to Ukrainian refugees. URL: <https://travelweekly.co.uk/news/air/wizz-air-provides-100000-free-seats-to-ukrainian-refugees>

УДК 379.8:796.012-055.2

Вікторія ІВАНОЧКО

доцент кафедри фітнесу та рекреації
*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Наталія ГРИБОВСЬКА

викладач кафедри фітнесу та рекреації
*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Уляна ШЕВЦІВ

доцент кафедри фітнесу та рекреації
*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ВПЛИВ ОЗДОРОВЧО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ЖІНОК ЗРІЛОГО ВІКУ

Вступ. У зв'язку з обмеженням рухової активності, нерациональним харчуванням, шкідливими звичками, стресами тощо спостерігається негативна тенденція погіршення стану здоров'я населення України. Це спонукає науковців до пошуку сучасних методик оздоровлення населення [1, 2, 4, 5 та ін.]. Саме оздоровчі заняття вважають однією з поширених й ефективних форм збільшення рухової активності населення, а різноманітні системи оздоровчого фітнесу на сьогодні є найбільш популярними й ефективними засобами корекції фізичного розвитку та функціонального стану [3, 6, 7, 8 та ін.]. Тож в Україні динамічно розвивається фітнес-індустрія.

Метою роботи було обґрунтувати ефективність впливу оздоровчих занять фітнесом на показники фізичного розвитку жінок зрілого віку.

Методи дослідження: теоретичний аналіз й узагальнення даних наукової та методичної літератури; педагогічне спостереження; медико-біологічні методи; методи математичної статистики.

Дослідження проведено на базі фітнес-клубу «Формула краси» м. Львова, у якому брали участь 16 жінок, віком 45–55 років.

Результати дослідження. Виявлено, що в жінок другого періоду зрілого віку спостерігається значне збільшення маси тіла – показник становив 75,5 кг, а зріст сягав 169,5 см. Був високим і показник частоти серцевих скорочень у стані спокою та становив 83,4 уд./хв, як і показник систолічного артеріального тиску 130,1 мм рт.ст. Також спостерігалися і більш високі показники жирового компоненту: 32,7% (надлишок).

Аналіз зміни показників фізичного розвитку жінок через 6 місяців занять встановив, що поліпшилися окремі показники. Так, маса тіла жінок зменшилася в середньому на 5,2 кг (6,9%) і становила $70,3 \pm 2,9$ кг. Відбулося поліпшення показників обводу грудної клітки на 7,1 %, обводу талії – на 8,5 % та обводу стегон – на 6,2 %. Також у жінок другого періоду зрілого віку зафіксовано зменшення частки жирового компонента на 19,3% ($p > 0,05$).

Отримані результати дослідження свідчать, що заняття оздоровчим фітнесом позитивно впливають на рівень фізичного розвитку жінок другого періоду зрілого віку.

Ключові слова: оздоровчо-рекреаційна рухова активність, фітнес, жінки.

Список використаних джерел

1. Беляк Ю. Теоретико-методичні основи оздоровчого фітнесу : навч. посіб. / Юлія Беляк , Ірина Грибовська, Федір Музика, Вікторія Іваночко, Любов Чеховська. – Львів : ЛДУФК, 2018. – 208 с.

2. Дутчак М.В. Парадигма оздоровчої рухової активності: теоретичне обґрунтування та практичне застосування. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2015;2:44–52.

3. Козій Т.П., Тарасова О.О. Вплив фізичних навантажень під час занять аквааеробікою та шейпінгом на динаміку антропометричних показників жінок. В: Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Чернігів; 2012, с. 96–101.

4. Луковська О.Л., Сологубова С.В. Побудова індивідуальних програм кондиційних тренувань для жінок: монографія. Дніпропетровськ: Журфонд; 2014. 220 с.

5. Петрюк С.Є. Здоровий спосіб життя: роль технологій збереження здоров'я. В: Бойчук Ю.Д., редактор. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження: колект. моногр. Харків: Вид. Рожко С. Г.; 2017, с. 326–33.

6. Романчук О.П., Долгієр Є.В. Фізичний стан жінок середнього віку з урахуванням стажу занять аеробної спрямованості. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2016;2(52):101–6.

7. Томіліна Ю.І. Особливості фізичного стану жінок першого періоду зрілого віку, які займаються пілатесом. В: Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту та здоров'я людини. Львів; 2016;20;4, с. 153–7.

8. Andrieieva O., Yarmak O., Kashuba V., Drozdovska S., Ginevičienė V., Blagii O, AkimovaTernovska M. Efficiency of a combined fitness program for improving physical condition in young women. Theory and methods of the physical education. 2020;4:195-204

УДК 338.48-53:502.51

Леонід ІЛЬІН

завідувач кафедри туризму
та готельного господарства

*Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

Ольга ІЛЬІНА

доцент кафедри туризму та готельного господарства
*Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

**ТЕОРЕТИЧНІ Й ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ
КОМПЛЕКСНОГО ОЦІНЮВАННЯ
РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ПРИРОДНИХ І ШТУЧНИХ ВОДОЙМ**

Дослідження водойм як осередків рекреаційної діяльності займає важливе місце в розвитку туризму й санаторно-курортного комплексу – стратегічно важливих напрямів економічної діяльності України. Використання в рекреації водних ресурсів потребує визначення критеріїв їх придатності й розроблення науково обґрунтованих заходів ведення безпечної для здоров'я людини рекреаційної діяльності.

Необхідність рекреаційно-туристських досліджень зумовлена: 1) значною поширеністю озер, водосховищ, ставків; 2) відсутністю комплексного оцінювання рекреаційного природного потенціалу акваторій водойм регіонів; 3) потребою обґрунтування раціонального використання рекреаційних і туристичних ресурсів природних водойм, забезпечення розроблення оптимальних схем їх охорони.

Одна з головних умов для організації оздоровчого відпочинку й туризму на водоймах – достатня якість води.

Якість води характеризується складом і кількістю розчинених солей, умістом біогенних і органічних речовин, величиною прозорості й колірності тощо. Озерно-річкові рекреаційні системи формуються навколо водойм із високоякісною водою, мальовничими берегами й наявністю лікувальних елементів (мінеральні води, лікувальні грязі).

Структурна модель комплексного оцінювання рекреаційного природного потенціалу озер ґрунтується на чотирьох складниках: структурі видів їх рекреаційного використання; системі цільових критеріїв і показників якості акваторій озер; комплексному оцінюванню їх акваторій для конкретних видів відпочинку; регіональному й басейновому зонуванні акваторій озер [1, 4].

Оцінювання озерних акваторій як основних складників для оздоровчої діяльності дають змогу констатувати високий рівень привабливості природних і штучних водойм і можливості щодо широкопрофільного використання їх у рекреації та туризмі [2–3].

Здійснено спробу визначити найбільш та найменш сприятливі озера Волинської області для використання з рекреаційною метою – купально-пляжного відпочинку; спортивного використання – греблі на човнах, вітрильного спорту; любительського рибальства та ін. Відповідно до методики комплексного технологічного оцінювання озер регіону для рекреаційних потреб – кількісних показників конкретних характеристик і лімітувальних показників [4– 6], здійснено їх типізацію (відповідно до ступеня їх придатності до рекреаційного використання). Водойми віднесено до 4 категорій: «дуже сприятливі», «сприятливі», «обмежено сприятливі» та «несприятливі».

Природні водойми регіону мають високі показники придатності для різних видів рекреаційного використання й значний потенціал для розвитку рекреаційно-туристичної діяльності.

Більшість із досліджених озер (89–91 %) є сприятливими для контактних видів відпочинку. Зокрема, 99 % озер придатні для безконтактних видів відпочинку; 65 % озер мають сприятливі умови для організації промислових видів відпочинку (насамперед, у зв'язку із акумулювальними функціями донних відкладів та агресивним антропогенним впливом на акваторію озера). Частина фауни та іхтіофауни озерних акваторій забруднена такими важкими металами. Діяльність, пов'язану із любительським рибальством і спортивним мисливством, варто обмежити на озерах Добре, Судчинське, Скоринь, Ольбля, Озюрко, Глинське, Запрудське, Глибоке, Лісівське. Проведені дослідження засвідчують широкий спектр видів рекреаційного використання озер.

Список використаних джерел

1. Водна рамкова Директива ЄС 2000/60/ЄС. Основні терміни та їх визначення. К. : [б. в.], 2006. 240 с.
2. Ільїн Л. В. Лімнокомплекси Українського Полісся : монографія : у 2-х т. Т. 1. Природничо-географічні основи дослідження та регіональні закономірності. Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ імені Лесі Українки, 2008. 316 с.
3. Ільїн Л. В. Лімнокомплекси Українського Полісся : монографія : у 2-х т. Т. 2. Регіональні особливості та оптимізація. Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ імені Лесі Українки, 2008. 400 с.
4. Ільїн Л. В., Каліновський Д. І., Ільїна О. В. Рекреаційне оцінювання природного потенціалу водойм Українського Полісся. *Географія та туризм*: наук. зб. 2010. Вип. 9. С. 65–70.
5. Каліновський Д. І. Оцінка рекреаційної придатності озер Волинської області за морфометричними параметрами. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Географічні науки*. 2011. Вип. 9. С. 138–143.

6. Каліновський Д. І. Оцінка рекреаційної придатності озер Волинської області за площею водної поверхні. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Географічні науки*. 2011. № 18. С. 147–152.

УДК 338.488.2:640.4

Наталія ІЛЬЧУК

доцент кафедри будівництва та цивільної інженерії
*Луцький національний технічний університет,
м. Луцьк, Україна*

Ольга ІЛЬІНА

доцент кафедри туризму та готельного господарства
*Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

БУДІВНИЦТВО ГОТЕЛЬНИХ І РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ З ВИКОРИСТАННЯМ АЛЬТЕРНАТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ

У сучасному будівництві набирає обертів використання модульних технологій. Цей будівельний метод розвивається і вдосконалюється, зростає сфера його застосування (з модулів можливо зведення готельних комплексів). Технологія забезпечує відповідність усім стандартам і нормам, водночас ціна модульного готелю нижча, ніж будівель, побудованих «звичними» способами.

Модульні будівлі готелів стають дедалі більш актуальними – це перспективна технологія, що дає змогу не тільки значно прискорити будівельний процес більш ніж на 60%, але і відчутти помітну вигоду. Доцільність використання зумовлюється екологічністю, енергоефективністю, а також відносно невисокою вартістю будівництва [1–2].

За останні десятиліття значно збільшився вплив на навколишнє середовище. Питання вторинного використання портових контейнерів, які вже виведено з експлуатації, є досить доцільним і потрібним для сьогодення [3–5]. Найбіль-

шою перевагою будівництва з використанням портових, транспортних контейнерів вважають екологічний складник.

Конструкція контейнера – рама з досить великою підтримковою здатністю – один контейнер може витримати ще 10 контейнерів, які можна поставити зверху. У країнах Європи, досить часто використовують такий спосіб зведення будівель різного функціонального призначення. Фактично це конструктор, який можна легко зібрати й розібрати, транспортувати; оздоблення виконують будь-якими матеріалами залежно від регіону й дизайнерської ідеї.

Функціональне призначення будівель досить різне, крім житлового будівництва – це готелі, хостели, кафе, точки роздрібної торгівлі й торговельні центри, адміністративні будівлі, офісні центри й багато інших будівель.

Блок-контейнер відрізняється від стандартного морського боксу внутрішньою будовою стін і стелі. Облаштування модуля який використовують як мобільний склад, лабораторію, офіс, дільницю охорони, медпункт або житлове приміщення, передбачає попереднє утеплення, гідроізоляцію та інтер'єрну обробку. У стіни боксу врізають вікна і двері для створення комфортних умов житлової або робочої зони. Універсальна конструкція дає змогу оперативно переміщувати об'єкти будь-яким доступним транспортом.

З блок-контейнерів досить легко можна зібрати різні будівлі з великими вікнами, мансардами, балконами й верандами, що робить їх незамінними у разі проєктування готелів і ресторанів. Також є можливість перемістити мобільні конструкції без демонтажу інтер'єру приміщень або виконати модернізацію комплексу, збільшуючи кількість приміщень. Готову будівлю легко переміщувати на вибрану ділянку.

Стіна контейнера завтовшки 12 см має теплопровідність, яка відповідає стіні з цегляної кладки 1,5 м або триметровій бетонній конструкції. Багатошаровий принцип утеплення забезпечує комфортні умови. Енергоєфективні ком-

плекси дають змогу економити кошти на опаленні й вентиляції приміщень. Об'єднуючи окремі блоки, можна створювати масштабні конструкції будь-якої площі. Таким чином, існує можливість швидкого будівництва повноцінних готельних комплексів на різних територіях.

Контейнерна архітектура популярна в усьому світі, такі будівлі успішно можна використовувати в будівництві на території України. Особливо це є актуальним у наш час, оскільки після повномасштабного вторгнення Росії громадські будівлі, об'єкти інфраструктури зазнали серйозних руйнувань. Названі переваги роблять будівлі з портових контейнерів і переобладнаних вантажних блоків, відмінним варіантом для створення сучасного комфортного житла, закладів розміщення, офісів, торговельних і адміністративних центрів.

Список використаних джерел

1. Ільчук Н. І., Ільїна О. В. Особливості розміщення готельних комплексів у структурі міста. *Сучасні проблеми містобудування. Перспективи та пріоритети розвитку*: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції молодих учених та студентів (Луцьк, 19 листопада 2021 р.). Луцьк: Луцький НТУ, 2021. С. 18–20.
2. Ільчук Н. І., Ільїна О. В. Проблеми та можливості розвитку урбаністичного середовища. *Сучасні технології та методи розрахунків у будівництві: збірник наукових праць*. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2021. Вип. 16. С. 62–68.
3. Офіційний сайт «ФУТ КОНТЕЙНЕР» – Режим доступу: <https://foot-container.ru/about/> (дата звернення: 09.09.2023 р.).
4. Офіційний сайт «ЕКСКОНТЕЙНЕР» – Режим доступу: https://www.excontainer.com.ua/cafe_evrokoleso/ (дата звернення: 09.09.2023 р.).
5. «Superdom» – Режим доступу: <https://superdom.ua/view/kafe-iz-morskikh-kontejnerov.html> (дата звернення: 09.09.2023р.).

Володимир КАНСЬКИЙ

доцент, завідувач кафедри географії
*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна*

Вікторія КАНСЬКА

доцент кафедри географії
*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна*

ВІРТУАЛЬНІ ДИНАМІЧНІ 3-D МОДЕЛІ В ТУРИЗМІ

Виклики сьогодення змушують нас шукати абсолютно нові, нестандартні підходи в усіх сферах життєдіяльності. Туризм як особлива галузь економіки також потребує пошуку нових напрямів розвитку. Завдяки сучасним цифровим технологіям ми маємо можливість поринути у віртуальний світ й відвідати будь-який куточок планети. Звісно, таку можливість не варто переоцінювати й повністю замінювати живе спілкування й реальне перебування на місцевості віртуальними «штучками», але для планування подорожей, організації екскурсійних турів і складання туристичних карт наші поради стануть у нагоді.

Про віртуальний туризм вже написано чимало статей та оглядів. В основному йдеться про 3D-екскурсії, 3D-панорами, 3D-тури. Створено багато різноманітних цифрових платформ для їх використання у віртуальних екскурсіях, турах тощо. Такий розвиток є закономірним, адже з кожним роком цифрові технології стають доступнішими для широкого кола користувачів. Це обумовлюється розширенням інтернет-покриття, більш потужними комп'ютерами, появою окулярів віртуальної реальності та іншого.

Проаналізувавши наведені приклади віртуального туризму, дійшли висновку, що існують інші цікаві напрямки, які розроблені та впроваджені в життя недостатньо. Маючи певний досвід використання й впровадження віртуальних динамічних 3-D моделей у географічній освіті [1], пропонуємо застосувати відповідні технології і в туризмі.

Віртуальні динамічні 3-D технології використовують у навчанні астронавтів, льотчиків, військових, інженерному проєктуванні. Важливо те, що користувач перестає відчувати себе зовнішнім спостерігачем і занурюється у віртуальне оточення, починає сприймати його як «справжнє». Віртуальний світ стимулює ефект не лише звукової та візуальної достовірності, але й, в окремих випадках, тактильної. Варто зазначити, що реальний світ, у якому ми живемо, є тривимірний і динамічний. Більшість розроблених 3D-екскурсій, 3D-панорам, на нашу думку, сприймаються двовимірними і статичними. Це призводить до певних труднощів у розумінні фізичних і динамічних процесів, що відбуваються в ньому [2]. Така екскурсія складає враження просто перегляду фото, які можна наблизити й віддалити. Ми не переконуємо, що це нецікаво, проте хочеться глибше зануритися у відповідне середовище та досягнути ближче навколишній світ. Таку можливість, хоча й частково, можуть надати сучасні цифрові (ігрові) рушії.

Сучасні ігрові рушії дають можливість створювати надзвичайні віртуальні світи, які візуально практично не відрізняються від природних або антропогенних. У таких світах для більшої реалістичності використовують не лише динамічне 3-D зображення, але й звукові (шумові) ефекти. Нині, на нашу думку, настав час використовувати їх для розроблення віртуальних туристичних проєктів та нових туристично-дослідницьких напрямів.

Досить вдалим прикладом для створення віртуального динамічного 3-D простору для туризму є сучасні «ігри-блу-

калки» (англ. «*adventure game*» чи «*action-adventure game*»), які залежно від контексту й стилю гри дають змогу здійснювати мандрівку. Одна з таких ігор – «*Firewatch*» («Спостережна вежа»). Карта гри створена на основі реального туристичного об'єкта – Національного лісу Шошоні, який розташований на північному заході штату Вайомінг, США. Територія лісу безпосередньо прилягає до Єллоустонського національного парку (*Yellowstone National Park*). Ліс зберігся у майже первозданному вигляді, включаючи і тваринний світ. Гра має два режими, один з яких – це просто прогулянка мапою, розглядання природних й антропогенних об'єктів. Автор гри наче навмисно створили такий режим, натякаючи на можливість її використання не лише з ігровою, але й навчальною та туристичною метою.

Отже, використовуючи цифровий (ігровий) рушій, можна створювати ідентичні до реальних віртуальні динамічні 3-D туристичні локації, де турист зможе «ходити» куди завгодно та детально розглянути все, що йому сподобається. Потім, потрапивши на реальну локацію, зможе порівняти її з віртуальною, та вправніше орієнтуватися на ній. Такий спосіб віртуального динамічного 3-D туризму дасть змогу людям з інвалідністю частіше відвідувати цікаві туристичні об'єкти. Віртуальні динамічні 3-D моделі додають реальних можливостей для створення історичних, екологічних та інших карт певної локації, що значно поліпшить їх читання та розуміння. Віртуальні моделі можна використовувати для прогнозування розвитку певної території та планування на ній туристичних проєктів. Надалі такий туристичний напрям варто розширювати, створюючи відповідні технологічні додатки: окуляри віртуальної реальності, ефекти 5-D, 7-D тощо.

Усі можливості використання віртуальних динамічних 3-D моделей у туризмі до кінця не розкриті та потребують подальших досліджень. На нашу думку, роль віртуальних технологій у майбутньому зростатиме, тому вважаємо цей

напряв цікавим і перспективним, особливо для сучасних молодих науковців.

Список використаних джерел

1. Канський В.С., Канська В.В. Створення динамічних віртуальних 3-D моделей ландшафтів та їх практичне застосування у навчальному процесі. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Географія. Вип.30, № 1-2. Вінниця, 2018. С. 11-16.

2. Канський В. С., Канська В.В. 3-d моделювання динамічних геофізичних і геохімічних процесів у ландшафтах. Довготермінові спостереження довкілля: досвід, проблеми, перспективи: матеріали Міжнародного наукового семінару, присвяченого 75-річчю з дня народження Б. П. Мухи і 50-річчю роботи Розтоцького ландшафтно-геофізичного станіонару Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів–Брюховичі, 10-12 травня 2019 р.). – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. С. 131-133.

Іван КАРАТНИК

доцент кафедри спортивних та рекреаційних ігор
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Тетяна КУЦЕРИБ

доцент кафедри анатомії і фізіології
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ РУХЛИВИХ І СПОРТИВНИХ ІГОР У ТУРИСТИЧНИХ ПОХОДАХ

Туристичні походи мають виховний і розвивальний вплив на організм дітей, студентів і дорослих. Туристичні заходи є однією з форм проведення дозвілля й розваг, які сприяють формуванню таких якостей, як організованість, дисциплінованість, наполегливість, кмітливість. Окрім цього, вони формують такі фізичні якості: сила, швидкість, гнучкість, витривалість і розвивають координаційні здібності.

Ігрова діяльність у туристичній діяльності характеризується великою кількістю рухливих та спортивних ігор, які сприяють поліпшенню певних фізичних якостей, а також формуванню морально-вольових і патріотичних якостей. Оскільки туризм поділяють на піший, водний, велосипедний, автотуризм, спелеотуризм, гірський, лижний тощо [3], то вважаємо, що важливою частиною туристичних походів мають бути елементи й різновиди спортивних і рухливих ігор. Саме таке поєднання в туристичних походах сприяє розвитку фізичних якостей, що поліпшують стан здоров'я тощо.

Гра є важливим засобом для навчання людини, в якому пізнається навколишнє життя й людські взаємини, зароджу-

ються нові ідеї, нова поведінка. Під час гри слід думати, працювати, творити, набувати досвіду в різних ігрових ситуаціях, і саме там ми вчимося не лише спостерігати, але й успішно діяти й уміти критично оцінювати те, що навколо нас відбувається.

У рухливих іграх яскраво віддзеркалюється спосіб життя українського народу, його побут, праця, національні звичаї уявлення про честь, сміливість, мужність, бажання володіти силою, спритність, витривалість і гармонією рухів [2]. На рівнинній місцевості поширені ігри з елементами метання, стрибків, бігу («Хитра лисиця», «Квач», «Пастух і вовк», «День і ніч»). У гірських місцевостях розвинуті ігри на рівновагу, перетягування («Вище землі», «Поміняйтеся місцями», «Клубок», «Порожнє місце»). Є ігри, що мають багато спільного з хліборобськими традиціями («Просо», «Гречка», «Печу, печу хлібчик», «Огірочки»). Велику групу становлять ігри, в яких відображена поведінка птахів і звірів: «Зайчик», «Коза», «Хорти», «Ворона», «Перепілочка». Виокремлюють ігри, які переважно використовують хлопці: «Довга лоза», «У короля», «Кулачні бої», «Боротьба поодинок», «Спробуй відніми!», «Захисти вежу», «Перетягування у парах (хто сильніший?)», а є ігри для дівчат: «Мак», «Подоланочка», «А ми просто сіяли», «Голубка», «Котик і мишка».

Інколи рухливі ігри містять елементи спортивних ігор. До таких ігор можна віднести: «М'яч капітанові», «Боротьба за м'яч» (підготовчі до баскетболу), «Естафета з елементами волейболу» (підготовчі до волейболу), «Ножний м'яч у колі», «Крізь захист супротивник» (підготовчі до футболу) та ін.

Під час проведення туристичних походів іноді проводять ігри, пов'язані з багаттям, а також під час купання, ігри на березі річки. Часто застосовують естафети й ігри з різноманітним інвентарем (обручами, скакалкам, канатам, карабінам тощо) – це «Біг в обручах», «На трьох ногах», «Втримай кульку», «Естафета з подоланням перешкод».

На захищених від вітру майданчиках можна цікаво проводити дозвілля в походах, граючи у бадмінтон або його різновиди – пляжний бадмінтон чи швидкісний бадмінтон, залежно від наявних ракеток чи воланів. Окресливши майданчик та висоту сітки, можна проводити одиночні чи парні матчі або просто виконувати рухову активність, виконуючи технічні прийоми – подачі, удари зверху, знизу та збоку.

Однією зі спортивних ігор, яка потребує лише тарілку фрізбі, є алтимат. Алтимат – це безконтактний вид спорту, в якому роль суддів виконують самі гравці. Під час гри повага до суперника й чемна поведінка є найвищою цінністю, бо гравці самі відповідають за дотримання правил і меж поля та самі залагоджують суперечки. Це командна гра з участю гравців 7х7 або 5х5, з різновидом алтимату, таких як мініалтимат, «квадрат», алтимат нон-стоп, смарталтимат, «коридор» тощо. Іноді під час туристичних походів можна виконувати вправи з диском: «мішень», «блискавка», «човник», зустрічні колони, пас у зону, дальній пас тощо.

Під час походів можна займатися грою у футбол або його різновиди, наприклад пляжний футбол. На захищеному майданчику, лісовій галявині або за наявності пісочного поля можна грати у волейбол та його різновиди –парковий або пляжний. Волейбол – це командна спортивна гра, в процесі якої дві команди змагаються на спеціальному майданчику, розділеному сіткою, в ній учасники переважно застосовують такі удари, як подачі, передачі, нападані удари, падіння й блокування.

Таким чином, аналізуючи сказане, бачимо, що використання спортивних і рухливих ігор у туристичних походах сприятиме розвитку та удосконаленню певних фізичних якостей, підвищенню працездатності людини, а також розвиваються рухових навичок й вмінь, морально-вольових якостей людини.

Список використаних джерел

1. Збірник програм гуртків, факультативів, курсів за вибором із фізичної культури / упор. В.В. Деревянко, Г.А. Коломоєць. Київ : Літера ЛТД, 2019. 480 с.
2. Лібович Н. П. Основні педагогічні вимоги до організації і проведення рухливих ігор (рухливі ігри) : лекція з навчальної дисципліни «Теорія і методика спортивних ігор (рухливі ігри)». Львів, 2020. 19 с. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/24643> (дата звернення 12.03.2022).
3. Методичні рекомендації «Організація та проведення туристичних походів із студентською молоддю» (від Говерли до Ельбрусу) / Л. О. Тимошенко, Л. М. Горлова, Н. Ф. Стрепко. Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2005. 61 с.

Софія КАЧАЛА

доцент кафедри туризму
*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Марта СЛАВОПАС

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна*

УПРОВАДЖЕННЯ ДОСВІДУ ГІРСЬКИХ КУРОРТІВ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ НА КУРОРТАХ УКРАЇНИ

Гірськолижний туризм в Україні на сьогодні міцно займає лідерську позицію серед усіх інших видів туризму. Це зумовлено наявністю великої ресурсної бази для його виникнення й розвитку, сприятливих погодних умов, постійним розвитком туристичної інфраструктури на популярних гірськолижних курортах. Безумовно, важливим чинником стало зростання внутрішнього туризму під час пандемії COVID-19 та бойові дії на території України. У зв'язку з цим, варто досліджувати шляхи розвитку туризму в умовах війни, які ґрунтуватимуться на масовості, економічності й ресурсозбереженні.

На території гірськолижних курортів Карпатського регіону спостерігається значний дисбаланс між розвитком інфраструктури проживання й відпочинку та власне гірськолижної інфраструктури. Застаріле обладнання нещадно експлуатується й виходить з ладу. Це призводить до того, що багато людей, які оселилися в гірськолижних курортах й околицях, не мають можливості повноцінно й комфортно займатися спортом на гірськолижних трасах, отже, і не планують повертатися сюди ще раз [3].

На нашу думку, для підвищення рівня розвитку інфраструктури туристичних комплексів варто скористатися досвідом, наприклад, такого італійського гірськолижного курорту, як Лівіньо. Ідеться про спорудження і подальше використання підвісних канатних доріг гондольного типу. На гірськолижному курорті Лівіньо основна частина підйомників бугеля розміщена в зоні катання Карозелло, де більше простих трас синього типу. А ось кабінні витяги працюють у зоні Моттоліно, піднімаючи туристів до початку складних червоних і чорних трас [4].

Також важливо, щоб на кожному гірськолижному курорті має функціонувати лижна школа й школа сноубордингу, щоб привабити більше любителів гірськолижного туризму.

Наступним важливим кроком, на нашу думку, є встановлення сонячних панелей на покрівлях закладів туристичного обслуговування, щоб забезпечити курорти альтернативною енергією. Так, наприклад, гірськолижні курорти від Швейцарії до Австрії успішно встановили сонячні панелі. Варто зазначити, що після первинних інвестицій на встановлення сонячного опалення й сонячних батарей не виникнуть додаткові витрати. Гірськолижний курорт Целль-ам-Зе-Капрун (Австрія) піднявся на вищий рівень, бо використовує не лише сонячну, а й вітрову енергію на льодовику Кіцштайн-горн (Майскогель – Капрун). Будинки є енергоефективними оснащені сонячними й фотоелектричними системами. Крім того, всі підйомники та заклади громадського харчування працюють на 100% відновлюваній електроенергії, керуючи насосною станцією для створення снігу, яка влітку перетворюється на гідроелектростанцію, і використовує талий сніг для виробництва енергії.

Ще однією пропозицією є запуск автобусних маршрутів у межах гірськолижного курорту або навіть автобусних ліній між сусідніми курортами. Таким чином, можна закупити електробуси з логотипами гірськолижних курортів, які

доставлятимуть туристів із найближчих населених пунктів до курортів та у зворотному напрямку на пільгових або безоплатних умовах. Перехід на цю технологію може поліпшити якість повітря в населених пунктах.

Також на гірськолижних курортах Карпатського регіону слід забезпечити умови не лише для катання на лижах, а й для інших активних видів діяльності взимку. Так, чудовим майданчиком для цього може бути велика ковзанка у якій, який можна використовувати не лише для катання на ковзанах, а й для ігор у керлінг, бігових лиж, гольфу на льоду та мініхокею.

Для того щоб урізноманітнити дозвілля на гірськолижних курортах, можна запозичити досвід курорту Валь-То-ренс, там пропонують новий зимовий вид активної діяльності сниткгілс – (Snake Gliss) – це заняття, де 10 саней зв’язують разом під керівництвом професійного інструктора [2]. Це чудове заняття для груп, сімей і всіх, хто шукає щось цікаве після дня катання на лижах.

Таку атракцію пропонують також на іншому французькому гірськолижному курорті – Орель. За програмою, спуск має протяжність 2,5 км та відбувається схилом Пейрон під наглядом інструктора [2].

Також варто звернути увагу на створення замків і палаців із льоду, оскільки льодові палаци – нова снігова активність у Європі. Ураховуючи цю популярність конструкцій із льоду й снігу, деякі європейські гірськолижні курорти вирішують будувати власні снігові замки. Лід, сніг і різнокольорові вогні об’єднують, щоб створити чарівну атмосферу у льодових палатах.

Для того щоб розширити асортимент додаткових послуг на гірськолижних курортах Карпатського регіону, потрібно вдосконалювати курортно-оздоровчу інфраструктуру, оскільки на гірськолижних курортах Західної Європи велику увагу приділено додатковим послугам, які можуть отримати

відпочивальники, особливо це стосується лікувально-оздоровчих послуг. Слід скористатися досвідом таких європейських країн, як Австрія, Андорра, Швейцарія, Франція та Італія.

Ключові слова: туризм, інфраструктура, досвід, послуги, вдосконалення

Список використаних джерел

1. Europe's ski market crushed by Covid-19: веб-сайт. URL: <https://www.ft.com/content/01367cf5-f7d8-48ae-9410-a52cdd33f94f>
2. Snake gliss: веб-сайт. URL: <https://www.valthorens.com/en/activity/snake-gliss>
3. Машіка Г. В. Крикунова К. С. Гірський туризм / Матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір». Запоріжжя: Видавництво Хортицької національної академії, 2020. – 694 с.
4. Путівник по Лівіньо <https://tripmydream.ua/italy/livigno>

УДК 338.48-44(26)(477)

**Роман КІЗИМА,
Марія ХОМ'ЯКОВА**
випускники кафедри туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ В МІЖНАРОДНІЙ КРУЇЗНІЙ КОМПАНІЇ ЯК ПРИКЛАД ДЛЯ РОЗВИТКУ КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Відпочинок на круїзному лайнері є доволі поширеним типом відпочинку в країнах Західної Європи та Північної Америки. COVID-19 частково пригальмував розвиток цього виду туризму у світі, проте кількість тих, хто повертається до відпочинку такого типу, виходить на показники доковідного періоду.

Щодо України, то за даними досліджень доктора економічних наук Одеського національного політехнічного університету, професора Наталії Добрянської, 2019 року починався поступовий розвиток Міжнародного морського круїзного туризму в Одесі, як найбільшому порті України [1]. Одесу відвідували як кораблі, які подорожували Чорним морем, так і кораблі із Середземного моря. У її праці були наведено також і інші порти України, які мають змогу приймати круїзні кораблі різних типів, проте автор зазначала, що всі порти потребують реконструкцій і модифікацій.

Розвиток круїзного туризму зупинився під час епідемії COVID-19, а повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну та блокада Чорного моря відкинула розвиток цього виду туризму на невизначений термін. Хоча потенціал такого відпочинку в Україні має неймовірні масштаби.

Найпопулярнішим таким вид відпочинку є в Сполучених Штатах Америки. За даними американського сайту зі збору статистичних даних [2], відпочинок на круїзному лайнері є номером три серед видів відпочинку, який обирають американці. Перші місця в списку займають відпочинок на пляжі та, так звана система обслуговування «Все враховано» (All inclusive). Мешканці США мають можливість обирати круїзи на будь-який термін – від двох днів до піврічної навколосвітньої мандрівки, на будь-який бюджет – від 150 до декількох тисяч доларів. Американців приваблює доступність круїзних лайнерів – розвинена мережа авіаперевезень дає змогу мешканцям, які проживають у середніх штатах швидко прибувати до портів. Навколо портів розвинена мережа готелів і хостелів, паркувальних місць і закладів харчування. Цінова політика на будь-який смак, а гнучка система знижок і ранніх бронювань допомагають відвідувати круїзні лайнери декілька разів на рік, чим американці залюбки користуються. Програми лояльності до тої чи іншої круїзної компанії уможливають купівлю турів у декілька разів дешевше. Більшість сучасних лайнерів-тисячників надають увесь перелік послуг 5-зіркових готелів, а інфраструктура лайнера дуже детально пропрацьована, що робить відпочинок комфортним для сімей, людей похилого віку, людей з особливими потребами тощо.

Саме ці всі переваги є ключем для успішного розвитку круїзного туризму у світі та в США зокрема. Важливе місце в успішності круїзної індустрії посідає організованість усіх процесів та узгодженість дій персоналу кораблів.

Великі лайнери з місткістю від 3–6 тисяч гостей у середньому мають від 1 до 2 тисяч працівників. Це різні департаменти, такі як ресторанний департамент, «housekeeping» департамент, департамент розваг, «deck» департамент (інженери, електрики, сантехніки) та інші. Переважно працівниками є вихідці з Південно-Східної Азії. Мешканці цих країн є в

десять працівників-моряків на будь-яких видах суден – чи то круїзних, чи то вантажних. Це представники Філіппін, Індонезії та Індії. Це зумовлено якістю їхньої роботи, знаннями англійської мови (оскільки в Індії і Філіппінах це друга державна мова), фізичною витривалістю та економічним чинником. Проте команда корабля – це мультинаціональний колектив зі своїм колоритом і менталітетом. Абсолютно всі працівники відповідальні за безпеку судна, тому для того щоб потрапити на роботу, кожен повинен пройти тренінги, пов'язані з різними типами загроз, що можуть трапитися на борту. Щотижневі навчання з евакуації дають змогу працівникам завжди бути готовими до непередбачуваних ситуацій.

Багато рекрутингових компаній зараз пропонують працевлаштування на круїзних лайнерах, не завжди даючи повну картину, що саме чекатиме майбутнього працівника на кораблі. Є багато переваг і недоліків у цій роботі.

Ураховуючи власний досвід, позитивними сторонами роботи на лайнері вважаємо прозорість контракту, який підписаний із компанією, своєчасну оплату заробітної плати, оплату компанією авіаквитків до та після контракту, а також можливість кар'єрного росту. Робота на лайнері дає змогу відвідувати безліч країн і вивчати місцеві традиції та культуру. Спортивні й розважальні заходи, тематичні вечори, екскурсії за рахунок компанії – це ті речі які допомагають працівникам трішки розслабитися під час роботи.

З негативного на першому місці є психологічна втома. У контракті, який зазвичай укладають на 6-8 місяців, передбачено, що працівник не має вихідних упродовж цього часу, лише у зв'язку з неможливістю виконання роботи за станом здоров'я. Також до психологічної втоми варто додати й те, що українцям, які покидають звичну зону комфорту та зону спілкування, часто важко адаптуватися, тому що вони потрапляють у мультикультурне та мультинаціональне середовище з іншим менталітетом, який часто важко зрозуміти. У

разі серйозних проблем зі здоров'ям, компанія, найімовірніше, призупинить з вами контракт, а в деяких випадках може його й зовсім розірвати. Робота практично весь час відбувається в закритому приміщенні, а короткі перерви не завжди дають можливість компенсувати відсутність свіжого повітря та сонця.

Не варто забувати про безпеку, для всіх на борту, які можуть бути спричинені різними чинниками:

- природні чинники – трагедія Titanic через зіткнення з айсбергом;
- людський чинник – злочинні дії капітана круїзного лайнера Costa Concordia 2012 році;
- непередбачувані обставини – пожежа в димарі корабля Carnival Freedom 2022 (автори були свідками цієї події).

Робота на круїзному судні суттєво відрізняється від роботи на березі, але розвиток круїзної індустрії має більше плюсів, ніж мінусів. Дотримання статуту й внутрішніх правил компанії дає змогу успішно тримати на плаву численні кораблі.

На нашу думку, в Україні є великий потенціал у створенні круїзної індустрії «з нуля» після закінчення повномасштабної війни. Наша країна багата на гарні місця, які приваблювали б нових туристів з усіх країн світу. Індустрія може відкрити багато нових робочих місць і задіяти професіоналів різних галузей. Залучивши до роботи персонал з однієї країни, можна розв'язати багато проблем щодо міжкультурних конфліктів і полегшити акліматизацію персоналу в колективі.

Для початку розвитку круїзного туризму в Україні слід приділити увагу передусім будівництву відповідної інфраструктури та найму персоналу. Працівники повинні пройти відповідне навчання, щоб бути готовим до будь-яких викликів у морі.

Список використаних джерел

1. Добрянська Н.А. Сучасний стан та перспективи розвитку морського круїзного туризму в Одеській області / Н.А. Добрянська, А. С. Володівщук, Р. А. Добрянський // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2019. – No 4 (10). – С. 50-56. – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/ejoru/2019/No4/50.pdf>. DOI: 10.5281/zenodo.6483207
2. The Statistic Portal for Data and Market Research – Режим доступу: <https://statista.com/statistics/667802/leading-vacation-types-us-adults/>

УДК 338.486.3

Андрій КОБРИН

аспірант факультету туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Уляна ГУЗАР

доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

СВІТОВА ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У ЗАКЛАДАХ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Готельний і ресторанный сектор визначають важливість кваліфікованого персоналу для досягнення успіху. У сучасних умовах, що вимагають постійного розвитку й адаптації, управління персоналом стає ключовим стратегічним складником [1]. Стратегічно важливим складником формування ефективної системи управління персоналом у закладах гостинності є світова практика, яка надає приклад ефективної стратегії, спрямованої на залучення, навчання, мотивацію й розвиток персоналу.

Перші кроки у світовій практиці управління персоналом починаються з уважного відбору й набору персоналу. Не лише професійність, а й відповідність корпоративній культурі й цінностям стають визначальними критеріями. Високоякісна команда, що об'єднується навколо спільної мети, є запорукою успіху [2].

Успішні готельно-ресторанні заклади інвестують у розвиток свого персоналу завдяки навчальним програмам, тренінгам і семінарам, які сприяють підвищенню навичок обслуговування, ознайомленню з новітніми технологіями й

розширенню кругозору. Це дає змогу створити висококваліфіковану команду, здатну відповідати викликам сучасності.

Багато закладів упроваджують системи мотивації, які впливають на продуктивність і задоволеність персоналу. Застосування бонусів за досягнення, можливості кар'єрного росту й розвитку створюють стимули для досягнення високих результатів. Це важливий чинник у підтриманні високого рівня обслуговування [3].

Ще однією основою успішного управління є комунікація. Відкритість, зрозумілість й ефективність комунікації між керівництвом і персоналом забезпечують спільне розуміння завдань і мети. Зворотний зв'язок допомагає виявити й розв'язати та вирішити проблеми найефективнішим шляхом [2].

Готельно-ресторанний сектор високоінтенсивний, тому вміння управляти стресом і залагоджувати конфлікти є критичними. Світова практика містить тренінги з психологічної стійкості й комунікаційних навичок для кращого впорядкування із ситуаціями напруження.

Сучасні готельно-ресторанні заклади активно підтримують різноманітність та інклюзію. Створення рівних умов для всіх працівників, незалежно від їхнього походження, розширює пул талановитого персоналу й сприяє інноваціям [4].

Таким чином, світова практика управління персоналом у закладах індустрії гостинності відзначається застосуванням комплексного підходу до розвитку й управління персоналом, а саме: залученням і навчанням кваліфікованих кадрів, забезпеченням мотивації та високої ефективності комунікації. Сучасні тенденції у цій сфері підкреслюють важливість різноманітності й рівних можливостей для всього персоналу, сприяючи підвищенню якості обслуговування й збільшенню конкурентоспроможності закладів готельно-ресторанного бізнесу на глобальному ринку.

Ключові слова: управління персоналом, заклади готельно-ресторанного бізнесу, світова практика.

Список використаних джерел

1. Hassanien, A., Dale, C., Clarke, A., & Mats, L. (Eds.). (2018). *Tourism, Hospitality and Digital Transformation: Strategic Management Aspects*. Springer.
2. Armstrong, M. (2012). *Armstrong's Handbook of Human Resource Management Practice*. Kogan Page.
3. Chatzistergos, P., Filimonau, V., & Mandiberg, J.M. (2021). Revisiting employee well-being in the hospitality industry: Towards the sustained well-being of hospitality employees. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(2), 225-245.
4. Baum, T. (Ed.). (2016). *Human Resource Management for Tourism, Hospitality, and Leisure: An International Perspective*. Routledge.

Олександр КОЛОТУХА

професор
кафедри міжнародного туризму та країнознавства
*Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна*

Владислав САВЧЕНКО

аспірант
*Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна*

АКТИВНІ ФОРМИ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ТУРИЗМУ

Словник спортивного туризму та активної рекреації визначає *альтернативний туризм* (від фр. *alternatif* – чергую, змінюю) як напрямок туризму, який на противагу масовому туризму не завдає шкоди місцевому населенню і навколишньому середовищу. В основу концепції альтернативного туризму покладено шанобливе ставлення до місцевих жителів і збереження навколишнього середовища. Під час подорожей туристи знайомляться з культурою та традиціями іншого народу, переймаються їхніми проблемами, сприяють реалізації соціальних програм регіону [1].

Так, А. Голод на основі узагальнення основних значень терміну «альтернативний» щодо туризму пропонує такі підходи до трактування альтернативного туризму як концепції: *багатоваріантність форм, видів і напрямів туризму, їх інформаційна, соціальна й фізична доступність широкому колу споживачів туристичних послуг; розвиток нових видів туризму, диверсифікація туристичних послуг та способів використання туристичних ресурсів, інноваційний розвиток дестинацій; формування туристичних субкультур на основі спільних цінностей та інтересів, віртуалізація туризму* [2].

Активною формою альтернативного туризму виступає *спортивний самодіяльний туризм*.

Щодо багатоваріантності форм, видів і напрямів туризму, то на сьогодні туристсько-спортивні заходи в Україні класифіковані з таких видів туризму: пішохідного, лижного, гірського, водного, велосипедного, автомобільного, мотоциклетного, спелеологічного, вітрильного, а також представляють їх комбінації (комбінований туризм). Для означених 10 видів спортивного туризму визначено 62 підвиди та 43 підпідвиди. Систематизація компонентної структури системи спортивного туризму у світі доводить, що ця система є такою, що активно формується. Вона надзвичайно динамічна і здатна розвивати найрізноманітніші напрями активної рекреаційно-туристської діяльності. Водночас задіюють різноманітні специфічні спортивні рекреаційно-туристські ресурси [3].

Про *диверсифікацію* спортивного туризму свідчить зростання інших видів активного пересування на туристських маршрутах, поки менш поширених: на тваринах, повітряних кулях тощо. За своїм територіальним поширенням спортивний туризм виступає як геопросторове явище. Він є загальнодоступним для різних соціальних верств населення, насамперед молоді, і охоплює практично всі вікові сегменти туристського потоку. Це здебільшого масовий і груповий (командний) вид туристської діяльності з глибокими самодіяльними засадами організації такої діяльності. Спортивний туризм виступає як яскраво виражений сезонний вид і є тривалим видом туристської діяльності. Він має глибокий суспільний зміст, адже забезпечує максимальний соціальний ефект.

Ще одна особливість спортивного самодіяльного туризму полягає в тому, що він становить *яскраво виражену туристську субкультуру*, значущу в житті суспільства. Самодіяльний туризм вирізняється за такою систематизаційною ознакою, як ступінь організованості (організований і неорганізований, або самодіяльний). ***Спортивний самодіяльний туризм*** – це форма неорганізованого туризму, де

туристські послуги й потреби забезпечуються на основі самодіяльності туристів. Туристи самі обирають маршрути і спосіб пересування, забезпечують собі харчування, нічліг і місце відпочинку.

Але самодіяльні засади організації спортивного туризму не виводить останній, як це нерідко намагаються подати, зі сфери товарно-грошових відносин, характерних для масового споживчого туризму, на підставі того, що неорганізований турист не купує путівку в туристській фірмі або не проживає в готелі. По-перше, самодіяльні туристи купують відповідний одяг, взуття, рюкзаки, намети, спальні мішки, карти, путівники й інші товари туристського попиту. По-друге, вони нерідко користуються послугами підприємств транспорту, громадського харчування, музеїв і тих самих готелів. По-третє, у самодіяльному туризмі існують свої, переважно клубні, організаційні форми, стійкі комунікативні зв'язки, зокрема через інтернет, свої засоби масової інформації, свої масові організовані заходи, свій фольклор (авторська пісня) тощо. Іншими словами стосовно самодіяльного туризму як виду туризму є підстави говорити про декілька його особливостей.

Якщо аналізувати спортивний туризм як індустрію, то, на відміну від більшості інших видів туризму, у його структурі підприємства з виробництва й реалізації товарів туристського попиту відіграють не меншу, якщо не більшу роль, ніж підприємства сфери послуг. Саме соціально-економічні особливості самодіяльного туризму визначили державну підтримку його розвитку – Федерація спортивного туризму України фінансується на рівні інших національних федерацій неолімпійських видів спорту. З одного боку, це найменш капіталомісткий вид туризму, а з другого, – забезпечує максимальний соціальний ефект, принаймні з погляду його масової доступності й завдань оздоровлення нації.

Спортивний туризм є природо- та екологічно орієнтованим, тобто заснованим на дбайливому ставленні до приро-

ди, а також повинен сприяти охороні природи, для нього характерна спрямованість на отримання нових знань про природу й навколишній світ, які турист отримує в процесі подорожі. Розвиток спортивного туризму не суперечить інтересам місцевого населення й має сприяти збереженню соціокультурного середовища регіону перебування туриста.

Список використаних джерел

1. Колотуха О.В. Спортивний туризм та активна рекреація: географія, систематизація, практика (словник-довідник). Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://geohub.org.ua/node/537>

2. Голод А. Альтернативний туризм як явище і концепція. Альтернативний туризм : матеріали наук.-практ. семінару (30 вересня 2022 року, м. Львів, ЛДУФК ім. І. Боберського). Львів, 2022. С. 32-34.

3. Колотуха О., Колотуха І. Видова структура спортивного туризму. Географія та туризм: науковий журнал / ред. кол.: Запотоцький С.П. (гол. ред.) та ін. К.: Альфа-ПК, 2022. Вип. 70. С. 16-28.

УДК 004:338.48:355.01(477)

Іван КОРКУНА

доцент кафедри економіки та менеджменту
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Роман БОДНАР

аспірант кафедри готельно-ресторанного бізнесу
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ЯК ЧИННИК СТАБІЛІЗАЦІЇ ЇЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ В ПЕРІОД ВІЙНИ

На сьогодні Україна переживає непрості часи, зумовлені повномасштабною війною, яка триває уже понад півтори року. Усі галузі ринкової економіки на собі відчули відгомін цієї форс-мажорної ситуації, змушені були переформатовати свою діяльність і максимально забезпечити захист її як фізичний так і інформаційний. Адже надзвичайно непроста ситуація на теперішній час у східних областях України. Підприємства, які здійснювали свою операційну діяльність, змушені або частково, або повністю призупинити свою діяльність і релокуватися в більш безпечну місцевість. Туристична галузь у такій ситуації не є винятком, адже на собі вона відчула максимальний вплив всіх зовнішніх і внутрішніх чинників, що, відповідно, зумовили спад у дохідній її частині.

Відзначимо, що впродовж останніх років у період до початку всесвітньої пандемії COVID-19 та довоєнний період туристична галузь країни зазнала значного зростання завдяки різноманітним ініціативам, спрямованим на розвиток і просування туристичного потенціалу нашої країни, включно з

цифровим розвитком, тобто диджиталізацію та цифровізацію товарів і послуг. Але в період війни все змінилося і туристична галузь України зазнала масштабних збитків, як факт у 2022 році держбюджет України відзначив позначку втрат – близько 30% надходжень від туристичної галузі. Зменшилася кількість приїздів іноземних громадян в Україну порівняно з 2021 роком майже вдвічі – з 4 мільйонів у 2021 році до 2 мільйонів у 2022 році. Водночас зазначимо, що іноземні громадяни, які відвідують Україну тепер є, швидше, офіційними особами-відвідувачами, ніж туристами, які відвідують країни для дозвілля. Тож у зв'язку з воєнним станом та обмеженнями на пересування туризм в Україні загалом зупинився на деякий час або переформатувався на волонтерські організації на певний період часу [2].

Важливим за встановлення й відновлення функціонування туристичної галузі в післявоєнний період буде запозичення досвіду зарубіжних країн, які пережили війну. Утім не можна зупинятися, необхідно впроваджувати нові процеси розвитку й шукати альтернативні варіанти на етапі встановлення та її відновлення.

Проводячи аналіз досвіду розвинених країн світу, які свого часу пережили війни та інші наслідки, які супроводжувалися негативним впливом на туристичну галузь, зазначимо, що ці країни використовували й використовують і тепер цифрові технології для поліпшення туристичного досвіду, підвищення ефективності й залучення більшої кількості відвідувачів. Тобто активно застосовують процес диджиталізації та цифровізації. Україна може скористатися досвідом цих країн щодо використання цифрових технологій для поліпшення туристичної галузі. Наприклад, технологія віртуальної реальності може бути використана для створення імерсивних вражень від наслідків війни й післявоєнної відбудови. Розроблення мобільних додатків і цифрових платформ може полегшити туристам планування й бронювання подорожей до

України. Створення таких додатків варто ініціювати підприємцям і державі.

Диджиталізація – загальний термін для позначення цифрової трансформації суспільства та економіки. Він описує перехід від індустріальної епохи й аналогових технологій до епохи знань і творчості, що характеризується цифровими технологіями та інноваціями в цифровому бізнесі [1].

Диджиталізація туристичної галузі та загалом сфери індустрії гостинності в теперешній час вважають рушійну силу, що сприяє його стабілізації та просуванню. Як факт представимо основні переваги:

- економія часу й підвищення продуктивності – автоматизація виробництва та інших внутрішніх процесів компанії в туристичній галузі чи іншій супутній галузі сфери індустрії гостинності;
- оптимізація та поліпшення комунікацій із туристом або користувачем послуг сфери гостинності – внутрішніх і зовнішніх;
- започаткування можливості крос-продажів (upsell-продажів) – вихід на новий рівень обслуговування клієнтів і заохочення їх до придбання більшої кількості товарів і послуг;
- визначення конкурентних можливостей за рахунок поліпшення клієнтського досвіду й загальної оптимізації робочого процесу в туристичній галузі.

Отже, ураховуючи наведене важливо зазначити, щоб у період війни та проведення глобальної диджиталізації, розвиток галузі відбувався з використанням інноваційних, цифрових технологій. Цифровий розвиток стає вирішальним чинником зростання української туристичної галузі. Упровадження цифрових технологій, таких як системи онлайн-бронювання, віртуальних турів і цифрових маркетингових платформ, полегшило туристам планування й бронювання подорожей до України. Цифрові технології також дали змогу про-

сувати туристичний потенціал України серед світової аудиторії, тим самим підвищуючи впізнаваність країни як туристичної дестинації. А також допомагають максимально безпечно здійснювати свою діяльність як і з думкою про свій персонал, так і потенційного відвідувача, або споживача товарів і послуг у туристичній галузі.

Ключові слова: туризм, діджиталізація, цифровізація, ринкова економіка, новітні технології, воєнний стан.

Список використаних джерел

1. Поняття діджиталізації бізнесу: сфери і необхідність. URL: <https://evergreens.com.ua/ua/articles/business-digitalization.html>
2. Travel & Tourism Development Index 2021. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Travel_Tourism_Development_2021.pdf

Іван КОРКУНА

доцент кафедри економіки та менеджменту
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Степан МАЦЮК

аспірант кафедри економіки та менеджменту
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Ф'ЮЧЕРСНІ КОНТРАКТИ, ЇХ ВИДИ, ТОРГІВЛЯ НИМИ ТА ЗАСТОСУВАННЯ У ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ

Одним із біржових інструментів є ф'ючерси та ф'ючерські контракти, які мінімізують страхові ринкові ризики в отриманні прибутку для бізнесу. Ф'ючерс – це домовленість (угода) між продавцем і покупцем, де одна сторона зобов'язується продати, а інша – купити продукцію, цінні папери певного виду, надати послуги у відповідній кількості та відповідно за визначеною ціною в майбутньому з фіксацією вартості на момент укладання угоди.

Ф'ючерська угода не передбачає зобов'язання сторін поставити або прийняти товар у визначений у контракті термін, а передбачає купівлю й продаж прав на товар.

У сучасних умовах фінансового ринку ф'ючерси застосовують до операцій купівлі (продажу) товарів, валюти, цінних паперів, індексів й інших зобов'язань. Ф'ючерси бувають таких видів [3] (див. рис. 1).

Товарні ф'ючерси – це купівля (продаж) різних товарів, наприклад металургія, с/г продукція, різна сировина.

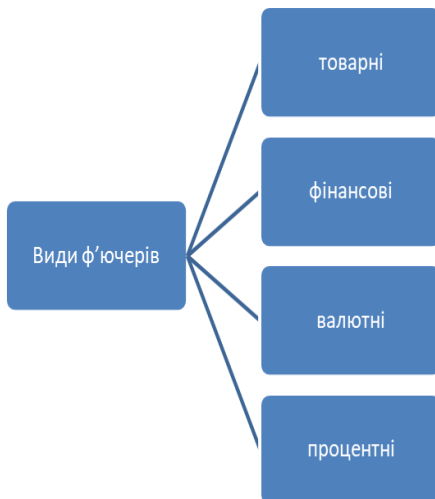

Рис. 1. Види ф'ючерсів

Фінансові ф'ючерси ґрунтуються на відповідних специфічних фінансових інструментах, такі як короткострокові та довгострокові казначейські зобов'язання, валюта, депозити та індексні показники фінансових фондових бірж.

Валютні ф'ючерси – це зобов'язання відповідно до договору на майбутній обмін певної кількості однієї валюти на іншу за визначеним курсом згідно з угодою. Ціну купівлі валютного ф'ючерського контракту визначають переважно згідно з форвардним курсом базової валюти.

Форвардний валютний курс – це прописаний у форвардному контракті комерційного банку з інвестором валютний курс, за яким банк готовий провести обмін валюти у відповідно визначену дату. [2]

Процентний ф'ючерс передбачає договірне зобов'язання купити чи продати процентний продукт згідно з визначеними в контракті термінами, за відповідною процентною ставкою та узгодженим курсом у певну майбутню дату. Процентні ф'ючерси реально страхують ризики зміни процентних ставок у майбутньому.

Ф'ючерські контракти – це стандартний договір на постачання товару (продукції) в майбутньому за відповідно визначеною ціною сторонами під час здійснення угоди. Ф'ючерський контракт не є цінним папером, це документ, що визначає права й обов'язки на передання чи отримання майна (зокрема, гроші, цінні папери, валютні цінності) або інформації з визначенням порядку такого отримання.

Головним компонентом ф'ючерського контракту є його специфіка (рис.2).

Інформація, яку зазначають у специфікаціях ф'ючерських контрактів	розмір контракту, або одиниця торгівлі
	день постачання
	місяць постачання
	перший та останній день повідомлення в разі фізичного постачання
	спосіб котирування ціни
	останній день торгівлі
	мінімальне котирування ціни
	години торгівлі
	розмір кроку ціни
	спосіб постачання
	розрахункова ціна постачання
	обмеження

Рис. 2. Інформація, яку зазначають у специфікаціях ф'ючерських контрактів

На біржах переважно використовують два типи контрактів, а саме:

- постачальні ф'ючерські контракти;
- розрахункові ф'ючерські контракти.

Постачальні ф'ючерські контракти відбуваються в останній день торгівлі контрактами та настання дати їх виконання за всіма позиціями. Тоді відбуваються перехід активу від продавця до покупця, відповідно коштів від покупця до продавця. Постачальні ф'ючерські контракти властиві для

товарів с/г продукції, нафтопродуктів, продуктів харчування та для фінансових активів (облігації, акції та ін.).

Розрахункові ф'ючерські контракти здійснюються за умов, коли немає доставки продукції та відбуваються лише грошові розрахунки. Це можна розглядати як біспекулятивний розрахунок, оскільки різниця в ціні на момент відкриття чи закриття угоди є прибуток (збиток) трейдерів. Слід відзначити, що перевагою ф'ючерського контракту є те, що його виконання гарантує розрахункова палата на біржі. Після реєстрації ф'ючерського контракту на біржі продавець і покупець має справи тільки з біржею, тобто стороною контракту для кожного з контрагентів стає розрахункова палата біржі.

Торгівля ф'ючерськими контрактами контрагентами здійснюється таким чином, що вони вносять депозитну маржу, яку використовують як гарантію виконаної угоди. У разі зриву ф'ючерського контракту одна із сторін торгівельної угоди отримує компенсацію за втрату прибутку (збитку). Ф'ючерські контракти виконують не тільки для хеджування ризиків, але як ліквідний актив, який можна перепродавати без обмежень до моменту завершення строку дії контракту.

Для того щоб операції за ф'ючерськими контрактами були успішні, важливо відстежувати кожен день зміни ліквідності придбаних (проданих) активів. Для розрахунку прибутковості ф'ючерської угоди використовують показник варіаційної мережі, який визначають за формулою:

$$V_m = (P_n - P_k) * N, \text{ де:}$$

V_m – варіативна маржа;

P_n – ціна ф'ючерса;

P_k – ціна ф'ючерса на завершення попереднього дня у валютному котракті;

N – сума контрактів.

Під час встановлення варіативної маржі трейдер визначає момент продажу контрактів або момент очікування для успішного завершення угоди.

Список використаних джерел

1. URL:<https://e.fin-ua.com/upravlinnya-finansami-2020-12/fyuchers-pributok-z-maybutnogo> Ф'ючерс - прибуток з майбутнього.
2. URL:<https://jak.koshachek.com/articles/forvardnij-valjutnij-kurs.html> Форвардний валютний курс.
3. URL: <http://ebib.pp.ua/http://ebib.pp.ua/http://ebib.pp.ua> /Суть та види фінансових ф'ючерів, строкові фінансові угоди.

УДК 338.48(477.83)

Любов КОТИК

асистент кафедри економічної і соціальної географії
імені професора Олега Шаблія

Львівський національний університет

імені Івана Франка,

м. Львів, Україна

РОЛЬ ТУРИЗМУ В РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адміністративно-територіальна реформа в Україні зумовила створення спроможних територіальних громад (ТГ), спрямованих на примноження наявного демографічного, працересурсного, природно-географічного, соціально-економічного потенціалу території та збалансоване його використання в довготерміновій перспективі.

На території Львівської області сформовано 73 ТГ [3], більшість з яких у стратегії розвитку означили туризм сферою економічної діяльності, яка: а) уже визначає їхній соціально-економічний розвиток (Львівська, Моршинська, Східницька, Сколівська, Трускавецька), б) активно розвивається і в перспективі визначатиме розвиток громади (Бориславська, Городоцька, Жовківська, Козівська, Стрийська, Турківська та ін.), в) має значний потенціал для розвитку в межах ТГ (Бельська, Жидачівська, Самбірська та ін.). Усе це зумовлено значним туристичним потенціалом території Львівської області, зручним транспортно-географічним розташуванням регіону та аналізом туризму на рівні ТГ як інноваційного вектора (див. рис. 1).

Сутність туризму як інноваційного вектора розвитку економіки ТГ розкривається через вектори розвитку, безпеки, відповідальності, гордості [1, с. 79–82].

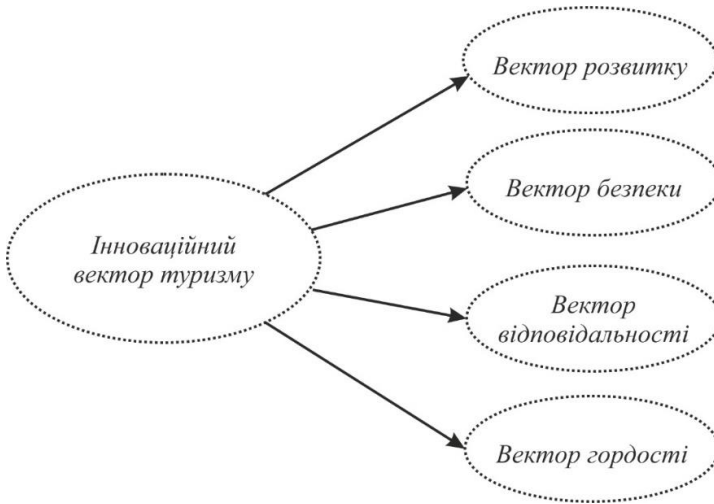

Рис. 1. **Інноваційний вектор туризму** [1, с. 79]

Реалізація вектора розвитку важлива в напрямі творення в довготерміновій перспективі самодостатніх і спроможних ТГ. Туризм забезпечує самозайнятність населення, подолання проблем безробіття й відтоку працересурсного потенціалу з ТГ; зумовлює розвиток суміжних сфер господарства — готельно-ресторанний бізнес, транспорт, логістика, торгівля, реклама, сфера дозвілля, народні промисли та ін.; приносить додаткові надходження у бюджет, які можна спрямувати на розвиток соціальної сфери ТГ; сприяє посиленню економічної комунікації між суміжними ТГ шляхом творення туристичних кластерів, туристичних мереж тощо. Особливо важливо це в умовах російсько-української війни, коли тилові ТГ мають стати економічною основою поствоєнної відбудови України. Позитивні зміни у цьому напрямі прослідковуються через розвиток внутрішнього туризму [6], який активізувався на рівні ТГ Львівської області у час коронавірусу [4] і війни [2].

Вектор безпеки орієнтований як на гарантування побутової безпеки туристів і рекреантів завдяки розвитку медич-

ної сфери, сфери страхування, підвищенню вимог до стандартів розроблення туристичних турів і кваліфікації гідів на місцях, так і на зростання загальної безпеки проживання в ТГ, а відповідно, їх туристичної й інвестиційної привабливості. Важливим складником вектору безпеки є пропагування екологічно ошадливих напрямків туризму (зелений, агротуризм, індустріальний та ін.), які на рівні ТГ узгоджуються з глобальною концепцією збалансованого розвитку. Це важливо для міських, особливо депресивних старопромислових ТГ (Жидачівська, Новороздільська та ін.), і сільських із низькими показниками економічного розвитку ТГ (Боринська, Стрілківська та ін.).

Вектор відповідальності регламентує діяльність суб'єктів ринку туризму, адміністративних органів влади на місцях, представників новостворених громад, передбачає збереження архітектурної автентичності й охорону культурної спадщини та природної унікальності об'єктів туризму, збалансованого розвитку територій туристичної діяльності [1, с. 79, с. 86]. Прикладом реалізації цього вектора є проекти з оцифрування історико-архітектурних пам'яток ТГ (церква Собору Пресвятої Богородиці у с. Матків), формування в ТГ банків туристичної інформації, які містять відомості про природно-географічні й історико-культурні туристичні об'єкти краю, надбання нематеріальної спадщини [5].

Вектор гордості встановлює пріоритети діяльності з популяризації і примноження туристичного потенціалу ТГ, формування туристичного бренду громад загалом та їхніх окремих поселень, зокрема промоції природної, історико-культурної й історико-біографічної (місця народження, проживання, діяльності, поховання видатних осіб краю) спадщини [1, с. 87]. У Львівській області ТГ долучилися до творення 3-D віртуальних екскурсій музеями (Львівська, Сколівська, Жовківська ТГ), природними об'єктами краю (Сколівська, Стрийська) та їхнього розміщення на віртуальній туристич-

ній і музейній картах світу. Це робить ТГ відкритими для світу, приваблює до них нових туристів. Важливим у цьому контексті є формування туристичної культури на місцях завдяки пропагуванню ідей туризму в закладах освіти (туристично-красознавчі гуртки), творенню молодіжних громадських організацій, спрямованих на збереження туристичного потенціалу краю.

Список використаних джерел

1. Білецький М., Котик Л. Туризм як інноваційний вектор розвитку господарства Львівської області // Сучасні проблеми розвитку туризму в Україні : зб. матер. Міжнар. наук. практ. конф. — Львів : Галич-Прес, 2019. — С. 77–87.
2. Білецький М., Котик Л. Функціонування екскурсійного туризму в умовах війни (на прикладі Львівської області) // Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід. Матеріали XVI Міжнар. наук. конф. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2022. — С. 36-41.
3. Децентралізація: Львівська область. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/areas/0322/raions>
4. Котик Л. Виклики туризму Львівської області в умовах «коронавірусного холоду» / Л.І. Котик // Соціально-гуманітарний вісник : зб. наук. праць. — Вип. 35. — Харків : Новий курс, 2020. — С. 141-142.
5. Котик Л. Пріоритети і виклики розвитку Козівської ТГ: туризм // Професор Ольга Заставецька — вчена, педагог, організатор географічної науки (до 70-ої річниці від дня народження вченої): зб. матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конф. — Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 135–140.
6. Туроператор «Відвідай». URL: <https://vidviday.ua>

Оксана КРУПА
завідувачка кафедри туризму
*Львівський національний університет
природокористування,
м. Львів, Україна*

АЛЬТЕРНАТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АКТИВНОГО ТУРИЗМУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасний етап туристичної сфери в Україні пов'язаний із необхідністю адаптації до негативних кон'юнктурних змін і складних умов функціонування, які сформувалися ще в період пандемії коронавірусу і значно посилилися через російське вторгнення. Передусім туризм втратив масовість, організованість і набув здебільшого самодіяльного характеру, що спочатку було зумовлено карантинними обмеженнями, а тепер загрозами безпеці через ракетні обстріли.

Ця ситуація зумовлює потребу у приверненні уваги суб'єктів туристичної діяльності до реалізації концепції альтернативного туризму або туризму, який узгоджується з природними та людськими цінностями. Термін «альтернативний» А. Голод узагальнює у вигляді трьох основних значень: багатоваріантний, інший (той, що відрізняється), неформальний (нетрадиційний) [1, с. 34].

Найбільше вписується в концепцію альтернативного туризму активний туризм, що характеризується значним розмаїттям його різновидів. Окремі види цього туризму і до кризових часів не характеризувалися масовістю, а в умовах сьогодні саме в середовищі активного туризму можна успішно розвивати нові альтернативні напрями, що відповідають зацікавленню вузького кола осіб. Це важливо й з огляду на те, що під час організації подорожей важливо планувати групи, чисельність яких не перевищує 20 осіб, щоб за потреби така група могла розміститися в бомбосховищі. Активізація

самодіяльного активного туризму привернула увагу туроператорів до внутрішнього ринку та розвитку ними не надто популярних до того напрямів локального значення. До того ж багато внутрішньо переміщених осіб почали виявляти зацікавлення туристичними подорожами новими для себе місцями, глибше вникати в історію рідного краю.

Сьогодні відбувається щораз більше «насичення» активного туризму пізнавальним компонентом. Приваблива пізнавальна мета, бажання відкрити для себе нове, отримати унікальні враження формується в процесі відвідування привабливих місць, дослідження історичних подій чи природних явищ, здійснення нестандартного виду діяльності. Досить часто проміжними точками активних маршрутів є цікаві історико-культурні об'єкти; івентивні заходи або туристичні подорожі передбачають вшанування пам'яті історичних постатей.

Характеристики туристично-ресурсного потенціалу Західного регіону України дають змогу розширювати наявні й розвивати нові «нішеві» напрями активного туризму в межах уже чинних його видів, це:

- розширення мережі маршрутів за допомогою створення нових екологічних стежок, пішохідних і велосипедних маршрутів на територіях національних природних парків, регіональних ландшафтних парків, заповідних урочищ;
- популяризація активного туризму серед молоді шляхом введення у маршрут заходів пригодницького туризму – проведення інтерактивних квестів із виконанням певних завдань (пошук «скарбів» чи інших об'єктів тощо);
- поєднання активного туризму з історико-культурним, релігійним, гастрономічним та іншими видами туризму;
- розвиток PSY-напрямку в активному туризмі, адаптація туристичних маршрутів для потреб інклюзивних туристів;

- пропагування й організація активних туристичних турів великими корпораціями для своїх працівників як інструменту тимбілдингу.

Сьогодні, зважаючи на зростання попиту на активні подорожі, потребує відновлення процес створення нових туристичних маршрутів локального значення. Це зумовлено обставинами, які ускладнюють довгі подорожі в умовах воєнного стану, а тому туристи шукають альтернативні варіанти активного відпочинку поблизу місця свого постійного проживання. Зокрема, необхідно розширювати мережу екологічних стежок і велосипедних маршрутів НПП «Яворівський», «Північне Поділля», «Дермансько-Острозький», «Мале Полісся», численних регіональних ландшафтних парків. Практично невідомі туристам природні заповідники «Медобори», «Черемський», «Рівненський». Особливо подорожі цими destinations слід популяризувати серед людей літнього віку й сімей із дітьми. На рівнинних маршрутах найбільш ефективним буде використання техніки скандинавської ходьби.

Залучати молодь до занять активним туризмом доцільно шляхом розвитку його пригодницького напрямку, проведення різноманітних квестів, змагань зі спортивного орієнтування тощо. Також це можуть бути походи військово-патріотичного спрямування місцями відомих битв, криївок УПА, військових поховань, оборонними спорудами («Лінія Арпада», Поповицький і Тараканівський форти). Ще один напрям – активний туризм релігійно-паломницького спрямування.

У період воєнного стану та після закінчення війни актуальним напрямом активного туризму є так званий PSY-туризм. Цей вид туризму є поєднанням фізичної рекреації та психологічної допомоги, які забезпечують соціальну й психологічну підтримку під час туристичного відпочинку [2]. Воєнний хаос, втрати, горе, стрес, міграція – це чинники, які впливають на зазначений вид туризму, на прагнення людей відволіктися.

Величезним є потенціал розвитку велотуризму. За прикладом Польщі (маршрут Green Velo) доцільно створити протяжний національний маршрут, що дасть змогу охопити туристичні об'єкти на маршруті. Для користувачів слід розробити спеціальний мобільний додаток, опції якого допоможуть налаштувати маршрут відповідно до потреб користувача (довжину, складність, регіон, варіант для сімейних подорожей, для любителів історії). У сукупності все це активізує розвиток туризму в Україні.

Список використаних джерел

1. Голод А. Альтернативний туризм, як явище і концепція. Альтернативний туризм: матеріали науково-практичного семінару (30 вересня 2022 року, м. Львів, ЛДУФК ім. І. Боберського). Львів, 2022. С. 32–34.

2. Гритчук Г. «PSY-туризм» як комплекс психології та туризму. ЛОГОС. Мистецтво наукової думки, 2019, №4. С. 12–15.

Оксана КУЛИК

викладачка кафедри туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ВПЛИВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Зміни в управлінні, які відбуваються завдяки процесу децентралізації, є надзвичайно важливим і непростим кроком для суб'єктів господарювання. У період інтенсивного розвитку й глобалізації світової економіки процес децентралізації призводить до посилення ролі новоутворених громад в економічному розвитку локальних територій та країни.

Туристична галузь є однією з найперспективніших галузей ринкової економіки, що працює самостійно й постійно розвивається, попри всі негативні та кризові чинники, які на неї впливають. Сьогодні до кризових чинників туристичної галузі України можна зарахувати всесвітню пандемію коронавірусу та на теперішній час повномасштабну війну, яка триває в Україні уже понад півтора року.

Зазначимо, що населення України, яке є активним учасником ринку виробництва товарів і послуг, уже усвідомлює, що розвиток України залежить від можливості й зацікавленості громад зосереджуватися на місцевому розвитку, що теж дає можливість забезпечувати дохідну частину бюджету на локальному й державному рівнях.

Утілення в життя процесів децентралізації та реформ самоврядування, практична реалізація принципу повсюдності місцевого самоврядування покладе на лідерів громад інший рівень відповідальності за розвиток. За таких умов зазначи-

мо, що територіальні громади мають перетворитися з об'єкта управління на суб'єкт управління й самостійно забезпечувати свою спроможність. Територіальні громади в процесі децентралізації нестимуть відповідальність за планування свого розвитку, за економічне майбутнє та забезпечення свого доходу з перспективою залучення інвестора для відновлення або створення нових суб'єктів господарювання. Отже, влада на місцях повинна розуміти особливості сучасного розвитку, володіти необхідними знаннями, інформацією, навичками й досвідом, щоб забезпечити більшу конкурентоспроможність своїх громад і, відповідно, працювати над тим, щоб територіальна громада привертала до себе увагу як зовнішнього, й внутрішнього інвестора та могла постійно розвиватися. Розгляньмо детальніше процес децентралізації територіальних громад.

Децентралізація – це передача повноважень і бюджетних надходжень від державних органів до органів місцевого самоврядування.

Головною метою процесу здійснення реформи місцевого самоврядування першочергово є забезпечення його спроможності самостійно, за рахунок власних ресурсів розв'язувати питання місцевого значення. Зокрема, ідеться про наділення територіальних громад більшими ресурсами та про мобілізацію їхніх внутрішніх резервів [1].

Зазначимо, що відповідне ресурсне забезпечення й обсяг повноважень отримають лише ті громади, які об'єдналися відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та Перспективного плану формування територій громад, підготовленого згідно з вимогами урядової методики. Таким чином, головним документом для формування спроможних громад є Перспективний план, який розробляють та затверджують відповідно до ст. 11 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» і має жорстко відповідати вимогам методики.

Аналізуючи іноземний досвід, спостерігаємо, що, відповідно до світових наукових надбань, успішна практика функціонування локальних об'єднань, тобто громад, нерозривно пов'язана з розвитком на їхніх територіях туристичного сектора економіки. Тепер туристична галузь відіграє важливу роль у соціально-економічному й гуманітарному зростанні громад і регіонів. Окрім формування конкурентоздатного унікального туристичного продукту та створення додаткових робочих місць, відбувається активне стимулювання споріднених видів економічної діяльності, тобто модернізація й побудова нової соціальної та транспортної інфраструктури тощо. Наведене свідчить про важливість туризму й туристичної галузі й необхідність урахування цього аспекту в управлінській діяльності та плануванні на всіх геопросторових рівнях.

Зазначимо також, що в сьогоденних умовах нестабільності й підвищеної небезпеки розвиток туристичної галузі в територіальних громадах дає можливість популяризувати місцеві об'єкти культурної спадщини та брати до уваги інші цікаві особливості територіальної громади, з кожним роком зростає важливість розбудови системи ефективного менеджменту та управління в туристичній галузі.

Отже, аналізуючи сучасний стан і напрацювання оптимальних моделей управління розвитком туристичної галузі в умовах децентралізації на локальному рівні, виокремлення найкращих місць та історій успіху серед громад досліджуваного регіону наразі є вагомим і необхідним завданням для подальшого розвитку територіальних громад.

Ключові слова: територіальні громади, децентралізація туристичний продукт, туристична галузь, закони України, Перспективний план.

Список використаних джерел

1. Децентралізація. URL: <https://gromada.org.ua/>

2. Гончарук Н., Колєда Г. Система управління сферою туризму в умовах децентралізації влади в Україні. Державне управління та місцеве самоврядування. 2018. Вип. 4 (39). С. 95-103.

Павло КУЧЕР

старший викладач кафедри туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Лідія ТИМОШЕНКО

старший викладач кафедри спортивного туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Спортивний туризм є активним й екстремальним видом подорожей. Він передбачає подолання значних відстаней і різних природних перешкод, що вимагає від туриста технічної й тактичної підготовки, володіння різними навичками фізичної сили, витривалості та сили духу. Маршрути для спортивного туризму класифікують за категоріями складності. Їх визначають наявністю на шляху перешкод: вершин, перевалів, каньйонів, скель, льодовиків, боліт, річкових порогів тощо. Подолання маршрутів певної протяжності й складності дає можливість туристу здобути спортивне звання від юнацького розряду до майстра спорту України [2].

Спортивний туризм є одним із перспективних напрямів туризму, що містить різноманітні активні, оздоровчі, рекреаційні та виховні подорожі. Вивченню шляхів його розвитку присвячено праці багатьох учених, серед яких: О. Дмитрук [2], Ю. Грабовський [1], О. Скалій [1], Т. Сокол [4], Л. Тимошенко [5], С. Фокін [6] та інші. Однак в умовах збройної агресії РФ проти України та після тривалого періоду пандемії коронавірусної хвороби актуальним є пошук шляхів розвитку туризму.

Спортивний туризм є важливим складником державної системи фізичної культури та спорту, оскільки спрямований на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини. Спортивний туризм є важливим засобом сприяння підвищенню соціальної та трудової активності людей, задоволення їх моральних, естетичних і творчих запитів, життєво важливої потреби взаємного спілкування, розвитку дружніх відносин між народами.

Туризм є прибутковою та перспективною галуззю в багатьох країнах світу. Його розвиток є важливим чинником забезпечення соціально-економічного добробуту населення й сталого розвитку територій. Туризм впливає на функціонування різних галузей народного господарства. Розвиток туристичної галузі може забезпечити зростання економіки України, допоможе створити нові робочі місця, стати важливим джерелом наповнення бюджету.

Без забезпечення безпеки, завершення війни, належної державної підтримки й стимулювання розвитку туризму неможливим є перетворення його на потужну індустрію, що забезпечувала б створення нових робочих місць, розвиток готельно-ресторанного господарства, сфери послуг, транспортної інфраструктури тощо. Розвиток туристичної індустрії допоможе створити сучасну туристичну інфраструктуру, збільшити частку в'їзного туризму, що водночас позитивно вплине на місцеву економіку й стимулюватиме розвиток культурної спадщини [4].

На нашу думку, для розвитку спортивного туризму необхідно забезпечити безпеку спортивних подорожей, змагань і злетів в умовах війни. Також потрібно гарантувати сталий мир в Україні, забезпечити реалізацію стратегії розвитку туризму на державному й регіональному рівнях з урахуванням усіх викликів сьогодення, сприяти розвиткові спортивного туризму як одного з пріоритетних напрямів туризму. Для цього необхідно оптимізувати законодавство у сфері туризму

з європейським і світовим досвідом, забезпечити підготовку професійних кадрів у сфері спортивного туризму. Необхідно створювати інноваційний туристичний продукт для розроблення механізмів ефективного функціонування туристичної галузі в Україні.

Важливе підвищення конкурентоспроможності туристичного продукту на внутрішньому й зовнішньому ринках, стимулювання розвитку перспективних видів туризму, використання інформаційних технологій для просування туристичного продукту. Також важливо створити програми для людей, які перехворіли на COVID-19 інфекцією та постраждали від воєнних дій для реабілітації та повернення до звичного способу життя.

Ключові слова: розвиток, туризм, спортивний туризм.

Список використаних джерел

1. Грабовський Ю.А., Скалій О.В., Скалій Т.В. Спортивний туризм: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан. 2009. 304 с.
3. Дмитрук, О. Ю. Спортивно-оздоровчий туризм [Текст] : навч. посібник / О. Ю. Дмитрук, Ю. В. Щур. – 2-ге вид., переробл. та доповн. – Київ : Альтерпрес, 2008. – 280 с.
4. Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Туристичний комплекс Карпатського регіону України: Навчальний посібник. – Чернівці. Книги ХХІ ст., 2008. – 440 с.
5. Сокол Т. Г. Основи туристичної діяльності: навчальний підручник / За заг. ред. В.Ф. Орлова. К.: Грамота, 2006. 264 с.
6. Тимошенко Л. О. Спортивний туризм : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту : у 2 ч. / Тимошенко Л. О., Лабарткава К. В. – Л. : ЛДУФК, 2012. – Ч. 1. 150 с.
7. Фокін С. П. Спортивний туризм: Конспект лекцій / С. П. Фокін. – К.: КУТЕП, 2005. 141 с.

Галина КУШНІРУК

доцент кафедри готельно-ресторанної справи
та харчових технологій,
*Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ЗАСОБІВ РОЗМІЩЕННЯ

В умовах швидкого розвитку транспортних і комунікаційних технологій диверсифікується попит і з'являються нові субринки, які здатні задовольнити найвибагливіші запити споживачів. За останні кілька років дедалі більше туристів відмовляються від бронювання номерів у традиційних готелях, а обирають альтернативні засоби розміщення – пансіонати, хостели, котеджі, апартаменти, кімнати для відпочинку на залізниці чи в аеропорту, кемпінги, глемпінги, агросадиби [1].

Альтернативне житло можна визначити як будь-який тип житла поза формальним або організованим сектором розміщення. Іншими словами, це усі засоби розміщення, крім готелю. У кожній туристичній дестинації концепція альтернативного розміщення має додаткове значення як для попиту, так і пропозиції. Переважно альтернативні засоби розміщення пропонують проживання й сніданок, а також деякі основні послуги, необхідні туристам, за помірною ціною. Альтернативне розміщення вважають альтернативою попиту масового туризму. Розвиток концепції альтернативного житла ґрунтується на потребах туристів бюджетного й середнього класу. Відповідно ця форма розміщення є як економічно вигідною, так і суспільно корисною.

Важливим є вибір правильного місця розташування. Пансіонати зазвичай розміщені далеко від центру міста. Вони пропонують стандартні зручності, включаючи харчування та

напої, а також комфортабельні номери. Хостели часто обирає молодь, яка подорожує в пошуках освіти, відпочинку чи пригод і не може дозволити собі дорогі готелі. Кімнати для відпочинку на залізниці чи в аеропорту створені для зручності транзитних мандрівників, розташовані в міжнародних і внутрішніх аеропортах, а також на основних залізничних станціях. Кемпінги чи глемпінги розміщують на відкритих територіях, у затишних і мальовничих місцях.

З урахуванням туристичного попиту сектор альтернативного розміщення має всі шанси для розвитку. Проте необхідно впроваджувати сучасні маркетингові концепції для вдосконалення продукту, просування та дослідження ринку. Існують і деякі перешкоди, які створюють виклики для ринку альтернативного житла, зокрема геополітична напруженість між країнами, збільшення відходів, постійно змінювані очікування споживачів щодо розміщення.

Частка ринку альтернативного розміщення в Північній Америці становить 35%, і є прогнози, що ця тенденція збережеться впродовж наступного десятиліття через збільшення кількості житла в регіоні та зростання витрат на бронювання житла в будинках і кондомініумах. Європа є другим за величиною вкладником на ринок альтернативного житла завдяки технологічному прогресу хмарних послуг у регіоні. Азійсько-Тихоокеанський регіон домінуватиме на світовому ринку альтернативного житла з погляду частки доходу та розвиватиметься з порівняно вищими темпами зростання, ніж інші регіони. Очікують, що в Азійсько-Тихоокеанському регіоні буде зареєстровано найвищий CAGR у 17,6% з 2022 по 2032 рік [4].

Розглядаючи перспективи розвитку альтернативних засобів розміщення в Україні, варто зазначити, що він поступово починає розвиватися. Тенденції такого відпочинку можемо вже прослідкувати в Україні за останні 5 роки. Часто буювати повноцінний готель у місцях, де туристичний сезон

триває 3–4 місяці, не завжди доцільно. А в заповідниках або, наприклад, у природних парках, заборонено [2]. Рішенням усіх цих проблем стає глемпінг – гламурний кемпінг з усіма зручностями, своєрідний «all inclusive» на природі, адже інші аналогічні засоби розміщення є неактуальними в цій місцевості. Також поміж глемпінгів варто виокремити агросадиби, які є альтернативними засобами розміщення в сільській місцевості, мають кімнати, пристосовані для проживання туристів, і належать на правах приватної власності фізичним особам, які займаються веденням особистого селянського господарства. Безперечно, найбільш вдалими локаціями глемпінгу та агросадиб в Україні можна вважати Карпатський регіон. Він буде популярним для розвитку альтернативного житла через свої неймовірні пейзажі, гори, ліси [3].

Отже, сучасний ринок альтернативних засобів розміщення потребує частішого оновлення, зміни асортименту та обов'язковим є зміцнення наявної матеріально технічної бази засобів розміщення. Слід звернути увагу, що саме якість обслуговування є основною умовою високої конкурентоспроможності запропонованих послуг на ринку альтернативного житла.

Ключові слова: альтернативні засоби розміщення, глемпінг, агросадиба.

Список використаних джерел

1. Власенко І. Готельне господарство у соціальній інфраструктурі країни. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2019. № 3 (125). С. 85–97. DOI: [http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2019\(125\)07](http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2019(125)07)
2. Кушнірук Г.В., Кісіль Ц.В. Новітня концепція глемпінгу в індустрії гостинності: виклики сучасності та можливості розвитку в Україні. Реалії, проблеми та перспективи розвитку географії, туризму та сфери гостинності в Україні : матеріали XXIII-ї Всеукраїнської студентської наукової

конференції (19-20 травня 2022р.). – Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2022. – С. – 101-105.

3. Кушнірук Г.В. Перспективи розвитку глемпінгу у сільських територіях України. Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки, сільських територій України та країн V-4. Збірник матер. Міжнародної наук.-практ. інтернет-конференції (Львів, 2 червня 2022р.). – Львів: ЛНУП, 2022. – С.169-172.

4. Alternative Accommodation Market Size, Share & Trends Analysis Report, 2022–2030. URL: <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/alternative-accommodation-market-report>

Валентина ЛАБАРТКАВА
аспірант, викладач кафедри туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

СПЛАВИ НА САПАХ ЯК РІЗНОВИД ВОДНОГО ТУРИЗМУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Активний туризм у Львівській області набуває щораз більшої популярності як спосіб відпочинку, відновлення психоемоційного стану, як альтернатива малорухливому способу життя.

Активний туризм – це вид туризму, що передбачає певні фізичні навантаження з використанням активних засобів пересування переважно по території з унікальним ландшафтом і збереженим середовищем [3]. До різновидів активного туризму відносять: пішохідний, гірський, лижний, водний та велосипедний туризм.

Водний туризм – це вид активного туризму, під час якого відпочинок здійснюють на воді із використанням байдарок, човнів, катамаранів, сапів, пакрафтів та інших плавальних засобів [1].

Львівська область володіє сприятливими умовами для розвитку водного туризму: гідрологічною мережею, рельєфом, кліматичними особливостями, географічним розташуванням. Територією області простягається значна частина Головного європейського вододілу, який поділяє річки на басейни Чорного й Балтійського морів. Річки області в південній частині протікають серед гір та північно-східних відрогів Українських Карпат, тому є типово гірськими річками, а річки центральної та північної частини області належать до рівнинних [2].

Одним із цікавих та нових видів водного туризму є сплави на сапах. SUP board (з англ. stand up paddleboard) – це дошка для поєднання серфінгу та веслування одним веслом. Для сплавів на сапах у Львівській області найкраще підходять рівнинні річки: Західний Буг, Солокія, Стир, Рата.

Західний Буг – транскордонна річка, що протікає територією України, Білорусі й Польщі. Ліва притока р. Нарва (басейн р. Вісла), довжина річки 772 км, в межах України 392 км. Сплавна частина для сапів розпочинається від с. Старий Добротвір до кордону з Польщею. Туристична компанія «Турсплав» пропонує можливість розбивати ділянки річки по кілометражу залежно від досвіду й фізичного стану учасників групи. Найпопулярнішим на р. Західний Буг серед туристів є відрізок с. Городище – м. Червоноград протяжністю 11 км, найскладнішим є відрізок від с. Старий Добротвір до с. Городища. Сплави р. Західний Буг розраховані як для досвідчених туристів, так і для новачків.

Солокія – річка, що протікає в межах Червоноградського району області й Польщі. Ліва притока Західного Бугу, довжина становить 71 км. Відрізок для сплавів на сапах завдовжки 13 км пролягає від району с. Глухова до м. Червонограда з входом у р. Західний Буг (підвісний міст). На маршруті є 7 мостів, три з яких у вигляді бетонних арок, датованих 1928, 1927 та 1914 роками. Сезон сплавів на р. Солокія від весни до середини літа.

Стир – річка, що протікає в межах Львівської, Волинської та Рівненської областей та Білорусі. Права притока р. Прип'ять (басейн р. Дніпро), довжина річки становить 483 км, 413 км в межах України. Відрізок для сплавів на сапах простягається від с. Станіславчика Львівської області до с. Хрінники Рівненської області і ділиться на декілька сплавних ділянок від 10 до 20 км. Річка переважно заросла водоростями з дуже чистою водою, русло звивисте, береги високі й широкі очеретяні луки.

Рата – річка, яка бере свій початок на території Польщі, протікає в межах Жовківського й Червоноградського районів області. Ліва притока р. Західний Буг, довжина річки – 76 км. Найпопулярнішим відрізком на р. Рата є від м. Великі Мости до с. Сільця протяжністю 14 км. Найкращою порою для сплавів є весна й осінь, коли річка повноводна й стрімка. Маршрут приваблює чистою водою, навислими гілками дерев над водою, що утворюють прохідні перешкоди. Сплав розрахований на туристів із досвідом.

Незважаючи на розроблені маршрути й потенціал рівнинних річок для організації сплавів на сапах, варто звернути увагу і на наявні проблеми, що сповільнюють повноцінний розвиток водного туризму загалом. До них можна віднести: відсутність достатньої реклами сплавів на сапах, незадовільний екологічний стан певних ділянок річок, недостатньо розвинені туристичну й соціальну інфраструктуру в околицях проведення сплавів.

Для подальшого розвитку водного туризму необхідно популяризувати сплави на сапах серед цільової аудиторії, продовжити налагоджувати співпрацю з туроператорами внутрішнього та в'їзного туризму, провести заходи щодо поліпшення екологічного стану річок, розвивати туристичну й соціальну інфраструктуру.

На сьогодні сплави на сапах сприяють відновленню психофізичних ресурсів людини, популяризації маловідомих туристичних локацій, а також розвитку туристичної галузі в регіоні.

Ключові слова: сап, водний туризм, Львівська область, активний туризм.

Список використаних джерел

1. Альтгайм Л., Бордун О. Організаційні аспекти поєднання водного туризму та екскурсійних послуг у Тернопільській області. Водний туризм: національний та міжнародний

досвід : матеріали наук. конфр. з міжнар. участю. Львів : ФОП Корпан Б. І., 2021. С. 5-8.

2. Лабарткава В., Худоба В. Організація водного туризму у Львівській області. Інновації, гостинність, туризм : наука, освіта, практика : зб. тез доп. III Всеукр. наук.-практ. конф. мол. учених, асп. і студ. з міжнар. участю (18 травня 2023 року, м. Львів). – Львів : ЛДУФК імені Івана Боберського, 2023. – С. 486-488.

3. Лабарткава В., Худоба В. Сучасний стан та перспективи розвитку активного туризму у Львівській області. Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпро, 2021. С. 315-322.

Костянтин ЛАБАРТКАВА

викладач кафедри спортивного туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Андрій КУХТІЙ

завідувач кафедри спортивного туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ

Екстремальний туризм є невід’ємним складником української туристичної галузі, сприяє розвитку та поширенню активних форм відпочинку, а отже, має ще й рекреаційні, пізнавальні, виховні, економічні й інші функції. Розвиваючись на межі спорту й активного дозвілля в природному середовищі, цей вид туризму зумовлює розвиткові внутрішнього туризму за допомогою ефективного відпочинку [1].

Основні проблеми розвитку екстремального туризму в регіоні:

1. *Недостатній рівень сервісу у цій сфері.* За якістю устаткування й обслуговування Україна поки що відстає від європейських країн.

2. *Недостатня інформаційна підтримка,* що є значним стримувальним чинником. Сучасні українські туристичні фірми часто під видом екстремальних турів пропонують на ринку просто тури активного відпочинку й цікавих подорожей. Тобто майже відсутній комплексний і детальний підхід до організації екстремальних турів, з цілковитим урахуванням його специфіки, як це відбувається за кордоном [2].

3. *Відсутність спрямованості на міжнародний ринок*, фактично відсутня робота щодо залучення в Україну іноземних туристів-екстремалів. Ураховуючи прикордонне географічне розташування нашої держави поблизу країн-членів ЄС, традиційні тривалі добросусідські відносини з ними, а також наявність попиту в іноземних туристів на екстремальний відпочинок та інтерес до нашої держави, важливим є вивчення запитів іноземних туристів-екстремалів, розроблення й впровадження екстремальних турів і пропозиція їх на зовнішньому ринку туристичних послуг.

4. *Організація й функціонування його окремих видів є дуже вартісними*. Дороговартісним також є індивідуальне спорядження туристів-екстремалів. Так, зокрема, парашутинг сьогодні є одним із найдорожчих видів спорту – парашутна система коштує в середньому від 3 000 до 5 000 \$ (без вартості екіпірування парашутиста).

5. *У разі організації та проведення екстрім-турів* виникає значна потенційна небезпека для життя й здоров'я учасників, тому вагомою проблемою екстремального туризму є значна кількість ризиків, пов'язаних із травматизмом. За активного відпочинку, такого як екстремальний, слід ураховувати можливі негативні зміни у стані здоров'я людини, оскільки діяльність людей в умовах екстремальних ситуацій загрожує імовірністю неприємних, а іноді й важких наслідків.

6. *Відсутність висококваліфікованих спеціалістів-професіоналів із попереднім досвідом роботи*. Доцільно було би залучати до організації цього виду бізнесу колишніх спортсменів і військовослужбовців для того, щоб мінімізувати ризики, які виникають заняттях екстремальними видами туризму [3].

Стратегічною метою розвитку екстремального туризму в регіоні можна визначити створення конкурентоспроможного на світовому ринку туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби населення

країни, забезпечити на цій основі комплексний розвиток територій та їх соціально-економічних інтересів за збереження екологічної рівноваги та історико-культурного довкілля.

Ключові слова: екстремальний туризм, проблеми розвитку, регіон.

Список використаних джерел

1. Абрамов В., Оплаканець К. Перспективи розвитку екстремального туризму. Вісник Харківської національної академії міського господарства. 2012. № 4.
2. Ткачук Л. Сутність туризму як багатоаспектного суспільного явища. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2017. № 2 (66).
3. Бут Т. В. Визначення проблем та перспектив розвитку екстремального туризму в Україні. Менеджмент та підприємництво: тренди розвитку. 2019. № 1 (07).

УДК 338.48:004.4.928

Костянтин ЛАБАРТКАВА

викладач кафедри спортивного туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Лідія ТИМОШЕНКО

старший викладач кафедри спортивного туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТУРИСТИЧНО-СПОРТИВНІЙ АНІМАЦІЇ

Анімаційна діяльність у сфері туризму є невід'ємною частиною культурно-дозвілєвої діяльності соціуму взагалі та окремої людини зокрема. Так, туристичне дозвілля містить основні складники: культурне споживання; самоосвіту; задоволення потреб у різних формах спілкування; культурно-творчі заняття; задоволення екологічних потреб (спілкування з флорою і фауною); фізкультурно-оздоровчі заняття; розважальну діяльність. Туристична анімація передбачає залучення туристів до участі в різноманітних мистецько-розважальних, етнографічних або рекламних заходах: фестивалях, карнавалах, святах, культурно-історичних театралізаціях тощо. Сюди ж можна віднести й анімаційне обслуговування туристів під час руху (на круїзних лайнерах, у поїздах, автобусах, літаках), а також під час перебування в тематичних парках, парках розваг, вакаційних зонах.

У загальній сукупності різноманітних анімаційних дій найпочесніше місце займає гра. У процесі гри задовольняються пізнавальні, комунікативні, естетичні, рекреаційні потреби людини. За допомогою цілеспрямованого використан-

ня ігрових форм анімації розв'язуються важливі завдання виховання та поширення культурних цінностей. Проте однією з найважливіших потреб людини, яка задовольняють за допомогою гри, є необхідний режим рухової активності. Туристично-спортивні (рухливі) ігри входять практично в усі програми анімації. Як правило, туристи – не новачки, і звідки б не прибули на відпочинок, усі вони коли-небудь уже займалися спортивними іграми й мають необхідний досвід поведінки в колективі. Динамічність, азартний характер суперництва дає змогу людям розкутися, виявити здібності й таланти, прояв яких стримується в повсякденному житті.

Організацію ігрової діяльності розуміють комплексний анімаційний захід, у якому різноманітні ігрові форми об'єднують ідейно-тематичним задумом.

Організація проведення туристично-спортивних ігор.

1. Підготовка до туристично-спортивної гри.
 2. Оцінювання потенційної аудиторії:
 - за принципом спеціалізації рекреаційного чи турзакладу;
 - за методом попереднього спостереження.
 3. Оцінка розмірів, форми й акустичних характеристик ігрового майданчика.
 4. Оцінювання наявності та якості необхідних технічних засобів і реквізиту. Підготовка інвентарю й обладнання.
 5. Вибір гри. Оголошення назви гри; розміщення гравців, команд; вибір ведучих.
 6. Пояснення туристично-спортивної гри.
 7. Проведення туристично-спортивної гри.
 8. Підсумки туристично-спортивної гри.
- Види сценаріїв туристично-спортивних програм: 1) тематичні; 2) видовищно-розважальні; 3) сюжетно-рольові; 4) театралізовані.

Компонування сценарію туристично- ігрової програми залежить від теми, форми, кількості і якості гравців, особливостей ігрового майданчика.

Складання сценарію туристично-ігрової програми передбачає: 1) наявність віршів, прозаїчних уривків, текстів ведучого й виконавців ролей; 2) зазначення всіх музичних і шумових фрагментів із вказівкою композиторів й авторів слів; 3) наявність світлових ефектів, технічних прийомів, художньо образотворчих засобів, ігрового реквізиту, засобів активізації глядачів; 4) зазначення місця проведення, дати написання, жанру сценарію, аудиторії, автора або укладача сценарію; діючих осіб, ігрового реквізиту, надання порад режисерові-постановникові або організаторові програми; 5) композиційна вибудова (експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка-фінал). Педагогічні вимоги до організації та проведення туристично-спортивних ігор: 1. безпека гри; 2. безпека, зручність, гігієнічність ігрового інвентарю; 3. уникання емоційної перенапруги граючих і вболівальників; 4. Розподіл ролей (за принципом: хто ким хоче бути; розподіл ролей організатором; жеребкування); 5. Рівність за силами в команді; 6. Пояснення правил і умов гри; 7. Суддівство ігор; 8. Підведення підсумків гри; 9. Посильність ігрових знань; 10. Послідовність і логічність завдань.

Особливого значення анімація набуває у процесі конкурентної боротьби та приваблення споживачів туристичного продукту. Перевагу отримують ті туристично-рекреаційні заклади, адміністрація яких приділяє достатньо уваги наданню різносторонніх анімаційних туристично-спортивних послуг.

Ключові слова: анімаційна діяльність, туристично-спортивні гри, організація ігрової діяльності.

Список використаних джерел

1. Віндюк А. В. Роль дисципліни «Організація спортивної анімації» у професійній підготовці майбутніх спеціалістів готельно-курортної справи / А. В. Віндюк // Вісник ЛНУ ім. Т. Г. Шевченка : Педагогічні науки. – 2009. – №10 (173). – С. 5–9.
2. Гарбар Г. А. Підготовка фахівців сфери туризму в ВНЗ України [Електронний ресурс] / Г. А. Гарбар. – Режим доступу : http://tourlib.net/statti_ukr/garbar2.htm, вільний. – (дата звернення: 07.05.2017).
3. Килимистий С. М. Анімація в туризмі : навч. посібник / С. М. Килимистий. – Київ : Вид-во ФПУ, 2007. – 188 с.

Дарина ЛЮГА

доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
*Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна*

Тетяна НІКОЛАСВА

викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
*Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна*

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЧАСТИНА СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ

Туристичний бізнес – одна з галузей, що найбільш швидко розвивається в системі сучасної світової політики. Міжнародний туризм належить до трьох найбільших експортних галузей, поступаючись лише нафтовидобувній промисловості та автомобілебудуванню.

Для міжнародного туризму характерне розроблення спеціального туристичного продукту на ринку з орієнтацією його на конкретного споживача, фактично туристам пропонують те, що відсутнє в їхній рідній країні. Також існує і спеціалізація в туристських послугах, коли країна робить основний акцент на певний туристичний продукт і практично не займається розробленням інших.

Основний результат діяльності в міжнародному туризмі – це створення туристичного продукту, під яким слід розуміти будь-які послуги, що надають туристові й підлягають оплаті: готельні, транспортні, перекладацькі, побутові, комунальні, посередницькі та ін. [2].

Туристський продукт у міжнародному туризмі – це комплекс товарів і послуг, у сукупності утворює туристичну поїздку за кордон. Основним туристичним продуктом у цьому разі є комплексне обслуговування, що передбачає певний набір стандартних послуг, які надають, кожному туристові.

На якість міжнародних туристських послуг значно впливають зовнішні чинники: політика держави, природні умови, міжнародна обстановка тощо.

Туризм у сучасному уявленні – велика економічна система із різноманітними зв'язками між окремими елементами як у межах народного господарства окремої країни, так і в межах зв'язків національної економіки зі світовою політикою загалом.

Туризм – це динамічне, розвинене, орієнтоване на споживача явище. Всесвітня рада з туризму й подорожей вказала на такі характеристики сучасного туризму: це найбільша індустрія світу, що має приблизно 3,5 \$ трильйона обігового капіталу й містить такі компоненти, як подорожі (круїзи, автобуси, літаки, автомобілі, залізниці); мешкання (готелі й мотелі, конференції, виставки, зустрічі); харчування (ресторани, кафе, бари); відпочинок й дозвілля (ігри, парки, розваги, атракціони); провідний платник податків; працедавець 127 млн осіб, тобто приблизно 15% зі всіх, хто працює; найпрогресивніша галузь не лише європейської, але й світової економіки [1].

Туристська індустрія – це сукупність засобів розміщення; транспортних засобів; проектів харчування, розважального, пізнавального, ділового, оздоровчого, спортивного й іншого призначення; організацій, що здійснюють туроператорську й турагентську діяльність, а також організацій, що надають екскурсійні послуги й послуги гідів-перекладачів.

З початком двотисячних середньорічні темпи зростання кількості прибулих іноземних туристів у світі становили 5,1 %, валютних надходжень – 14 %. Згідно з даними Всесвітньої туристичної організації, у 2013 році у світі було б зареєстровано 1,087 мільярда прибулих туристів, надходження від міжнародного туризму досягло 1,159 трильярда доларів (без урахування надходжень від міжнародного транспорту). Всесвітня організація туризму виокремлює країни, що є перева-

жно постачальниками туристів (США, Бельгія, Данія, Німеччина, Голландія, Нова Зеландія, Швеція, Канада, Англія) і ті країни, які переважно, приймають туристів (Австралія, Греція, Кіпр, Італія, Іспанія, Мексика, Туреччина, Португалія, Франція, Швейцарія) [4].

На думку різних аналітиків, в основі розвитку міжнародного туризму лежать такі чинники, як економічне зростання й соціальний прогрес, які зумовили розширення проценту ділових поїздок й поїздок із пізнавальною метою; удосконалення всіх видів транспорту, що здешевило поїздки; збільшення кількості найманих робітників і службовців у розвинених країнах і підвищення їхнього матеріального й культурного рівня; інтенсифікація роботи й отримання трудящими більш тривалих відпусток.

Розвиток міждержавних зв'язків й культурних обмінів між країнами сприяв розширенню міжособових зв'язків між регіонами й усередині регіонів. Розвиток сфери послуг стимулював розвиток сфери перевезень і технологічний прогрес у сфері телекомунікацій, а також ослаблення обмежень на вивіз валюти в багатьох країнах й спрощення прикордонних формальностей.

Економічна ефективність туризму припускає, що туризм у країні повинен розвиватися паралельно й у взаємозв'язку з іншими галузями соціально-економічного комплексу.

Зі зростанням зайнятості у сфері туризму збільшуються доходи населення й підвищується рівень добробуту нації. Розвиток міжнародного туризму зумовлює розвиток економічної інфраструктури країни й мирних процесів. Таким чином, міжнародний туризм слід аналізувати, погодившись із економічними відносинами окремих країн [3].

Тож значення туризму як джерела валютних надходжень, забезпечення зайнятості населення, розширення міжособових контактів і розвитку світової політики зростає.

Список використаних джерел

1. Басюк Д.І. Інноваційний розвиток гастрономічного туризму в Україні. *Наукові праці НУХТ*. Київ, 2012. № 45. С. 128–132.
2. Босовська М.В. Інтеграційні процеси в туризмі : монографія. Київ: КНТЕУ, 2015. 832 с.
3. Горіна Г.О. Державне управління туристичною діяльністю: навч. посіб. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2021. 110 с.
4. Всесвітня туристична організація. URL: <https://www.unwto.org>.

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ НИМИ

Значимо, що на сьогодні у сфері гостинності малий і середній бізнес має 50% усього ринку товарів і послуг. Найбільший сегмент туристичної галузі в складнику індустрії гостинності України відведено готельному ринку. Незважаючи на великий потенціал, готельна індустрія дуже відстає від інших сегментів ринку гостинності й потребує значних інвестицій, що в період війни надзвичайно важко реалізувати. Адже війна в Україні, яка триває уже понад півтора року, надзвичайно вплинула на стан ринкової економіки нашої держави. Особливості бізнесу у сфері гостинності полягають у тому, що ця галузь готує пул робіт для туризму, транспорту, роздрібною торгівлі, суспільного харчування, страхування екскурсійного обслуговування, архітектури й проектування, культури й мистецтва, рекламної індустрії. Усе це породжує виробничий бум, створюються робочі місця, збільшуються надходження до бюджету держави, поліпшується соціальний захист населення, формується позитивний туристичний імідж. Усе це окреслює перспективи розвитку готельного бізнесу в Україні. Це – позитивний потенціал, а негативний полягає в тому, що, на відміну від західних країн, відсутні національні мережі, які б виробляли єдину бізнес-стратегію і задовольняли в цій сфері наявний попит. Тож українська сфера гостинності, зокрема готелі, стають неконкурентоспроможними, перед ними виникають серйозні завдання й виклики, а саме – упровадження інвестиційних технологій у го-

гельний бізнес, його розширення й послідовний розвиток в Україні, а не стрибкоподібний із певними елементами ризику.

Зазначимо, що українська гостинність, що достатньо відстає за якісними й кількісними показниками від ринків Європи, Азії, Північної Америки, функціонує під впливом нових проблем, а саме:

- невідповідність пропозицій готельних послуг реальним проблемам ринку;
- низька завантаженість житлового фонду;
- відмінність у ціновій політиці, зокрема, ціна на ринку готельних послуг України є вищою, ніж у провідних туристичних європейських державах;
- збитковість підприємств сфери гостинності.

Для поліпшення ситуації на ринку послуг у сфері гостинності України з боку держави необхідно вжити відповідних заходів, а саме: [1]

- гарантувати туристам комфортні й безпечні умови для приїзду в Україну;
- проводити політику розвитку масового туризму на перспективу;
- створити й прискорити оформлення віз;
- зменшити готельний збір;
- вжити заходів для поліпшення стану історичних пам'яток та створення нових об'єктів масового туризму;
- а найголовніше – це припинення й скасування воєнного стану на території України.

Також необхідно створити умови для будівництва й роботи малих мотелів, готелів сімейного типу, що дасть змогу збільшити кількість робочих місць і фінансових надходжень.

Аналізуючи досвід своїх попередників, сучасні науковці охарактеризували основні тенденції розвитку готельної індустрії, а саме П. Р. Пуцентейло [2] у тенденціях розвитку зазначив:

- поглиблення спеціалізації готельних і ресторанних закладів;
- утворення міжнародних готельних і ресторанных ланцюгів;
- розвиток мережі малих підприємств;
- упровадження в індустрію гостинності комп'ютерних технологій.

Згідно з дослідженнями, які представлені в інформації В. Б. Супрунова [3], тенденції розвитку індустрії гостинності ґрунтуються на таких чинниках, як:

- постійність конкурентної боротьби в умовах ринку покупців, але до нового витіснення конкурента з ринку;
- посилення позицій на ринку міжнародних готельних концернів і об'єднань;
- зміна завдань інвестиційної експансії міжнародних готельних концернів, перенесення центру ваги на інвестицій самі в середні та малі готелі. Готельні концерни переходять від експансії у верхніх сегментах ринку (люкс-послуг) до нижніх сегментів (готелі 2–3 категорії);
- нова політика «торговельної марки» готельних об'єднань;
- витіснення з ринку малих і середніх підприємств готельного господарства.

Нестандартними й цікавими можна вважати погляди на тенденції розвитку готельної індустрії в Україні науковця А. Д. Чудновського [4], який у своїх працях писав про:

- розширення діяльності стандартизації та сертифікації;
- упровадження сучасних інноваційних технологій, зокрема глобальних комп'ютерних систем бронювання;
- комп'ютеризація та інтеграція капіталу підприємств;
- перехід від цінової конкуренції до конкуренції в площині якості й оптимального співвідношення якості й ціни;

➤ інтеграційні процеси у сфері готельного господарства.

Отже, проаналізувавши тенденції розвитку гостинності в Україні, впливає постановка завдань:

➤ пошук і створення нових шляхів у розвитку підприємств у сфері індустрії гостинності за рахунок динамічного розвитку, удосконалення ринку готельних і туристичних послуг;

➤ створення умов для залучення клієнтури, уміння знайти клієнта і не втратити наявного;

➤ створити й розкрутити власні бренди, працювати й орієнтуватися на пошук власних конкурентних переваг.

Ключові слова: сфера індустрії, ринок готельних і туристичних послуг, малий і середній бізнес, інноваційні технології, воєнний стан, цінова конкуренція, комп'ютерні технології.

Список використаних джерел

1. Мунт Г. Б. Менеджмент готельно-ресторанного бізнесу: навч. посіб. / Г.Б. Мунт, Ю.О., Карягін, Х.Й. Роглев, С. І. Руденко під загальною редакцією М. М. Поплавського, О. О. Гаца. – К.: Кондор, 2008. – 460 с.

2. Пуцентейло П. Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва: навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 344 с.

3. Сапрунова В. Б. Туризм: еволюція, структура, маркетинг. – М.: Осць-69. 1997. – 160 с.

4. Чудновський А. Д. Туризм і готельне господарство. Підручник. – М.: Юркнига, 2005. – 448 с. URL: <http://infotour.in.ua> > [chudnovsky https://tourlib.net/books_ukr/pucentejlo.htm](http://chudnovsky.tourlib.net/books_ukr/pucentejlo.htm)

Марта МАЛЬСЬКА

завідувачка кафедри туризму
*Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

Юрій ЗІНЬКО

старший викладач кафедри туризму
*Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

ПЕРСПЕКТИВНІ ГЕОТУРИСТИЧНІ ШЛЯХИ І ГЕОТУРИ ЗАХОДУ УКРАЇНИ

В Україні в останні десятиріччя йде активне становлення геотуризму як пізнавального виду туризму, що ґрунтується на геолого-геоморфологічну спадщину. Дослідники виявляють і описують потенційні геотуристичні атракції та складають можливі маршрути їх відвідування. Водночас в інфраструктурному плані розвиток геотуризму сповільнено: відчувається брак облаштованих геотуристичних шляхів, геоосвітніх центрів, геотуристичних карт і путівників. На зародковій стадії перебувають розробки й реалізація геотуристичних продуктів (турів) та забезпечення їх якісним супроводом. Геотуризм може допомогти Україні залучити низку геотуристичних атракцій як національного, так і міжнародного значення, а також сприяти сталому розвитку регіонів із багатою геолого-геоморфологічною спадщиною. Саме до таких регіонів належить захід України.

Сучасний стан геотуристичних шляхів і геотурів. На заході України розроблено геотуристичні шляхи різного рангу: *транскордонні, національні, регіональні й локальні.* Для більшості з них характерний статус тематичних шляхів із

позначенням і описом геолого-геоморфологічних місць. Окрему групу серед локальних тематичних шляхів (природничі, екоосвітні) становлять такі, що охоплюють певні геотуристичні об'єкти (геологічні відслонення, скелі, печери та ін.) як одну з демонстраційних атракцій [3].

Перший реалізований транскордонний геотуристичний шлях на українсько-польському пограниччі представлено шляхом «Гео–Карпати» (Кросно – Борислав – Яремче). Його загальна протяжність близько 700 км, і він охоплює 27 геотуристичних пунктів (переважно скелі, геологічні відслонення стратиграфічного, літологічного й тектонічного плану, мінералізовані джерела, витоки нафти, давні вулканічні й поствулканічні явища). Цей шлях був реалізований у рамках Програми транскордонної співпраці Польща – Білорусь – Україна упродовж 2007–2015 років. З погляду зору структури – це неозначований шлях, але позначений інформаційними таблицями біля демонстраційних місць. За майже десятирічний період було знищено або переміщено тільки чотири такі інформаційні стенди. Цей шлях має обов'язкову інформаційно-геоосвітню підтримку: путівник «Гео-Карпати» і картосхему шляху, а також два геоосвітні центри (Гори Слонні у Польщі та Верхнє Синьовидне в Україні). Актуально геотуристичні об'єкти цього шляху використовують для освітніх груп (геологи, екологи) та вводять у комплексні природничо-культурні тури Карпатським регіоном.

Значну активність у реалізації геотурів здійснюють громадські організації геологічного профілю. Наприклад, Геологічна спільнота «Геоатракції» пропонує серію геотурів для різних споживачів. Серед найпопулярніших геотурів відзначимо такі: «Галицька Каліфорнія», «Кам'яний епос Поділля», «Львівським та Івано-Франківським Опіллям», «Темниці Скибових Карпат», «Навколо древнього Розгірче», «Придністерська Хобітанія». Тут вдало поєднуються презентація геологічних і геоморфологічних сайтів із місцевими

історико-культурними, рекреаційно-туристичними й етнографічними об'єктами та майстер-класами [6]. Представляють як добре відомі й вивчені геологічні об'єкти, так і пейзажні й оглядові форми рельєфу. Здебільшого геотуристичні екскурсії мають одноденний характер та налаштовані на отримання нових знань й емоцій від побаченого.

Перспективна мережа геотуристичних шляхів. Багато з перспективних геотуристичних шляхів спрямовані на представлення цінних геомісць, пов'язаних із палеонтологією, корисними копалинами, атракційними геоморфологічними об'єктами. Зокрема, польські дослідники запропонували транскордонний геотуристичний шлях «Слідами великих вимерлих тварин, озокериту, нафтових відкладів і солі: від Старуні до Кракова» [7]. Цей шлях повинен охоплювати такі відомі геотуристичні місця: в Україні – Старуня, Калуш, Бориславський регіон, Стебник, Львів; у Польщі – Бубрка, регіон Кросно, Бохня, Велічка, Краків. Ці місця демонструють унікальні знахідки ссавців плейстоценового періоду – волохаті носороги (Старуня), значні поклади нафти й підземного газу в Бориславському регіоні, а також історичні копальні солі у Велічці і Бохні та Музей нафтового і газового промислу імені Ігнація Лукасевича в Бубрці (Польща) [7]. Ця геотуристична транскордонна траса приверне увагу як фахівців з наук про Землю, так і аматорів туристичних подорожей Карпатським регіоном.

У польській частині Розточчя активно розвивають мережу геотуристичних стежок і маршрутів, створюють інформаційно-освітнє забезпечення геотуристичних об'єктів і місцевостей, проводять активні інформаційні кампанії на підтримку розвитку геотуризму в цьому регіоні [2]. Успішним прикладом такої діяльності є геотуристичний шлях Середнього Розточчя завдовжки 68 км, створений, щоб продемонструвати георізноманітність та історію розвитку рельєфу цієї частини Розточчя через природні й штучні відслонення гір-

ських порід, геологічні й ландшафтні резервати, визначні форми рельєфу, геологічні музеї, екоосвітні стежки й майстерні з обробки каменю [2].

Щоб популяризувати геотуристичні атракції польсько-українського регіону Розточчя, розпочато роботу над створенням транскордонного геотуристичного шляху «Гео-Розточчя». Загальна протяжність проєктованого геотуристичного шляху становитиме 250 км. З польської сторони він охопить геотуристичний шлях Середнього Розточчя та низку інших локальних маршрутів, а в українській частині центральна вісь цього шляху пролягатиме через Раву-Руську, Потелич, Магерів, Крехів, Страдч, Брюховичі і завершуватиметься у Винниках. В українському Розточчі передбачено встановити 26 інформаційних стендів біля геотуристичних атракцій, розробити низку локальних маршрутів і стежок із відповідним інформаційно-освітнім наповненням. Заплановано створити музей скам'янілих дерев у Раві-Руській і геоскансен у РЛП «Знесіння» [2].

Щодо національних геотуристичних шляхів, що можуть послужити основою для утворення транскордонного шляху, запропоновано українську карпатську геостраду. За підходами щодо формування вона нагадуватиме Судетську геостраду (Польща) [8] тільки зі своїми особливостями траєкторії шляху. Ураховуючи з особливості георізноманітності Українських Карпат і схеми їх автомобільної мережі пропонуємо Українську карпатську геостраду насамперед планувати вперек основних геолого-геоморфологічних структур, узгоджуючи з основними автомобільними дорогами. Її майбутній транскордонний характер, зокрема із Словаччиною і Польщею, зумовлює максимальне зближення до кордонів цих країн.

Українська карпатська геострада складатиметься з двох фрагментів: центрального – на основі автомобільної траси Київ – Чоп та прикордонного – Ужгород – Старий Самбір.

Згідно з вимогами до геострад, основні геотуристичні об'єкти повинні бути розташовані на відстані до 10 км від головної автомобільної дороги. Під час вибору основних геотуристичних атракцій на обох фрагментах геостради були використані бази даних інвентаризації геологічних путівників [4; 5] та транскордонного геотуристичного шляху «Гео-Карпати» [1].

Для України в цілому та її західної частини зокрема важливою є проблема розбудови регіональних шляхів. Вони можуть характеризувати георізноманіття й геоспадщину певного адміністративного регіону (область, район) або природних регіонів. Для Львівщини, що характеризується значною георізноманітністю: від малополіських водно-льодовикових й еолових рівнин до гірсько-складчастих утворень Карпат такий регіональний геотуристичний шлях меридіонального напрямку міг би охопити природні регіони Малеого Полісся, Опілля й Розточчя, Передкарпаття й Скибових Карпат. Для Волинської області такий геотуристичний шлях може представити георізноманіття й геоспадщину, пов'язану з льодовиками й перигляціальними утвореннями цього регіону. Сюди могли бути включені кінцеві форми зледеніння та еолові утворення Волинського Полісся, стратиграфічні відслонення й лесовий рельєф Волинської височини. У сусідній Польщі такі геотуристичні шляхи доповнюють спеціалізованими картами з детальною ілюстрацією еволюції форм і відкладів [9].

Для впровадження європейського досвіду розвитку геотуристичних шляхів і геотурів для українських реалій необхідно здійснити низку науково-освітніх й організаційних заходів. Вони охоплюють комплексну інвентаризацію геотуристичних об'єктів, забезпечення інформаційно-освітнього супроводу відвідувачів геотурів, підготовку геоінтерпретаторів для екскурсійного супроводу й забезпечення стратегічного й операційного менеджменту з обслуговування туристів і збереження й популяризації об'єктів геоспадщини.

Список використаних джерел

1. Геотуристичний путівник по шляху “Гео-Карпати” Кросно–Борислав–Яремче: Монографія / за ред. І. М. Бубняка і А. Т. Солецького. Кросно: Державно Вища Професійна Школа імені Станіслава Пігоня в Кросно, 2013. 144 с.
2. Зінько Ю., Мальська М., Кравчук Я., Шевчук О., Грабовські Т. Проектований польсько-український туристичний шлях “Гео-Розточчя”. *Геотуризм: практика і досвід*. Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції (5–7 травня 2016, Львів). Львів: НВФ “Карти і Атласи”, 2016. С. 67–68.
3. Зінько Ю. Туристичні маршрути об’єктами спільної і історичної спадщини. Принципи організації. *Концепція збереження спільної культурної та історичної спадщини шляхом розвитку нових видів туризму* / За заг. ред. Г. Сороки. Львів: ПП “Рекламне агентство “Акваріум”, 2021. С. 54–62.
4. Лещух Р. Й., Пашенко В. Г., Смішко Р. М. Геологічна практика на Поділлі і в Українських Карпатах: Навч.-метод. посібн. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. 224 с.
5. Мончак Л.С., Хомин В.Р., Мончак Ю.Л., Локтев А.В. Геологічний путівник по Закарпатській області. Ужгород: Видавництво “Карпати”, 2021. 135 с.
6. Geoattractions / Геоатракції. Сторінка у Facebook. URL : <https://www.facebook.com/geoattractions/>
7. Kotarba, M. J. The Starunia palaeontological site and idea of Ukrainian-Polish trans-border geotourist trail “Traces of large, extinct mammals, earth wax, oil and salt: from Starunia to Kraków”. *Geoturystyka*. 2009. Vol. 3. №18. S. 5–20.
8. Siomka T., Bartuń T., Mastej W., Jodzicki M., Mayer W., Stefaniuk M., Doktor M., Koźma J., Cwojdzicki S., Stachowiak A. Konceptja projektu: „Geostrada Sudecka – studium geologiczno-krajobrazowe z inwentaryzacją obiektów dziedzictwa przyrody nieożywionej”. *Geoturystyka*. 2009. Vol. 4. №19. S. 3–18.

9. *Poleski Park Narodowy. Mapa geologiczno-turystyczna*. Skala: 1:30 000. Wydawnictwo: Państwowy Instytut Geologiczny oraz Państwowy Instytut Badawczy, 2010.

Андрій МАНЬКО

доцент кафедри туризму
*Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ТУРИЗМУ

Сьогодні в Україні в галузі альтернативного туризму одночасно працюють як комерційні, так і некомерційні організації. До складу комерційної сфери входять туристичні бази й приватні особи, що працюють із молоддю. Діяльність комерційних структур спрямовано на отримання прибутку і здійснюється в умовах конкуренції на ринку молодіжного туризму.

Некомерційну складову представлено державними й регіональними самоврядними органами управління, державними й регіональними освітніми установами, зокрема закладами додаткової освіти, громадськими (самодіяльними, неурядовими) організаціями (туристськими клубами, спортивними секціями, молодіжними громадськими організаціями). Робота некомерційної сфери не пов'язана з отриманням фінансового прибутку і здійснюється за рахунок бюджетних асигнувань і (або) залучених коштів.

Освітні заклади (університети, інститути, професійно-технічні училища, школи, гімназії, ліцеї і т.д.) сьогодні, як правило, також уводять у навчальні плани окремі елементи туристської діяльності [1, с. 15].

Заклади додаткової освіти можна розподілити на різнопрофільні і спеціалізовані. Вони діють або на базі шкіл та інших загальноосвітніх закладів, або на власній базі.

Серед громадських організацій, що розвивають альтернативний туризм, потрібно виокремити спеціалізовані гро-

мадські організації (туристські клуби) і багатопрофільні об'єднання (військово-патріотичні, скаутські організації тощо, а також різноманітні молодіжні об'єднання).

Відповідно до українського законодавства, громадські об'єднання можуть діяти без реєстрації або реєструватися як самостійні юридичні особи.

У конкретних умовах об'єднання першого типу частіше створюються і працюють на базі державних і муніципальних освітніх установ, зокрема вищих навчальних закладів. Від секцій і клубів, що працюють у закладах додаткової освіти, такі громадські об'єднання відрізняються наявністю власних нормативних документів і виборних органів управління й контролю, більш різноманітними формами й напрямками діяльності, що виходять за межі лише освітнього процесу. Метою діяльності такого об'єднання стає не лише отримання учнями і студентами певного обсягу знань, умінь і навичок, а й виховання й ефективна соціалізація молодого покоління.

Упродовж останнього часу почали з'являтися і туристичні клуби, що мають статус юридичної особи, організаційно-правову форму громадського об'єднання, але працюють як туристичні фірми, тобто організують туристичні маршрути й продають туристичні путівки. Від комерційних туристичних фірм діяльність такого клубу – громадського об'єднання відрізняється тим, що отримуваний від реалізації путівок прибуток не можна ділити між засновниками і членами об'єднання, його потрібно використовувати на реалізацію статутних завдань клубу. Водночас така форма реєстрації не виключає виплату заробітної плати штатним і залученим спеціалістам, купівлю туристичного спорядження, обладнання, екіпірування [2].

Громадське об'єднання має можливість користуватися земельними ділянками, орендувати чи купувати нерухомість, зокрема приміщення, споруди, автотранспортну техніку, інші засоби пересування типу човнів, байдарок [3].

Утім, виникають труднощі у порівняно українських і закордонних класифікаційних систем. Це зумовлено здебільшого диференціацією рекреаційних ресурсів і різним соціально-економічним становищем країн [4]

Спеціалізовані заклади розміщення також призначені для обслуговування туристів. Вони не мають номерів. Тут вихідною одиницею може бути житло, колективна спальня, майданчик. Окрім надання туристам місця для ночівлі, заклади можуть здійснювати й інші види діяльності. Прикладом таких спеціалізованих закладів є оздоровчі заклади (курорти, санаторії), табори, заклади розміщення у громадських видах транспорту (поїзди, морські й річні судна) тощо. Тут функція надання місця для ночівлі не є головною.

Список використаних джерел

1. Костенко А. Туризм в системі фізичного виховання студентів в вузі // Фізична культура, спорт та здоров'я: Матеріали IV міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів. – Х., 2002. – С. 27.

2. Лащик І.П. Соціально-економічний аспект розвитку туристичної інфраструктури України / Туризм в Україні: сучасний стан та пріоритети розвитку: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 20-22 жовтня 2005 р.). - Львів, 2005. - С. 52-56.

3. Манько А., Самусь Д. Структура анімаційних служб туристичних комплексів Львівщини. Innovations and prospects of world science. Vancouver, Canada. Vol. 2. 2021. pp. 210–223

4. Манько А., Самусь Д. Аналіз анімаційних складових туристичної інфраструктури міста Львова. Modern science: innovations and prospects. Stockholm, Sweden. Vol. 3. 2021. pp. 361–368

УДК 640.43(477)

Людмила МАТВІЙЧУК

завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
*Луцький національний технічний університет,
м. Луцьк, Україна*

Андрій ЙОНІК

студент факультету митної справи, матеріалів та технологій
*Луцький національний технічний університет,
м. Луцьк, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РЕСТОРАННОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ТУРИСТІВ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасних умовах розвитку, ресторанне обслуговування туристів першочергово має на меті безпеку як ключовий чинник і може бути більш різноманітним й автентичним, ніж традиційні ресторани. Сьогодні на індустрію гостинності України впливає низка деструктивних чинників. Проте після перемоги України гостинність може стати ключовою індустрією, яка допоможе регіонам швидко відновити свій потенціал.

Сучасне обслуговування туристів у регіонах України в умовах війни має свої особливості та вимоги з огляду на складну ситуацію. Так, безпека є ключовим чинником функціонування суб'єктів гостинності. Сучасні ресторани застосовують різноманітні заходи для захисту гостей і персоналу від можливих ризиків і небезпек. Сьогодні навчання персоналу в індустрії гостинності щодо процедур евакуації та дій у разі надзвичайних ситуацій є новою нормою [1].

Окрім того, викликом для індустрії гостинності в умовах війни є комендантська година й обмеження на графік роботи, обсяг обслуговування гостей і доступ до певних регіонів. Більшість ресторанів, які втримались та продовжують

діяльність, адаптувалися до цих обставин і надають послуги відповідно до поточних умов. Через обмеження доступу до певних регіонів ресторани зіткнулися з викликами щодо постачання певних продуктів.

Сьогодні більшість рестораних господарств розробили чіткий план дій і процедур для надання допомоги гостям у разі надзвичайних ситуацій. Аналіз стану ресторанного господарства в регіонах України засвідчує значну активність ініціатив, спрямованих на підтримку місцевих громад і постраждалих унаслідок військової агресії росії проти України [2]. Використання рестораними господарствами регіональних продуктів сприяє розвитку місцевих громад і підтримує місцевих фермерів і крафтових виробників. Дедалі більшої популярності набувають регіональні страви, які можуть відображати традиції та культурну спадщину певного регіону, що сприяє їх збереженню й популяризації. Використання регіональних продуктів може вдихнути життя в місцеву ідентичність і сприяти підвищенню свідомості про місцеві особливості. Окрім того, регіональні продукти є більш смачними, що сприяє підвищенню якості гастрономічних туристичних послуг. Регіональні продукти переважно виробляють із використанням більш сталих й екологічно чистих методів, що може сприяти збереженню довкілля громад.

Таким чином, гостинність може стати ключовою індустрією, яка допоможе регіонам швидко відновити свій потенціал. Сьогодні туристи цінують можливість смакувати місцеві страви й продукти, які є унікальними для певного регіону. Залучення регіональних продуктів до ресторанного обслуговування може надати стимул для розвитку місцевого сектору виробництва й розширення асортименту продуктів. Сучасні ресторани, які пропонують регіональні продукти, мають конкурентну перевагу, оскільки це може бути важливим критерієм вибору місця для проживання й харчування. Використання регіональних продуктів у ресторанному бізне-

сі може допомогти залучити більше гостей і сприяти розвитку місцевої інфраструктури в сучасних умовах, водночас забезпечуючи високу якість обслуговування.

Список використаних джерел

1. Вахович, І.М., Матвійчук, Л.Ю., Смаль, Б.А. (2022) Розвиток індустрії гостинності в сучасних умовах: тенденції та заходи посилення конкурентних переваг. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*, 6 (41), 494-502.

2. Матвійчук Л.Ю, Лепкий М.І, Смаль Б.А. (2022) Конкурентоздатність індустрії туризму Волинського регіону в умовах війни. *Війна та туризм: матеріали міжнародної науково-практичної конференції К.: Геопринт*, С. 20-23.

Максим МЕЛЬНИК
аспірант кафедри туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ПРИГОДНИЦЬКИЙ ТУРИЗМ ЯК СПОСІБ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Війна, що триває на території України, кардинально змінила усі сфери життя населення. З кожним місяцем воєнного стану дедалі більше громадян стають військовослужбовцями, які беруть безпосередню участь у бойових діях. Із поверненням додому військовослужбовці неодмінно потребують психологічного відновлення: хтось на короткий термін (відпустка до 21 дня), а хтось назавжди, у зв'язку із отриманням бойових травм і поранень. Реабілітація військових є важливим процесом їх повернення до нормального життя. На наш погляд, одним із перспективних варіантів такої психологічної реабілітації є пригодницький туризм.

У багатьох військовослужбовців після першого перебування в зоні бойових дій можуть спостерігатися симптоми депресії, тривоги або гострої реакції на бойовий стрес або бойову травму, депресивні реакції, генералізований тривожний розлад. Установлено, що від 20 до 40% військовослужбовців потребують психологічної допомоги. Симптоми гострої травми виявляють у 60–80% військовослужбовців, які були очевидцями загибелі побратимів чи мирного населення або бачили тіла померлих[1].

З огляду на це пригодницький туризм змушений адаптуватися до потреб кожного туриста – як військового, так і цивільного. Кожний військовослужбовець є особою, що потребує туристичної унікальності й індивідуального підходу.

Завдяки широкому спектру послуг, пригодницький туризм, який об'єднує елементи понад 10 видів туризму, є комплексним рішенням для психологічного відновлення військовослужбовців.

Відомо, що за технологічно-організаційними особливостями виокремлюють такі види пригодницького туризму, як спортивний (водний, пішохідний, гірський, лижний, велосипедний); екстремальний (водний, повітряний, гірський, пішохідний, екзотичний); спелеотуризм; мисливство; сафари; спортивну риболовлю тощо [2]. Завдяки такій широкій туристичній пропозиції можна дібрати пригодницьку подорож для туристів-військовослужбовців із різними вподобаннями та станом здоров'я.

Узагальнюючи, слід зазначити про такі переваги психологічного відновлення під час пригодницьких турів, як фізичні навантаження й активність на природі; можливість «втекти» від одноманітності й монотонності життя; здобути нові і яскраві емоції, почуття впевненості; можливість привести до ладу психічний стан наодинці з природою.

Варто також наголосити на тому, що пригодницькі тури для військовослужбовців повинні стати провідним елементом соціального й волонтерського туризму, адже в сучасних умовах саме обороноздатність держави й підтримка Збройних сил України є пріоритетним напрямом суспільного розвитку.

Список використаних джерел

1. Допомога військовим з посттравматичним стресовим розладом. URL:<https://phc.org.ua/news/dopomoga-viyskovim-z-posttravmatichnim-stresovim-rozladom>.

2. Коваль П.Ф., Андрєєва Г.П. Теоретичні засади пригодницького туризму. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2018. №6. С. 32–38.

Мирослава МЕРЦАЛО

викладач кафедри туризму

Львівський державний університет

фізичної культури імені Івана Боберського,

м. Львів, Україна

ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ: ЗНАЧЕННЯ ТА НАПРЯМИ ЙОГО РОЗВИТКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Екологічний туризм – відносно новий сегмент глобальної індустрії подорожей, який швидко розвивається й становить собою зміну парадигми в підході до туризму та його взаємодії з навколишнім середовищем. Ґрунтуючись на принципах сталого розвитку, збереження й пізнання, екотуризм став життєво важливою силою для захисту навколишнього середовища, культурного обміну й стимулювання економічного розвитку в екологічно чутливих районах [1].

Екологічний туризм продовжує набувати важливого значення у природоохоронних, освітніх, економічних, культурних та інших напрямках життєдіяльності людства в сучасному світі. Зокрема, збереження навколишнього середовища відбувається завдяки організованому відвідуванню місць існування унікального та зникаючого біорізноманіття. За кошти від туризму фінансують програми зі збереження дикої природи, ініціативи щодо боротьби з браконьєрством, проекти відновлення середовищ існування рідкісних видів. Невід'ємними складниками екотуризму є освіта й обізнаність, які слугують платформою для отримання знань про навколишнє середовище й основи його збереження. Основними джерелами знань є інтерпретаційні путівники, освітні програми, екологічні центри для відвідувачів і пізнавальні виставки, місцеві експерти, спостереження за дикою природою, природоохоронні організації тощо. Поєднуючи досвід подорожей з освітою та підвищенням обізнаності, екотуризм має

потенціал надихати на позитивні дії та підтримувати зусилля з охорони довкілля. Екотуризм забезпечує значні економічні вигоди як для напрямів, де він практикується, так і для економіки загалом. Ці переваги сприяють місцевому розвитку, створенню робочих місць (екскурсоводи, натуралісти, обслуговувальний персонал, водії, кухарі, ремісники) та отриманню прибутку. Створюючи можливості для працевлаштування й диверсифікації доходів, екотуризм може відігравати важливу роль у поліпшенні економічного добробуту місцевих громад, одночасно підтримуючи зусилля щодо збереження природної та культурної спадщини. Екотуризм часто передбачає взаємодію з місцевими громадами, що дає змогу мандрівникам відчувати різні культури й традиції (звичаї, вірування, обряди, мову, ремісництво, кухню). Ці взаємодії сприяють взаємній повазі й розумінню між людьми з різним походженням, сприяючи інклюзивній і взаємопов'язаній глобальній спільноті [3]. Розвиток екологічної туристичної діяльності пом'якшує наслідки зміни клімату за допомогою збереження природних середовищ існування, сприяння сталому розвитку, пропаганди кліматичних дій та підвищення обізнаності про важливість захисту навколишнього середовища. Постійне зростання екотуризму спонукало уряди й організації встановити правила й стандарти, щоб гарантувати, що екотуристична діяльність здійснюється відповідально. Це допомагає запобігти надмірному розвитку й експлуатації природних територій. Оскільки глобальне усвідомлення екологічних проблем зростає, значення екотуризму, імовірно, зростатиме, також відіграючи важливу роль у відповідальній та етичній туристичній практиці.

Світ є свідком трансформаційних змін у тому, як люди подорожують і досліджують різноманітні ландшафти й культури нашої планети. Екологічний туризм продовжує активно розвиватися у відповідь на зміну екологічних, суспільних і технологічних тенденцій, перетворюючись на динамічний

зростальний сектор світової туристичної індустрії [2]. Такий розвиток сприяє появі нових напрямів і тенденцій у екологічному туризмі, зокрема:

- технології планування подорожі (*мобільні програми для пошуку екологічно чистого житла, бронювання турів і заходів*);

- віртуальна й доповнена реальність (*віртуальне дослідження природних територій та місць існування дикої природи*);

- доступний екотуризм (*адаптивне обладнання та пропозиції інклюзивних турів*);

- екологічна сертифікація (*екосертифікати гарантують, що бізнес відповідає певним критеріям екологічної та соціальної відповідальності*);

- регенеративний туризм (*участь у заходах зі збереження та відновлення природного середовища*);

- ініціативи без пластику та нульові відходи (*заохочення мандрівників до багаторазового використання речей та прибирання сміття*);

- місцева й екологічно чиста їжа (*заохочення закладів екотуризму до місцевої кухні та органічних, екологічно чистих продуктів харчування*);

- цифрова детоксикація та занурення в природу (*мандрівки без цифрових пристроїв*);

- екологічно чистий транспорт (*електробуси, човни, велосипедні тури*).

Ці сучасні напрямки відображають еволюцію екотуризму, оскільки він прагне розв'язувати сучасні виклики, забезпечуючи збагачення й стійкий розвиток подорожей. Екотуризм продовжує залишатися динамічною та інноваційною силою в туристичній індустрії, сприяючи глибокому оцінюванню багатств природи й культури.

Список використаних джерел

1. Любіцева О.О. Розвиток екологічного туризму в Україні / О.О. Любіцева, К. Сташук // Економічна та соціальна географія: Наук. зб. /Ред. кол.: С. І. Іщук (відп. ред.) та ін. – К. – Вип. 53. 2002.– С.189-196.
2. Новицька С. Р. Екологічний туризм як пріоритетний напрямок сталого розвитку туристичної сфери. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. : Географія. – 2013. – № 2. – С. 164–169.
3. GSTC (2013), “Criteria for the Global Tourism Sustainability Council”, available at: <https://www.gstccouncil.org/gstc-criteria/gstc-destination-criteria/>

Соломія МОРОЗ

викладачка кафедри туризму
Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна

ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧИЙ ТУРИЗМ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ГОСПОДАРСТВА

Лікувально-оздоровчий туризм є одним із найбільш стійких туристичних ринків України. На сучасному етапі роль лікувально-оздоровчого туризму значно зростає у зв'язку із необхідністю лікування та оздоровлення великої частки населення України, яке потрапило під вплив негативних екологічних чинників та пандемії COVID-19. В Україні наявна розвинута мережа санаторно-курортних закладів, на базі яких надають лікувально-оздоровчі послуги населенню. Сьогодні туристична сфера характеризується глобальними тенденціями розвитку, активізацією туристичних потоків і швидкою диференціацією туристичного ринку, таким чином перетворюючи лікувально-оздоровчий туризм у перспективний напрям розвитку санаторно-курортного господарства.

Мета дослідження – обґрунтувати лікувально-оздоровчий туризм як перспективний напрям розвитку санаторно-курортного господарства.

На нашу думку, лікувально-оздоровчий туризм – це подорожі на курорти зі сприятливими природними умовами для лікування, оздоровлення, терапії та реабілітації конкретних захворювань.

Нерідко трапляється ототожнення термінів лікувальний та оздоровчий туризм у контексті лікувально-оздоровчого туризму, не враховують, що оздоровчий туризм є більш широким поняттям і містить оздоровлення, профілактику хво-

роб та запобігання їх виникненню хвороб за допомогою природних лікувальних чинників. Відмінності обох термінів подано в табл. 1.

Таблиця 1

Порівняння термінів лікувально-оздоровчий туризм та оздоровчий туризм

Лікувально-оздоровчий туризм	Оздоровчий туризм
Подорож із лікувальною метою	Подорож запобігання захворюванням
Передбачає лікування, терапію та реабілітацію конкретних захворювань	Передбачає підтримку загального здоров'я та соціального благополуччя фізично та ментально здорових людей
Тривалість перебування на курортах не менше ніж 21 день (у більшості санаторіїв – 24 дні)	Тривалість перебування на курортах може варіюватися від 2 – 3 днів (тури вихідного дня) і більше
Вікова група рекреантів: люди старшої вікової групи, які можуть отримувати послуги в будь-який зручний час	Вікова група рекреантів: люди середньої вікової групи, які зазвичай обмежені в часі

Джерело: склала автор [на основі 1, 2]

Як відомо, лікувально-оздоровчий туризм є різновидом санаторно-курортного лікування та одним із найперспективніших видів туризму, оскільки розвивається завдяки значним запасам природних лікувальних ресурсів. Різноманітність природних ресурсів представлено джерелами лікувальних мінеральних вод різного складу, лікувальними грязями (пелоїди), озокеритом і м'якими кліматичними умовами. Завдяки цьому Україна є сприятливим місцем для лікування, оздоровлення, рекреації та відпочинку.

Санаторно-курортна діяльність ґрунтується на використанні природних лікувальних ресурсів та лікувально-оздоровчих методах, що підвищує ефективність системи охорони здоров'я держави. Санаторно-курортне господарство таким чином передбачає поєднання взаємопов'язаних компонентів, які спрямовані на надання лікувально-оздоровчих і рекреаційних послуг, що мають на меті цілеспрямоване поліпшення функціональних можливостей організму людини [3]. Метою функціонування санаторно-курортного господарства є задоволення потреб різних груп населення в лікуванні, оздоровленні й рекреації.

Необхідність розвитку санаторно-курортного господарства полягає не лише в медичній і соціальній необхідності. У сучасних умовах, особливо в період пандемії *COVID-19*, можливість доступного високоефективного лікування й оздоровлення на українських курортах є зручною альтернативою виїзному лікувально-оздоровчому туризму. Санаторно-курортні заклади розташовані по всій країні, і для багатьох міст, районів і навіть регіонів вони можуть стати основою для розвитку економіки, удосконалення транспортної доступності та інфраструктури [3].

Можемо дійти висновку, що лікувально-оздоровчий туризм є перспективним напрямом розвитку санаторно-курортного господарства, а також має усі підстави й необхідні ресурси для подальшого розвитку у цьому напрямку. Санаторно-курортне господарство сприяє створенню умов для економічного зростання як окремих регіонів, так і країни загалом, підвищенню та поліпшенню якості життя населення, збільшенню частки зайнятості місцевого населення та його доходів.

Ключові слова: лікувально-оздоровчий туризм, санаторно-курортне господарство, санаторно-курортні заклади, рекреація.

Список використаних джерел

1. Волох Н. Г., Черепок О. О. Використання природних лікувальних факторів курортів в фізичній реабілітації. Навчальний посібник. ЗДМУ, 2016.133с.
2. Мальська М. П., Антонюк Н. В., Ганич Н. М. Міжнародний туризм і сфера послуг: підр. К.: Знання, 2008. 661 с.
3. Мороз С. Р., Феленчак Ю. Б. Сучасні тенденції розвитку санаторно-курортного господарства у туристичному комплексі України. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2019. С. 99–104.

Оксана НИКИГА
викладач кафедри туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГАСТРОНОМІЧНИХ ТУРІВ (НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Львівська область є одним із найбільш відвідуваних регіонів України, який приваблює гостей не тільки архітектурою, давньою історією, а й знаменитою кухнею. Гастрономічні тури територією регіону користуються величезною популярністю, а у програми екскурсій часто включено відвідування найбільш відомих кав'ярень, кнайп та інших закладів ресторанного господарства. Основною метою гастрономічних турів є ознайомлення з кухнею і культурою певної країни, сегмент споживачів цього виду туризму – люди будь-якого віку й соціального стану, адже харчування є природною і базовою потребою.

За даними Всесвітньої туристичної організації (ЮН-ВТО, Глобальна доповідь із продовольчого туризму), 79% мандрівників вибудовує маршрут, попередньо вивчивши календар гастрономічних подій і особливість місцевої кухні. Кожен третій турист у світі вважає національну кухню як важливу складову частину мотивації до подорожі, причому на харчування припадає близько 30% загальних витрат у поїзді [2].

Різновиди гастрономічних турів:

- 1) гастрономічний тур у сільську місцевість;
- 2) ресторанний тур;
- 3) освітній гастрономічний тур;
- 4) екологічний гастрономічний тур;

- 5) подієвий гастрономічний тур;
- 6) комбінований гастрономічний тур [1].

Гастротуристичний тур повинен бути розробленим так, щоб сформувати максимально позитивне враження в туриста. Для цього туриста потрібно здивувати й запропонувати йому унікальний локальний туристичний продукт.

Очевидно, що для того щоб забезпечити насичену програму гастрономічних турів у регіоні, до них обов'язково потрібно вводити не лише гастрономічні локації, а й архітектурні об'єкти Львівської області загалом.

До організаційних форм гастрономічного туризму можемо віднести гастротури, гастрономічні фестивалі, гастрономічні заходи, інші форми туризму, в яких гастрономічний туризм буде супутнім (або складовою частиною).

Організаційні форми гастрономічного туризму

Організаційні форми	Характеристика
Гастротури	Подорожі за визначеним маршрутом гастрономічними об'єктами (локаціями)
Гастрономічні фестивалі	Фестивалі присвячені певній страві, напою чи локальній кухні
Гастрономічні заходи	Заходи, на яких готують або дегустують певні страви чи напої
Інші форми туризму, в яких гастрономічний туризм буде супутнім (або складовою частиною)	Культурно-пізнавальний, сільський, етнічний, екологічний та ін. види туризму

Для організації гастрономічних турів сприятливим моментом є те, що Львівщина багата на території, де можна організувати гастрономічні фестивалі, заходи тощо, які мають сприятливий клімат й екологічну ситуацію для їх проведення. Природні умови, території і багатство екологорекреа-

ційних ресурсів області створюють сприятливі умови для розвитку гастрономічного туризму.

Отже, об'єктами (подіями) гастрономічного туризму у Львівській області є:

- 1) заклади ресторанного господарства;
- 2) гастрономічні фестивалі й заходи;
- 3) фермерські господарства;
- 4) ярмарки з продукцією місцевих виробників;
- 5) кулінарні майстер-класи локальної кухні.

Отже, у гастрономічні тури слід додавати відвідування місцевих виробників продуктів, гастрономічні й етнічні фестивалі, тематичні ярмарки, ринки з фермерськими продуктами місцевих виробників. Гастрономічні ресурси регіону повинні містити не тільки національну кухню, а також регіональні гастрономічні й культурні традиції, страви, які пов'язані з місцевістю і її історичним минулим.

Туристи, котрі віддають перевагу гастрономічним подорожам, виявляють помірний інтерес до їжі. Такий тип мандрівників поєднує споживання їжі з іншими видами активності в рамках програми подорожі [3].

Отже, об'єктивно оцінюючи сучасні напрями впливу чинників розвитку гастрономічного туризму у Львівській області, можна зробити висновок, що регіон має сприятливі передумови для проведення гастрономічних турів регіоном.

Ключові слова: організація, гастрономічні тури, Львівська область.

Список використаних джерел

1. Мальська М. П., Філь М. І., Пандяк І. Г. Гастрономічний туризм: навч. посіб. Київ: Каравела, 2021. 304 с.
2. Нестерчук І. К. Гастрономічний туризм: історія, теорія і сучасні практики. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Географічні науки.* 2017. № 6. С. 193–199.

3. Nistoreanu B. G., Nicodim L., Diaconescu D. M. Gastronomic tourism – stages and evolution. *Proceedings of the International Conference on Business Excellence*. 2018. Vol. 12. № 1. 2018. P. 711–717. <https://doi.org/10.2478/picbe-2018-0063>.

УДК 005:004:338.486.2

Анатолій ПАВЛЕНЧИК

доцент кафедри інформатики та кінезіології
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Наталія ПАВЛЕНЧИК

завідувач кафедри економіки та менеджменту
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

МЕНЕДЖМЕНТ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

Практика світової туристичної сфери свідчить про надзвичайну ефективність використання інновацій, спрямованих на підвищення якості обслуговування та формування нових вимог до комфортного відпочинку, причому ці інновації можуть стосуватись як самих туристичних атракцій, так і умов ведення бізнесу. До прикладу, інновації в транспорті (літаки з прозорими фюзеляжами), бізнесі гостинності (готелі й комплекси на зруйнованих островах), використання енергозбережних і ресурсозбережних технологій, що подовжують життєвий цикл туристичних продуктів або популяризують послуги, що знижують витрати.

За сферою застосування інновації можна виокремити за такими видами: інженерно-технологічні, організаційні, управлінські, економічні, суспільно-правові тощо. Завдяки класифікації можна більш об'єктивно аналізувати інноваційну діяльність, а ефективність і спрямованість інноваційного процесу – комплексно оцінити.

Незважаючи на свою різноманітність, інновації взаємопов'язані, що зумовлює формування й функціонування інно-

ваційних механізмів. Таким чином, технологічні інновації, що впливають на зміст виробничого процесу, одночасно створюють умови для застосування управлінських інновацій, оскільки змінюють організацію виробництва. Основою управлінської інновації є зміна завдання, яке хоче розв'язати підприємство, і ця зміна викликана об'єктивними причинами зовнішнього середовища, в якому воно існує.

Будь-яке підприємство, яке є елементом макросистеми країни, функціонує в умовах дії системи суб'єктивних та об'єктивних чинників, які прямо чи опосередковано впливають на його діяльність [3]. Довгий час туристичні підприємства не надто активно займалися інноваційною діяльністю. Лише в останні роки вони почали впроваджувати інновації. Джерелом інвестицій в інноваційну діяльність залишаються власні кошти підприємства й залучені кредити. Наявна система оподаткування не стимулює суб'єктів господарювання накопичувати кошти, які б давали змогу впроваджувати інноваційний процес. Низька привабливість для іноземних інвесторів яскраво свідчить про те, що інноваційний сектор України ще не став платформою для залучення іноземних інвестицій. Така ситуація склалася через те, що держава приділяє недостатню увагу розвитку інноваційної діяльності у сфері туризму та всієї економічної сфери. Кількість інноваційних проєктів в Україні не збільшилася, а зменшилася. Так, якщо 2019 року українські підприємства та організації різних форм власності витратили на інноваційну діяльність 25,0 млрд грн, то у 2021 році – лише 23,3 млрд грн, зменшили на 6,8% [1].

Якщо зіставити загальні витрати на інновації з величиною валового внутрішнього продукту України, то у 2019 р. вони становили лише 0,7% ВВП. Аналогічний показник Євросоюзу у 2019 р. становить – 2,18%, що більше ніж у 3 рази за український [2].

Щодо інноваційної діяльності на Львівщині, то тут ситуація дещо інша, ніж на загальнодержавному рівні: у 2021 р. на інновації усіма підприємствами було витрачено 494,4 млн грн, що на 67,6 млн грн (15,8%) більше за рівень 2019 р. [1]. Це пояснюється тим, що Львівщина є прикордонною областю і підприємці тут мають значно більше досвіду інноваційно-інвестиційної діяльності.

Визначальним у інноваційній діяльності є наявність ресурсів, зокрема фінансових. Значну частку коштів на інновації підприємці виділяють із власних джерел. Проте не всі мають таку можливість і вимушені шукати інвесторів як внутрішніх, так і закордонних. Так, з країн ЄС у 2021 р. в Україну надійшло 1244 млн дол. прямих іноземних інвестицій, з інших країн світу – 627,2 млн дол. До основних країн-інвесторів України належали Кіпр, Нідерланди, Велика Британія та Німеччина [1].

Основною перешкодою для реалізації масштабних інноваційних проєктів у сфері туризму експерти вважають відсутність єдиної стратегії та плану розвитку сфери. Це часто призводить до дублювання інвестиційних проєктів, розпорошення інвестиційних ресурсів і падіння ефективності інноваційної діяльності загалом. Окрім відомих методів створення податкових знижок, надання пільгових кредитів, використання методів прискореної амортизації обладнання та ін., запропоновано запровадити систему державних гарантій та страхування інноваційної діяльності, виділяти кошти, розвивати й використовувати механізми технічної підтримки для передачі державних технологій і ноу-хау приватним компаніям.

Нова управлінська парадигма в розвинених країнах ґрунтується на системному й контекстно-залежному підході до управління. Підприємство вважають «відкритою» системою, і його успіх або невдача пов'язані з його здатністю адаптуватися до зовнішнього середовища, тобто чи може воно

вчасно виявити загрози своїй діяльності, чи може воно скористатися сприятливими можливостями і врешті отримати максимальну вигоду, що є головним критерієм ефективності всієї системи управління.

Ключові слова: інновації, менеджмент, управління, інвестиції, туристичні підприємства.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Головного управління статистики у Львівській області. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua>

2. Євростат (база даних) [Електронний ресурс]. Доступно: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tsc00001/default/table?lang=en>

3. Pavlenchuk, N., Horbonos, F., Pavlenchuk, A., Skrynkovskyy, R. and Pawlowski, G. Increasing the competitiveness of enterprises based on the use of marketing management tools. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2021. 7, 3, 77–89. DOI:<https://doi.org/10.51599/are.2021.07.03.05>.

Марія ПАСКА

завідувачка кафедри готельно-ресторанного бізнесу
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Єлизавета ПЯСЕЦЬКА

студентка II курсу
спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа»
факультет туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ КАВОВОГО ТУРИЗМУ У ЛЬВОВІ

Сьогодні кава стала невід'ємною частиною життя кожної людини. Зважаючи на особливості темпу життя, кав'ярні так само стали набирати обертів у розвитку різноманітності форматів для зручності гостей [1].

Ураховуючи існування такого вислову як «львівська кава», кавовий аспект у нашому регіоні є ледве не ключовим – з різних куточків України люди приїжджають, щоб зрозуміти це поняття. На фундаменті такого міграційного феномену започатковується течія кавового туризму [2].

У Львові існує безліч спеціалізованих закладів з акцентом саме на каву [3]. До них належать заклади комерційного формату, так і заклади, де приготування кави – справжній складний процес, який потребує поглиблених знань і навичок.

Проведено моніторинг кав'ярень у Львові та виокремлено такі концептуальні підходи:

- Формат To go посприяв розвиткові кавової культури. Заклади, адаптовані під швидкісний темп життя людей, привчають гостей дедалі частіше віддавати перевагу вживанню кави поза межами своєї кухні. Переважна більшість закладів To go працюють на комерційному, зрозумілому кожному споживачеві зерні, частіше низького цінового сегменту, переважно його готують на суперавтоматичних кавомашинах.

Концептуальні кав'ярні Прекрасним прикладом таких закладів у Львові є славнозвісна «Копальня кави». У таких кав'ярнях запропонують зерно комерційного формату, адже наголос зроблено на концепції. Ви матимете змогу поринути в унікальну атмосферу, яка доможе відчуті історію, що заклав власник. Інтер'єр буде безмежно цікаво деталізовано, і вам гарантовано сподобається досвід відвідування такої кав'ярні.

- Кав'ярні-кондитерські. У таких закладах акцентовано на тістечках і тортах, але кава посідає далеко не останнє місце. Тут можна насолодитися гарно приготованою кавою від баристи, який, імовірно, зробить красиве сердечко на капучино. Кав'ярні-кондитерські орієнтовані на прихильників солодкого, а отже, зерно тут так само не вирізняється своєю унікальністю.

Specialty кав'ярні заклади, головним продуктом яких є якісна смачна кава. Тут цільова аудиторія – справжні поціновувачі, які шукатимуть нотки фруктів і ягід у напої. У кав'ярнях формату Specialty, або кав'ярнях «третьої хвилі», вам запропонують унікальне зерно з цікавими нотками у смаку, яке високо оцінили спеціалісти на професійних каппінгах. Найчастіше бувають лоти митої обробки, яка розкриває потенціал зерна й надає можливість розпізнати його теруар. Ваше капучино приготує висококваліфікований бариста, який зробить складний лате-арт. Вам обов'язково запропонують смачний класичний десерт. Характерною ознакою Specialty є наявність альтернативних методів заварювання, які дають

простір для пізнання кави як продукту з різних сторін.

У Львові надзвичайна кількість кав'ярень – для кожного гостя знайдеться заклад до душі. Магія феномену «львівської кави» саме в людях, які її готують, і зовсім не важливо, чи йдеться про цікаве зерно, чи про унікальну концепцію.

Підсумовуючи, відзначимо, що кавова сфера Львова і кількість споживачів цього продукту надає всі можливості для перспективного розвитку в цій галузі. Головне в кавовому туризмі – побачити варіативний складник, завітати в максимально контрастні заклади і знайти в кожному свою особливість.

Отже, запропоновано кавовий ресторанний тур мережею концептуальних закладів, які вирізняються високою якістю, ексклюзивністю спрямованістю.

Ключові слова: гостинність, кава, туризм, заклади ресторанного господарства.

Список використаних джерел

1. Стешенко Д.О., Парфіненко А.Ю. Гастрономічний туризм як чинник розвитку туристичної сфери України / Стешенко Д.О., Парфіненко А.Ю. // Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети: Матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна. С. 2018. – 239–241.
2. Паска М. З. Аналіз діяльності окремих кав'ярень на ресторанному ринку Львова / Паска М. З., Карпова М. // Гостинність, сервіс, туризм : досвід, проблеми, інновації : тези доп. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (8-9 квітня 2021 р.). – Київ, 2021. – С. 70–72.
3. Карпова М. Капінг як спосіб органолептичної оцінки обсмаженого кавового зерна / М. Карпова, М. Паска // Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності : Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів : ЛДУФК, 2020. – С. 55–57.

УДК 338.48-6:640.43

Марія ПАСКА

завідувач кафедри готельно-ресторанного бізнесу
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Ольга РАДЗИМОВСЬКА

викладач кафедри готельно-ресторанного бізнесу
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ РЕСТОРАННОГО ТУРИЗМУ ІЗ СИРНОЮ КОНЦЕПЦІЄЮ

Ресторанний бізнес на сьогодні є перспективним видом діяльності і швидко розвивається. Сучасна індустрія гостинності охоплює туризм, готельний і ресторанный бізнес, відпочинок і розваги. Стрімке розширення й зростання закладів ресторанного господарства виокремило новий підвид – ресторанный туризм. Ресторанный бізнес є галуззю з високим рівнем конкуренції, тому повинен забезпечувати високий рівень комфорту й задовільнити не тільки побутові, але і культурні потреби гостей. Чим вищою буде якість продукції, рівень обслуговування в закладі, тим вище буде імідж ресторану й попит серед гостей.

Дослідженням ресторанного туризму займаються науковці нашої країни, зокрема Д. Басюк Д., Стешенко, А. Парфіненко, та інші.

Сироваріння – це мистецтво, технологічний процес виготовлення сиру. Сир – один із перших продуктів, який почали готувати з молока, натуральний, екологічно чистий продукт. Сироварні традиції в Україні найкраще збереглися в Закарпатті. Звісно, у нашому Львівському регіоні також ви-

готовляють різні види сирів і живуть гурмани, що мають змогу ознайомитись з багатовіковою історією виробництва сиру.

Результатом власних досліджень є вивчення асортименту сиру й сирних страв, закладів ресторанного господарства Сімейна сироварня «Гарбузовий рай», ресторан «Сироварня», Гастропростір «Сирний».

Сімейна сироварня «Гарбузовий рай» с. Мальчиці Львівської області. Виробництво й реалізація сирів. Серед хедлайнерів «Гарбузового раю» є сири «Годз», «Магура» і «Верде». Мандрівка до «Гарбузового Раю» передбачає розповідь про виробництво молочних продуктів, технологію приготування сирів та пізнавальну екскурсію на сироварні.

Ресторан «Сироварня» на вул. Шевченка, 21 у м. Львові. Відкрита кухня, де відбувається сироваріння. Ресторан у своєму меню має немало кількість сирів витриманих напівтвердих, три основні види м'якого сиру: страчателу, моцарелу і бурату та інші види сирів.

Гастропростір «Сирний» на вул. Краківській, 9 у м. Львові. У меню закладу страви та закуски з натуральних сирів власного виробництва. Виготовляють його на власній фермі «Мукко» поблизу курортів Моршина та Трускавця.

Отже, запропоновано ресторанний тур із трьох закладів (Сімейна сироварня «Гарбузовий рай», ресторан «Сироварня», Гастропростір «Сирний») для сирних гурманів, які вирізняються високою якістю, ексклюзивністю, а також креативною спрямованістю.

Ключові слова: ресторанний туризм, популяризація, сироваріння.

Список використаних джерел

1. Паска М. З. Територіальна організація ресторанного туризму Львівщини / Паска М.З., Радзімовська О.В., Сенник М.Я. // Інноваційні технології в готельно-ресторанному

бізнесі : X Всеукр. наук.- практ. конф. – Київ : НУХТ, 2021. – С. 137–138.

2. Рижкова Т. М. Розробка наукових основ ефективного використання козиного молока в біотехнологіях ферментованих білкових продуктів. [Електронний ресурс]. / Т.М. Рижкова – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/323534008>.

3. Філоненко І. М. Сирний туризм: сутність, передумови, особливості розвитку [Електронний ресурс]. / І.М. Філоненко. – Режим доступу: http://scinotesgeo.at.ua/Volume_6/filonenko.

Дмитро ПЕТРИШИН

викладач кафедри економіки та менеджменту
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Наталія ПАВЛЕНЧИК

завідувач кафедри економіки та менеджменту
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ НА ТУРИЗМ І МЕНЕДЖМЕНТ ПОДОРОЖЕЙ

Сучасні технології, такі як онлайн-бронювання, мобільні додатки й штучний інтелект, вплинули на те, як туристи планують і виконують свої подорожі, а також на те, як компанії в галузі туризму адаптуються до цих змін.

1. Онлайн-бронювання та пошук місць для проживання. Онлайн-платформи для бронювання готелів, апартаментів та інших типів житла (наприклад, Booking.com, Airbnb) надали туристам можливість легко знаходити й резервувати житло по всьому світу в режимі реального часу. Це полегшує пошук доступних варіантів, забезпечує можливість порівняти ціни, й перевірити відгуки й рейтинги інших користувачів. Такі платформи також зазвичай пропонують знижки й спеціальні пропозиції.

2. Мобільні додатки для подорожей. Мобільні додатки спрощують подорожі й забезпечують інформацією в реальному часі. Наприклад, TripAdvisor надає відгуки й рейтинги ресторанів і визначних місць, а також допомагає знайти дієвості й події на місці призначення. Expedia та Traveloka дають змогу бронювати не тільки готелі, а й авіаквитки й

послуги прокату автомобілів. Такі додатки можуть також надавати інформацію про погоду й маршрути. Це робить подорожі більш комфортними й інформованими.

3. Штучний інтелект для персоналізації. Компанії в галузі туризму використовують штучний інтелект для аналізу даних про користувачів і створення персоналізованих пропозицій. Наприклад, алгоритми можуть рекомендувати подорожі з урахуванням інтересів, бюджету користувача, їхніх вподобань та історії подорожей. Це полегшує вибір подорожі й робить його більш індивідуалізованим.

4. Електронні карти та навігація. GPS-навігація та мобільні додатки для карт роблять навігацію під час подорожей більш зручною. Мобільні додатки для навігації і електронні карти дають змогу туристам знаходити шлях до пунктів призначення, перевіряти розташування на мапі та отримувати рекомендації щодо маршрутів. Деякі додатки також можуть надавати інформацію про громадський транспорт і трафік, допомагаючи зекономити час і гроші.

5. Соціальні медіа та впливові особистості. Соціальні медіа дають змогу туристам ділитися своїми подорожами й досвідом з іншими. Соціальні медіа відіграють важливу роль у впливі на вибір подорожі. Туристи активно діляться своїми подорожами на платформах, таких як інстаграм та фейсбук, де фотографії і відео стають візуальними стимулами для інших. Впливові особистості на цих платформах можуть популяризувати нові місця й види відпочинку, впливаючи на вибір подорожей багатьох людей.

6. Електронні квитки й безконтактні оплати. Багато авіакомпаній і залізничних компаній пропонують електронні квитки, що спрощує процес пошуку й покупки квитків. Безконтактні оплати також стали стандартом, вони забезпечують безпеку та зручність оплати послуг під час подорожі. Безконтактні оплати стали стандартом у багатьох сферах туризму, зокрема ресторани, готелі й послуги прокату.

7. Екологічні практики й сталість. Технології також впливають на свідомість і поведінку туристів. Збільшувана екологічна свідомість серед туристів вимагає від компаній у галузі туризму звертати увагу на сталість й екологічні практики. Технології можуть допомагати впроваджувати більш ефективні способи управління ресурсами та зменшувати вплив на навколишнє середовище, наприклад завдяки моніторингу водопостачання й енергозабезпечення в готелях.

Ці технології інтегруються в різні аспекти туристичної індустрії, роблячи подорожі більш доступними, зручними й сталісними. Загалом, сучасні технології зробили галузь туризму її більш доступною, зручною та інформованою для туристів. Компанії в галузі туризму повинні бути готові до швидких змін і використовувати ці технології для поліпшення обслуговування клієнтів і залучення нових аудиторій. Найважливіше, ці технології також допомагають збільшити свідомість щодо екологічних питань і сприяють розвиткові сталого туризму.

У підсумку, технологічні інновації значно полегшили життя туристів і допомогли галузі туризму адаптуватися до сучасних реалій.

Список використаних джерел

1. Buhalis, D., & Law, R. Progress in information technology and tourism management: 20 years on and 10 years after the Internet —The state of eTourism research. *Tourism Management*, 29(4), 609-623.
2. Xiang, Z., Du, Q., Ma, Y., & Fan, W. A comparative analysis of major online review platforms: Implications for social media analytics in hospitality and tourism. *Tourism Management*, 58, 51–65.
3. Sigala, M. Tourism and COVID-19: Impacts and implications for advancing and resetting industry and research. *Journal of Business Research*, 117, 312–321.

4. Neuhofer, B., Buhalis, D., & Ladkin, A. Technology as a catalyst of change: enablers and barriers of the tourist experience and their consequences. In *Information and communication technologies in tourism 2015* (pp. 789–802). Springer.

УДК 338.48-6:615.8-057.36

Анна ПИВОВАР

студентка факультету фізичної культури і спорту
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Мар'яна ЛУЖНА

старший викладач кафедри терапії та реабілітації
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ ВІДНОВЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Фізична реабілітація в Україні набула ще більшої за-
требуваності за період російсько-української війни. На жаль,
але велика кількість дітей і дорослих зазнали психологічних і
фізичних травм. Фізична реабілітація за допомогою туризму
– це ще один підхід до розв'язання наслідків війни [1, 1, 3].
Це актуально, бо відбувається фізичне й психологічне віднов-
лення, переключення (є перерва від стресу), поліпшується
соціалізація, надається психологічна підтримка під час занять
фізичною активністю, відбувається пропаганда здорового й
корисного відпочинку тощо.

Реабілітаційний туризм – це інтенсивний терапевтич-
ний процес, що становлять собою сукупність заходів у ви-
гляді спеціально організованих поїздок й екскурсій, у яких
військові беруть участь разом із педагогами, психологами й
реабілітологами, під час яких створюються оптимальні умо-
ви для підвищення життєвої компетенції воїнів із різними
травмами [3].

Реабілітаційний туризм поєднує одночасно три види ді-
яльності, які корисні й дуже ефективні:

- 1) відпочинок як спосіб розслабитися і відновити сили;
- 2) психологічне розвантаження із супроводом професіоналів;
- 3) саморозвиток [3].

У травні 2023 року на Львівщині відбувся дводенний табір «Реабілітація туризмом» для військових, що перебувають на реабілітації або ротації разом із психологами, юристами, реабілітологами та небайдужою молоддю (рис.1).

Рис.1. Учасники реабілітаційного туризму

Програма табору в перший день дала змогу військовослужбовцям побувати на сплаві по річці Дністер, взяти участь у дискусії про травми війни, відчути атмосферу вечірньої ватри. Другого дня учасники мали змогу піднятися на скеледром (рис. 2), пройти смугу перешкод з інклюзивними умовами, потренуватися на території спортивної школи «Манівці» (рис. 3), що в селі Березині Львівської області.

Рис. 2. Учасники на скеледромі

Рис. 3. Підготовка до смуги перешкод

Оскільки реабілітація відбувалася за допомогою туризму, то усі учасники проживали в наметах. Для українських воїнів (навіть тих, що мали травму) не було нічого неможливого. Травма – це не вирок, це відкритість до нового досвіду. Військовослужбовці довели, що взаємоповага є ключем до

ухвалення рішень і підвищення громадських компетентностей.

Організатори табору якісно пропрацювали над можливістю участі фактично усіх військовиків, незалежно від травми.

Реалізувати проєкт команда турклубу «Манівці» змогла завдяки підтримці Управління молоді та спорту Львівської ВДА у межах конкурсу проєктів програми «Молодь Львівщини». Також долучилися до проведення заходу партнери організації – Фонд «Із янголом на плечі», ДНП «Центр комплексної реабілітації «Галичина», гуртківці ЦТДЮГ (відділ спорту і туризму).

Висновок. Реабілітаційний туризм є дієвим засобом для поліпшення фізичного й психічного стану військовослужбовців, котрі постраждали внаслідок війни.

Список використаних джерел

1. Гуцуляк Н. М. Особливості соціально-психологічної реадaptaції демобілізованих військових / Н.М. Гуцуляк, М.М. Корнівська, Н.Г. Матейчук // Організаційна психологія. Економічна психологія № 1 (12) / 2020. С.17–26

2. Данилюк А. М. Актуальні питання щодо створення туристичних соціально-психологічних програм з реабілітації населення України, постраждалого від війни / А. М. Данилюк, С. С. Пелипась, В. В. Степанюк // Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання»: 23–24 березня 2023 року, м. Черкаси. – С.46-49

3. Колотуха О.В. Реабілітаційний туризм / Колотуха О.В. // Спортивний туризм та активна рекреація: географія, систематизація, практика (словник-довідник). – Електронний ресурс – Режим доступу: <https://geohub.org.ua/node/2245> (дата звернення: 31.08.2023)

ЗОРБІНГ ЯК НАПРЯМ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

У наш час туристична індустрія та ринок розваг намагаються запропонувати споживачам максимально широкі можливості для проведення дозвілля, поєднаного з отриманням усього спектра позитивних емоцій і вражень. На задоволення найбільш крайніх їх проявів, на переміщення клієнта в незвичне для нього середовище й орієнтовано екстремальний туризм. В умовах насичення цього ринку щоразу екзотичнішими заходами й розвагами постає питання про постійне створення нових, спрямованих на ще більш вибагливий смак шукачів пригод, атракціонів. Одним із таких свого часу і став зорбінг.

Зорбінг (іноді також трапляються назви сферинг та орбінг) як активна розвага полягає у спуску людини у круглій прозорій полімерній кулі, зорбі, з гори або пов'язана з перетинанням водою всередині аналогічної кулі [1]. Крім того, різновидом зорбінгу є так званий зорб-футбол, під час якого футболісти без шкоди для себе активно перекочуються та стикаються між собою.

Уперше ідея залізти в надувну кулю і спуститися в ній з гори спала на думку французові Жилю Еберсольту 1973 р. Та перший зорб значно поступався в розмірах сучасному і придуманий був як альтернатива спуску на сноубордах у засніжених горах. У 1980 відбулася перша згадка такого пристрою в пресі, у французькому журналі «Presse Pratique». Наступного року ці кулі вперше почали використовувати коме-

рційно для розваг під час спуску з височини в Монако та Ізраїлі [2]. У 1994 р. Двейн ван дер Слюйс і Ендрю Екерс вдосконалили апарат у Австралії та Новій Зеландії і назвали його «зорб». Разом із двома іншими підприємцями вони заснували ZORB Ltd і зайнялися комерцією [3]. Винахідники стверджують, що для створення первісного варіанта кулі використовували репродукцію креслення Леонардо да Вінчі «вітрувіанська людина».

Спочатку зорби нагадували звичайні консервні банки величезного розміру, а людина, яка ризикнула покататися в такому снаряді, відчувала чимало неприємних відчуттів. Проте коли Екерсу спало на думку поєднати 2 сфери (більшу, яку він створив ним самим, і трохи меншого розміру, яку запропонував ван дер Слюйсо) у конструкцію, між стінками якої був прошарок повітря, що звело до мінімуму будь-які навантаження, перебування в зорбі стало набагато комфортнішим. У статичному стані зорб підтримували спеціальні пружини-стропи, натягнуті між стінками сфер і чимось на кшталт спиць у колесі.

В остаточному варіанті зорб складається з двох поліуретанових або ПВХ сфер, вкладених одна в іншу, простір між якими заповнений повітрям. Товщина сфери становить від 0,7 до 1,7 мм. Усередині може поміщатися, залежно від розміру сфери, одна людина чи двоє. Ідучи чи біжучи всередині зорба, людина змушує сферу котитися. Вхід до зорба може лишатися відкритим, закриватися корком або застібною-блискавкою. Зовнішній діаметр зорба становить від 2,1 до 3 м. Внутрішня сфера з'єднана із зовнішньою за допомогою чіслених строп. Повітряний прошарок між сферами слугує для амортизації ударів, які можуть виникнути під час спуску зорба з височин.

Технічні характеристики й конструкція сучасних зорбів обумовлюють високий рівень доступності й безпечності керування ними. Тим не менш, хоча амортизаційна конструкція

зорбів запобігає багатьом серйозним травмам, легкі травми, такі як синці й подряпини, часто можуть бути завдані зіткненням із твердими предметами або через спотикання, коли куля котиться по схилу. Незважаючи на те, що важкі травми трапляються рідко, відомі випадки, коли діти втрачали свідомість через брак кисню всередині сфери, та навіть смертельні випадки. Тож заняттю зорбінгом повинно передувати обов'язкове ознайомлення з правилами техніки безпеки.

Заняття зорбінгом може проходити в різних природних умовах, залежно від чого прийнято виокремлювати кілька різновидів цього екстремального атракціону:

- спуск з пагорбів, або «пагорбовий зорбінг». Пасажир може бути закріплений усередині зорба (harness zorbing) чи перебувати в кулі без кріплень;

- катання в зорбі по рівній поверхні, причому рухає кулю сам пасажир, який біжить у внутрішній сфері. Спуск таким самим чином із пагорбів – hill run zorbing;

- «гідрозорбінг» – зорб наповнюється водою, яка і тримає людину в певному положенні, тому зорбонавт не закріплюється. Однак якщо кріплення все ж таки є – це harness hydro zorbing. Якщо незакріплений зорбонавт біжить усередині сфери з водою – це називається run hydro zorbing;

- катання в зорбі поверхнею води – «водний зорбінг», причому в кулі можна займатися не лише ходьбою чи бігом, але й різними вправами. Різновидом «водяного зорбінгу» є harness aqua zorbing (зорб із закріпленим усередині нього зорбонавтом прив'язують до катера і переміщують поверхнею води);

- «сніговий зорбінг» – спуск на зорбі з пагорбів, покритих снігом і льодом. Якщо пасажир закріплений – це harness snow hill zorbing, якщо кріплення відсутні – free snow hill zorbing. Якщо зорбонавт бігає всередині кулі, що переміщається по снігу, це заняття називається run snow zorbing, а збігання з засніжених схилів – snow hill run zorbing;

- «аерозорбінг» – катання в зорбі всередині аеротруби;
- «нічний світлодіодний зорбінг» – зорбінг у нічний час у сяючому зорбі.

Зазначена варіативність природних умов для організації та проведення занять із зорбінгу зробили його останній популярним способом отримання гострих відчуттів серед сучасних туристів-екстремалів. Зараз компанії-оператори надають зорби у прокат для катання клієнтів на територіях комплексів для відпочинку, готелів, парків атракціонів, тематичних парків, пляжів тощо. Навіть відсутність пагорбів не є перешкодою, адже альтернативою можуть виступати надувні, дерев'яні або металеві пандуси, які можна встановлювати як на міських вулицях чи площах, так і у закритих приміщеннях.

Список використаних джерел

1. What Zorb Do I Need? — Режим доступу: <http://www.zorbballz.co.uk/Care/What-Zorb-Do-I-Need>.
2. A History of the Ballule. — Режим доступу: web.archive.org. 24 серпня 2009.
3. Zorbing for Beginners: a Guide to the Zorb Ball Craze. — Режим доступу: <https://tentandtable.net/blog/2019/07/12/zorb-ball-craze-zorbing/>.

Павло РОМАНІВ

доцент кафедри туризму
*Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ АКТИВНОГО ТУРИЗМУ

Відмінною рисою сучасного активного туризму є його соціальна спрямованість, масовість споживання активно-туристичного продукту тощо.

Розвиток і збагачення людського інтелекту, світогляду, удосконалення духовно-моральних відносин і зв'язків стають необхідною умовою відтворення суспільства. Кожна людина, вирушаючи в подорож, прагне отримати позитивні емоції, зняти стрес, відновити духовні й фізичні сили, пізнати нове, поглибити знання про природу, історію та культуру інших регіонів. Отже, людині треба дати можливість організувати (самоорганізувати) свій відпочинок, відновити сили і здоров'я. Це комплексно інтегрується з основними принципами й організаційними засадами активного туризму.

Зараз туризм стає сутнісним, значущим явищем у житті суспільства, що змінює культурні форми його буття. Завдяки активізації цієї діяльності, посилюються комунікативні зв'язки, розширюється культурний простір, розвивається економіка, громадянська культура, збагачується духовний потенціал особистості й суспільства, зокрема молоді. У науковому пізнанні помітна активізація досліджень феномена туризму, зокрема його функцій і впливу на особистість.

Важливим функціональним навантаженням сучасного активного туризму є повоєнна реабілітація військових, їхніх сімей, дітей, сиріт, вимушено переміщених осіб та інших верств населення, котрі постраждали внаслідок війни з Росією. Соціалізація активного туризму має бути спрямована на

створення специфічного туристичного продукту для особливого споживача з залученням фахівців реабілітологів, психологів, медиків, ветеранів тощо.

Головна характеристика туристської діяльності насамперед пов'язана з процесом переміщення у фізичному просторі.

Але що спонукає людину до подорожі? Заради задоволення яких потреб треба залишати власну домівку? Щоб кудись піти чи поїхати, треба передусім відчутти відсутність чогось, потребу шукати той життєвий простір, де можна задовольнити свої потреби у змістовному наповненні вільного часу. Особливість туризму з цього погляду полягає в тому, що він завжди становить подорож, детерміновану в часі. Туризм не пов'язаний із задоволенням потреби назавжди змінити життєве середовище людини.

Особливо гостро потреба в туризмі виникає на переломних етапах розвитку людини, коли вона потребує бодай на певний час вийти за межі буденності, потрапити в незвичну ситуацію. Так активізують і стимулюють процес переходу з попереднього стану в інший – новий (хоча б тимчасово). Після цього збагачена одержаним результатом людина вертається у звичне середовище, де продовжує життя на новому етапі свого розвитку.

Основними функціями туризму як феномену, явища, процесу, системи є соціальна, економічна, рекреаційна, гедоністична, пізнавальна, світоглядна й аксіологічна. Водночас різні види туризму реалізують іноді одночасно декілька функцій. З урахуванням різноманітності видів функцій сфера туризму має всі необхідні можливості для реалізації потреб особистості в дозвіллі, ступінь задоволення яких виражається в соціокультурній ефективності туризму як галузі життєдіяльності особистості. Важливим аспектом активного туризму є його структурно-функціональні особливості, а саме функції, котрі він та його підвиди виконують задля забезпечення

фізіологічних, соціологічних, психоемоційних тощо ефектів для особистості й суспільства загалом (рис.). Як бачимо, функції активного туризму диверсифікують функції туризму переважно через те, що активний туризм передбачає спортивний, відновлювальний, екологічний, розвивальний, соціально-психологічний складники. Ці аспекти активного туризму реалізують завдяки груповому споживанню (туристичні походи, мандрівки, зльоти, змагання тощо) (рис. 1).

Рис. 1. Функції активного туризму

Усі функції розкривають, характеризують активний туризм як соціальне явище, що має масовий характер, йому властиві доступність, відносна дешевизна в організаційному аспекті, соціалізованість, екологізація, поширеність.

Активний туризм сприяє всебічному розвитку людини, естетичному й морально-вольовому вихованню, пізнанню історії та сучасного стану території, культури, побуту й звичаїв населення, дбайливому ставленню до природи та збереженню біосоціального середовища, розвитку й підвищенню рівня знань, умінь, навичок долаття природних перешкод. Заняття активним туризмом спонукає соціум розуміти концепцію сталого розвитку території, суспільства, видів діяльності.

Ольга РОМАНЧУК

завідувач кафедри української та іноземних мов
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Ростислав КОВАЛЬ

доцент кафедри української та іноземних мов
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

**ФРАНЦУЗЬКИЙ ГАСТРОНОМІЧНИЙ КРИТИК
MAURICE EDMOND SAILLAND / CURNONSKY
(1872–1956)**

Maurice Edmond Sailland (Curnonsky) був відомим французьким письменником і гастрономічним критиком ХХ століття, автором і співавтором багатьох книжок у найрізноманітніших жанрах та численних публікацій у пресі. Його часто вважають винахідником гастрономічного туризму, популяризованого за допомогою червоного гіда «Michelin» [3]. Псевдонім «Curnonsky» походить з латинської мови «cur pop» («чому б і ні») та слов'янської частки «sky» [4; 5; 6].

Він народився 12 жовтня 1872 року в місті Angers у родині Edmond-Georges Sailland та Blanche Alphonsine Mazeran. Мати померла всього через місяць, батько покинув його, і вихованням зайнялася бабуся. Коли йому було 18 років, Maurice Edmond переїхав до Парижа, де навчався в коледжі Stanislas та Католицькому інституті, готуючись до професії журналіста. У майбутньому він зарекомендував себе як письменник, публіцист, колумніст і гуморист [4].

Однак найбільші його заслуги були у сфері розвитку гастрономії. Curnonsky відіграв величезну роль у популяри-

зації французького кулінарного мистецтва. Він постійно наголошував, що у Франції існує чотири кухні: висока кухня (la haute cuisine), регіональна кухня (la cuisine régionale), буржуазна кухня (la cuisine bourgeoise) та селянська кухня (la cuisine paysanne). Curnonsky вів переважно нічний спосіб життя, не обідав, вечори проводив у ресторанах, а під ранок розпочинав писати. Спати лягав не раніше сьомої години. У його маленькій квартирі не було кухні, оскільки вдома він не їв. На його думку, гастрономія була релігією у справжньому значенні цього слова, що означає зв'язок між людьми. Коли він був у Парижі, то завжди прагнув знайти невеликі ресторани або бістро по сусідству, зі смачною кухнею. Він також присвячував багато часу відвідуванню закладів у провінціях. Curnonsky вважав, що обід може складатися з двох або навіть однієї страви і трішки вина, виступав за спрощення назв страв у меню, дотримувався думки стосовно того, що гурман повинен подорожувати, щоб задовольнити власні гурманські потреби [4; 5; 6].

У 1927 році його обрали «Принцем гастрономів» («Prince des gastronomes»), у 1928 році він отримав звання кавалера, а в 1938 році – офіцера ордену Почесного легіону. У 1928 році він став співзасновником «Академії гастрономів» («Académie des Gastronomes»), створеної за взірцем Французької академії, і був її першим президентом до 1949 року. У 1934 році Curnonsky брав участь у заснуванні двомісячника «Франція за столом» («La France a table»). Коли розпочалася Друга світова війна, Curnonsky залишив Париж і поселився в муніципалітеті Rieuc-sur-Villon, у регіоні Bretagne. Наприкінці війни він повернувся до столиці. У 1947 році разом з Madeleine Decure заснував щомісячне видання «Cuisine de France» (з 1948 року «Cuisine et Vins de France») [4; 5; 6].

З-поміж його гастрономічних праць виокремлюємо серію видань «La France gastronomique. Guide des merveilles culinaires et des bonnes auberges françaises» (1921–1928) у

співавторстві з письменником та істориком Marcel Rouff (1877–1936), які відіграли значну роль у розвитку автомобільного туризму й популяризації регіональної французької кухні; «La Normandie gastronomique. Carte de tous les bons restaurants рrйсїдїе d'une йtude sur la gastronomie normande» (1929); «Gaitїs et curiosїtїs gastronomiques» (1933) у співавторстві з письменником і журналістом Gaston Derys (1875–1945); «Le Trїsor gastronomique de France. Rїpertoire complet des spїcialїtїs gourmandes des 32 provinces franзaises. Avec 32 cartes et notices» (1933) у співавторстві з письменником, автором багатьох праць з гастрономічної тематики Austin de Croze (1866–1937); «Souvenirs de tables parisiennes... Celles de nos pїres» (1933) у співавторстві з Gaston Derys; «Comment servir les grands vins?» (1934); «Lyon, capitale mondiale de la gastronomie» (1935) у співавторстві з журналістом і письменником Marcel Йtienne Grancher (1897–1976); «Atlas de la gastronomie franзaise» (1938); «A l'Infortune du pot, la meilleure cuisine en 300 recettes simples et d'actualїtї» (1946); «Cuisine et Vins de France» (1953); «Souvenirs littїraїres et gastronomїques» (1958). На честь вісімдесятирїччя у 1952 році 80 ресторанів відзначили його улюблений столик мїдною табличкою з написом: «Це мїсце Maurice Edmond Sailland (Curnonsky), обраного принцем гастрономів, захисника та популяризатора французької кухні, почесного гостя цього дому» [4; 5; 6].

Curnonsky помер 22 липня 1956 року, випавши з вікна своєї квартири на третьому поверсі в Парижі. Тодї він дотримувався суворої дієти і страждав від анемії, тому виникли припущення, що він знепритомнів. Згодом на будинку за адресою площа Henri-Bergson, 14, встановили пам'ятну таблицю. Його поховали на кладовищі в мунїципалїтетї Beauchamp у департаментї Val-d'Oise, в одній могилї з акторкою театру та кїно Germaine Larbaudїere (1890–1931) [4; 5; 6].

Відомий український ресторатор Вардкес Арзуманян свого часу купив на аукціонї частину колекції меню першої

половини ХХ століття Curnonsky, експозиція якої представлена у його закладі «Кентавр» у центрі Львова [1; 2].

Список використаних джерел

1. Вардкес Арзуманян. URL: https://vado.com.ua/pro_restaron
2. Клен О. Віта Сусак: Меню – як театральна програма. URL: https://zaxid.net/vita_susak_menuyu_yak_teatralna_programka_n1248928.
3. Романчук О.В., Коваль Р.С., Паска М.З., Голод А.П., Никига О.В. Історія червоного путівника «Мішлен» («Guide rouge» / «Guide Michelin»). Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Міжнародні відносини, економіка, країнознавство, туризм». № 16. 2022. С. 71–80. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2022-16-08>.
4. Chamberlain S. Curnonsky: Prince of Gastronomes. URL: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1958/06/curnonsky-prince-of-gastronomes/641307/>
5. Chauvelot Ph. Curnonsky, la saveur d'une époque. Tusson: du Layot, 2015. 256 p.
6. Lebeau J. Curnonsky, prince des gastronomes: De A a Z. Orléans: l'Écarlate, 2014. 220 p.

Андрій СИВАНИЧ

аспірант кафедри готельно-ресторанного бізнесу
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ОСНОВНІ ПРІОРИТЕТИ НА ШЛЯХУ ДО ПОРЯТКУНКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Війна в Україні, що триває вже другий рік поспіль, створює нові проблеми для економічного розвитку, руйнує відновлення довіри до безпеки подорожей.

Від початку військової агресії росіяни здійснили 423 злочини проти української культурної спадщини, і ця кількість не є остаточною, оскільки військовий конфлікт триває. Знищується як історична, так і природна спадщина. Серед пошкоджених об'єктів – 128 об'єктів нерухомої культурної спадщини, які мають офіційний статус пам'яток; 147 культових споруд (50 з них перебувають на обліку як пам'ятки історії, архітектури та містобудування або цінні історичні споруди); 136 належать до християнських громад (125 – православні, 10 – протестантські, 2 – католицькі), 4 – до ісламських, 6 – до єврейських; 46 меморіальних пам'ятників на честь історичних осіб та подій XIX – початку XXI ст.; 33 музеї та заповідники; 59 культурних центрів, театрів і кінотеатрів; 40 бібліотек [1]. Пошкодження й руйнування об'єктів нерухомої культурної спадщини, що є результатом ракетних ударів, бомбардувань та артилерійських обстрілів, наразі зафіксовано в 15 регіонах України. Географічно це охоплює майже всю територію України – від Луганської та Донецької областей на сході України до Львівської області біля кордону з Польщею на заході. Втрачено природні туристичні локації на територіях, що тимчасово окуповані: Олешківські піски, Асканія-Нова, Кінбурнська коса, Джарилгач, побережжя

Азовського моря (Генічеськ і Рожеві солені озера, Кирилівка, Скадовськ, Бердянськ, Очаків, частково Скіфський курган). Також тимчасово замінованими є прикордонні райони України з Білоруссю, що унеможливило відпочинок на озерах Волині та сплави річками Національного природного парку «Прип'ять-Стохід».

З початку повномасштабного вторгнення російські загарбники завдали руйнувань щонайменше 183 релігійним спорудам в Україні за інформацією пресслужби Міністерства культури та інформаційної політики. П'ять зі 183 споруд, ушкоджених внаслідок атаки Росії, є мусульманські, п'ять – юдейські, решта 173 – християнські. Найбільша кількість зруйнованих релігійних споруд розташовані у Донецькій (45) і Луганській (40) областях, далі йдуть Київська (34) і Харківська (25) області [2]. Але найгірша ситуація склалась на сьогодні з транспортною інфраструктурою. За даними Міністерства інфраструктури та Міністерства розвитку громад і територій пошкодження інфраструктури становить 23,8 тис. км доріг, на ремонт яких потрібно витратити 29,8 млн дол.; 11 аеропортів (6,8 млн дол.); 6,6 тис. км залізничних колій та понад 40 залізничних мостів (3,6 млн дол.) [3]. За даними Державного агентства розвитку туризму (ДАРТ), спостерігається зниження на 24% у сумі надходжень від сплати податків упродовж перших чотирьох місяців 2022 року порівняно з відповідним періодом 2021 року.

Для відновлення діяльності туристичної сфери потрібен поетапний комплекс заходів, зокрема 1) фінансове забезпечення; 2) територіальне вдосконалення туристичних потоків (транспортна логістика); 3) галузева оптимізація (поєднання підприємств у кластерні утворення); 4) поліпшення маркетингу за допомогою створення національної туристичної маркетингової організації та її дочірніх філій; 5) секторальне (видове) вдосконалення туризму України. **Фінансовому забезпеченню** належить перша й основна роль, оскільки за

два роки існування туристичних підприємств у період COVID-19 вони вичерпали свої заощадження і багато з них вже існували за кредитні кошти. **Транспортна логістика** в найближчий період залежатиме від відбудови транспортних шляхів, аеропортів, мостів, а також – від екологічної ситуації. **Галузева оптимізація** туристичної діяльності вже працювала до війни і повинна продовжуватись і надалі. **Поліпшення маркетингу**. Для відновлення діяльності туристичної індустрії потрібно розробити систему маркетингових засобів стимулювання продажів.

Секторальне (видове) вдосконалення туризму України залежатиме від попередніх стадій реконструкції туристичної діяльності. Основними напрямками екологічного туризму виступають оздоровчі походи в гори, сплави річками, скелелазіння та відвідування печер [4].

Пріоритетним повинен стати лікувально-оздоровчий напрям, оскільки людство на цьому етапі надає перевагу профілактиці захворювань

Отож туристична діяльність у процесі відродження повинна враховувати величезні ресурсні можливості територій, яким національні маркетингові агенції забезпечать потужну промоцію серед іноземних країн.

Ключові слова: військова агресія, транспортна логістика, галузева оптимізація, маркетинг, реконструкція, відновлення.

Список використаних джерел

1. Члени Ради Безпеки ООН визнають дії Росії такими, що спрямовані на знищення культурної спадщини українців. URL: https://risu.ua/chleni-radi-bezpeki-oon-viznayutdiy-rosiyi-takimi-shcho-spryamovani-na-znishchennya-kulturnoyi-spadshchiniukrayinciv_n130916

2. Росіяни зруйнували 183 релігійні споруди в Україні. Найбільше на Донеччині. URL: https://risu.ua/rosiyani-zrujnuvali-25-religijnih-sporud-u-harkivskij-oblasti_n131102

3. Звіт про прямі збитки інфраструктури, непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України, та попередня оцінка потреб України у фінансуванні відновлення. 2022. URL: <https://kse.ua/ua/russia-will-pay/>

4. Втрати та напрями порятунку туристичного бізнесу України в умовах війни. 191 ISSN 2078-6115. Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2022. Випуск 62. URL: https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/02/Bordun-Visnuk_Univer_Economics-stattya-22.pdf

УДК 338.48(477.64)

Анна СИДОРУК

доцентка кафедри туризму
та готельно-ресторанної справи
*Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна*

Вікторія СУРКІС

керівник туристичного агентства «Vitan Travel»,
м. Запоріжжя, Україна

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ

Схильність до подорожування є певною рушійною силою як особистого, так і суспільного розвитку, спрямованого на інтенсифікацію господарювання, пом'якшення соціального й політичного напруження, поліпшення умов життя за допомогою пізнання нового природного й соціокультурного середовища. Такими є об'єктивні передумови виникнення й поширення туризму як явища.

Пріоритетним видом туризму для України залишається в'їзний (іноземний) туризм, який сприяє формуванню іміджу країни, надходженню валютних інвестицій і створенню додаткових робочих місць. А наявність туристичного потенціалу країни сприяє позитивному його розвитку.

На жаль, не встигнувши оговтатись від негативного впливу пандемії COVID-19, туристична галузь України зазнала ще більшого краху з лютого 2022 р. від початку активної фази військових дій зі сторони РФ, що загальмувало розвиток економіки країни загалом і туризму зокрема. Масштаби втрат і руйнацій від війни не прорахувати, оскільки частина території країни тимчасово окупована, а на значній частині ще ведуться бойові дії. Частина територій Херсонської, Запорізької, Донецької і Луганської областей перебувають

під тимчасовою окупацією. Ці й інші регіони систематично потерпають від бойових дій.

Ураховуючи досвід країн, що пройшли через випробування війною, перед Україною мають відкритися нові можливості для розвитку в'їзного туризму. Важливе місце має бути відведене «туризму пам'яті» (для вшануванні пам'яті загиблих під час воєнного вторгнення), «воєнному туризму» (для висвітлення масштабів війни і руйнацій на території країни) та «національно-патріотичному туризму», щоб уберегти від помилок минулого майбутнє покоління.

Запорізький регіон входить до переліку областей активних бойових дій і, відповідно, має всі ресурси для розвитку воєнного туризму. Саме тому можемо виокремити воєнний туризм як перспективний напрям розвитку в'їзного туризму в регіоні.

Уже наявний перелік локацій, які зазнали руйнації та перебувають під тимчасовою окупацією (м. Оріхів, м. Гуляйполе, «Садиба Попова», ЗАЕС, будинки і підприємства м. Запоріжжя та ін.), що дає змогу сформувати маршрути воєнного туризму для залучення іноземних туристів і туристів з інших регіонів України, метою яких буде ознайомлення з масштабами війни й руйнацій на території Запорізької області. Але зацікавленість туристів, особливо іноземних, не обмежуватиметься лише відвідуванням місць, де відбувалися або потерпіли від бойових дій. Туристам з інших країн буде цікаво познайомитися з мужнім запорізьким народом, більше дізнатися про його історію, культуру. Саме тому під час формування туристичних маршрутів воєнного туризму слід ураховувати й елементи національно-патріотичного туризму як напряму відродження й популяризації козацьких традицій, що зацікавить будь-якого туриста.

Повне відновлення туристичної галузі на території країни стане можливим тільки після припинення бойових дій і з наданням можливості безпечного перебування туристів у

будь-якому регіоні, безперешкодного пересування територією України, відновленням всієї інфраструктури, транспортного сполучення, а також туристичного потенціалу.

Всіляка підтримка Україні, з боку суспільства всього світу, дає надію на швидке відновлення її економіки в повенний час, включаючи туризм. Сьогодні дуже багато міжнародних організацій і держав висловили готовність допомогти у відродженні та промоції українського туризму. Абсолютно всі міністри сфери туризму тих європейських країн, які підтримують нашу країну, говорять про те, що першою їхньою справою буде поїздка до України, як тільки стане безпечно, як тільки закінчиться війна і Україна переможе, для того щоб подивитися власними очима на ті місця «болю», покласти квіти загиблим, підтримати економіку та допомагати у відновленні туристичної галузі.

Список використаних джерел

1. Каднічанський, Д., Каднічанська, М. Мілітарний туризм: проблематика термінології та класифікації. *Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід: Матеріали XIV Міжнародної наукової конференції, м. Львів, 9 жовтня 2020 р.* Львів, 2020. С. 132–135.

УДК 005.338.48(477.87)

Наталія СКАБАРА

асистент кафедри економічної і соціальної географії
імені професора Олега Шаблія
*Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

Роман СКАБАРА

доцент кафедри спортивного туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Туристична галузь завжди була, є і буде в перспективі помітним чинником поступального соціально-економічного розвитку Закарпатської області. Унікальний природно-ресурсний, зокрема лікувально-рекреаційний потенціал прикордонного регіону, що сприяє розвитку альтернативного туризму, у сучасних умовах російсько-української війни мінімізує вкрай негативний вплив на туристичну галузь, економіку загалом.

Головними напрямками розвитку туристичної галузі Закарпаття є бальнеологічний, гірськолижний, сільський, пішохідний та низка інших форм туризму. В області державним обліком охоплено приблизно дві тисячі пам'яток археології, історії та монументального мистецтва, серед яких середньовічні замки та залишки, руїни давніх фортифікаційних споруд, дерев'яна архітектура, палаци й старовинні ландшафтні парки.

Метою роботи є аналіз актуальних проблем менеджменту туристичної галузі області на основі вивчення особливо-

стей, тенденцій, проблем і перспектив інноваційного розвитку окремих її складових частин.

Отже, до головних проблем управління туристичною галуззю Закарпатської області належать: 1) обмежена транспортна доступність окремих, найперспективніших для залучення до туристично-рекреаційного використання, гірських територій; 2) забезпечення кваліфікованими кадрами є недостатнім з огляду на темпи розвитку галузі; 3) важливим є локалізація в регіональних програмах розвитку туристичної галузі, санаторно-курортного господарства проблематики приватних селянських господарств, що вже працюють чи мають намір працювати у сфері сільського зеленого туризму.

Беручи до уваги виявлені проблеми менеджменту туристичної галузі Закарпатської області, пропонуємо в найближчій перспективі: 1) розробити проєктні пропозиції щодо інвестиційної діяльності в галузі в умовах воєнного часу; 2) активізувати участь лідерів галузі у формуванні регіональної та державної політики інноваційного розвитку туристичної індустрії, сфери гостинності загалом; 3) запропонувати для обговорення проєкти програм відновлення зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності; 4) розвивати співпрацю із сусідніми європейськими державами з питань широкого транскордонного співробітництва у сфері політики, економіки, туризму тощо.

Окремі з цих заходів потребують внесення до Програми розвитку туризму й курортів Закарпатської області на 2022–2024 рр., інші – частково враховані в Розпорядженні Закарпатської обласної державної адміністрації №49 від 11.02.2022 р. [1].

Наголосимо, Закарпатська область має ресурсний потенціал, можливості й умови для стійкого розвитку внутрішнього туризму. Заходи зі збереження унікальних природних ландшафтів, підвищення рівня доступності рекреаційних територій, поліпшення якості туристичної та соціальної інфра-

структури разом із розв'язанням актуальних проблем менеджменту сприятимуть розвиткові галузі в умовах російсько-української війни.

Список використаних джерел

1. Про план заходів на 2022 рік для реалізації Програми розвитку туризму і курортів Закарпатської області на 2021–2023 роки, №49 від 11 лютого 2022 р., м. Ужгород. Електронний документ. <https://carpathia.gov.ua/npas/pro-plan-zahodiv-na-2022-rik-dlya-realizaciyi-programi-rozvitku-turizmu-i-kurortiv-u-zakarpatskij-oblasti-na-2021-2023-roki>

Андрій СОВА
доцент кафедри олімпійської освіти
Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна

**ІВАН БОБЕРСЬКИЙ І МАНДРІВНИЦТВО
В ГАЛИЧИНІ
(НА ПРИКЛАДІ АКАДЕМІЧНОЇ ГІМНАЗІЇ У ЛЬВОВІ)**

*Витривалий мандрівник виходить на верх гори.
Спинайтеся завзято через перепони.
Іван Боберський*

14 серпня 2023 р. минуло 150 років від дня народження Івана Боберського (1873–1947) – державного, військово-політичного й громадського діяча, педагога, науковця, основоположника українського тіловиховання, спортсмена, журналіста, редактора, видавця, перекладача, мецената, фотографа, архівіста. У незалежній Україні його ім'я було повернено із забуття. Сприяли цьому також заходи, рішення та наукові студії викладачів Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського [5; 7; 10].

У запропонованих тезах із залученням широкої джерельної бази проаналізовано внесок І. Боберського в розвиток мандрівництва в Галичині на прикладі його праці в Академічній гімназії у Львові.

Закінчивши навчання у Граці, І. Боберський переїхав на сталий побут у Галичину. Перші кроки як педагог він зробив у IV Цісарсько-королівській гімназії у Львові (1899–1900) та Цісарсько-королівській гімназії у Дрогобичі (1900–1901). Саме в цих навчальних закладах І. Боберський почав використовувати набуті в Європі знання з німецької мови та теорії і методики фізичного виховання [9]. Упродовж 1900/1901 н. р.

він здійснив з учнями прогульки (піші мандрівки) Дрогобиччиною, зокрема до Трускавця (з 1–6 класами), Борислава (з 1 класом), Стебника (з 4–5 класами), околицями Дрогобича (з 1–6 класами) [11]. Таким чином, на початку ХХ ст. І. Боберський проявив особливе зацікавлення до туризму, який поширювався тоді в українських середовищах Львова та Галичини.

Упродовж всієї своєї педагогічної праці в Академічній гімназії та її філії у Львові (1901–1918), приватній жіночій семінарії Українського педагогічного товариства (1903–1905) та українській жіночій гімназії сестер Василянок (1906–1914) у Львові І. Боберський зумів зробити чимало для освітнього розвитку української молоді [5; 7]. З-поміж іншого він запровадив у навчальний процес уроки гімнастики (руханки, фізичного виховання), заклав підвалини сучасного українського тіловиховання, заснувавши у 1906 р. «Український спортовий кружок» (УСК) [8].

Іван Боберський навчав уважності, дисциплінованості, відповідальності, ощадності, цілеспрямованості. Він був вимогливий до оточення. Водночас залишався приязним і доступним для гімназистів. На уроках руханки та в позаурочний час І. Боберський уміло поєднував елементи європейських систем гімнастики з українськими традиційними народними формами – іграми, забавами й розвагами. Він почав шукати й запроваджувати українські національні відповідники для означення іншомовних понять, що вживалися в тіловихованні (фізичному вихованні й спорті). Зокрема, саме заняття гімнастикою, основою якої є рухова активність, він називав «руханкою», ранкову гімнастику – «прорухом», зал для занять – «рухівнею», спорт – «змагом» тощо. Для означення туризму використовували терміни – «мандрівництво» або «туристика» [5, с. 471–476].

Іван Боберський особистим прикладом надихав українське гімназійне середовище до руханкових занять і до на-

вчання (у 1930 роках Євген Коновалець згадував, що найбільше вплинуло на формування його світогляду: «три найважливіші моменти моєї молодости це: проф[есор Іван] Боберський, акт Мирослава Січинського та знайомство з наддніпрянською еміграцією» [3, с. 20–22]). Неодноразово можна було побачити, як І. Боберський на уроках руханки (інколи вони відбувалися на «Кайзервальді» («Цісарському ліску»), «Вульці» та інших місцевостей Львова) та з членами УСК в позаурочний час бігав, грав з ними в копаний м'яч (футбол), ситківку (теніс), гаківку (хокей), їздив на лещетах (лижах), проводив з учнями піші мандрівки околицями Львова, містами й селами Галичини, у Карпатах. Так, 29 вересня 1910 р. він з 28 учнями 8-Б класу провів мандрівку навколо Львова [1]. 23 жовтня 1910 р. під проводом Івана Боберського та Романа Цеглинського 64 учні гімназії ознайомилися із виставкою будівництва і малярства в «Павільйоні штуки», де, між іншим, «оглянули модель на руский театр», виставлену професором Іваном Левинським. 5 травня 1913 р. І. Боберський з 24 учнями 8-А класу відбув шестигодинну мандрівку за межі Львова.

У львівському часописі «Діло» вдалося віднайти інформацію про мандрівку, яка відбулася 29 вересня 1910 р. [6]. Докладний її опис під назвою «З львівських прогульок» І. Боберський надрукував у трьох числах газети [2]. У цей день 28 учнів 8-Б класу під проводом І. Боберського відбули пішу мандрівку навколо Львова. Під час пізнавальної прогульки зпоміж іншого було зроблено декілька світлин. Світлив учень 8-Б класу Михайло Желехівський, про якого Іван Боберський писав: «Много часу по дорозі забрали не лише відпочинки але також знимки нашого дослідника природи. Сьвітлив (фотографував) нас на шістьох місцях. Хто знає, чи котра сьвітлина удасть ся. Доля переслідує amatorів немилосердно. Але при кожній уставці убавили ся ми весело і з себе і з пана артиста» [2]. На той час у 8-Б класі навчалася 40 учнів. Відомі

їхні прізвища: Стефан Юліан Андрусечко, Дмитро Басевич, Михайло Желехівський, Андрій Калимон, Володимир Котецький, Іван Крук, Іван Литвин, Михайло Ліщинський, Богдан Всеволод Питлик, Орест Еміліан Попович, Михайло Равка, Стефан Раствацький, Роман Рибчак, Володимир Руденський, Ярослав Александр Секеля, Михайло Семків, Василь Сидорович, Омелян Спачинський, Андрій Стронціцький, Олексій Тершаковець, Лев Тиховський, Остап Чорний, Михайло Чорняба, Михайло Шкільник, Іван Якубовський та ін.

Під час цієї та інших мандрівок, які проводив І. Боберський з учнями Академічної гімназії та її філії у Львові, окрім фізичного гарту, молодь дізнавалася про історію рідного краю і традиції його мешканців. Зокрема, і через мандрівництво І. Боберський усе робив для того, щоб молодь Академічної гімназії формувалася як національно свідомі українці.

Серед афоризмів І. Боберського в контексті теми на велику увагу заслуговують такі: «Задачею “Січій” і “Соколів” не є фрази а розбудження і плекання в громадянстві рухливости, народньої свідомости, при допомозі руханки, змагу, гор, пласту, мандрівництва», «Витривалий мандрівник виходить на верх гори. Спинаяться завзято через перепони» [4, с. 32].

Список використаних джерел

1. Боберський І. Гімнастика. *Звіт дирекції ц. к. академічної гімназії у Львові за шкільний рік 1910/1911*. Львів: Накладом наукового фонду, 1911. С. 20.

2. Боберський І. З львівських прогульок. *Діло*. Львів, 1910. 3 н. ст. жовтня (20 ст. ст. вересня). Чис. 219. С. 6–7; 4 н. ст. жовтня (21 ст. ст. вересня). Чис. 220. С. 7; 5 н. ст. жовтня (22 ст. ст. вересня). Чис. 221. С. 7.

3. Грицай О. Життя і діяльність Євгена Коновальця до революції 1917 року. *Євген Коновалець та його доба*. Мюнхен: Видання фундації ім. Євгена Коновальця, 1974. С. 17–44.

4. Сова А. Іван Боберський (1873–1947): український націєтворець. Львів; Дрогобич, 2023. 72 с.
5. Сова А. Іван Боберський: суспільно-культурна, військово-політична та освітньо-виховна діяльність: монографія; Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України; Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського; Центр незалежних історичних студій. Львів, 2019. 512 с.
6. Сова А. Як Іван Боберський з учнями Академічної гімназії мандрував навколо Львова. URL: <https://photo-lviv.in.ua/yak-ivan-boberskyu-z-uchniamy-akademichnoi-himnazii-mandruvav-navkolo-lvova/> (дата звернення: 17.09.2021).
7. Сова А., Тимчак Я. Іван Боберський – основоположник української тіловиховної і спортової традиції. Львів: ЛДУФК; Априорі, 2017. 232 с.
8. Сова А. Іван Боберський – засновник та ідейний натхненник Українського спортивного кружка в Академічній гімназії у Львові. *Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис «Галичина»*. Івано-Франківськ, 2017. Ч. 29–30. С. 166–175.
9. Сова А. Педагогічна діяльність Івана Боберського в Дрогобицькій гімназії. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич: Коло, 2017. Вип. XIX–XX. С. 294–299.
10. Сова А. Професор Іван Боберський: життя, присвячене Україні (з нагоди 140-ліття від дня народження). *Пластовий шлях. Журнал пластової думки та інформації*. Львів, 2013. Чис. 3–4 (175–176). С. 56–58.
11. Nauka przedmioty w nadobowiŃzkowych. *Sprawozdanie dyrekcji s. k. wyŃszego gimnazjum w Drohobyczu za rok szkolny 1901*. Drohobycz: Nakiadem funduszu szkolnego, 1901. S. 48–49.

Зоряна СТЕФАНІШИН

аспірантка

*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ІНТЕРАКТИВНА ТУРИСТИЧНА КАРТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

Сьогодні туристична діяльність зазнає інноваційних змін. З-посеред чинників, що формують зміни в тенденціях зростання світового туристичного господарства, виокремлюють інформаційні технології.

Сучасний розвиток картографії як сфери суспільної діяльності, покликаної наочно відображувати реальну дійсність, в умовах використання досягнень науково-технічного прогресу зумовив практичну появу нових картографічних творів, серед яких важливої ролі й популярності набули інтерактивні карти, що є динамічними геозображеннями й функціонують лише в комп'ютерному середовищі [1].

Інтерактивні туристичні карти дедалі більше використовують як інструмент просування туристичного продукту. Цей процес пов'язаний зі стрімким розвитком цифрових комп'ютерних технологій.

Варто зазначити, що інтерактивна карта – це електронна карта, яка виявляє візуальну інформаційну систематичність, що працює в режимі реального часу за взаємодії людини й комп'ютера чи гаджета. Сучасні інтерактивні карти на противагу паперовим картам є структурним і взаємозв'язаним зібранням різних карт із своєчасною зміною чи доповненням інформації, що в останніх неможливо.

Наприклад, створена 2018 року «Інтерактивна туристична карта Тернопільської області» містила систематизо-

вану інформацію про 105 туристичних об'єктів, зокрема природні й історико-культурні об'єкти. І тут проявляється перевага інтерактивної карти в тому, що її постійно можна доповнювати й оновлювати. У 2022 році ця карта містила інформацію ще про заклади здоров'я, заклади торгівлі, поштові відділення, банкомати, заклади дозвілля та для спорту. Станом на 2023 рік в умовах повномасштабної війни на ній було позначено 36 сховищ, 31 протирадіаційне укриття і 171 найпростіше укриття. Проте для повної туристичної інформації відсутні об'єкти туристичної інфраструктури, а саме заклади проживання, харчування й транспортні комунікації. Позначення на карті цих категорій полегшить туристам планування й реалізацію відвідування певного місця, закриваючи усі необхідні складники туристичної подорожі, особливо в гірській місцевості.

Інтерактивні туристичні карти варто використовувати для просування туристичного продукту. В умовах науково-технічного прогресу важко уявити туриста чи рекреанта, що не користується мережею «Інтернет» та мобільними девайсами, які полегшують й розв'язують різнопланові завдання, зокрема й у туризмі під час просування й реалізації туристичного продукту.

Інтерактивна туристична карта може стати ефективним інструментом просування екологічного туристичного продукту природоохоронних територій, зокрема національних природних парків.

Важливими перевагами інтерактивної карти НПП є геопросторове відображення туристичних ресурсів та об'єктів, перегляд туристичних маршрутів, локалізації туристичної інфраструктури, отримання детальної та актуальної інформації про той чи інший туристичний об'єкт, а ще можливість виконувати переміщення по карті, змінювати масштабування. Варто також зазначити, що на основі інтерактивної карти можна здійснити віртуальну 3D-мандрівку та

ухвалити правильне рішення щодо її реалізації.

Створення й використання інтерактивної туристичної карти НПП відкриває нові можливості для просування парку як туристичного продукту, адже сучасний турист в умовах диджиталізації отримує оперативну, достовірну та актуальну інформацію про туристично-рекреаційну й природоохоронну діяльність парку. Основне, що вони практичні й нескладні в користуванні, відкриваються або завантажуються на будь-якому електронному пристрої та є мультимованими, що дасть змогу залучити іноземну аудиторію туристів.

Отже, інтерактивна туристична карта – це загальнодоступний туристичний вебпортал, де міститься інформація про природні, історико-культурні, інфраструктурні ресурси, транспортні комунікації, заклади дозвілля, місця відпочинку, заклади медичної допомоги, аптеки, паркінги тощо. За допомогою GPS-технологій вона гарантує безпеку туристів на місцевості, що поліпшує їх орієнтування в просторі. Окрім цього, за допомогою інтерактивної карти можна здійснювати аналіз розвитку туристичної діяльності й ухвалювати стратегічно управлінські рішення в різних галузях. Ураховуючи, що технології постійно удосконалюють, то інтерактивні туристичні карти мають великі перспективи для поширення туристичного продукту.

Ключові слова: інтерактивна туристична карта, туристичний продукт, просування, національний природний парк.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Е., Шорохова Р., Багатофункціональна інтерактивна карта регіону як альтернатива його комплексного електронного атласу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія*. Київ, 2016. №1(64). С.61-64.

2. Занько Д.С. Складання інтерактивних карт засобами ArcGIS Online. Часопис картографії. 2016. Вип. 16. С. 77–85.

3. Шевчук Б.Л., Нестерчук І.К., Аналіз можливостей інтерактивних карт, створених на базі ГІС, для потреб туризму в Україні. *Таврійський науковий вісник. Економіка*. 2020. №3. С. 147-154.

Павло ТЕЛІШ

доцент кафедри раціонального використання
природних ресурсів і охорони природи
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
АЛЬТЕРНАТИВНОГО ТУРИЗМУ
НА ТЕРИТОРІЇ С. ЛАТІРКИ
НИЖНЬОВОРІТСЬКОЇ ГРОМАДИ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

У головних програмних документах [5–6], що регулюють розвиток туристичної діяльності в Закарпатті наголошено, що туризм залишається одним із головних напрямів розвитку області навіть у часи повномасштабної війни Росії. Порівнюючи з масовим туризмом (овертуризму), який завдає шкоди місцевому населенню й довкіллю, щораз популярнішою стає концепція альтернативного туризму (від фр. *Alternif* – чергую, змінюю), в основу якої покладено шанобливе ставлення до місцевих жителів й збереження довкілля [3].

Автентичність, традиції та культура сільської місцевості – це сучасні світові туристичні тренди, які потрапили в прогнози на майбутнє десятиліття. Альтернативний туризм стає популярним у контексті світових закликів усвідомленого споживання, повернення до природи, боротьби за сприятливу екологічну ситуацію. Тож одним із важливих завдань сьогодення є пошук нових перспективних дестинацій для розвитку альтернативного туризму. Гірські території Закарпаття під таким кутом зору є досить сприятливими, особливо ті з них, які до сьогодні перебували поза межами значних туристичних потоків.

Однією з таких цікавих туристичних destinations у майбутньому може стати мальовниче гірське с. Латірка Мукачівського р-ну, розташоване у верхів'ї р. Латориця поблизу Верецького перевалу на межі Львівської і Закарпатської областей. Чинниками, що сприяють можливому розвитку тут альтернативного туризму, є передусім збережена, майже незаймана гірська природа, зручна транспортна доступність, наявність джерел мінеральних вод і збережені історико-культурні пам'ятки.

Завдяки своєму розташуванню в самому серці Карпат с. Латірка приваблюватиме насамперед любителів активного пішохідного туризму. Село тягнеться понад 5 км уздовж верхів'я р. Латориця. Неподалік розташований Верецький перевал (841 м над рівнем моря), на якому є низка цікавих туристичних об'єктів. У жовтні 2017 р. на Верецькому перевалі урочисто відкрили Меморіал Героям Карпатської України. У похованні, де на сьогодні перепоховані останки 22 січовиків Карпатської України продовжуються роботи з ексгумації. Щороку 19 березня, у день річниці Карпатської України, поблизу меморіалу проводяться багатолюдні урочисті заходи.

Дещо неоднозначно громадськість Закарпаття сприймає побудований неподалік у 2008 р. угорський меморіальний комплекс «Монумент завоювання» з нагоди 1100-х років переходу фіно-угорських племен через Карпати. До сьогодні цей пам'ятник досить часто зазнає пошкоджень. На думку багатьох дослідників, він є угорським імперським символом і не сприяє добросусідству між двома народами.

На захід від с. Латірка є найвища вершина Львівської області, г. Пікуй (1405 м.), яка користується значною популярністю в туристів. Найлегший і найкоротший маршрут (4–5 годин), яким можна піднятися на вершину, проходить через сусіднє с. Біласовицю. Слід зауважити, що північні схили г. Пікуй у межах Львівщини (Верхнє Гусне) з 1984 р. охоплені охороною в межах ландшафтного заказника «Пікуй», пло-

щею 711 га. Можливо, варто створити якийсь об'єкт ПЗФ, який би охоплював південні схили Пікуя в межах Закарпаття.

Латірка може бути цікавою і для любителів історико-культурного туризму. Перша згадка про село датується 1570 роком. У селі збереглася мурована церква Різдва Пресвятої Богородиці з 1864 р., поблизу якої стояла дерев'яна двоярусна дзвіниця, подібна за конструкцією до типових дзвіниць верхів'я Латориці, що збудували майстри з Міжгірщини на початку ХХ ст. На жаль, у 1998 ця дзвіниця згоріла, а сучасна, відбудована, не має вже тієї мистецької цінності.

Закарпаття здавна відоме як край надзвичайно багатий на *мінеральні води*. У Латірці також є декілька джерел кислих мінеральних вод, два з яких оголошені гідрологічними пам'ятками природи місцевого значення. У джерелі №1 охороняється вуглекисла, гідрокарбонатнокальцієво-натрієва вода, загальна мінералізація якої – 0,38 г/л. У джерелі №2, розташованому в урочищі «Горб» охороняється вуглекисла, гідрокарбонатнокальцієво-натрієва вода, загальна мінералізація якої – 2,4 мг/л. Вода з обох джерел найбільше придатна для лікування захворювань органів травлення [2].

На можливості розвитку альтернативного туризму значною мірою впливає якість дорожнього покриття й наявність закладів для проживання туристів. У листопаді 2018 р. за кошти Державного фонду регіонального розвитку було завершено капітальний ремонт найбільш аварійної частини автодороги районного значення від траси «Київ – Чоп» через с. Біласовицю до с. Латірки. У 2011 р. за кошти ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» у Латірці проведені енергозбережні заходи в Центрі громади / ФАПі [4]. Це також, безумовно, сприятиме розвитку туризму в регіоні. Цікаво майбутнім туристам буде відвідати і сироварню у Біласовиці, де з місцевої сировини за давніми автентичними українськими рецептами виготовляють декілька видів сирів.

Важливе значення для розвитку альтернативного туризму має наявність закладів розміщення. На сьогодні у Латірці працює лише один заклад з розміщення – котедж «Латориця» (2 номери, 6 місць). Котедж надає послуги з розміщення, має власний парковальний майданчик, WI-FI, чани з мінеральною водою. Натомість у сусідній Біласовиці працюють садиби «Пікуй» (8 номерів, 20 місць) та «Під Пікуєм» (5 номерів, 10 місць), котеджі «Пікуй» (6 номерів, 20 місць) та «Пустошак» (8 номерів, 16 місць) [1]. Мережа закладів розміщення у Латірці, без сумніву, потребує розширення.

Отже, мальовниче гірське село Латірка володіє сприятливими умовами для розвитку багатьох видів альтернативного туризму і у майбутньому, за умови подальшого розвитку може стати новою цікавою туристичною дестинацією.

Список використаних джерел

1. Відпочинок в Карпатах. <https://www.karpaty.info/ua/uk/zk/mk/bilasovytsia>.
2. Екологічний паспорт Закарпатської області. Ужгород, 2020 https://ecozakarpat.gov.ua/wp-content/nd/2021_ecosport.pdf.
3. Кушнірук Г.В., Щерб'як О.В. Екотуризм як альтернатива вирішення овертуризму // Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання. Мат. XII Міжнар. наук.-практ. конф., 18-19 березня 2021 р., м. Черкаси: https://www.researchgate.net/publication/351810843_Ecotourism_as_an_alternative_for_overtourism_solution_Ekoturizm_ak_alternativa_virisenna_overturizmu.
4. Нижньоворітська громада Мукачівського району Закарпатської області. Картка громади. <https://nizhnovoritska-gromada.gov.ua/structure/>
5. Про Програму розвитку туризму і курортів у Закарпатській області на 2021-2023 роки. Розпорядження Закарпатської ОДА №690 від 24 листопада 2020 р. <https://oda.ca->

rpathia.gov.ua/dokument/pro-programu-rozvytku-turyzmu-i-kurortiv-u-zakarpatskiy-oblasti-na-2021-2023-roky.

6. Регіональна стратегія розвитку Закарпатської області на період 2021-2027 роки. Рішення Закарпатської обласної ради №1630 від 20 грудня 2019 р. https://oda.carpathia.gov.ua/sites/default/files/imce/191228_rsr_2027.pdf.

Юрій ТКАЧЕНКО

директор комунального закладу

Львівської обласної ради

«Львівський обласний центр краєзнавства,

екскурсій і туризму учнівської молоді»,

м. Львів, Україна

**ТУРИСТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ
ЛЬВІВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ЦЕНТРУ
КРАЄЗНАВСТВА, ЕКСКУРСІЙ І ТУРИЗМУ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

Комунальний заклад Львівської обласної ради «Львівський обласний центр краєзнавства, екскурсій і туризму учнівської молоді» (далі – КЗ ЛОР «ЛОЦКЕТУМ») є обласним профільним позашкільним навчально-виховним закладом, основним видом освітньої діяльності якого є туристсько-краєзнавчий напрям, що передбачає залучення учнівської молоді до активної роботи з вивчення історії рідного краю та довкілля, географічних, етнографічних, історичних об'єктів і явищ соціального життя, оволодіння практичними вміннями й навичками з усіх видів туризму й краєзнавства, організацію змістовного дозвілля.

Центр здійснює навчання й виховання школярів у позашкільний і позанавчальний час. У гуртках закладу на безкоштовній основі займається близько 700 дітей області.

Головною метою діяльності закладу є здійснення додаткової позашкільної освіти; створення системи пошуку, розвитку й підтримки юних талантів, обдарувань для формування творчої і наукової еліти в різних галузях суспільного життя; стимулювання творчого самовдосконалення дітей та учнівської молоді; задоволення їх потреб у професійному самовизначенні відповідно до інтересів і здібностей; виховання

духовної культури особистості; організація дозвілля засобами туристсько-краєзнавчої та екскурсійної роботи.

Заклад організовує роботу за такими напрямками:

1. Організація освітнього процесу в гуртках закладу.

2. Масова туристсько-краєзнавча та національно-патріотична робота з вихованцями гуртків КЗ ЛОР «ЛОЦКЕТУМ» та учнями закладів освіти Львівщини (флешмоби, заходи до визначних дат, патріотичні челенджі, майстер-класи, квести, екскурсії, круглі столи, практичні заняття на місцевості, семінари-практикуми, виховні заходи, шкільні змагання з різних видів туризму).

3. Методичний супровід освітнього процесу КЗ ЛОР «ЛОЦКЕТУМ» та закладів освіти Львівщини.

4. Співпраця з закладами вищої освіти й громадськими організаціями.

5. Підвищення рівня професійного зростання педагогічних кадрів із питань туристсько-краєзнавчої роботи й національно-патріотичного виховання.

6. Координація роботи структурних підрозділів закладу (Самбірська філія, дитячі туристичні бази «Карпати», «Трембіта», «Полонина»).

Мета діяльності закладу – підвищення рівня патріотичного виховання, якості спортивно-туристської, краєзнавчої, екскурсійної діяльності з учнівською молоддю Львівської області.

Завдання:

1) збереження й розвиток мережі гуртків туристсько-краєзнавчого й національно-патріотичного напрямку в закладах освіти Львівщини в умовах обмеженого фінансування;

2) створення умов для гармонійного розвитку особистості, задоволення потреб дітей і підлітків у позашкільній освіті, організації їх оздоровлення, дозвілля й відпочинку;

3) формування в учнівської молоді патріотизму, національної самосвідомості, активної громадянської позиції за-

вдяки залученню їх до участі в обласних і всеукраїнських акціях, експедиціях, змаганнях, пошуково-краєзнавчих дослідженнях;

4) створення сприятливого освітнього середовища для дітей з особливими потребами.

Педагогічний колектив ЛОЦКЕТУМ працює над реалізацією концепції «Національно-патріотичне виховання учнівської молоді засобами туризму, краєзнавства та екскурсій».

Обласні туристсько-краєзнавчі й національно-патріотичні заходи, проведені у 2023 р.:

1. XII обласний зліт юних туристів-краєзнавців, активістів руху учнівської молоді Львівщини «Моя земля – земля моїх батьків»;

2. Відкритий Кубок Львівської області з пішохідного туризму в закритих приміщеннях серед учнівської молоді;

3. Обласна краєзнавча конференція вихованців гуртків закладів загальної середньої та позашкільної освіти Львівщини «Славетні імена України. Роман Шухевич»;

4. Сходження вихованців гуртків закладу та учнівської молоді Львівщини на гори Параску й Маківку;

5. Відкриті 59-ті обласні (10-ті відкриті) змагання з пішохідного туризму серед учнівської молоді;

6. Відкриті обласні змагання зі спортивного орієнтування та велосипедного туризму серед учнівської молоді;

7. II (обласний) етап Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») у старшій, середній і молодшій вікових групах;

8. Кубок Львівської області з пішохідного туризму «Славське збирає друзів»;

9. Відкритий Кубок вихованців гуртків закладів позашкільної освіти Львівщини зі спортивного туризму; обласний зліт туристів-педагогів Львівщини; спортивно-туристичні походи різної категорії складності педагогів Львівщини; вишколи з вихованцями гуртків і навчально-тренувальні збо-

ри команд Львівщини для участі у Всеукраїнських етапах змагань з різних видів туризму; огляд, підготовка та спрямування матеріалів у МОН України на присвоєння або підтвердження звання музеїв освітніх закладів області, які претендують на присвоєння або підтвердження звання «Зразковий музей»; обласні етапи Всеукраїнських конкурсів туристсько-краєзнавчого та національно-патріотичного напрямів.

Марія ФІЛЬ

доцент кафедри туризму
*Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Популярність альтернативного туризму останнім часом зростає через дедалі більше голосів, які критикують масовий туризм і його негативний вплив на навколишнє середовище й туристичні напрями місцевих громад. Реальність сучасного масового туризму, на жаль, часто несприятлива, що пов'язано зі: зловживанням алкоголем, наркотиками, витоком іноземної валюти, незаконною торгівлею, проституцією. Цей вид туризму не допомагає учасникам по-справжньому пізнати країну перебування. Часто це лише поверхневий контакт з анклавними, підготовленими для іноземців. Надмірна кількість туристів призводить до занепаду виняткових природних та історичних місць. Це спричиняє зростання злочинності й антагонізму між туристами й місцевими жителями [1–4].

Усі ці ризики можна зменшити за допомогою альтернативного туризму. Він заохочує розвиток справедливих, справедливих і креативних форм подорожей, спрямований на пошук рішень, які сприяють взаєморозумінню, солідарності й рівності між зацікавленими сторонами (див. рис. 1). Основною метою альтернативного туризму є пошук контактів із корінними народами. Таким чином це дає змогу новачкам вивчити культуру відвіданої країни або регіону, їх економічну історію та спосіб життя [1–4].

Альтернативний туризм характеризується високим ступенем складності його заняття. Дуже часто це змушує людей до значних фізичних і розумових зусиль, які можна порівня-

ти з якісним туризмом. Результатом є те, що учасник цього виду туризму повинен мати відповідну фізичну й психічну підготовку, добре знати мову й організацію подорожі. Альтернативний туризм намагається знайти й поширити можливості різних, нетрадиційних форм туризму. Він зосереджений на пам'ятках, культурі, історії, кухні цільової країни. Підходить переважно для невеликих неформальних груп друзів. Це спроба втекти від типового масового дозвілля, повного недоліків. Цей вид туризму повинен бути добрим доповненням до масового туризму, але, мабуть, ніколи не замінить його [1–4].

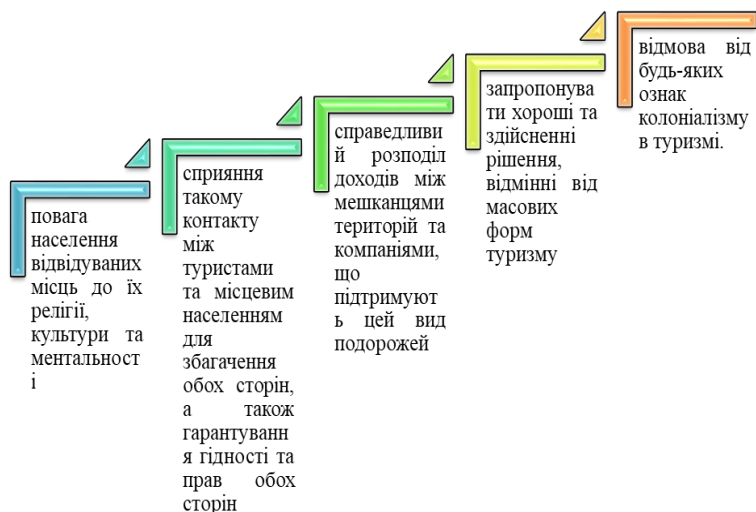

Рис. 1. Основні постулати альтернативного туризму [1]

Альтернативний туризм має низку переваг перед традиційним масовим туризмом (див. рис. 2).

Альтернативний туризм, хоч і забезпечує більш значущий досвід для мандрівників, не позбавлений своїх обмежень. До них належать: вища вартість; обмежений доступ; мовний бар'єр; культурна чутливість; відсутність інфраструктури. Отже, альтернативний туризм прагне створити значущі та стійкі туристичні враження як для туристів, так і для

спільноти, яка приймає, уникаючи водночас негативних наслідків масового туризму. Він зосереджений на посиленні позитивного впливу туризму шляхом навчання та поваги до країни, яка приймає та її культури [1–4].

Це заохочує до глибшого розуміння країни призначення та її культури, а не до поверхневого туристичного досвіду. Це дозволяє туристам отримати більш значущий досвід і оцінити історію та культуру місця призначення.

Нарешті, альтернативний туризм може бути більш соціально відповідальним, оскільки він заохочує туристів брати участь у діяльності, яка приносить користь місцевій громаді, наприклад, волонтерство або підтримка місцевих благодійних організацій. Це може допомогти створити більш позитивні стосунки між туристами та місцевим населенням.

Крім того, альтернативний туризм може зменшити вплив туризму на навколишнє середовище, оскільки туристи частіше користуються громадським транспортом та іншими екологічними методами подорожей. Це може допомогти зменшити забруднення та ефективніше використовувати ресурси.

Він також заохочує місцевий економічний розвиток шляхом створення робочих місць у індустрії гостинності та підвищення попиту на місцеві послуги. Це допомагає підтримувати місцевий бізнес і є джерелом доходу для місцевої громади.

Рис. 2. Переваги альтернативного туризму [1]

Список використаних джерел

1. Альтернативний туризм. https://ceopedia.org/index.php/Alternative_tourism. (дата доступу: 11. 09.2023)
2. Brohman, J. New directions in tourism for third world development. *Annals of tourism research*, 23(1), 48-70.
3. Butler, R. W. Alternative tourism: pious hope or Trojan horse?. *Journal of Travel Research*, 28(3), 40-45.
4. Pearce, D. G. Alternative tourism: Concepts, classifications, and questions. *Tourism alternatives: Potentials and problems in the development of tourism*, 15-30.

УДК 338.48-6:615.8

Володимир ХОЛЯВКА

декан факультету туризму,
доцент кафедри економіки і менеджменту
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Христина ЛЕШКО

викладач кафедри економіки та менеджменту
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ

Ринок лікувально-оздоровчих послуг є одним із найбільш стійких видових туристичних ринків України і пріоритетних напрямів. Наявні й потенційні запаси лікувальних ресурсів в Україні можуть бути вагомим чинником відновлення здоров'я людини, подовження періоду активного довголіття та упровадження здорового способу життя. Україна багата на природні ресурси: сприятливий клімат лісів, лісостепу й степу, гірських і приморських місцевостей, унікальний мікроклімат соляних шахт, багатий спектр природних мінеральних вод, лікувальні грязі, озокерит тощо.

Мета лікувально-оздоровчого туризму полягає в комплексному використанні природних лікувальних чинників і рухової діяльності з лікувально-профілактичною метою. Зрозуміло, що лікувальний і оздоровчий туризм часто поєднують через споріднену мету подорожі й реалізацію цієї мети на основі використання спільних природних ресурсів. Лікувально-оздоровчий туризм поділяється на лікувальний, метою якого є власне лікування, терапія, реабілітація після захворювань, і профілактичний велнес-туризм, спрямований на під-

тримку організму в здоровому стані і збереження балансу між фізичним і психологічним здоров'ям людини [1].

Лікувально-оздоровчий туризм в Україні розвивається під впливом низки політичних й економічних чинників, що зумовлені трансформаційними процесами, які відбуваються в країні. З одного боку, вони сприяли активному розвитку медичного туристичного ринку, з другого, – економічна криза й війна негативно вплинула на формування туристичної галузі та її інфраструктури.

Лікувально-оздоровчий туризм – це вид туризму, спрямований на відновлення життєво важливих функцій людини, та призначений для хворих і ослаблених людей [2].

Лікувально-оздоровчий туризм передбачає подорожі, щоб отримати лікувально-реабілітаційні послуги, на базі санаторно-курортних організацій або приватних фахівців. Він має такі види:

- внутрішній – громадяни України відвідують українські курорти;
- виїзний – виїзд на зарубіжні курорти для лікування та оздоровлення;
- в'їзний – українські санаторії відвідують іноземні туристи.

Чинники, які впливають на розвиток лікувально-оздоровчого туризму:

- зовнішні чинники – природно-географічні, культурно-історичні, економічні, соціальні, демографічні, політико-правові, технологічні, екологічні;
- внутрішні чинники – матеріально-технічні, підтримка зі сторони державних органів, підвищення значущості засобів у рекламі та просуванні туристичних послуг, забезпеченість сфери туризму кадрами, приватно-державне партнерство у сфері туристичних послуг.

Лікувально-оздоровчий туризм – це метод відновлення здоров'я або профілактика захворюваності. Лікувально-оздо-

ровчий туризм є актуальним завжди, адже є люди, які хочуть поліпшити стан свого здоров'я, а інші дотримуються здорового способу життя і підтримують його. Стереотипним є твердження, що лікувально-оздоровчий туризм лише для людей похилого віку. Епідемії, які з кожним роком усе більше вражають здоров'я населення різного віку, викликають потребу в реабілітації після захворювань.

Україна має достатню кількість курортів різної спеціалізації. Але для того щоб привернути увагу іноземних і українських туристів українським курортам необхідно розв'язати низку проблем, пов'язаних із фінансуванням, управлінням і модернізацією. Сучасні стратегії розвитку курортів державного й місцевого значення мають урахувати запровадження ефективної системи управління фінансуванням санаторно-курортної галузі й створення системи заохочення інвестицій у модернізацію та будівництво закладів санаторно-курортної галузі, створення доступного за ціною оздоровчого продукту, дотримання державних стандартних методик у галузі лікування й медичної реабілітації на курортах, координацію діяльності санаторнокурортних та оздоровчих закладів незалежно від форми власності й підпорядкування.

Ключові слова: лікувально-оздоровчий туризм, стратегія розвитку, здоров'я, подорожі.

Список використаних джерел

1. Михайло Рутинський, Василь Петранівський. Лікувально-оздоровчий туризм: актуальні цілі та сучасні підходи до організації. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2012. Вип.29. Ч.1. С.179-189.

2. Hajioff, Steve. Health Tourism : 100 years of living science. Imperial College, London, November 2007. URI : <http://www1.imperial.ac.uk/resources/4042628D-B846-4531-BB7D0F8293266C76> (дата звернення : 27.08.2023).

Володимир ХУДО
доцент кафедри туризму
*Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

ПРОБЛЕМИ Й ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО РИНКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Туристична галузь у багатьох країнах світу є провідним сектором економіки й розвивається досить швидко, забезпечуючи приріст ВВП, створення робочих місць, поліпшення платіжного балансу, гарантуючи дохідність капіталу і високий рівень ліквідності вкладених засобів. Це одна з небагатьох галузей економіки, де залучення нових знань і технологій не призводить до скорочення персоналу.

Зміна структури сучасного світового господарства характеризується зменшенням частки виробничих секторів і зростанням частки сфери послуг. З іншого боку, зростання рівня суспільних доходів і потреб громадян зумовлює попит на специфічні послуги, пов'язані із дозвіллям, подорожами, культурно-пізнавальними запитамми, оздоровленням і рекреацією тощо. Це сприяє прискореному розвитку туристичної сфери на нинішньому етапі суспільного розвитку.

Розвиток туризму в Україні має значний вплив на всі види економічної діяльності, а саме зв'язок, транспорт, торгівля, будівництво, виробництво, фінансовий та аграрний сектори, і є одним із найперспективніших напрямів нарощення темпів ВВП, і як наслідок, економічного зростання.

Через вплив пандемії, закриття державних кордонів, заборону внутрішніх переміщень, відтермінування відкриття сезону відпочинку у 2020 році суттєво знизилися показники кількості й вартості реалізованих турпакетів юридичними особами та ФОП. З огляду на це кількість юридичних осіб та

ФОП скоротилися. Наприклад, туроператорів та турагентів у 2019 році було по Україні 4441, у 2020 році – 3867 підприємств (на 574 менше).

Також проблема проявляється в тому, що сьогоднішній рівень розвитку туристичної індустрії не відповідає наявному потенціалу. В Україні наявне значне податкове навантаження й водночас відсутня розвинена інфраструктура, спостерігається низька якість обслуговування, малий обсяг якісної реклами та глибокої інформації про готелі, санаторії, тури країною та послуги. Після початку військової агресії Росії ця ситуація суттєво загострилася. З індустрії туризму України пішли десятки авіаперевізників і туроператорів. Відповідно змінилася й кількість обслуговуваних туристів.

Виклики, що стоять перед Україною щодо розвитку туристичної діяльності, мають важливе значення в перспективі. Насамперед це закінчення війни, але це стосується й поліпшення туристичної інфраструктури, яка потребує розроблення дієвих державних програм з розвитку туризму. Також у цьому контексті слід відзначити фундаментально важливий виклик – скорочення тіньової економіки у сфері надання туристичних послуг.

У сьогоднішніх умовах і без того складна ситуація на туристичному ринку України, зокрема щодо залучення туристів, погіршилася тим, що через військову агресію Росії потік іноземних туристів до нас фактично припинився.

Аналізуючи згадані проблеми, розуміємо, що їх неможливо розв'язати без підтримки держави, а роль туристичної галузі для соціально-економічного розвитку країни зумовлює необхідність державного управління туризмом. Одночасно не варто переоцінювати роль туризму для соціально-економічного розвитку території, адже туристична галузь значною мірою належить до сфери послуг, надмірна залежність від якої є загрозою національній безпеці, оскільки в її основі практично завжди лежать вторинні потреби, які у кризових

ситуаціях втрачають своє значення і на перше місце виходять первинні потреби, які продукуються матеріальним виробництвом. Тож за державного управління туристичною галуззю важливо чітко визначити місце туризму в галузевій структурі національної чи регіональної економік, щоб усунути надмірну залежність від галузі, яка характеризується високим ступенем мінливості внаслідок впливу різноманітних чинників.

Необхідність державного управління туристичною галуззю є наслідком ролі, яку відіграє туризм у всіх сферах суспільного життя, а також зумовлена специфікою самої галузі, передусім це розроблення стратегії розвитку туризму.

Стратегія розвитку туризму – це економічна політика, спрямована на досягнення сталого економічного розвитку туризму в довготерміновому періоді, що втілюється в найбільш важливих і принципових планах і програмах. Ефективне управління в умовах підвищеної нестабільності й невизначеності чинників зовнішнього середовища стає особливо актуальним для туристичної галузі. Стратегія управління розвитком туризму – це довгострокова системна управлінська діяльність у період економічної нестабільності, яка передбачає постановку стратегічних цілей і завдань та містить коректування їх у процесі реалізації.

На основі теоретичних та емпіричних досліджень учених запропоновано підхід щодо деталізації процесу розроблення та впровадження стратегії розвитку туризму, що складається з послідовних етапів (блоків): аналіз стану й тенденцій розвитку туризму; оцінювання ресурсного потенціалу; формування стратегічних цілей; прогнозування розвитку туристичної галузі; аналіз стратегічних альтернатив; вибір стратегії розвитку туризму; визначення стратегічних напрямів; вибір механізму реалізації; визначення критеріїв оцінювання ефективності та інструментів реалізації планових завдань.

Розуміємо, що основною метою державного управління туристичною галуззю є створення сприятливих умов для розвитку туризму безпосередньо та суміжних галузей. І особлива роль держави у сфері управління туризмом має проявлятися в часи кризових явищ.

Водночас варто застосовувати основні принципи механізму державного управління туристичної галузі, зокрема системність, регламентованість, комплексність і принцип компенсації (недоліки одних підсистем можуть бути компенсовані перевагами інших підсистем).

Висновки. Попри складний етап розвитку туризму, необхідно приділяти серйозну увагу індустрії туризму як значному сектору економіки країни, як взаємозалежній системі, яка впливає на економічні й соціальні процеси в суспільстві. У сучасних умовах світової політичної і економічної кризи стає дедалі більш актуальним розроблення нових методологічних підходів до розвитку і вдосконалення системи управління туризмом і розвитку внутрішнього туризму.

Ключові слова: туризм, пандемія, індустрія туризму, військова агресія.

Список використаних джерел

1. Борушак М. Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів. Монографія / М. Борушак. – Львів: ІРД НАН України, 2016. – 288 с.
2. Мальська, М. П. Туристичний бізнес: теорія та практика. [Текст] : підручник / М. П. Мальська, В. В. Худо – 2-е вид., перероб. і допов. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 365 с.
3. Коцан Н.Н. Сучасні тенденції розвитку міжнародного туризму [Електронний ресурс] / Н.Н. Коцан, Р.Р. Мазурець. - Режим доступу: https://tourlib.net/statti_ukr/kocan2.htm
4. Тюріна Д.М. Ринок туризму в Україні: стан і проблеми в умовах сьогодення [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/621>

Оксана ХУДОБА

аспірант кафедри туризму

Львівський державний університет

фізичної культури імені Івана Боберського,

м. Львів, Україна

ПРИРОДНИЙ ТУРИЗМ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ЕКОБЕЗПЕЧНОГО РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Природні ресурси відіграють ключову роль у розвитку туризму в регіоні. Саме мальовничі ландшафти й недоторкана природа є ключовими чинниками, що спонукають багатьох туристів відвідати певну місцевість. Чисте гірське повітря та багате біотичне й ландшафтне різноманіття гірських територій Львівщини сприяють тому, що туризм і рекреація в природному середовищі стають щораз популярнішими.

Розвиток різноманітних видів рекреаційно-туристичної діяльності на природі вимагає пошуку нових екобезпечних напрямів розвитку туризму. Одним із них є природний туризм.

Згідно з визначенням шведських науковців (P. Fredman та ін., 2009), «природний туризм охоплює діяльність людей, коли вони відвідують природні території за межами свого звичного оточення» [1].

До основних підвидів природного туризму належать: екотуризм, 3S (сонце, море, пісок), пригодницький туризм, туристичні поїздки з метою спостереження за тваринами, що живуть у контрольованому середовищі (зоопарки тощо), мисливський і рибальський туризм, а також деякі форми оздоровчого туризму [3].

Як зазначають у своїх дослідженнях (М. Ніколова та ін., 2021), природний туризм інтегрує всі види туристичної

діяльності, які до цього часу практикувалися і були відомі як екотуризм, «зелені» технології у підтримці туристичної інфраструктури, а також «зелене» мислення у всіх суб'єктів туристичного бізнесу [2].

Заповідні території є вкрай важливими для збереження довкілля і саме туризм є одним із небагатьох дозволених видів антропогенної діяльності в межах більшості природоохоронних територій, оскільки їхній охоронний статус знижує негативні впливи від туристичної діяльності. Утім, туристичне навантаження на них не повинно призводити до змін стану екосистем та якості екосистемних послуг, а має бути узгодженим із ними.

Гірські території Львівщини відзначаються унікальними природними умовами й великою кількістю об'єктів ПЗФ, що є передумовами розвитку природного туризму, який передбачає надання екосистемних послуг, адаптованих до потреб туристів з урахуванням соціально-екологічних чинників.

Гірська частина Львівської області займає тільки 17% території, проте на ній зосереджена більша частина об'єктів ПЗФ Львівщини, зокрема це національні природні парки «Сколівські Бескиди», «Бойківщина», «Королівські Бескиди», регіональні ландшафтні парки «Надсянський» та «Верхньодністровські Бескиди», 11 заповідних урочищ, 23 заказники (2 загальнодержавного значення та 21 місцевого), 32 пам'ятки природи місцевого значення та 4 парки пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Природоохоронні об'єкти цього регіону є основною туристичною принадою, а комерційна рекреаційно-туристична діяльність на них – повинна стати інструментом соціально-екологічного й економічного розвитку гірської території.

Оскільки природний туризм прямо залежить від природних умов, а особливо від екологічного стану території, то це мотивуватиме суб'єктів туристичного ринку сприяти екобезпечному розвитку регіону.

Природний туризм на гірських територіях Львівщини забезпечить упровадження туристичних інновацій у регіоні, які позитивно вплинуть на подальший розвиток туристичного продукту й допоможуть підвищити рівень життя місцевого населення й мінімізують антропогенний вплив на екосистеми регіону.

Ключові слова: природний туризм, гірські території, Львівщина, екологічна безпека.

Список використаних джерел

1. Fredman P., Wall-Reinius S., Lundberg C. *Turism i natur. Definitioner, omfattning, statistik.* Цstersund: Etour, 2009. 122 p.
2. Nikolova M., Stoyanova V., Varadzhakova D., Ravnachka, A. Cultural ecosystem services for development of nature-based tourism in Bulgaria. *Journal of the Bulgarian Geographical Society.* 2021. Vol. 45. P. 81-87. URL: <https://doi.org/10.3897/jbgs.e78719> (date of access: 06.09.2023).
3. Weaver D., *Ecotourism.* Milton, Qld. :J. Wiley, 2001. 386 p.

Діана ЦЕСЬЦІВ

викладач кафедри туризму

*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ТУРИЗМ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

На сьогодні туризм є сферою соціально-економічного комплексу, яка в багатьох країнах стала індустрією, що бурхливо розвивається. Значення туризму у світі постійно збільшується. Особливість сучасного етапу розвитку туризму полягає в зміні його організаційних форм і проникненні в туристичний бізнес транспортних, торгових, промислових і інших компаній.

Туристична індустрія починає значно зміцнювати свої позиції на українському й закордонному ринках, що позначається на розвитку країни й регіонів, впливає на структуру економіки загалом. Туризм дає змогу розвивати місцеву інфраструктуру, створювати додаткові робочі місця, стимулювати обслуговувальні галузі.

Доходи від туризму утворюються в результаті витрат туристів, таких як, наприклад, комплексні поїздки, пакети послуг на відпочинок і тури, розміщення, транспорту і так далі, які визначаються як загальну суму споживчих витрат, які потребує відвідувач під час поїздки й перебування в місці відпочинку. Гроші, які туристи витрачають у місці перебування, створюють доходи загалом для країни. Кожна гривня, що заробляється на оборотах засобів і послуг, знову йде на рахунки підприємств. Особи, що виступають постачальниками для туристичного підприємства, у результаті отримують власні доходи. І в цьому разі дохід виходить з приростом.

Гроші туристів починають повністю працювати на економіку країни, коли туристичне підприємство купує місцеві

товари, що дає змогу використати частину доходів, отриманих з виручки від продажу туристичних послуг і товарів, на виплати заробітної плати працівникам, створення фонду накопичення і спрямувати на податки. Таким чином, збільшення доходу й управління виробництвом туристичного продукту посилює подвоювання туристичної витрати. Проте, чим більше товарів імпортують з інших регіонів, тим ефект подвоювання менше.

Ресурсні можливості туризму дають змогу за відповідного рівня розвитку туристичної інфраструктури збільшити приймання іноземних туристів у декілька разів.

Держава, сприймаючи туристичну галузь як одну з пріоритетних напрямів розвитку країни, повинна сприяти розвитку діяльності у сфері туризму і формуванню сприятливих умов для її стійкого функціонування, стимулюючи й підтримуючи стратегічні напрями, сприяючи формуванню образу України як привабливої для туризму країни й забезпечуючи просування українських турпродуктів на міжнародному рівні, а також робити безпосередній захист і підтримку українських туристів, турагентів і туроператорів.

Із зазначеного можемо зробити висновок, що розвиток туристичної індустрії та туризму загалом, позитивно вплине на розвиток країни. Туризм надає можливості працевлаштування в різних галузях, таких як готелі, ресторани, транспорт і розваги. Туристичні пам'ятки, місцеві підприємства й історичні пам'ятки можуть стати джерелом доходу для місцевих жителів і стимулювати розвиток загальної економіки. Туризм також може сприяти розвитку такої інфраструктури, як дороги, аеропорти й системи громадського транспорту. Подорожі дають змогу людям знайомитися з різними культурами й способами життя, розширюють їхній кругозір і сприяють взаєморозумінню й толерантності. Туризм також може сприяти збереженню об'єктів спадщини, пов'язаних із туризмом, оскільки доходи, отримані від туризму, можна використовувати для фінансування їх утримання й відновлення. Туризм

також надає можливості для культурного обміну в багатьох країнах, оскільки туристи й місцеві жителі взаємодіють і діляться своїми звичаями та традиціями. Туризм може сприяти міжнародному взаєморозумінню, об'єднуючи людей різних культур і сприяючи взаємній повазі й розумінню. Туризм також може збільшити залучення місцевої громади, оскільки жителі можуть активніше допомагати заохочувати відвідувачів і поліпшувати місця призначення.

Ключові слова: розвиток країни, туристична індустрія, ресурсні можливості, туристи.

Список використаних джерел

1. Алексеева Ю. В. Державне регулювання соціального туризму в Україні / Ю.В. Алексеева // Зб. наук. пр. НАДУ. 2004. Вип.1. С.182–191.
2. Биркович В. І. Розвиток туристичної галузі в регіоні / В.І. Биркович // Університетські наукові записки. 2006. №2(18). С.335–341.
3. Гайдук А. Б. Інтегрований туристичний концерн – сучасна форма туристичного підприємства в умовах глобалізації / А.Б. Гайдук // Регіональна економіка. 2006. №2. С.204–211.
4. Герасименко В. Г. Управління національним туризмом у контексті міжнародного досвіду / В. Г. Герасименко, С. С. Галасюк // Вісник ДІТБ. Серія: Економіка, організація і управління підприємствами (в туристичній сфері). 2008. № 12. С. 19-24.
5. Концепція Державної цільової програми розвитку туризму і курортів на період до 2022 р. Схвалена Кабінетом Міністрів України від 01.08.2013 р. №638-р.
6. Соколенко С. І. Проблеми і перспективи посилення конкурентоздатності економіки України на основі кластерів / С. І. Соколенко; НАН України; відп. ред. Є. І. Бойко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Класери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів: зб. наук. праць. Львів: Вид-во ІРД. 2008. Вип. 3 (71). С. 18-30.

УДК 338.48-44(1-192)

Ольга ЧЕТИРБУК

викладачка кафедри туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

Андрій ГОЛОД

професор кафедри туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ПРИКОРДОННИЙ ТУРИЗМ У СТРУКТУРІ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ

Туристична галузь посідає одне з провідних місць у розвитку світової економіки. Динамічний розвиток туризму зумовлює потребу пошуку шляхів формування нових і трансформації наявних дестинацій. З огляду на це актуальним напрямом туризмологічних досліджень стає визначення місця й ролі альтернативних видів туризму у структурі туристичної індустрії. Важливим альтернативним напрямом розвитку прикордонних регіонів, який потребує ґрунтовніших досліджень, є прикордонний туризм [2].

Туризм на прикордонних територіях – це вид туризму, який організують на межі двох або більше країн чи регіонів, де туристи мають можливість досліджувати й відкривати унікальні природні, культурні й історичні аспекти, які є спільним для територій з усіх боків кордону. Цей вид туризму може містити подорожі між країнами, міжнародний обмін досвідом і культурними цінностями, а також сприяти сталому розвитку регіонів, які межують.

Нині в Україні гостро постала проблема зменшення туристичних потоків. На наш погляд, цю проблему можна

розв'язати, підвищуючи конкурентоспроможності рекреаційно-туристичних прикордонних destinations, а разом з тим і розвиваючи прикордонний туризм.

Туризм на прикордонних територіях можна трактувати як альтернативний напрям розвитку туристичної індустрії. Існує кілька важливих причин для цього:

1. Унікальний досвід. Прикордонні регіони часто мають унікальні особливості, які відрізняють їх від інших місць (особлива культурна спадщина, природні ландшафти або історичні пам'ятки, які можуть приваблювати туристів, що шукають нових вражень) [3].

2. Міжнародний обмін. Прикордонний туризм може сприяти міжнародному обміну досвідом і культурними цінностями, а також розширити горизонти туристичної галузі та залучити нову аудиторію туристів [4].

3. Розвиток інфраструктури. Розвиток туризму на прикордонних територіях може стимулювати інвестиції в інфраструктуру, таку як готелі, ресторани, музеї та інші туристичні послуги, що сприятиме економічному зростанню регіону.

4. Сталий розвиток. Туризм на прикордонних територіях може бути спрямованим на сталий розвиток, що передбачає збереження природи й культурної спадщини регіону.

5. Стабільне економічне зростання. Туризм приносить доходи в регіони та створює нові робочі місця. Прикордонні території можуть скористатися цим, розвиваючи інфраструктуру й послуги для туристів. Туризм часто є способом отримання іноземної валюти та має можливість поліпшити платіжний баланс бюджетів різних рівнів. У цьому контексті туризм стає невід'ємним чинником економічної реструктуризації та потужним інструментом економічного зростання національних економік [5].

6. Розвиток інноваційної системи регіону. У сучасних умовах, коли економічні системи глобалізуються і креативність галузей набуває дедалі більшого значення, регіони ста-

ють центрами створення знань та обміну ними. Особливе місце посідають транскордонні кластери, які можуть сприяти передачі знань через державні кордони. Інноваційні транскордонні кластери мають перевагу в доступі до останніх досягнень науки й техніки та освітніх процесів, які майже неможливо здобути на відкритому ринку. Підтримка конкурентоспроможності регіону через інновації, комерціалізацію знань і розвиток творчих галузей є однією з головних цілей економічного розвитку, що можна досягти завдяки розвитку туристичних ринків та ефективному використанню туристичного потенціалу прикордонних регіонів [1].

Отже, туризм на прикордонних територіях має потенціал стати важливим елементом туристичної індустрії, зокрема в післявоєнній Україні, та привернути увагу туристів, які шукають альтернативні туристичні напрями. Він сприяє розвитку економіки, культурному обміну й міжнародній співпраці, роблячи прикордонні регіони привабливими для туристів та інвесторів.

Список використаних джерел

1. Біланюк О. П. Транскордонні туристичні ринки: концептуальні засади дослідження та розвитку. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. 2017. Вип. 6(128). С. 63–66.

2. Гук Н.А. Перспективи розвитку туризму у світі та в Україні. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/guk6.htm

3. Лозинський Р. Якими будуть краєвиди-ландшафти України і чому це важливо. Критика. 2019. № 9–10. С. 20–27.

4. Підвальна О., Колесник Т. Регіональна політика інноваційного розвитку сфери туризму: проблеми формування та регулювання : монографія. Вінниця. Видавець: ТОВ «Друк» 2022. 372 с.

5. Скрипка І. Вплив міжнародного туризму на соціально-економічний розвиток України. URL: <http://dspace.wu-nu.edu.ua/bitstream/316497/1008/1/Skrypka%20I.%20V.%20MEMTzmi-54.pdf>

Михайло ШИШКА
керівник відділу рекреації
*НПП «Північне Поділля»,
м. Броди, Україна*

**РЕКРЕАЦІЙНО-КРАЄЗНАВЧИЙ ТУРИЗМ
У НПП «ПІВНІЧНЕ ПОДІЛЛЯ» – ДІЄВИЙ МЕТОД
ВІДНОВЛЕННЯ ФІЗИЧНИХ, ДУХОВНИХ
ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ СИЛ**

Важливим складником рекреаційної діяльності Національного природного парку «Північне Поділля», що розкинувся на східних теренах Львівщини, є рекреаційно-краєзнавчі мандрівки туристичними шляхами зазначеної природоохоронної установи. Можна бути впевненим, що істина сутність рекреаційного туризму, отих мандрівок просторами рідного краю, передбачає широкі можливості для мандрівників продуктивно відновити свої духовні, розумові, моральні, етичні й фізичні сили. Саме на такі критерії найбільше зважають працівники відділу рекреації НПП «Північне Поділля» під час проведення рекреаційно-краєзнавчих мандрівок для відвідувачів.

Як показала багатолітня практика проведення рекреаційно-краєзнавчих мандрівок, вагому зацікавленість у туристів зазвичай викликають не лише натуральний огляд рідкісного ботанічного різноманіття, але й розповіді інтерпретаторів природи про їх унікальність зростання на природоохоронних територіях, а також лірично-пісенні твори й легенди тощо, пов'язані із ними. Також важливим чинником ознайомлення туристів із біорізноманіттям територій є можливість у кожного мандрівника відчуті квіткові рослини на запах, ягоди – скуштувати, дерева – обійняти. Обіймати дерева, особливо багатолітні буки, у лісостанах яких прокладено туристичні шляхи, туристи полюбляють найбільше, особливо –

школярі й студенти. Інтерпретатори природи НПП «Північне Поділля» впевнені, що обійми дерев додають людині наснаги, бадьорості та навіть здоров'я.

Інші присмні відчуття в мандрівників викликає ознайомлення із велетенськими закам'янілими пісковиками усіялих химерних форм, що залишилися тут від палеоісторичних часів Сарматського моря і яких чимало упродовж туристичних шляхів, зокрема на території комплексної геологічно-ботанічної пам'ятки природи «Триніг», що належить до природоохоронних територій НПП «Північне Поділля». Розповіді екскурсіводів про геологічні та історичні особливості цих об'єктів, які сформувала природа мільйони років тому, неабияк зацікавлюють мандрівників поєднувати природні об'єкти, образно кажучи, сивої минувшини й сьогодення.

Беручи участь у рекреаційно-туристичних мандрівках під егідою працівників відділу рекреації НПП «Північне Поділля», туристи мають можливість також вивчати й пізнавати історію боротьби за незалежність й етнокультуру мешканців східної частини Львівщини. Вагомим чинником у таких мандрівках є відвідини туристичних шляхів, які пролягають через славнозвісне своєю чорнодимленою керамікою село Гавареччина, де й донині за прадідівськими технологіями місцеві майстри-гончарі виготовляють і випалюють керамічні вироби. Беручи участь у майстер-класах, туристи мають унікальну нагоду відволіктися від рутинної буденності й спробувати власноруч створити глиняний витвір на справжньому гончарному крузі, почути розповіді про гаварецькі чорнодимлені вироби, які у 80-х роках минулого сторіччя набули популярності в Європі.

Також у селі Гавареччина, що розкинулося в ущелинах мальовничого Вороняцького горбогір'я на території сучасної Золочівської територіальної громади, відвідувачі не оминають Криївку-музей, що в лісовому масиві на західній околиці. Тут кожен має можливість почути й почерпнути для себе

багато цікавого про звитяжну боротьбу українського народу за незалежність України у лавах УПА.

Слід зазначити, що мандрівки туристичними шляхами, прокладені по природоохоронних територіях установи, сприяють оздоровленню туристів і фізично, і морально, відволікають їх від рутинної буденності, роблять їх добрішими. Безперечним фактом є те, що саме від спілкування із автентичним природним довкіллям людина найбільше черпає фізичні сили й насагу. Національний природний парк «Північне Поділля» сьогодні – це несказанно мальовничий ботанічний резерват, у якому поєднано смарагдові букові ліси й причепурені різнобарв'ям квітів луки із яскравою блакиттю безхмарного українського неба.

Ключові слова: рекреаційно-краєзнавчий туризм, мандрівки, НПП «Північне Поділля», туристичні шляхи.

Список використаних джерел

1. Все про туризм. Туристична бібліотека // сайт URL: https://tourlib.net/statti_ukr/grebinjuk.htm
2. Географія основних видів туризму//Pidru4niki// URL: https://pidru4niki.com/1633082643762/turizm/geografiya_osnovnih_vidiv_turizmu
3. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. Київ. 2020
4. Іванченко Н.М. Проблеми та перспективи розвитку рекреаційного туризму // Ефективна економіка №5. Дніпро. 2015
5. Шишка М. М. Проведення рекреаційно-пізнавальних мандрівок в НПП «Північне Поділля» у форматі «Відчуй природу на дотик» // Збірник матеріалів Міжнародної науково-краєзнавчої конференції «Основні проблеми і тенденції розвитку природоохоронних територій в Українських Карпатах». Івано-Франківськ. 2021. С.315–317

Павло ШТОЙКО

професор кафедри туризму
*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна*

ПАЛОМНИЦЬКИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТАХ

Паломництво в тій чи іншій формі поширено практично в усіх релігіях і язичницьких культурах. З другої половини ХХ ст. як культурне явище стає предметом уваги багатьох науковців (В. Кифяк [2], О. Любіцева [3], М. Мальська [4] та ін.), а як соціокультурний феномен є безперечним доказом того, що духовність особистості, постійний пошук нею позаматеріального наповнення життя, прагнення до самовдосконалення чи самоствердження сприяє міжкультурному діалогові як всередині країни, так і за її межами. З кожним роком паломництво набуває дедалі більшої популярності. Виникнення цього поняття пов'язують зі словом «палома» – пальмова гілка, з якою «мешканці Єрусалиму зустрічали Ісуса Христа» [7].

Об'єктами паломницького туризму є визначні пам'ятки культури (монастирі, церкви, каплиці тощо) у поєднанні з природними й природно-антропогенними ландшафтами, де туристи отримують різнопланові атрактивні і глибинні враження – духовні, естетичні, культурні. Одним із важливих аспектів паломницьких поїздок є їх духовнопросвітницька спрямованість.

В Українських Карпатах є необхідні умови й ресурси для розвитку внутрішнього паломницького туризму – багата історико-культурна спадщина. Наприклад, на території Міжгірського району Закарпатської області збережено 32 дерев'яні культові споруди, а також на території Воловецького району збережено дерев'яні церкви та дзвіниці (Іллінська це–

рква (1898 р.), с. Тишів, Миколаївська церква (поч. XX ст.); с. Задільське, Вознесенська церква; с. Ялове; чоловічий монастир Казанської Ікони Божої Матері, с. Тишів; пам'ятний хрест поставлений на честь скасування кріпосного права у 1848–1849 рр., с. В. Ворота (XVIII–XIX ст.), Святодухівська церква (кін. XVIII–XIX ст.), с. Котельниця). У селі Котельниця є джерело давнього походження. Перші згадки про нього датуються кінцем XVII ст. У жовтні 2010 р. освячене як «Живоносне джерело» на честь ікони Божої Матері та великомученика Пантелеймона. За місцевими переказами наділене цілющими властивостями від недуг.

У карпатському краї є близько 92 монастирів різних конфесій (чинних і закритих). Звичайно, з кожним роком їх конфесійна приналежність змінюється. Деякі з монастирів, навіть у період боротьби з релігією та поширенням атеїзму зберігали роль культурних центрів як музеїв [5]. Монастирські комплекси виконують суто релігійні функції (монастирські комплекси, семінарії, консисторії, реколекційні центри, резиденції представників церковного керівництва), змішані релігійно-соціальні (охорона здоров'я, освіта, архівна справа, музейна справа, адміністративні послуги), нерелігійні (адаптація під різні громадські та приватні потреби), здійснення туристсько-культурних і пізнавальних функцій (у такому разі руїни або елементи комплексів стають об'єктами консервації та сентиментального туризму чи краєзнавства) [1, с.17]. Кожний із монастирських комплексів має свою туристичну дестинацію. До списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (робота над якими тривала в період 2008–2012 років) було внесено ансамблі пам'ятки архітектури Закарпатської області – церкви Святого Архистратига Михайла (1745 р.) в селі Ужку Великоберезнянського району; церкви Вознесення Господнього (1813–1824 років) у селі Ясіні Рахівського району; та Івано-Франківської області – церкви Різдва Пресвятої Богородиці (1808 р.) у селі Нижньому Вербіжі Коломийського району [6].

На шляху розвитку паломницького туризму в Україні існують певні проблеми – це інвентаризація й реставрація історико-культурних, сакральних-духовних місць, пам'яток, які приваблюватимуть туристів; створення сучасної етнокультурної інфраструктури в міжнародному паломницькому туризмі; підготовка кваліфікованих кадрів із знанням іноземних мов, історії, культури, релігії, традицій, звичаїв, обрядів українців і суміжних з ними народів; необхідним є вироблення програми стратегічного бачення перспектив розвитку міжнародного паломницького туризму, уточнення можливих потоків туристів з конкретних країн, їхніх інтересів і запитів через встановлення контактів з аташе з питань культури посольств країн в Україні, а також з товариствами, асоціаціями, національно-культурними фондами, конфесійними центрами національних меншостей в Україні. Розв'язання означених проблем мають стати після завершення війни невідкладною справою держави, усіх організацій та установ туристської галузі.

Ключові слова: паломницький туризм, духовно-релігійні рекреаційно-туристичні ресурси, культурний ландшафт, сакральні споруди.

Список використаних джерел

1. Знак І. Б. Відтворення архітектурно-просторової структури монастирів Чину Святого Василя Великого Західної України. Автореф. дисертації на здобуття науковго ступеня кандидата архітектури / І. Б. Знак. – Львів, 2019. – 23 с.
2. Кифяк В.Ф. Організація туризму: Навчальний посібник / В.Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги ХХІ, 2008. – 344 с.
3. Любіцева.О.О. Туризмознавство: вступ до фаху : підручник /О.О. Любіцева, В.К. Бабарицька. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 335 с.

4. Мальська М. П. Міжнародний туризм / Мальська М. П., Антонюк Н. В., Ганич Н. М. Міжнародний туризм і сфера послуг : підручник. – К.: Знання, 2008. – 661с.

5. Панченко С. А. Феномен релігійного туризму і паломництва в культурологічному вимірі / С. А. Панченко // Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство. – Київ: Міленіум, 2017. – № 2 (9). – С. 135–139.

6. Прибега Л. В. Дерев'яні храми Українських Карпат / Л. В. Прибега. – К.: Техніка, 2007. – 168 с.

7. Сергійко В. Ф. Свобода совісті – правова гарантія розвитку паломницького туризму / В. Ф. Сергійко // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки. – 2011. – Вип. 11. – С.208–221.

Наукове видання

АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ТУРИЗМ

Матеріали

II Міжнародного науково-практичного семінару

(21 вересня 2023 року, м. Львів)

Випусковий редактор

Оксана БОРИС

Редактор

Єлизавета ЛУПИНІС

Підписано до друку 12.12.2023. Формат 60x84/16.
Папір офсет. Гарнітура Times. Обл. вид. арк. 14,18.
Зам. № 301.

**Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського**

Редакційно-видавничий відділ
79007, м. Львів, вул. Костюшка, 11
тел. +38 (032) 261-59-90
<http://www.ldufk.edu.ua/>
e-mail: redaktor@ldufk.edu.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
та розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 6963 від 5.11.2019 р.